

Житомирський державний університет імені Івана Франка

С. С. Вітвицька, Н. М. Андрійчук

ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Білінгвальний навчально-методичний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

FUNDAMENTALS OF HIGHER SCHOOL PEDAGOGY

Bilingual textbook for postgraduate students

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2019

УДК 378.126

ББК 74.584

B54

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 6 від 26.06.2019 року)*

Рецензенти:

Васянович Г. П. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін і соціальної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;

Хомич Л. О. – доктор педагогічних наук, професор, заступник з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України

Сейко Н. А. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової і міжнародної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка

Вітвицька С. С., Андрійчук Н. М.

B54

Основи педагогіки вищої школи / Fundamentals of Higher School Pedagogy: Білінгвальний навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти. 2-ге вид. перероб і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2019. – 312 с.

ISBN 978-966-485-142-5

Навчально-методичний посібник призначений для студентів магістратури, які вивчають фахові дисципліни англійською мовою. Посібник побудований за принципом білінгвізму. У посібнику подано лекційний матеріал до курсу «Основи педагогіки вищої школи» українською та англійською мовами, тестові завдання для контролю знань українською мовою та питання для самоконтролю англійською мовою. У посібнику вміщено англо-український словник педагогічної термінології та англійський глосарій.

Посібник адресований студентам магістратури, викладачам закладів вищої освіти, науковцям. Його доцільно використовувати у процесі вивчення нормативних педагогічних курсів, на практичних заняттях спецсемінірів та спецкурсів, при написанні курсових і дипломних робіт.

УДК 378.126

ISBN 978-966-485-142-5

© Вітвицька С. С., 2019

© Андрійчук Н. М., 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. Загальні основи педагогіки вищої школи	12
CHAPTER I. Fundamentals of Higher School Pedagogy	27
МОДУЛЬ 1. Предмет, задачі, основні категорії педагогіки вищої школи. Вища школа як педагогічна система. Методи і методика педагогічних досліджень.	12
MODULE 1. The subject matter, the tasks and the main categories of the Higher School Pedagogy. Higher School as a pedagogical system. Pedagogical research methods.....	27
МОДУЛЬ 2. Викладач закладу вищої освіти як організатор освітнього процесу. Педагогічна культура викладача закладу вищої освіти.	37
MODULE 2. The Higher School teacher as an educational process organizer. The Higher School teacher pedagogic culture.	53
МОДУЛЬ 3. Студент як об'єкт-суб'єкт педагогічної діяльності.	64
MODULE 3. The student as an object-subject of pedagogic activities.....	76
МОДУЛЬ 4. Організація виховної роботи у закладах вищої освіти.	84
MODULE 4. The organization of educative and tutorial work in higher educational institutions.....	96
РОЗДІЛ II. Основи дидактики вищої школи	104
CHAPTER II. Fundamental Higher School Didactics	122
МОДУЛЬ 5. Дидактика вищої школи. Сучасні технології в освіті.	104
MODULE 5. Higher School Didactics. Modern Technologies Applied for Education.....	122
МОДУЛЬ 6. Контроль та оцінка знань, умінь та навичок студентів.	137
MODULE 6. Control and evaluation of the students' knowledge, abilities and skills.	152

МОДУЛЬ 7. Організація науково-дослідницької діяльності студентів магістратури.	166
MODULE 7. Organization of the postgraduate students' scientific and research work.	181
РОЗДІЛ III. 3 історії вищої педагогічної освіти	189
CHAPTER III. Historical Review of the Higher Teachers' Training Education	231
МОДУЛЬ 8. Соціально-історичні характеристики розвитку системи вищої педагогічної школи в Україні. Система вищої педагогічної освіти за кордоном (США, Франція, Англія, Німеччина, Японія, Південна Корея, Китай).	189
MODULE 8. Social and historical characteristics of the Ukrainian higher teachers' training education system development. System of the higher teachers' training education in foreign countries (USA, France, Great Britain, Germany, Japan, South Korea and China)	231
СЛОВНИК	277
GLOSSARY	281
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	292
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	300

ВСТУП

Початок другого тисячоліття характеризується глобалізацією суспільного розвитку, зближенням націй, народів, держав, освітніх систем, відбувається перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, які значною мірою базуються на інтелектуальній власності, знаннях і обумовлюються рівнем наукового потенціалу країни.

Розвиток України визначатися у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальноосвітньої культури. Відповідно до "Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки", затвердженої Міністерством освіти і науки України, реформою вищої освіти здійснено перехід до динамічної ступеневої підготовки фахівців, запроваджена двоциклова підготовка (бакалаврат, магістратура).

Модернізація теоретико-методичних засад вищої освіти потребує підготовки нової джерельної бази науково-методичного забезпечення. Вища педагогічна освіта виконує особливу, ключову функцію у формуванні сучасної людини, її інтелектуального та духовного потенціалу.

Стратегія розвитку сучасного українського суспільства в умовах соціально-економічних реформ об'єктивно потребує підвищення вимог до освітньої системи та професійної підготовки фахівців високої кваліфікації.

Перехід до ступеневої системи освіти передбачає оновлення змісту, форм і методів педагогічної підготовки магістрів, котрі в майбутньому поновлять склад науковців з різних галузей науки та викладацький корпус закладів вищої освіти.

Закон "Про вищу освіту" (2014 р.) визначає, що магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістрів становить 90-120 кредитів ЕКТС. Обсяг освітньо-

наукової програми становить 120 кредитів ЕКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30%.

Курс педагогіки для магістрантів завершує весь цикл педагогічних дисциплін і логічно пов'язаний з основними курсами педагогіки (загальної, теорії і методики виховання, дидактики, школознавства), педагогічної майстерності та вікової і педагогічної психології, технології навчально-виховного процесу.

Основною метою цієї навчальної дисципліни є підготовка студентів магістратури до: виконання обов'язків викладача вищого навчального закладу; проведення науково-пошукової роботи та до керівництва дослідницькою роботою студентів; організації навчально-виховного процесу в спеціалізованих гімназіях, школах, коледжах;

Основні завдання курсу:

- поглиблення, розширення, інтеграція знань з педагогіки, педмайстерності, навчально-виховних технологій;
- практичне опанування студентами різними формами організації навчального і виховного процесів у вищих закладах освіти;
- виховання у магістрантів особистісних якостей майбутнього педагога, відповідального ставлення до виконання ролі вчителя, викладача, прагнення постійно займатися самонавчанням, саморозвитком, самовдосконаленням.

Основним критерієм роботи закладу освіти є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу вести пошук ефективних форм і методів навчання, удосконалення навчальних планів, програм, розробку навчально-методичних посібників.

Процес підготовки нової генерації науковців, здатних позитивно впливати на суспільний розвиток, потребує зростання якості знань, збереження національної культури, докорінного оновлення професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих навчальних закладів.

Розвиток сучасної педагогічної школи в Україні багатогранний процес, котрий змінює її обличчя наближаючись до рівня соціальних, політичних, педагогічних вимог епохи технічної та технологічної революцій. Серед

важливих позитивних тенденцій розвитку педагогічної школи – курс на демократизацію, диверсифікацію та диференціацію освіти, гуманістичну спрямованість виховання, використання форм і методів навчання, що підвищують активність, самостійність студентів, включення їх у дослідно-експериментальну діяльність. Вивчення педагогіки вищої школи – важлива умова формування загальної та педагогічної культури викладача вищого навчального закладу будь-якого профілю, оскільки вона озброює знаннями про процеси розвитку теорії та практики виховання і навчання студентів, сприяє становленню світогляду, педагогічного професіоналізму. Ґрунтовні знання з теорії педагогіки вищої школи значно розширюють кругозір викладача, дозволяють цілісно бачити будь-яку навчально-виховну проблему, знаходити її оптимальне рішення.

У запропонованому увазі магістрантам, аспірантам, молодим викладачам підручнику „Основи педагогіки вищої школи” здійснена спроба нового підходу до структури і змісту курсу на принципах модульно-рейтингової системи навчання. В основу структури і змісту цього посібника покладена концепція всебічного розвитку майбутнього фахівця у цілісному навчально-виховному процесі. У відповідності з цією концепцією і реалізацією модульного підходу структура підручника має таку логіку.

У першому модулі розкривається методологічні та теоретичні основи педагогіки вищої школи, її функції, предмет та основні критерії.

Другий модуль присвячений суб'єкту педагогічної діяльності, організатору навчально-виховного процесу – викладачу. Він включає характеристику основних напрямів його роботи, її специфіку та психологічну структуру.

Третій модуль "Студент як об'єкт – суб'єкт педагогічної діяльності" розкриває особливості студентства як соціальної групи, процес адаптації студентів у вищому навчальному закладі, умови їх переходу з об'єкту в суб'єкт педагогічної діяльності.

Четвертий модуль "Організація виховної роботи у закладах вищої освіти" віддзеркалює новітні технології виховання студентства, роль та функції куратора академічної групи в управлінні системою позааудиторною виховною роботою, що вміщує аналіз і прогнозування, планування та

організацію, контроль і координацію, оцінку та корегування. Ефективність управління системою позааудиторної виховної роботи забезпечується шляхом використання різнопланових організаційних форм, розвитку самодіяльності студентів та методичної допомоги викладацького складу освітнього закладу. Проблема організації виховної роботи зі студентами є однією з найактуальніших у педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів освіти. Саме у процесі виховання студентів має бути реалізована мета та основні принципи національного виховання, що передбачає, з одного боку, поглиблений аналіз соціально-психологічної природи виховання як особистісно-комунікативного, особистісно-орієнтованого процесу, з іншого - розглядає організацію виховної роботи зі студентами крізь призму історично зумовлених соціальних функцій вищої школи та її цільового призначення.

У п'ятому модулі «Дидактика вищої школи. Сучасні технології в освіті» розкриваються основні дидактичні концепції: традиційна парадигма, раціоналістична модель і феноменологічний напрям; провідні принципи сучасної парадигми вищої освіти (фундаменталізм, варіативність і альтернативність, гуманізація навчального процесу та гуманітаризація його змісту), висвітлюються прогресивні методи, форми навчання у закладах вищої освіти, розкриті сучасні технології навчання.

Шостий модуль присвячений контролю та обліку знань студентів у закладах вищої освіти.

У сьомому модулі аналізується науково-дослідницька діяльність студентства як особливе науково-освітнє середовище.

Восьмий модуль "Соціально-історичні характеристики розвитку системи вищої педагогічної освіти в Україні. Система вищої освіти за кордоном (США, Франція, Англія, Німеччина, Японія, Південна Корея, Китай)" розкриває процеси становлення розвитку та реформування системи вищої освіти України знайомить з системою вищої педагогічної освіти в Україні та за кордоном.

Кожен модуль складається з міні-модулів, які можуть легко доповнюватися і змінюватися.

В основу модульно-рейтингової системи навчання студентів магістратури покладено принцип накопичення

оцінок за певний період навчання (модуль, семестр, рік) і за різнобічну діяльність. Сума цих оцінок виступає в ролі кількісного показника якості роботи студента порівняно з успіхами його товаришів. Однак вона відображає не тільки якість знань і вмінь, а й точність у роботі, активність, самостійність, творчість. Викладачем проводиться періодичне ранжування студентів магістратури.

Високі оцінки з окремих тем курсу не можуть компенсувати відсутність знань з інших тем. З метою стимулювання самостійності та активності студентів під час проведення аудиторних занять, а також для більшого заохочення їх до навчання пропонується оцінювати пасивність і враховувати незадовільні оцінки.

Отже, загальний рейтинг студента визначається за формулою:

$$P = \frac{0(5) \times x_5 + 0(4) \times x_4 + 0(3) \times x_3 - 0(2) \times x_2}{K},$$

де 0(2) – кількість “незадовільних” оцінок, отриманих під час засвоєння всього курсу. Рейтинг повинен бути не нижчим як 70% засвоєння матеріалу з оцінкою “задовільно” і не нижчим, ніж 30% кількості “незадовільних” оцінок.

Введення додаткового рейтингу при оцінюванні навчальної діяльності студентів дає змогу диференціювати її. Так, якість виконання домашнього чи індивідуального завдання можна визначити, виходячи з “узагальненої функції Бажаності УФБ Харрінгтона”, використовуючи таблиці відповідностей між співвідношеннями бажаності в емпіричній та психологічних системах:

“задовільно”	0,4 – 0,6
“добре”	0,6 – 0,8
“відмінно”	0,8 – 1,0

Рейтинг індивідуальної роботи студента визначається за формулою:

$$P_{\text{інд}} = B/K,$$

*де B – сума балів, отриманих за самостійну роботу;
K – кількість практичних занять, відведених навчальною програмою для засвоєння курсу.*

Індивідуальна робота будується на трьох рівнях :

1 – репродуктивний, що вимагає від магістранта знань основних законів, закономірностей, принципів та умінь їх застосовувати для виконання елементарних завдань;

2 – репродуктивно-творчий, що потребує самостійного пошуку, аналізу педагогічної літератури з метою її застосування для виконання певного завдання;

3 – творчо-пошуковий, передбачає самостійне розв'язання індивідуальних завдань, розробку тестів, кросвордів, написання есе, рефератів, статей.

Такий комплексний підхід до оцінювання знань дає змогу враховувати обсяг, якість засвоєного матеріалу, стимулювати самостійну роботу магістрантів, аналізувати навчальний процес у динаміці.

За умови модульної програми підсумкова оцінка магістрантів складається за результатами навчальної діяльності протягом усього семестру. Рівень творчої активності визначається позитивною активністю студентів за результатами поточного контролю (участь у вікторинах, написання рефератів, кросвордів, статей тощо). При цьому визначається індивідуальний коефіцієнт творчої активності магістранта (КТА) як відношення кількості індивідуальних актів творчої активності (АТА) до АТА нормативного значення.

Це сприяє розширенню творчих контактів викладачів й магістрантів, що дає змогу інтенсифікувати навчальний процес. При цьому більшість студентів планує свою особисту індивідуальну стратегію навчання (за змістом, темпом, формами засвоєння), що унеможливорює випадковість і суб'єктивізм на екзамені і приводить кожного до запланованої мети.

Отже, модель рейтингової оцінки навчальної діяльності студентів магістратури повинна складатися з окремих елементів навчальної, науково-дослідної та творчої діяльності.

Завершує підручник список літератури для опрацювання та рейтингова книжка студента.

Ми сподіваємося, що запропонований навчально-методичний посібник буде корисним для студентів магістратури, аспірантів і молодих викладачів, а також, певною мірою, поповнить дефіцит навчально-педагогічної літератури з педагогіки вищої школи, який відчують вищі

навчальні заклади. Його доцільно використовувати при засвоєнні нормативних педагогічних курсів, на практичних заняттях спецсемінарів та спецкурсів, при написанні курсових і дипломних робіт.

РОЗДІЛ I. Загальні основи педагогіки вищої школи

МОДУЛЬ 1

Оглядово-установча лекція на тему: Предмет, задачі, основні категорії педагогіки вищої школи. Вища школа як педагогічна система. Методи і методика педагогічних досліджень.

Мета: Розкрити теоретико-методологічні підходи до вивчення педагогіки вищої школи як науки, її предмет та основні категорії, специфіку методів та методики педагогічних досліджень.

Основна проблема: засвоєння закономірностей процесу навчання і виховання у вищому навчальному закладі, усвідомлення сутності, етапів, методів педагогічного дослідження.

Провідна ідея: педагогіка вищої школи — наука про закономірності навчання і виховання студентів, їх наукову і професійну підготовку; педагогічне дослідження — цілеспрямований пошук шляхів удосконалення педагогічного процесу з використанням наукового апарату.

План:

Предмет педагогіки вищої школи. Основні функції та завдання педагогіки вищої школи.

Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи.

Вища школа як педагогічна система.

Різні підходи до класифікації методів дослідження.

Характеристика емпіричних методів дослідження.

Характеристика теоретичних методів дослідження.

Методи кількісної обробки результатів дослідження.

Обрані методи: лекція-бесіда, робота з документами Міністерства освіти і науки України, системно-структурний аналіз.

Обладнання: логічно-структурні схеми.

Основні поняття теми: об'єкт та предмет педагогіки, педагогіка вищої школи, педагогічна система; методологічні, суттєві категорії педагогіки вищої школи; педагогічне

дослідження, мета, проблема, гіпотеза, задачі дослідження; методологія, методика, метод дослідження.

Рекомендована література:

1. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Постанова КМ України від 20.01.1998 р. № 65 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 3. – С. 202-207.
2. Педагогіка вищої школи/ [В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.]: за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К.: Шкільний світ, 2001. – 16 с.
4. Закон «Про вищу освіту» (2014) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Проблеми. — К: Либідь, 1998 — 558с.
6. Болонський процес: Документи / Укл: З. І. Тимошенко, А. М. Грохов, Ю. А. Гапон, Ю. У. Полеха. — К.: Вид-во Європ.ун-ту, 2004. — 169 с.
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. — Київ: Центр навчальної літератури, 2006. — 384 с.
8. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: Теорія та історія – Рівне, 1996. — С. 30-37, 49-54.
9. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. — К.: Либідь, 1997. — 376 с.
10. Жигір В. Професійна педагогіка: навч. посіб./ Вікторія Жигір, Олена Чернеча. — К.: КОНДОР, 2012. — 336 с.
11. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посіб./ С. С. Пальчевський. — К.: Каравелла, 2007. — 576 с.
12. Рудницька О. П., Болгарський А. Г., Свистельнікова Т. Ю. Основи педагогічних досліджень. — К: Експрес — об'ява, 1998 — 143 с.
13. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб.: реком. МОН України для студентів магістратури вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. Херсон, 2011. — 608 с.

14. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: навч. посіб./ [Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барновська та ін.]: за ред. проф. Д. В. Чернілевського. – [2-ге вид. допов.]. – Вінниця: вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
15. Karen Dooley Pedagogy in Diverse Secondary School Classes: Legacies for Higher Education [Електронний ресурс] / Karen Dooley. – режим доступу: http://eprints.qut.edu.au/961/1/Dooley_pedagogy2.pdf
16. Pedagogical Content Knowledge: What Matters Most in the Professional Learning of Content Teachers in Classrooms with Diverse Student Populations [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.idra.org/IDRA_Newsletter/August_2009_Actionable_Knowledge/Pedagogical_Content_Knowledge/
17. Brian Rowan Measuring Teacher's Pedagogical Content Knowledge in Surveys: an Exploratory Study [Електронний ресурс] / Brian Rowan, Steven G. Schilling, Deborah L. Ball, Robert Miller. – режим доступу: <http://www.sii.soe.umich.edu/documents/pck%20final%20report%20revised%20BR100901.pdf>
18. Deborah Loewenberg Ball The Subject Matter Preparation of Teachers [Електронний ресурс] / Deborah Loewenberg Ball, G. Williamson McDiarmid. – режим доступу: <http://education.msu.edu/NCRTL/PDFs/NCRTL/IssuePapers/ip894.pdf>
19. Progressive Education - Philosophical Foundations, Pedagogical Progressivism, Administrative Progressivism, Life-Adjustment Progressivism [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/2336/Progressive-Education.html>

Сучасна педагогіка – це комплекс теоретичних і прикладних наук про навчання, виховання і освіту як спеціально і соціально обумовлені, організовані і цілеспрямовані процеси, а також про шляхи удосконалення цих процесів.

Педагогіка вищої школи є однією з галузей педагогіки, науки про виховання, навчання і освіту молоді і дорослих. Об'єктом дослідження педагогіки вищої школи є педагогічна система вищої освіти. Поняття "педагогічна система" введене в педагогіку Н.В. Кузьміною. У сучасному суспільстві виховання здійснюється, головним чином, через спеціальні педагогічні системи. Вони є стрижневим і дуже складним об'єктом дослідження науки педагогіки. *Системою* прийнято називати функціональну структуру, діяльність якої підпорядкована певній меті. Фахівці, які включені до спільного виду діяльності, теж утворюють систему, в якій ця діяльність здійснюється. Отже, навчальні заклади і включені в спеціальну навчально-виховну діяльність спеціалісти утворюють педагогічну систему. Вся сукупність навчально-виховних і культурно-освітніх навчальних закладів складає систему освіти, котра вміщує великі педагогічні системи: систему вищої освіти, систему середньої спеціальної освіти, систему загальної середньої освіти та ін.. Ці великі педагогічні системи окреслені Законом України "Про вищу освіту" (стаття 29). Структура педагогічної системи вищої освіти (ВПС) включає низку середніх педагогічних систем (це окремі ЗВО) і малих педагогічних систем (МПС) – окремі факультети, курси, групи.

Отже, об'єктом дослідження педагогіки є система освіти і педагогічні процеси у ВПС. *Об'єктом* педагогіки вищої школи є система вищої освіти (ВПС) і педагогічні процеси в ній. Педагогічні системи різняться між собою за педагогічною метою, змістом навчання, контингентом вихованців, кваліфікацією педагогів, формами, способами керівництва процесами діяльності вихованців, результатами. Проте всі системи реалізують єдину мету, яка визначена державою, суспільством.

Педагогіка вищої школи, як і кожна наука, має свій предмет дослідження. В науковій літературі даються різні визначення предмету педагогіки вищої школи.

Н. В. Кузьміна так окреслює предмет педагогіки вищої школи: "*Предметом* вузівської педагогіки є визначення закономірностей управління такою педагогічною системою, мета якої – підготовка спеціалістів, здатних, виходячи з громадянських позицій, вирішувати виробничі чи наукові завдання і відповідати за їх вирішення."

На наш погляд, *предметом педагогіки вищої школи* є: навчально-виховний процес та процес професійної підготовки спеціалістів, культурної еліти сучасного суспільства; вивчення закономірних зв'язків, які існують між розвитком, вихованням та навчанням студентів у ВНЗ; розробка на цій основі методологічних, теоретичних та методичних проблем становлення сучасного інтелектуального висококваліфікованого фахівця у будь-якій галузі матеріального чи духовного виробництва.

Отже, **педагогіка вищої школи** – це наука про закономірності навчання і виховання студентів, а також їх наукову і професійну підготовку як спеціалістів відповідно до вимог держави. Предмет науки завжди конкретизується в її меті і завданнях.

Метою цієї науки є дослідження закономірностей розвитку, виховання і навчання студентів і розробка на цій основі шляхів удосконалення процесу підготовки кваліфікованого спеціаліста.

Завдання педагогіки вищої школи:

- аналіз соціально-історичних характеристик системи вищої освіти;
- аналіз змісту, форм і методів навчання, розвитку і виховання студентів у закладах вищої освіти;
- аналіз методів контролю і оцінки успішності студентів на основі системного підходу;
- розробка нових технологій навчання і виховання у вищому навчальному закладі;
- розкриття педагогічних закономірностей формування студентів як майбутніх фахівців.

До завдань педагогіки вищої школи також входить: вивчення діалектичних взаємозв'язків об'єктивних і суб'єктивних, соціальних і природних факторів виховання і розвитку студентства, його потенційних і реальних можливостей; співвідношення цілей і засобів виховання і навчання; розробка теорії та методики виховання і навчання, які педагог-викладач має враховувати в своїй практичній діяльності, а також критеріїв її ефективності на основі закономірностей цих процесів.

Педагогіка вищої школи виконує такі *функції*:

- аналітичну (теоретичне вивчення, опис, аналіз педагогічних явищ і процесів, причинно-наслідкових зв'язків;

аналіз, узагальнення та інтерпретація і оцінка педагогічного досвіду);

- прогностичну (забезпечення наукового обґрунтування цілей, планування педагогічного процесу, ефективного керівництва освітньою політикою);
- проективно-конструктивну (розробка нових технологій та втілення результатів досліджень).

Педагогіка вищої школи є наукою і мистецтвом. Як наука педагогіка вищої школи має свій об'єкт, предмет, методи дослідження та перспективи розвитку. Вона розкриває: сутність виховання студентів як педагогічного процесу; його закони і закономірності; умови, за яких ці закони повніше проявляються; умови і способи прогнозування педагогічного процесу; структуру і механізм взаємодії елементів педагогічної системи.

Як мистецтво педагогіка вищої школи вимагає творчого натхнення і захопленості цією наукою від кожного викладача і творчого застосування теорії у практиці.

Педагогіка вищої школи є теоретичною і прикладною наукою. Як теоретична наука вона відображає причинно-наслідкові відношення і зв'язки у вихованні, навчанні і науковій підготовці майбутніх спеціалістів. Така теорія являє собою систему ідей, що слугують обґрунтуванням і керівництвом до дії. А також показує раціональні шляхи, спрямовує роботу вищої школи у бік бажаної мети, виявляє таку систему дій, яка найкращим чином задовольняла і відповідає поставленим цілям.

Як практична наука педагогіка вищої школи вказує на застосування теоретичних положень, шляхів реалізації законів і закономірностей, принципів у практичній діяльності педагогічних працівників.

Як і кожна наука, педагогіка вищої школи має свій категорійно-понятійний апарат. Автори В. М. Галузинський, М. Б. Євтух поділяють їх на три види:

I. Методологічні категорії: педагогічна теорія, педагогічна концепція, педагогічна ідея, педагогічна закономірність, педагогічний принцип.

До основних принципів належать:

1. Гуманізація виховання – пріоритет завдань самореалізації особистості студента, створення умов

для вияву обдарованості і талантів, формування гуманної особистості, щирої, людяної, доброзичливої.

2. Науковий, світський характер навчання.
3. Єдність національного і загальнолюдського – формування національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу; володіння українською мовою, використання усіх її багатств і засобів у мовній практиці; прищеплення шанобливого ставлення до культури, спадщини, традицій і звичаїв народів, що населяють Україну; оволодіння надбанням світової культури.
4. Демократизація виховання – розвиток різноманітних форм співробітництва, встановлення довіри між викладачем і студентом, взаємоповага, розуміння запитів та інтересів студентів.
5. Пріоритет розумової і моральної спрямованості змісту навчання і виховання.
6. Поєднання активності, самодіяльності і творчої ініціативи студентів з вимогливим керівництвом викладача.
7. Урахування індивідуальних, вікових особливостей студентів у навчально-виховному процесі.

II. Процесуальні категорії: виховання навчання, освіта, розвиток, формування особистості; навчальний, виховний, освітній процеси – загалом не відрізняються від тлумачення їх у загальній педагогіці.

III. Суттєві категорії: мета, завдання і зміст виховання; професіограма спеціаліста (вчителя), діяльність (викладача і студента); диференційований та індивідуальний підходи; прогнозування наслідків педагогічного впливу, планування навчальної роботи; форми і методи й засоби виховання і навчання; педагогічні технології навчання й виховання, управління навчально-виховним процесом; самостійна робота студентів, науково-дослідна діяльність студентів; гуманізація і гуманітаризація закладу вищої освіти. У законі України «Про вищу освіту» вищу освіту визначено як рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації. Зміст вищої освіти – обумовлена цілями та потребами суспільства

система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва.

Вища школа виконує такі функції: виховну, освітню, загальнокультурну, науково-дослідну, інтернаціональну.

В Україні мета, задачі, структура, типи вищих навчальних закладів визначені Законом України «Про вищу освіту» (2014).

Вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти;

Структура вищого закладу освіти визначається відповідно до Положення про державний вищий заклад освіти та його Статуту. Основними структурними підрозділами вищого закладу освіти третього і четвертого рівнів акредитації є: інститути, факультети, кафедри, курси тощо.

Система вищої освіти в Україні визначена «Законом про вищу освіту» і Положенням про державний вищий заклад освіти. В Україні діють такі вищі заклади освіти: *університет (класичний, профільний), академія, інститут, коледж*.

Заклад вищої освіти – окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей (ст. 1).

Мета вищої освіти сьогодні – це підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі.

Основним змістом діяльності вищого навчального закладу повинно стати формування інноваційного освітньо-виховного середовища, що передбачає: зміну організації і змісту освіти з метою інтеграції у світовий освітній простір; оптимізацію кадрового забезпечення; комплексне вдосконалення

професійної майстерності педагогів через опанування інноваційними і дослідно-експериментальними видами діяльності.

Отже, створення теорії педагогіки вищої школи – це об'єктивний процес наукового пізнання, розвиток якого визначається рівнем формалізації педагогічних знань та їх теоретичним обґрунтуванням. Разом з тим пізнання психолого-педагогічних закономірностей процесу навчання і виховання у вищій школі залежить від того, як і на якому методологічному, теоретичному, методичному і практичному рівнях будуються педагогічні дослідження.

Наукова підготовка студентів магістратури необхідна не тільки для проведення досліджень, а й в навчально-виховній практиці у вищому закладі освіти, котра потребує вмінь визначати мету і завдання своєї діяльності, пріоритетних шляхів удосконалення організації різноманітних педагогічних процесів тощо.

Педагогічне дослідження – це свідомий цілеспрямований пошук шляхів удосконалення педагогічного процесу з використанням наукового апарату.

Здійснювати педагогічне дослідження бажано поетапно, а кількість етапів, залежно від змісту і завдання дослідження, може бути різною. Визначимо зміст і структуру основних етапів педагогічного дослідження.

Розв'язання певного протиріччя в організації навчально-виховного процесу може бути метою дослідження.

Мета дослідження визначає і спрямовує діяльність дослідника, мобілізує волю і енергію на розв'язання проблеми і досягнення результату.

Важливими характеристиками педагогічного дослідження є новизна отриманого знання та його значення для науки і практики.

У формулюванні наукової новизни важливо враховувати три провідні умови:

1. Розкриття виду результату, тобто необхідно вказати, який тип нового знання добув дослідник. Це може бути вироблення концепції, методики, класифікації, закономірностей тощо, або методичних рекомендацій, дидактичних пропозицій, форм виховної роботи, які раніше не

були відомі в педагогіці. Тобто слід розрізняти теоретичну та практичну новизну.

2. Визначення рівня новизни отриманого результату, його місця серед відомих наукових фактів. У зіставленні з ними нова інформація може виконувати різні функції: уточнювати, конкретизувати існуючі відомості, розширювати і доповнювати їх або суттєво перетворювати. В залежності від цього виділяють такі рівні новизни: конкретизація, доповнення, перетворення.

3. Оцінкою нових результатів є їх розгорнутий і чіткий виклад, а не формальне, нічим не підкріплене запевнення, що теоретичні позиції і практичні висновки дослідження є новими.

Отже, сама по собі характеристика новизни є недостатньою для оцінки виконаної роботи, її необхідно доповнювати критеріями педагогічної значущості, бо вона як і новизна, може мати теоретичну і практичну цінність.

Відповідальним етапом дослідницького процесу є визначення методологічних основ наукового пошуку та вибір методів його проведення, що потім перетворюються у конкретні методики, адекватні меті й завданням дослідження.

Поняття методології є складне і не завжди трактується однозначно. Методологія займається теоретичними проблемами шляхів і засобів наукового пізнання та закономірностей наукового дослідження як творчого процесу.

Поширеним є й інше тлумачення методології, що характеризується як сукупність способів дослідження, вчення про методи наукового пізнання. Адже термін "методологія" (грецького походження) перекладається як "теорія методів". І хоч сучасна наука не зводить його лише до такого розуміння, вчення про методи є важливою складовою методології. Вона визначає їх місце та пізнавальні можливості в загальній системі наукового пошуку, основи конструювання логіки дослідження. Саме в методах методологічні положення та принципи набувають свого дієвого, інструментального вираження.

Термін «метод» походить від грецького «methodos», що означає – шлях.

Поняття «науковий метод» можна охарактеризувати як цілеспрямований підхід, за допомогою якого досягається певна мета, щось пізнається або вивчається.

Термін "*методика*" означає сукупність засобів, умов, пов'язаних у систему логікою процесу досягнення, потрібного результату. Методика включає стратегію отримання нового педагогічного знання, її окремих кроків і в цілому визначає програму дослідження, його конкретні завдання.

Системне використання методів потребує їх певної класифікації. У науковій літературі, як правило, вирізняють загальнонаукові та конкретнонаукові методи дослідження. До загальнонаукових відносять: загальнотеоретичні (абстракція, конкретизація, аналіз, синтез, порівняння, протиставлення, індукція, дедукція тощо); соціологічні (анкетування, інтерв'ювання, експертні опитування, рейтинг тощо); соціально-психологічні (соціометрія, тестування, тренінг тощо); математичні (ранжування, шкалування, індексування, кореляція, статистичні методи тощо). До конкретно-наукових відносяться: теоретичні (аналіз літератури, архівних джерел, документацій, продуктів діяльності учнів, аналіз поняттєво-термінологічної системи, побудова гіпотез, побудова уявного експерименту, прогнозування, моделювання тощо); емпіричні (спостереження, бесіди, педагогічний консиліум, визначення і узагальнення масового та індивідуального педагогічного досвіду педагогічний експеримент, науково-педагогічна експедиція).

Існує дві структури експериментального дослідження: паралельна та послідовна. Оскільки об'єкти педагогічних досліджень (студенти, групи тощо) постійно змінюються у навчально-виховному процесі, з ними не можна проводити експеримент двічі: спочатку без введення активного фактора впливу, а потім з ним. Адже ті самі студенти у повторному експерименті будуть дещо іншими. Тому в практиці педагогічних досліджень, як правило, використовується паралельний експеримент: обираються по можливості два однорідних об'єкти (наприклад, два класи чи групи) - експериментальний і контрольний. В експериментальній групі вводиться в дію активний фактор впливу, а в контрольній групі навчальний процес залишається незмінним. Спостерігаються і зіставляються два об'єкти, причому, як і до початку експерименту, так і після нього. Це дає можливість порівняти вихідні та кінцеві характеристики досліджуваного педагогічного явища і таким чином довести ефективність проведеного експерименту.

Важливо підкреслити, що будь-який вид педагогічного експерименту буде результативним, якщо його сплановано у відповідності до вимог вірогідності, надійності, репрезентативності здобутих даних. Можливість досягнення цього закладається вже на підготовчому етапі, коли обираються залежні й незалежні змінні, кількість досліджуваних, обсяг та характер потрібних результатів, засоби та методика їх якісного аналізу та кількісної обробки.

Науково-педагогічне дослідження повинно включати не лише якісний аналіз явищ, що вивчаються, а й кількісний вимір отриманих експериментальних результатів, який підвищує ступінь вірогідності та об'єктивності їх оцінки.

Педагогічні процеси завжди мають імовірний характер, бо зв'язки між причиною і наслідками не є однозначними, а залежать від численних факторів, котрі не можна передбачити наперед і повністю врахувати.

Кожний майбутній педагог так само, як і молодий вчений повинен оволодіти методами кількісної характеристики педагогічних явищ, оскільки вони дають можливість глибше пізнати їх природу і ефективніше використовувати у професійній діяльності.

Контрольна робота до модуля.

Теоретичні питання.

- Зробити порівняльний аналіз функцій вищого і середнього навчального закладу.
- Відобразити схематично структуру педагогічної системи освіти.
- Розкрити сутність та взаємозв'язок категорійних понять педагогічного дослідження.
- Проаналізувати теоретичні методи педагогічного дослідження.
- Дати характеристику емпіричним методам педагогічного дослідження.
- Охарактеризувати методи кількісної обробки результатів дослідження.

Контрольні тести до модуля.

I рівень

1. Вкажіть, чи правильне твердження:

Педагогіка вищої школи – це наука про педагогічний процес, що забезпечує розвиток особистості студента у системі вищої школи. а) так; б) ні.

2. Ким введено поняття “ педагогічна система” в педагогіку?

а) Кузьміною; б) Галузинським; в) Сухомлинським.

3. Що означає поняття “система”?

а) це функціональна структура, діяльність якої підпорядкована певній меті;

б) це комплекс теоретичних і практичних наук про навчання, виховання і освіти як цілеспрямовані процеси.

4. Принципи – це ...

а) вихідні положення будь-якої системи;

б) система критичних поглядів на реальну дійсність.

5. Категорії педагогіки вищої школи поділяються на...

а) два види: методологічні, педагогічні;

б) на три види: методологічні, процесуальні, суттєві.

6. Об'єктом педагогіки вищої школи є :
- а) різні заклади вищої освіти (ЗВО), які не обов'язково мають один адміністративний центр;
 - б) система вищої освіти і педагогічні процеси в ній.
7. Вищий заклад освіти або структурний підрозділ університету, академії, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів з певної галузі наук:
- а) технікум;
 - б) коледж;
 - в) інститут.
8. Слово «гуманний» в перекладі означає:
- а) демократичний;
 - б) людяний;
9. Цілеспрямована, систематична діяльність щодо власного самовдосконалення, називається:
- а) перевиховання;
 - б) самовиховання;
 - в) виховання;

II рівень

1. Дослідження закономірностей розвитку, виховання і навчання студентів є:
- а) завданням педагогіки вищої школи;
 - б) метою педагогіки вищої школи.
2. Продовжити думку
- “Як мистецтво педагогіка вищої школи вимагає”
3. Компонентами системи освіти в Україні є:
- а) система вищої освіти, система середньо спеціальної освіти, система загально середньої освіти;
 - б) Невід'ємними складниками системи освіти є:
дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; позашкільна освіта; спеціалізована освіта; професійна (професійно-технічна) освіта; фахова передвища освіта; вища освіта, освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

4. Одним із завдань педагогіки вищої школи:

“Розкриття педагогічних закономірностей формування ... як майбутніх фахівців”

5. Вставте потрібні слова:

“Як практична наука педагогіка вищої школи вказує на застосування теоретичних положень,, у практичній діяльності педагогічних працівників”

6. До якого виду категорій належить науковий опис реальної педагогічної діяльності?

- а) методологічні;
- б) суттєві;
- в) процесуальні.

7. Як називається навчально-пізнавальна діяльність студента, що виражається в розумових, мовних, сенсомоторних діях?

- а) викладання;
- б) учіння.

8. В якій статті Закону «Про освіту» декларується право на освіту?

- а) ст. 3;
- б) ст. 41;
- в) ст. 42.

9. Яким державним документом визначені в Україні мета, структура, типи вищих навчальних закладів:

- а) Законом України «Про освіту»;
- б) Указом президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні»;
- в) Законом «Про вищу освіту».

CHAPTER I. Fundamentals of Higher School Pedagogy

MODULE 1

Review Lecture: The subject matter, the tasks and the main categories of Higher School Pedagogy. Higher School as a pedagogical system. Pedagogical research methods.

The objective of the lecture: Explanation and clarification of theoretical and methodological approaches to the study of Higher School Pedagogy as a science, its subject and the main categories as well as specific methods of the pedagogical research.

The main problem: the acquisition of regularities inherent to training and education process in high school, understanding of the pedagogical research essence, stages and methods.

The guiding idea: Higher School Pedagogy is a study embracing principles of the students' education, their scientific and occupational training; Pedagogical Research is a task-oriented search of the ways for pedagogical process improvement with involvement of apparatus criticus (scientific definitions).

Target Plan:

1. The subject matter of Higher School Pedagogy. Primary functions and tasks of Higher School Pedagogy.
2. The description of the main categories in Higher School Pedagogy.
3. Higher Schools as a pedagogical system.
4. Different approaches to the classification of research methods.

Modern pedagogy is a comprehensive study embracing theoretical and applied sciences in the field of training, upbringing and education as socially arranged and task-oriented processes, and as well the ways of aforesaid processes improvement.

Higher School Pedagogy is a component of General Pedagogy, the study of training, upbringing and education of the youth and adults. Pedagogical system of higher education is the object of Higher School Pedagogy. The term 'Pedagogical system' was introduced into Pedagogy by N. Kuzmina. Education provided mainly through specific pedagogical systems is considered to be the attribute of modern society. The said

systems are just the core and extra complicated objects of research of Pedagogy as a study. *The System* is conventionally determined as a functional structure, whereby its functioning is governed by a certain objective. Specialists involved in common activities also form the system where the activities mentioned above are conducted. Therefore, the pedagogical system is formed by educational institutions and specialists involved in special educational and training activities.

All teaching and cultural and education institutions represent the education system consisting of major pedagogical systems: higher education system, secondary vocational education system, comprehensive secondary education system, and so forth. Such major pedagogical systems are defined in the Law of Ukraine 'On Education' (clause 43). The structure of pedagogical system for the higher education (MjPS) includes a series of medium pedagogical systems (certain higher educational institutions) and minor pedagogical systems (MnPS) – certain departments, courses and groups.

Therefore, the education system and pedagogical processes within the MjPS are considered to be the object of study in Pedagogy. The system of higher education (MjPS) and related pedagogical processes are the objects of Higher School Pedagogy. Pedagogical systems are differentiated by teaching purpose, content, student staff, professional competence of teachers, forms and methods of student's activities management, and results. However, all systems are known to be governed by the same objective defined by the state and the society.

Higher School Pedagogy, like every certain science, has its own subject of study. There are different definitions applied to the subject of Higher School Pedagogy that could be found in appropriate scientific literature.

The following is a definition of Higher School Pedagogy subject by N. Kuzmina: 'The subject of Higher School Pedagogy is the identification of regularities inherent to the management of a certain pedagogical system, the objective of which is the training of specialists capable, to the extent of their civic stand, of meeting functional or scientific challenges and bearing the responsibility for results of the above'.

In our view, the subject of Higher School Pedagogy is: the processes of education and occupational training of the specialists, cultural elite of the modern society; the study of naturally determined relationship existing between the

development, teaching and training of the students in higher school.

Therefore, Higher School Pedagogy is the study embracing regularities of students education, academic and occupational training as specialists pursuant to the demands of the state. The subject of study is always specified by its objective and tasks.

The objective of this science is the study of students' development, education and training with following working out of the ways for improvement of the qualified specialist training process on the basis of the above.

Following are the tasks of Higher School Pedagogy:

- Social and historical features of the higher education system;
- The analysis of content, forms and methods of training, development and education of higher school students;
- The analysis of system approach based methods for monitoring and evaluation of students' progress in studies;
- The development of new teaching and education technologies for higher educational institutions;
- Explaining and clarification of pedagogical regularities in the formation of students as future specialists.
- Also, the objectives of Higher School Pedagogy are as follows: study of dialectical relationship between objective and subjective, social and natural factors of the students' education and development, their potential and actual capabilities; correlation between teaching and education means and ends, which are to be considered by the teacher in practice; and its efficiency criteria based on the principles of the said processes.

Higher School Pedagogy has the following functions:

- Analytical (theoretical study, description, analysis of pedagogical effects and processes, cause-and-effect relationships, summarizing and interpretation of pedagogical experience with the following thereof evaluation);
- Predictive (scientific substantiation of the objectives, education process planning and education policy effective management);
- Projective and Constructive (new technologies development and research results implementation).

Higher School Pedagogy is considered to be a science and an art simultaneously. Being a science, it has its own object, subject, research methods and prospects. Therefore, it reveals the essence of student education as educational process; its laws

and regularities. The conditions, under which these laws become fully apparent, are conditions and methods of the pedagogical process prediction, the structure and mechanism of interaction between the elements of educational systems.

Like any other art Higher School Pedagogy requires creative inspiration and enthusiasm from each lecturer as well as creative application of the theory in practice.

Higher School Pedagogy is considered to be a theoretical and applied science. Being a theoretical science, it reflects the cause-and-effect based relationship and links in education and academic training of the future specialists. This theory is a system of ideas serving as grounds and guides for action. It also shows rational ways and directs the work of higher school towards the desired goal; reveals a system of actions which should meet and correspond to the stated objectives in the best possible way.

Representing practical science, Higher School Pedagogy specifies the application of theoretical regulations, the ways of laws and regularities implementation, and commitment to principles in teachers' practice.

Like any science, Higher School Pedagogy is known to have its own pedagogical categorical and conceptual basis. It is divided into three sets of categories (by V. Galusynskyi and M. Ievtukh, the authors):

I. Methodological categories: theory, concept, idea, regularity and principle of Pedagogy.

The main principles are:

1. Humanization of Education - priority tasks of the student self-identity, the creation of conditions for the expression of giftedness and talent, forming of humane, sincere, philanthropic and benevolent personality.

2. The scientific based and secular education.

3. The unity of national and universal aspects - the formation of national consciousness, love of homeland and native people, the Ukrainian language, using all its resources and capabilities in linguistic practice, imparting respect for the culture, heritage, traditions and customs of people residing in Ukraine; world culture heritage mastery.

4. Democratization of education - the development of various cooperation forms, the establishment of mutual trust between a teacher and a student, mutual respect, understanding the needs and interests of the students.

5. The priority of mental and moral orientation within the training and education content.

6. The combination of activity, initiative and creativity of the students under exacting leadership of the teacher.

7. Considering the individual and age peculiarities of students in the time of educational process.

II. Procedural categories: teaching, training, education, development, personality formation, the educational and training process that generally have the same interpretation in general pedagogy.

III. Significant categories: goals, objectives and content of education; the professiogram of a specialist (teacher), activities (by the teacher and the student), differentiated and individual approaches, the prediction of educational effect consequences, teaching work planning, forms, methods and means of education and training, pedagogical technology of education, management of educational and training process, the students independent work, research and development activities; humanization and humanitarian advance of the higher educational institution.

The law of Ukraine – ‘On Higher Education’ defines higher education as an educational level acquired by a person in a higher school as a result of consistent, systematic and goal-oriented process of educational content mastering, provided that this process is based upon complete secondary education and finalized by certain qualifying of the student by the results of state graduate certification; higher education content is conditioned by objectives and needs of the society and therefore, it is the system of knowledge, abilities and skills, occupational, world viewing and social qualities to be formed in the course of education taking into account society, science, engineering technique and technologies, culture and art development prospects; the content of education is a structure, subject and scope of educational information, mastering of which enables getting of higher education and certain qualification by an individual.

Higher School has the following functions: educational, academic, common cultural, research and international.

Goals, objectives, structure, types of Ukrainian higher educational institutions are specified by the Law of Ukraine – ‘On Education’ (1996).

Higher education stands for fundamental, scientific, professional and practical training, and qualifying of the individuals according to their vocations, interests and skills;

improvement of academic and occupational competence, skills conversion and upgrading.

The structure of higher education institutions is determined in accordance with the regulations and the Charter of the state higher educational institution. The main structural units of a higher educational institution accredited by the third and fourth grade are: institutes, departments, sub-departments, courses and so forth.

Ukrainian higher education system is defined by 'The Law on Education' (Clause 43) and the Regulations of the state higher educational institution. The following are the types of higher educational institutions available in Ukraine: university (conventional and core), academy, institute, conservatory, college and technical school (vocational school).

Following are the institutions of higher education with accreditation levels available according to the educational stages and qualifications available for students, methods for implementation of educational and occupationally oriented programs as well as realization of social functions within Ukrainian education system:

- Higher educational institutions of the first level of accreditation;
- Higher educational institutions of the second level of accreditation; and
- Higher educational institutions of the third and fourth levels of accreditation.

To the date, the purpose of higher education is known to be a training of specialists capable of providing the transition from industrial to informational and technologically advanced society through innovations implemented both in teaching and education process, and scientific-research work.

The main scope of the activities in higher educational institution should be the forming of innovative and educational environment that shall include: modification of education organization and content aimed at integration into the global educational space, optimization of personnel selection procedure, comprehensive improvement of professional competence of the teachers' staff by mastering innovative, research and experimental activities.

Therefore, the theory of the Higher School Pedagogy is an objective process of scientific cognition, the development of which is dependable upon the level of formalization of pedagogical skills

and thereof theoretical justification. At the same time, the cognition of psychological and pedagogical principles of training and education in higher school depends on how and what methodological, theoretical and practical level the educational research is based on.

The postgraduate academic training of students is essential not only for carrying out the research, but also for the educational practice in a higher educational institution, thus requiring the skills to identify goals and objectives of any activities, the preferred ways in the improvement of educational processes and so forth.

Pedagogical research is a conscious purposeful search for ways of the improvement of educational process by involvement of apparatus criticus.

Pedagogical research is preferred to be carried out on the gradual basis, while the number of stages may be different depending on the scope and objectives of the study. The research may be performed for resolving a certain conflict in the educational process.

The purpose of the study determines and directs the researcher's activities, mobilizes his will and energy in order to solve problems and achieve certain results.

An important characteristic feature of the educational research is the novelty of gained knowledge and its scientific and practical importance.

When defining the term of the scientific novelty it is important to consider three key conditions:

1. Clarification of the result, i.e. it is necessary to specify what type of the new knowledge the researcher gained. This may be the developing of concepts, methods, grading, regularities, etc., or the methodical guidelines, didactic proposals, forms of educational work that have not been previously known within pedagogy. That is in such case, theoretical and practical novelties shall be distinguished.

2. The novelty level of the achieved result and its place among the known scientific facts. As compared with the above, new information may have various functions: clarification and specifying of the existing data, thereof broadening, upgrading or significant transformation. Depending on the above, the following novelty levels are distinguished: specification, addition and transformation.

3. The new results are assessed by its detailed and clear presentation, but not just formal assurance that the mentioned theoretical positions and practical research findings are new.

Therefore, the characteristic of novelty itself is insufficient to assess the work performed; it should be supported by the pedagogical significance criteria as it may have theoretical and practical value like the novelty itself.

The determination of methodological grounds of scientific research and its selection methods with the following transformation into specific methods should be in line with goals and objective of the research. This approach is known to be an important stage of the research process.

The concept of methodology is considered to be of complex character and thus, may not be always definitely interpreted. Methodology concerns the theoretical problems related to ways and means of scientific cognition and regularities of scientific research as a creative process.

There is another common interpretation of methodology which is defined as a set of research methods, i.e. the study of scientific cognition methods. It is a common knowledge that the term 'Methodology' (from Greek) is translated as 'the theory of methods'. Despite the fact that modern science does not bring it to this meaning, the study of methods is considered to be an important component of methodology. It defines the place of these methods and cognitive options within the common system of scientific research and fundamentals of research logic development. Methodological provisions and principles are known to acquire their effective and instrumental expression exactly by such methods.

The term 'Method' comes from the Greek 'Methodos' which means – a way.

The definition of 'scientific method' may be described as a purposeful approach, by which a certain goal is achieved and something is studied.

The term 'Methods' should be understood as a set of tools, facilities and conditions systematically interconnected by logic of required result achievement. This notion also includes strategies for gaining a new pedagogical knowledge and generally defines the research program and the related specific tasks.

The systematic application of methods requires their certain classification.

As a rule, general and specific scientific research methods are clearly distinguished in the scientific literature. General scientific methods include: common theoretical (abstraction, specification, analysis, synthesis, comparison, contrast, induction, deduction,

etc.), sociological (questionnaires, interviews, expert interviews, rating, etc.), psychosocial (sociometry, testing, training, etc.), mathematical (ranking, scaling, indexing, correlation, statistical methods, etc.). Specific scientific methods include: theoretical (analysis of literature, archival sources, documentation and students' activities outcome; analysis of conceptual and terminological systems; hypotheses generation; construction of an imaginary experiment; forecasting, modeling, etc.), empirical (observations, conversations, educational consultation, determination and generalization of mass and individual teaching experience, pedagogical experiment, scientific and educational expedition).

There are two structures of experimental research: parallel and sequential ones. The objects of educational research (students, groups, etc.) are known to be subjected to continuous change in the course of educational process, thus making impossible to carry out the experiment twice: firstly, without introduction of the active influence factor and then, with it. The same students shall be somewhat different in the time of repeated test. Therefore, the parallel structure of educational research test is usually used in practice. In other words it should be practicable: two similar objects are selected (for example, two classes or groups) - experimental and reference ones. The experimental group is introduced by an active influence factor, while the educational process of the reference group remains unchanged. Two objects are observed and compared before and after the experiment. This makes it possible to compare the initial and final characteristics of the pedagogical phenomenon under study, thus providing an option to prove the efficiency of the test.

It is important to stress the point that any kind of pedagogical test shall be efficient if it is planned in accordance with the requirements of probability, reliability and representativeness of the findings. An option for achievement of the above is considered just at the preliminary stage, when dependent and independent variables, the number of testees, the scope and the nature of the required results, means and methods of qualitative analysis and quantitative processing are selected.

Scientific and educational research should include not only a qualitative analysis of the phenomena under study, but also quantitative measurement of the obtained test results increasing the degree of expectancy and objectivity of thereof assessment.

Pedagogical processes are always probable in nature as the relationship between cause and effect are ambiguous and depend on numerous factors that cannot be predicted in advance and completely taken into account.

Each future teacher as well as a young scientist should master the methods of quantitative characterizing of educational phenomena, as they allow comprehensive cognition of the nature and their effective use in professional activities.

The key words: the object and the subject matter of Pedagogy, Higher School Pedagogy, pedagogical system; methodological, significant categories of Higher School Pedagogy; pedagogical research, objective, problem, hypothesis, the tasks of the research; methodology, technique, method of research.

МОДУЛЬ 2

Оглядово-установча лекція на тему: Викладач закладу вищої освіти як організатор навчально-виховного процесу. Педагогічна культура викладача закладу вищої освіти.

Мета: Ознайомити магістрантів зі специфікою педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти, проаналізувати основні компоненти педагогічної культури.

Основна проблема: засвоєння сутності поняття “педагогічний професіоналізм викладача”, виявлення залежності формування культури викладача від рівня педагогізації освітнього процесу закладу вищої освіти.

Провідна ідея: діяльність викладача вищої школи має високу соціальну значущість і займає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості молоді та духовної культури українського суспільства, проблема культури є центральною у підготовці майбутніх педагогів.

План

1. Специфіка діяльності педагога у закладі вищої освіти.

Функції, права та обов'язки викладача педагогічного університету.

Основні напрями діяльності викладача закладу вищої освіти.

Психологічна структура педагогічної діяльності.

Педагогічний професіоналізм викладача закладу вищої освіти.

Роль і значення культури освітян у становленні демократичної держави.

Шляхи формування загальної і педагогічної культури викладача закладу вищої освіти.

Основні поняття теми: педагогічна діяльність, педагогічна професія, структура педагогічної діяльності викладача, педагогічний професіоналізм, культура, педагогічна культура, культура спілкування, мовленнєва культура, педагогічна техніка.

Обрані методи: проблемна лекція, лекція з елементами дискусії, теоретичний аналіз та синтез, моделювання, мікрОВикладання.

Обладнання: схеми, діафільми.

Рекомендована література:

1. Болонський процес: Нормативно-правові документи / Укл. З. І. Тимошенко, І. Г. Онищенко, А. М. Греков, Ю. І. Палеха. – К.: Вид-во Європ.ун-ту, 2004. – 102 с.
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика: навч.-метод. посіб./ Г. П. Васянович. – Львів: «НОРМА», 2005. – 344 с.
3. Винославська О. Проектування інноваційної діяльності як складова педагогічної майстерності викладача вищої школи / О. Винославська, Г. Ложкін // Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна. – 2009. – Вип. 25. – С. 48-56.
4. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та методичні аспекти: [монографія] / Н. В. Гузій. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
5. Жигір В. Професійна педагогіка: навч. посіб / Вікторія Жигір, Олена Чернеча. – К.: КОНДОР, 2012. – 336 с.
6. Карнеги Д. Как завоевать друзей и как оказывать влияние на людей: Сочинения. – М.: Изд-во ЭКМСО-Пресс, 2001. – 720 с.
7. Маслоу А. Мотивация и личность. / А. Маслоу. – СПб.: Питер, 2003 – 352 с.
8. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. / В. А. Семиченко. – К.: Вища шк., 2004. – 335 с.
9. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика. – К.: Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2004. – 232 с.
10. Kenneth A. Strike Ethics – School Teaching, Higher Education [Електронний ресурс] / Kenneth A. Strike, Carol J. Auster. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/1962/Ethics.html>
11. Michael S. Garet What Makes Professional Development Effective? Results From a National Sample of Teachers [Електронний ресурс] / Michael S. Garet, Andrew C. Porter, Laura Desimone, Beatrice F. Birman, Kwang Suk Yoon. – режим доступу: http://www.imoberg.com/files/Unit_D_ch._24_-_Garet_et_al._article.pdf
12. Recommendation Concerning the Status of Teachers [Електронний ресурс]. – режим доступу:

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13084&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

13. Shannon Kincaid The Profession of Education: Responsibilities, Ethics and Pedagogic Experimentation [Електронний ресурс] / Shannon Kincaid, Philip Pecorino. – режим доступу: <http://www.qcc.cuny.edu/socialsciences/ppecorino/Profession-Education-ch-3-Teacher-Student-Relationship-Models.html>

14. Ulrich Teichler Changing Structures of the Higher Education Systems: The Increasing Complexity of Underlying Forces [Електронний ресурс] / Ulrich Teichler. – режим доступу: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=The+main+activities+of+the+teacher+in+the+higher+educational+institutions&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CD8QFjAC&url=http%3A%2F%2Fportal.unesco.org%2Feducation%2Ffr%2Ffiles%2F36979%2F11017289503Colloquium_-_December_04_-_Teichler.doc%2FColloquium%252B-%252BDecember%252B04%252B-%252BTeichler.doc&ei=oXnkUMOVLYbQtQaV24DQCQ&usg=AFQjCNEXK7iOza8LzgQY_lr_CrthHixpLWA&bvm=bv.1355534169,d.Yms

15. Improving Teaching and Learning in Universities [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.bhert.com/publications/newsletter/B-HERTNEWS18.pdf>

Професія викладача закладу вищої освіти – одна із найбільш творчих і складних професій, в яких поєднано науку і мистецтво. Ця професія споріднена з працею письменника (творчість у підготовці матеріалу), режисера і постановника (створення замислу і його реалізація), актора (в педагогічній діяльності інструментом є особистість викладача), педагога, психолога та науковця.

Діяльність викладача вищої школи має високу соціальну значущість і займає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості і духовної культури українського суспільства. Професійна педагогічна діяльність викладача може розглядатися як

цілісна динамічна система. Н. В. Кузьміна виділяє структурні складники і функціональні компоненти педагогічної діяльності. Ця модель містить п'ять структурних елементів: суб'єкт педагогічного впливу, об'єкт педагогічного впливу, предмет їх спільної діяльності, цілі навчання, засоби педагогічної комунікації. Ці компоненти складають систему, бо ні один з них не може бути замінений іншим або їх сукупністю. Всі вони знаходяться у прямій та зворотній взаємозалежності.

Отже, праця викладача закладу вищої освіти являє собою свідому, доцільну діяльність щодо навчання, виховання і розвитку студентів. Вона є двобічною – спеціальною та соціально-виховною, що є найважливішими передумовами ефективності педагогічної праці. Обидві вказані передумови потрібно розглядати у органічній єдності. Спеціальна характеристика викладацької діяльності відображає зв'язок із суспільним розподілом праці. Соціально-виховний аспект викладацької праці пов'язаний з ідеологічними принципами суспільства. Професійна діяльність має свою специфіку, яка полягає, головним чином, у наступному:

1. У сукупності певних фізичних та інтелектуальних сил і здібностей педагога, завдяки яким він успішно здійснює доцільну діяльність щодо виховання і навчання студента. Серед них найважливішими є організаторські здібності.

2. У своєрідності об'єкта педагогічної праці, який одночасно стає суб'єктом цієї діяльності. Активність студентів як суб'єктів педагогічної праці багато в чому визначається рівнем їх організаційних знань та вмінь.

3. У своєрідності засобів праці викладача, значна частина яких – духовні.

4. У специфіці взаємозв'язку між трьома підсистемами (сукупність інтелектуальних і фізичних сил педагога, сукупність певних даних об'єкта праці і сукупність засобів та структури діяльності).

Таким чином, праця викладача закладу вищої освіти – це висококваліфікована розумова праця щодо підготовки й виховання кадрів спеціалістів вищої кваліфікації з усіх галузей народного господарства, інтелектуальної еліти суспільства, української інтелігенції. В ній органічно поєднані знання та ерудиція вченого і мистецтво педагога, висока культура та

інтелектуальна, моральна зрілість, усвідомлення обов'язку і почуття відповідальності.

Викладач закладу вищої освіти виконує такі функції:

1. організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок);
2. інформаційну (носієй найновішої інформації);
3. трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання);
4. орієнтовно-регулятивну (структура знань педагога визначає структуру знань студента);
5. мобілізуючу (переведення об'єкта виховання у суб'єкт, самовиховання, саморуху, самоутвердження).

Конкретний зміст праці, права та обов'язки професора, доцента, викладача закладу вищої освіти визначає статут відповідного навчального закладу.

Визначальним і найбільшим за об'ємом компонентом праці викладача є навчально-педагогічна діяльність.

Навчально-педагогічна діяльність спрямована на організацію процесу навчання у вищій школі у відповідності з вимогами суспільства. Для навчального процесу у вищій школі характерним є органічне поєднання навчального і науково-дослідного аспектів, підвищення активності і самостійної роботи студента (навчаючись, студент вчиться сам). У педагогічній діяльності поєднується *теоретична* складова, пов'язана з розкриттям нових закономірностей, сутності науки, а також *практична*, спрямована на перетворення конкретних ситуацій, на розв'язання системи педагогічних задач. Викладач визначає мету та задачі навчання з конкретного предмету у взаємозв'язку з іншими навчальними предметами; обмірковує зміст навчання, сучасні форми і методи, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студента, форми контролю; формує творчі колективи навчальних груп; здійснює виховання студента і виховує потребу в самовихованні.

З навчальною роботою тісно пов'язана навчально-методична діяльність щодо підготовки навчального процесу, його забезпечення та удосконалення. У педагогічному університеті передбачається 29 конкретних видів навчально-методичної діяльності.

Праця викладача вищого навчального закладу обов'язково передбачає організаційно-методичну роботу, основними видами

якої є робота у підготовчому відділенні, робота стосовно профорієнтації, організація педагогічних практик, робота у приймальній комісії, підготовка матеріалів на засідання кафедри, ради факультету, ради вузу, методична робота на допомогу вчителям, робота по підготовці науково методичних семінарів і т.д.

Органічною частиною викладацької діяльності є робота щодо виховання студентів. Вона вміщує перевірку конспектів, колоквіуми, співбесіди, роботу куратора, керівника клубів, виховну роботу в гуртожитках, проведення вечорів, екскурсій тощо.

Обов'язковим елементом у роботі викладача ЗВО є науково-дослідна робота. Зрозуміло, що елементи такої роботи є і в школі.

Професійна діяльність викладача закладу вищої освіти – це особливий різновид творчої інтелектуальної праці. Творчість викладача полягає, насамперед, у доборі методів і розробці технологій реалізації мети і завдань, поставлених державою перед вищою школою: забезпечення ефективності навчально-виховного процесу; озброєння майбутніх спеціалістів фундаментальними знаннями; привчання студентів до самостійного отримання максимальної інформації за короткий час і розвитку творчого мислення; озброєння уміннями наукового дослідження; виховання різнобічної, досвідченої і культурної людини.

Сутність і структура педагогічної діяльності, а також пов'язана з ними продуктивність – одне з найактуальніших питань педагогічної науки і практики. Особливо перспективним прийнято вважати напрям, пов'язаний з застосуванням системного підходу до аналізу і побудови моделей педагогічної діяльності. У психолого-педагогічних дослідженнях цей метод застосовується не так давно. Розробка П.К.Анохіним теорії функціональних систем дозволила використовувати системний підхід і в педагогіці. Система – це сукупність багатьох взаємопов'язаних елементів, що утворюють одне ціле, котре передбачає обов'язкову взаємодію цих елементів. Розробляючи проблему педагогічної діяльності, Н.В.Кузьміна визначила психологічну структуру діяльності педагога.

Психологічна структура діяльності педагога є своєрідним відображенням діяльності педагогічних систем. Психологічна

структура діяльності – це взаємозв'язок, система і послідовність дій педагога, спрямованих на досягнення поставлених цілей через розв'язання педагогічних задач. У ній Н.В.Кузьміна виділяє конструктивний, організаторський, комунікативний і гностичний функціональні компоненти.

Гностичний компонент є своєрідним стрижнем усіх вищеназваних компонентів. Він включає в себе вивчення: 1) змісту і способів впливу на студентів; 2) вікових та індивідуальних особливостей студентів; 3) особливостей навчально-виховного процесу і результатів власної діяльності, її переваг і недоліків.

Конструктивний компонент включає в себе: 1) добір і композицію змісту інформації, яка стає надбанням студентів; 2) проектування діяльності студентів, в якій необхідна інформація може бути засвоєна; 3) проектування власної майбутньої діяльності і поведінки, якими вони мають бути в процесі взаємодії зі студентами. У навчальній діяльності конструктивні уміння виявляються у доборі і композиції навчальної інформації, проектуванні власної діяльності і діяльності студентів щодо засвоєння інформації.

Організаційний компонент вміщує організацію: 1) інформації в процесі її повідомлення студентам; 2) різних видів діяльності студентів таким чином, щоб результати відповідали цілям системи; 3) власної діяльності і поведінки в процесі безпосередньої взаємодії з студентами.

Комунікативний компонент вміщує: 1) встановлення педагогічно доцільних стосунків з тими, на кого спрямований вплив (на основі визнання моральної, інтелектуальної і політичної зверхності в ролі керівника і організатора – “взаємини по горизонталі”; 2) установка правильних взаємин з тими, хто виступає в ролі керівників даної системи (дисциплінованість, принциповість, творчість – “взаємини по вертикалі”) і партнерів по діяльності; 3) співвіднесення своєї діяльності з державним завданням, що ставиться до керівника як громадянина своєї держави.

Психологічна структура компонентів діяльності викладача є динамічною і поступово змінюється з оволодінням майстерністю.

За визначенням І. А. Зязюна, педагогічна майстерність – це комплекс якостей та властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної

діяльності педагога. Її складовими є гуманістичне спрямування, теоретичні знання, педагогічні здібності, педагогічна техніка.

У державній національній програмі «Освіта» в галузі вищої освіти передбачається - як стратегічне завдання - підготовка фахівців високого культурного і професійного рівня.

Ретроспективний теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, результатів досліджень педагогічної практики дає можливість визначити професіоналізм як інтегровану якість, вважаючи, що це результат інтенсивної довготривалої педагогічної діяльності, і вона, як результат, передбачає високий рівень продуктивності праці. В структурі професійної педагогічної діяльності можна виділити три складових компонента: професіоналізм знань, професіоналізм спілкування, професіоналізм самовдосконалення.

Професіоналізм знань є основою, підґрунтям формування професіоналізму загалом. Важливими особливостями професіоналізму знань є:

- комплексність, тобто здатність викладача синтезувати інформацію з різних галузей науки у процесі викладання певного закону, тенденції;
- особистісна забарвленість, тобто знання, “пропущені” через власну позицію;
- формування знань одночасно на різних рівнях (теоретичному, методичному, технологічному).

Професіоналізм спілкування – це готовність і уміння використовувати системні знання у взаємодії зі студентами. Йдеться про те, що виховують студентів не тільки знання, але й сама особистість викладача.

Професійно-педагогічне спілкування – це система прийомів органічної соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, пізнання один одного, організація діяльності і стимулювання діяльності вихованців, організація і корекція взаємин у колективі вихованців, обмін ролями, співпереживання і створення умов для самоствердження особистості вихованця. Педагогічне спілкування – особливий вид творчості.

У професійному спілкуванні викладача можна виділити два взаємопов’язаних компоненти:

1. По-перше, це загальні принципи (основа) спілкування, що закладаються самим характером суспільного ладу, наслідуванням цінностей минулого, в яких реалізується педагогічна діяльність педагога, єдина мета і задачі навчання і виховання.

2. По-друге, його індивідуальні принципи (основа) спілкування, громадянська позиція, стиль спілкування – сукупність конкретних прийомів і засобів, які викладач доцільно, залежно від конкретних умов і можливостей навчання і виховання реалізує у своїй діяльності на основі власних знань, професійного досвіду, здібностей і умінь.

Педагогічно грамотне спілкування знімає у вихованців негативну емоційну напругу (страх, невпевненість); воно має викликати радість, бажання спільної діяльності. Оптимальне педагогічне спілкування – це спілкування, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації студента, творчого характеру діяльності, для формування його особистості, забезпечує сприятливий психологічний клімат, попереджує створення психологічних бар'єрів, дозволяє максимально використовувати у навчальному процесі особистісні та професійні якості викладача. Серед викладачів можна виділити притаманні їм рівні спілкування:

Примітивний – в основу ставлення до студента покладено примітивні правила і реакції поведінки – амбіції, самовдоволення, зловтіха. Викладач демонструє свою зверхність. Студент для викладача виступає засобом досягнення мети.

Маніпулятивний – взаємини зі студентом будуються на грі, суть якої полягає у бажанні будь-що виграти, використовуючи різні прийоми, лестощі. Студент при цьому є об'єктом маніпуляції. Він заляканий, інфантильний.

Стандартизований – домінує формальна структура спілкування. Спостерігається слабка орієнтація на особистість; викладач дотримується стандартів етикету, але така поведінка є поверховою і, не зачіпаючи особистісного рівня, реалізується на рівні масок. Студент, самотійний об'єкт, відчуває байдужість викладача поза "маскою", і фактично залишається об'єктом маніпуляцій.

Діловий – орієнтуючись на справу, викладач бере до уваги особистісні характеристики студента лише в контексті ефективності діяльності. Викладач дотримується стандартів

етикету, визнає за студентом право на самостійність. Студент для викладача є значущим залежно від внеску у спільну діяльність. В особистісному житті студент залишається самостійним.

Особистісний – спілкування базується на глибокій зацікавленості до студента, визнанні самостійності його особистості. Викладач поважає студентів, вся його діяльність спрямована на розвиток їхньої духовності, особистісне спілкування стає спілкуванням духовним. Студент довіряє викладачеві, викладач є авторитетом і найкращим посередником між ним і знаннями про навколишній світ, людей, себе.

Набуття викладачем особистісного рівня спілкування є необхідною умовою високої культури взаємодії педагога і студента. Такий рівень потребує від викладача великої самовіддачі і притаманне лише тим педагогам, для яких їх професія є покликанням.

Обов'язковою нормою професійної поведінки викладача є дотримання педагогічної етики, прагнення формувати людські стосунки зі студентами і між ними. В основі моральної норми професійної поведінки викладача має бути повага до особистості студента і, водночас, максимальна вимогливість до нього.

Безумовно, нормою професійної поведінки викладача є педагогічний такт. Це форма реалізації педагогічної моралі в діяльності педагога, в якій співпадають думка і дія. Такт – завжди творчість, завжди пошук і в чомусь неповторний вчинок; такт – це вміння орієнтуватися у будь-яких непередбачених ситуаціях. Педагогічний такт реалізується через мову. Педагогічна діяльність – це ланцюг ситуацій і задач, у розв'язанні яких можна простежити таку послідовність: педагогічна задача – комунікативна задача – мовна задача. Слово – це основний інструмент педагогічної діяльності.

У професійній діяльності мова виконує наступні функції: забезпечення повноцінної презентації (передачі) знань, забезпечення ефективної навчальної діяльності; забезпечення продуктивних взаємин між викладачем і студентом.

Поняття «педагогічна техніка» містить дві групи складових. Перша група пов'язана з умінням педагога

керувати своєю поведінкою – технікою володіння своїм організмом, друга - з умінням впливати на особистість і колектив: техніка організації контакту, управління педагогічним спілкуванням.

Щодо професіоналізму самовдосконалення, то слід згадати слова К.Д.Ушинського про “дитячість душі” як основу продуктивної діяльності. “Вічно нестаріюча дитячість душі, – пише він, – є глибинною основою дійсного самовиховання людини”.

Державна національна програма “Освіта. Україна XXI століття” одним із напрямів реформування освіти визначає підготовку нової генерації вчителів з високим загальним рівнем педагогічної культури, які б втілювали в життя основні принципи перебудови освіти, а саме: гуманізації, гуманітаризації, демократизації, етнізації, диференціації, індивідуалізації.

У філософському розумінні термін “гуманізм” тлумачиться як визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і вияв своїх здібностей, на гідне життя. У психологічному плані сутність гуманізму полягає в обумовленій моральними цінностями установці на інших, здатності до переживання за них, співчуття, співучасті і співпраці. У педагогічному плані гуманізм означає людяність, рису характеру, яка найповніше виявляється у любові та повазі до людей і передбачає високий рівень вимогливості. Ще А. С. Макаренко запропонував основний принцип: чим більше поважаю, тим більше вимагаю, але вимогливість має бути стабільною і доброзичливою. Принципи гуманізації, демократизації, індивідуалізації реалізуються в новому демократичному напрямі педагогіки – педагогіки співробітництва (в деяких наукових джерелах вона називається педагогікою толерантності). У своїх останніх наукових працях академік І. А. Зязюн ввів термін «педагогіка добра». В основу педагогіки толерантності покладена нова парадигма виховання, сутність якої полягає у формуванні виховуючих суб'єкт-суб'єктних відносин, суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і вихованця. Основою виховання мають стати діяльність, спілкування, взаємини. А.С.Макаренко у своїй новаторській педагогічній діяльності прийшов до філософсько-педагогічного висновку про відносини як істинний об'єкт педагогічної роботи.

В.О.Сухомлинський відзначав, що навчання – це не проста передача інформації, знань, а складні людські взаємини.

У філософсько-психологічній концепції відомого психолога С.Л. Рубінштейна доведено, що ставлення людини до людини опосередковане ставленням людини до буття. Це дозволяє зробити висновок, що від характеру взаємин “учитель-учень”, “педагог-учень”, “викладач-студент” залежить окреслення ставлення молоді до оточуючої дійсності (стосунки в колективі, система самовідносин). Метою виховання є самовираження і повна самореалізація учня, студента як суб’єкта виховання. А.Бойко дає таке визначення: “виховуючі відносини в загальноосвітній школі – це спеціально організована під педагогічним керівництвом вчителя творча, морально-естетична взаємодія суб’єктів виховання, спрямована на досягнення мети виховання, зумовлена всією системою суспільних відносин, загальнолюдських і національних цінностей, відповідає певному стану розвитку суспільства”. Тобто йдеться не про стихійні взаємини, а про відносини спеціально організовані, педагогічно доцільні, моральні й естетичні. Визначаються такі рівні виховуючих взаємин: найвищий – співтворчість, високий – співробітництво, елементарний – супідрядність.

У формуванні особистості педагога є два головних аспекти – професійний і культурний. Отже, вищий навчальний заклад покликаний давати не тільки знання, а й формувати особистість, індивідуальність, виховувати такого педагога, який за словами Т. Г. Шевченка був би апостолом правди і науки та уособленням совісті нації, яка потребує культурного вчителя.

Встановлено, що педагогічна культура діалектично пов’язана з усіма елементами особистісної культури: моральною, естетичною, розумовою, правовою, політичною, екологічною та ін., оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їх складовою і в той же час включає їх у себе.

У дисертаційному дослідженні В.М.Гриньової педагогічна культура майбутнього учителя розглядається як діалектична інтегрована єдність педагогічних цінностей: цінностей-цілей й цінностей-мотивів; цінностей-знань; технологічних цінностей; цінностей-властивостей; цінностей-відношень. Через

педагогічну культуру викладача віддзеркалюються його професійні цілі, мотиви, знання, уміння, якості, здібності, ставлення, тобто педагогічна культура є феноменом вияву викладачем власного “Я” у професійно-педагогічній діяльності. О.С. Газман вказує, що культура є гармонією культури творчих знань, культури творчої дії, культури почуттів і спілкування.

Отже, складові педагогічної культури - науковий світогляд, наукова ерудиція, духовне багатство, педагогічна майстерність, педагогічні здібності, природно-педагогічні людські якості, педагогічна техніка (культура зовнішнього вигляду, культура мови, культура спілкування, педагогічна етика, педагогічний такт), прагнення до самовдосконалення.

Контрольна робота до модуля.

Теоретичні питання.

I рівень.

- Розкрити сутність поняття педагогічний професіоналізм.
- Навести приклади форм роботи викладача за напрямом організація виховної роботи.
- Назвати основні характеристики професіоналізму знань.
- Назвати основні стилі спілкування викладачів.

II рівень.

- Розкрити сутність та взаємозв'язок понять компетентність викладача, майстерність викладача і професіоналізм викладача.
- Дати порівняльну характеристику різних стилів спілкування викладачів ЗВО (Закладів вищої освіти).
- Обґрунтувати необхідність самовдосконалення викладача ЗВО.
- Проаналізувати взаємозв'язок понять "педагогічна культура" і "педагогічна майстерність".

Контрольні тести до модуля.

I рівень.

1. Навчально-виховний процес у школі зберігає офіційно-авторитарний характер:

- а) так;
- б) ні.

2. Принципи тоталітаризму та авторитаризму реалізуються в новому напрямі педагогіки – педагогіці співробітництва:

- а) так;
- б) ні.

3. термін "гуманізм" тлумачиться як визнання цінності людини як особистості, вільний розвиток її здібностей:

- а) так;
- б) ні.

4. Педагогічно грамотне спілкування створює у вихованців негативну емоційну напругу:

- а) так;
- б) ні.

5. Педагогічний такт – це вміння знати і застосовувати педагогічно доцільний і ефективний спосіб впливу, почуття міри, здатність швидко оцінювати ситуацію і знаходити оптимальне рішення:

- а) так;
- б) ні.

6. Викладач-професіонал – це гарний співрозмовник з почуттям гумору, добрий і невимогливий, хоч і не володіє фактичним знанням предмету:

- а) так;
- б) ні.

II рівень.

1. Праця викладача вищого навчального закладу є:

- а) двобічною – спеціальною та соціально-виховною;
- б) двобічною – науковою та творчою;
- в) односторонньою – навчальною.

2. У якому документі визначені зміст, права та обов'язки викладачів закладу вищої освіти?

- а) у Юридичному кодексі;
- б) у Конституції України;
- в) у Статуті навчального закладу.

3. Педагогічна майстерність – це:

а) комплекс якостей і властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога;

б) інтелектуальні уміння, необхідні для мисленого моделювання наукового пошуку;

в) одна з найбільш творчих і складних професій, в яких поєднано науку та мистецтво.

4. Педагогічний професіоналізм – це:

- а) професіоналізм знань і професіоналізм спілкування;
- б) професіоналізм спілкування і професіоналізм самовдосконалення;
- в) професіоналізм знань, професіоналізм спілкування і професіоналізм самовдосконалення.

5. Фундамент професійного зростання викладача як спеціаліста – це:

- а) педагогічний такт;
- б) самоосвіта;
- в) організаторські здібності.

MODULE 2

Review Lecture: Higher School teacher as an educational process organizer. Higher School teacher's pedagogic culture.

The objective of the lecture: familiarization with specific pedagogical activities of Higher School teacher and analyzing of the main components of pedagogic culture.

The main problem: acquisition of 'teacher's pedagogical competence' definition essence, determination of dependence of the teacher's culture formation upon the level of educational process pedagogization within the higher educational institution.

The guiding idea: the activity of a higher school teacher is of high social importance and thereby plays one of the leading roles in state development, forming of national consciousness among the youth and spiritual culture of the Ukrainian society; the problem of culture is considered to be of main character in the education of the future teachers.

Target plan

1. The specific character of a teacher's activity in higher educational institutions.
2. Functions, rights and responsibilities of the teacher in the pedagogical university.
3. The main activities of a teacher in higher educational institutions.
4. The psychological structure of educational activities.
5. The pedagogical competence of the teacher.
6. The role and the importance of educators' culture in the development of a democratic state.
7. The ways of teachers' general and pedagogical culture forming in higher educational institutions.

The profession of a Higher School teacher is considered to be one of the most creative and challenging professions, which combines science and art. The mentioned profession is akin to the writer's work (creativity in material preparation), a director and a choreographer (the creation of a conception and its implementation), an actor (personality of the teacher is a tool of

pedagogical practice), a teacher, a psychologist and a researcher.

A higher school teacher's activity is of high social importance and thereby plays one of the leading roles in state development, forming of national consciousness among the youth and spiritual culture of the Ukrainian society. The professional pedagogical activity of a teacher may be considered as a whole dynamic system. N. Kuzmina marks out structural and functional components of educational activities. This model contains five structural elements: the subject of an educational effect, the object of an educational effect, the subject-matter of their common activities, educational objectives, and the means of educational communication. These components make up the system, because none of them can be replaced by another, or their combination. All of them are in direct and inverse interdependence.

Therefore, a Higher School teacher's work is a conscious, reasonable activity in the field of training, education and development of the students. It is bilateral - special and socially educational, thus representing the most important prerequisites for effective educational work. Both mentioned conditions should be considered in organic unity. Special features of teaching activities reflect the connection with the social labor differentiation. Social and educational aspects of teaching work are connected with ideological principles of the society. The professional activity has its own specific features that mainly lie:

1. In the aggregate of a teacher's certain physical and intellectual powers and skills, through which he successfully makes reasonable efforts for the purpose of education and training of the students. Organizational skills are considered the most important among the above.

2. In the originality of pedagogical work object which also becomes the subject of the said activity. Active behavior of the students being the subjects of teaching work is mainly determined by their level of organizational knowledge and skills.

3. In the originality of the teacher's working facilities, the most of which is spiritual.

4. In the specific relationship among three subsystems (a set of intellectual and physical abilities of the teacher, a set of

specific data on the object and a set of the means and the structure of the activity).

Therefore, a Higher School teacher's work is a highly qualified intellectual work for training and education of personnel being highly qualified specialists in all branches of the national economy, intellectuals of the society, thus for the formation of the Ukrainian intellectual elite. Knowledge and erudition inherent to the scientist and the art inherent to the teacher, high cultural level and intellectual, thus moral maturity, awareness of duty and the feeling of responsibility are organically combined therein.

A Higher School teacher is in charge of the following functions:

1. Organizational (the manager, the guide in the maze of knowledge and skills);
2. Informational (the bearer of the latest information);
3. Transformational (the transformation of socially significant content of knowledge in the act of personal cognition);
4. Orientative and regulatory (the student's knowledge is determined by the teacher's competence);
5. Mobilizing (the conversion of the education object into the subject, self-education, self-movement and self-affirmation).

The specific content of work, rights and duties of a professor, an associate professor and a teacher in Higher School are determined in the Charter of certain educational establishment.

Educational and teaching activity is recognized to be the most determinative and the richest in content component of the teacher's work.

Educational and teaching activity is aimed at organizing the studying process in a higher educational institution in accordance with the requirements of the society. Inherently combined educational and research aspects, increase the student's activeness and efficiency of self-work (self-education of the student in the course of study) are considered to be specific features of the education process in Higher School. Pedagogical practice combines the theoretical component (related to disclosure of the new regularities and the essence of science) and the practical component intended for transformation of certain situations in solving the educational problems. The teacher defines the purpose and the objectives of teaching a particular discipline in line with the other subjects; thinks over the content of education, modern forms and methods facilitating students'

educational and cognitive activity, and the forms of control; forms creative teams in students' groups; educates the students and provides the raising up of need for self-education among the students.

Besides, an education supporting methodological activity in the field of the educational process preparation, maintenance and improvement is closely linked to the educational work. There are 29 specific types of education supporting methodological activities stipulated for the teachers' training universities.

A Higher School teacher's work should provide organizational and methodological activities, the major directions of which are the work in pre-entrance department, professional career guidance, the organization of teaching practice, work in the admissions office, the preparation of materials for the Subdepartment meetings, Department and University senate sessions, methodical work to help teachers and work on the research methodology seminars preparation, etc.

The inherent part of teaching practice is the work on educating students. It includes the check of synopses; colloquiums; interviews; supervision, clubs' work management; educational work in the dormitories; holding concerts, tours and so forth. All of the said activities should be reported by the teacher at the Subdepartment meetings and the university administration sessions.

The research work is considered to be a mandatory element of a Higher School teacher's work. It is clear that such elements exist also at school.

A teacher's professional activity is a special kind of creative intellectual work. A teacher's creativity lies first of all in the selection of methods and the development of technologies for meeting the goals and targets set by the state for higher educational institutions; the effectiveness of the educational process; providing future specialists with fundamental knowledge basis; training students in the field of independent getting the maximum information within the short period of time and the development of thereof creative thinking; gaining the skills for scientific research; upbringing of an all-round developed, experienced and cultural person.

The essence and the structure of pedagogical activity, as well as the associated performance are considered to be one of the most current issues in pedagogy and teaching practice.

The theory of functional systems developed by P. Anokhin has enabled the application of a systematic approach in pedagogy. The System is a totality of many interrelated elements forming an ensemble, wherein the mandatory interaction of the said elements is envisaged. Formulating the problem of educational activities N. Kuzmina has identified the psychological structure of a teacher's activity.

The psychological structure of a teacher's work acts as a reflection of the educational system's effect. The psychological structure of the activities is interrelation of the system and the consistency of a teacher's actions aimed at meeting the goals by solution of educational problems. N. Kuzmina separates constructive, organizational, communicative and gnostic functional components in this type of structure.

The gnostic component is a kind of a core for all above mentioned components. It includes the study of: 1) the content and the methods of influence on students, 2) the age and the individual features of students, 3) the characteristics of educational process and the results of their own activity, its advantages and disadvantages.

The constructive component includes: 1) selection and composition of information content that becomes the property of students, 2) project conception of students' activity, in the time of which the necessary information can be learned, 3) projection of the own future activity and behavior required for the interaction with the students.

The organizational component includes the organization of: 1) information in the course of sharing with students, 2) different types of students' activities, provided the results meet the objectives of the system, 3) own activity and behavior when interacting with the students.

The communicative component includes: 1) setting pedagogically reasonable relationships with those, who are to be under effect (based on the recognition of moral, intellectual and political superiority acting as a leader and an organizer – 'horizontal relationships', 2) setting proper relationship with someone who acts as a manager of the system (discipline, integrity, creativity – 'vertical relationships') and business partners, and 3) correlation of the activity with the state task, which is set to the manager as a citizen of the state.

The psychological structure of a teacher's activity components is of dynamic type, while it is subjected to the consistent changes along with skills mastering.

I. Ziaziun defines pedagogical proficiency as a set of qualities inherent to the individual that provides a high level of self-organization in the course of professional activities. Its components are: humanistic orientation, theoretical knowledge, pedagogical skills and teaching technique.

Training of specialists with high cultural and occupational competence level is stipulated as the strategic target of governmental national program 'Education' in the field of the higher education segment.

The retrospective theoretical analysis of the national and the foreign literature, the pedagogical practice research results enables to define occupational competence as an integrated quality, provided it is considered to be the result of intensive long-term educational activity, thus providing a high level of performance.

The structure of professional educational activity may be divided into three components: professional knowledge, professional competence in communication and professional self-improvement.

Professional knowledge is the basis and the foundation for professional competence formation in general. The important features of professional knowledge are:

- Comprehensiveness, i.e. the teacher's ability to synthesize information from various fields of science in the time of some laws or trends explanation;
- Personal coloring i.e. knowledge 'passed' through the own position;
- Simultaneous multilevel knowledge formation (theoretical, methodological and technological).

The professional competence in communication is readiness and ability to apply the system knowledge when interacting with the students. The point is that not only knowledge educates students, but also the personality of the teacher himself.

Professional and pedagogical communication is a system of methods of natural social and psychological interaction of the teacher and the students, the content of which is aimed at information exchange, mutual cognition, organization and stimulation of the students' activities, organization and correction

of the relations within group of students, roles exchange, empathy and creation of conditions for the educatee's personality self-affirmation. Pedagogical communication is a special kind of creativity.

There are two interconnected components of a teacher's professional communication:

1. Firstly, common principles (basis) of communication which are stipulated by the nature of social order, succession of the values from the past, thus enabling educational activities of a teacher and meeting the common goal and the objectives of training and educational process.

2. Secondly, his personal principles (basis) of communication, civic stand and communication style – a set of specific methods and means that the teacher should implement on the basis of his knowledge, professional experience and skills depending on specific conditions and opportunities for training and education.

Pedagogically competent communication relieves a negative emotional stress from the educatees (fear, uncertainty); it should give rise to joy and will for common activity. Optimal pedagogical communication is a communication that creates the best conditions for the development of student motivation, creative activities for the formation of his personality, provides a favorable psychological climate; prevents formation of psychological barriers, thus enabling maximum use of personal and professional qualities of teachers within the educational process.

The following are the levels of communication inherent to the teachers:

Primitive – relations with the students are established basing on primitive rules and behavior reactions – ambitions, self-satisfaction and gloating delight. A teacher demonstrates his supremacy. A student is considered by the teacher as the means for achievement of the certain goal.

Manipulative - relations with students are based on the game, the aim of which is to win at any rate by using different techniques and flattery. Thus, a student is the object for manipulation. He is frightened and infantile.

Standardized – this level of communication is characterized by formal structure domination. There is a weak focus on personality; despite the standards of etiquette are met by the teacher, such behavior is superficial, thus being realized only at the level of masks

not coming in contact with the level of personality. A student is an independent object that feels the indifference when the teacher is out of 'mask', thus actually staying the object of manipulation.

Business – by focusing on the case, a teacher takes into account personal characteristics of a student only in the context of performance efficiency. A teacher complies with the standards of etiquette and recognizes a student's right for independence. A student is important to a teacher depending on the contribution to the scope of common activities. A student remains independent in his personal life.

Personal – the communication is based upon deep interest in a student and recognition of his personality independence. A teacher respects students, while his all activities are aimed at developing their spirituality; personal communication becomes spiritual one. A student trusts the teacher, who is the authority and the best mediator between the student and the knowledge about the world and the people themselves.

The acquirement of personal communication level by a teacher is essential for high cultural interaction between him and a student. This level requires a great devotion from the side of teacher and is inherent only to those, who consider their profession as a vocation.

The mandatory rule for a teacher's professional conduct is to hold teaching ethics, the desire to build up human relationships with and between students.

The basis of moral norms of teacher's professional conduct must be the respect for the individual student and at the same time, the maximum demands on him.

It is no doubt that pedagogical tact should be the norm for a teacher's professional conduct. This is the form of meeting pedagogical morality principles within the teacher's activities based on coincidence of thought and action. Tact is always considered to be creativity, search and sometimes inimitable deed; tact is the skill for self guiding under any unforeseen conditions.

The pedagogical tact is expressed by speech. Pedagogical activities are considered to be a chain of situations and problems, the solution of which can show the following sequence: pedagogical task – communication task – language task. A word is the primary tool of teaching activities.

Being used in professional field, the language performs the following functions: providing a full presentation (transfer) of knowledge; providing an effective studying activity; establishment of the productive relationships between a teacher and a student.

The definition 'teaching technique' includes two groups of components. The first group is associated with the ability of a teacher to control the behavior – the techniques of his organism control; the second is associated with the ability to influence the personality and the team: the technique of contact setting, the management of pedagogical communication.

As for professional self-improvement, it shall be necessary to turn to K. Ushynskiy's words about 'the childishness of the soul' as the basis for productive activity. 'Forever ageless childishness of the soul - he writes – is a profound basis for real self-education of a person'.

Therefore, professional knowledge, professional competence in communication and professional self-improvement provide the development of an entire system - the professional competence of a teacher. All these structural elements are interrelated and interwoven in teaching. The absence of one of them in a Higher School teacher's activities shows the immaturity of teaching professional competence.

Training of a new generation of teachers with high overall level of educational culture that should embody the general principles of education upgrading, in particular, humanization, humanitarization, democratization, ethnic development, differentiation and individualization, is stipulated by the National Program 'Education. Ukraine of the 21st century' as one of the education reform direction.

Philosophical and psychological concepts of a well-known psychologist S. Rubinstein proved that the relations between people are mediated by the man's attitude to human existence. The above mentioned enables to come to a conclusion that the nature of the relationship 'teacher-student', 'educator-student' and 'lecturer-student' depends on the definition of the young people's attitude to the surrounding reality (the relations in the group, the system of relationship). The purpose of education is a full self-expression of a pupil, a student as a subject of education. A. Boiko gives the following definition: 'educational relationships at comprehensive secondary school are specially organized creative, moral and aesthetic interaction between the two subjects

of education which is happening under the guidance of a teacher. It is aimed to achieve the goals of education which are social relations, human and national values, corresponding to a certain state of society'. This is not about accidental relationships, but specially organized, pedagogically appropriated, moral and aesthetic ones. There are the following levels of educating relations: the highest – co-creativity, high – cooperation and elementary – subordination. Pedagogically reasonable relations can be established with a teacher whose values are the educatees, their future and interests; the science, of which he is a representative, and its methods; and finally, the profession selected by him. Therefore, a future teacher (lecturer) should be trained in advance in order to master the subject of interaction with the youth. Pedagogical staff of a new generation should combine high professional competence and understanding of current problems.

There are two main aspects of the teacher's personality formation – professional and cultural ones. Therefore, higher school is called upon for not only giving knowledge, but also for personality and individuality formation, i.e. to train such a teacher who, according to T. Shevchenko, would be an apostle of truth and science, and the embodiment of conscience of the nation that requires a cultural teacher.

It is determined that teaching culture is dialectically associated with all elements of personal culture: moral, aesthetic, intellectual, legal, political, environmental and others, as it is an integral indicator of other cultures, thereof component and at the same time it includes them in itself.

Thesis based research by V. Hryniova defines pedagogical culture of a future teacher as a dialectical and integrated unity of pedagogical values: values-goals, values-motives, values-knowledge, technological values, values-properties and values-relationships.

A. Gazman defines the culture as a combination of cultural harmony of creative knowledge, cultural creative actions, feelings and cultural communication.

Therefore, the components of pedagogical culture are: scientific ideology, scientific erudition, spiritual wealth, pedagogical skills, teaching skills, teaching humanities, pedagogical technique (the culture of appearance, the culture of

the language, the culture of communication, teaching ethics, teaching tact) and the desire for self-improvement.

The key words: pedagogical activities, pedagogical profession, the structure of a Higher School teacher's activities, pedagogical competence, culture, pedagogical culture, the culture of communication, the culture of the language, pedagogical technique.

МОДУЛЬ 3

Оглядово-установча лекція на тему: Студент як об'єкт-суб'єкт педагогічної діяльності.

Мета: Ознайомити магістрантів з особливостями студентства як специфічної соціальної і вікової групи.

Основна проблема: визначення місця і ролі студентства у суспільстві.

Провідна ідея: студентство є важливим джерелом відтворення української інтелігенції.

План

1. Студентство як соціальна група.
2. Права і обов'язки студентів університету.
3. Психологічні особливості старшого юнацького віку.
4. Адаптація студентства у закладі вищої освіти.

Основні поняття теми: студентство, соціальна група, психологічні особливості старшого юнацького віку, індивідуальність, соціально-педагогічна адаптація, студентський колектив, студентське самоврядування.

Обрані методи: лекція з розбором конкретних ситуацій.

Обладнання: опорна схема.

Рекомендована література:

1. Закон України «Про вищу освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Антонова О. Є. Освітнє середовище вищого навчального закладу як впливовий чинник розвитку обдарованості студентів / О. Є. Антонова // Нові технології навчання: зб. наук. праць. Навчальне-виховне середовище та моральність у XXI столітті. / спецвип. № 62. – Київ-Вінниця: Ін.-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, 2010. – С. 24-28.
3. Бех І. Д. Національна ідея установа́ленні громадянина-патриота (програмно-виховний контекст) / І. Д. Бех, К. І. Чорна – Черкаси. – 2010. – 40 с.

4. Вікторія Узбецька. Ціннісні орієнтації в контексті духовного світу студентства // Рідна школа. – квітень. – 2002. – С. 17-19.
5. Герасимова Н. Є. Внутрішньоособистісні конфлікти в процесі соціальної адаптації студентів до умов вищих навчальних закладів: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психолог. ім. Г. С. Костюка АПН України.-К., 2004. – 21 с.
6. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика [монографія] / за ред. Н. Г. Нічкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.
7. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.] / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
8. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: Європейські абриси / Н. М. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
9. Левківська Г. П. Проблема адаптації першокурсників у вищих навчальних закладах // Наук зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2000. – Вип. 3. – С. 163-166.
10. Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: навч. посіб. для вузов / О. М. Пехота. – Вид. 2-е, перероб і доп. – Миколаїв: Іліон, 2009. – 270 с.
11. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. / В. А. Семиченко. К.: Вища шк., 2004. – 335 с.
12. Rights and Responsibilities of a Teacher and a Student [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://voices.yahoo.com/rights-responsibilities-teacher-student-502998.html>
13. Rice University Faculty Handbook [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://fachandbook.rice.edu/fhb.cfm?doc_id=2751
14. UC Davis Graduate Student Bill of Rights and Responsibilities [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://gradstudies.ucdavis.edu/forms/GS401_StudentRightsResponsibilities.pdf
15. Psychological Characteristics of Teenagers [Електронний ресурс]. – режим доступу:

<http://winners.virtualclassroom.org/0617/characterists/tenagersnf.html>

16. Higher Education's Role in Adapting to a Changing Climate [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.presidentsclimatecommitment.org/files/documents/higher-ed-adaptation.pdf>

Сучасна науково-технічна революція зробила потребу в освіті дійсно масовою. Рівень освіти є не тільки наслідком, але й необхідною умовою науково-технічного прогресу.

Студентство – найкультурніша частина молоді в усіх країнах, яка є важливим джерелом відтворення інтелігенції.

У наш час у науковій літературі ще немає повного визначення поняття «студентство», як і немає одностайності щодо тлумачення характеру і специфіки праці студентства. Проте є великий інтерес до цієї соціальної групи, який, передусім, пояснюється необхідністю підвищення якості підготовки спеціалістів для держави, що розбудовується.

Студентство – це мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей у матеріальному і духовному виробництві.

Важливою особливістю студентства є те, що активна взаємодія з різними соціальними утвореннями суспільства, а також специфіка навчання у закладі вищої освіти створюють для студентів великі можливості для спілкування. Тому досить висока інтенсивність спілкування – це специфічна риса студентства.

Психолог Самарін Ю. А. виділяє суперечності, притаманні студентському віку:

- між розвитком інтелектуальних і фізичних сил студента і жорстким лімітом часу та економічних можливостей для задоволення збільшених потреб (соціально – психологічна);
- між прагненням до самостійності у доборі знань і досить жорсткими формами і методами підготовки спеціаліста певного профілю (дидактична);
- між великою кількістю інформації, що надходить різними каналами, розширює знання студентів, і відсутністю часу, а іноді бажання розумової переробки, що призводить до поверховості у знаннях і мисленні і вимагає спеціальної

роботи викладачів щодо поглиблення знань і вмінь студентів загалом (психолого-педагогічна).

Отже, студентство є складовою частиною молоді, її специфічною групою, що характеризується особливими умовами життя, побуту і праці, суспільною поведінкою і психологією, системою ціннісних орієнтацій. Тобто, студентство треба розглядати як соціальну групу в системі закладу вищої освіти, яка має свою мету, свої специфічні особливості і яка готується до виконання соціальних ролей і функцій інтелігенції. Права та обов'язки студентства визначені законом України «Про вищу освіту», Статутом закладу вищої освіти.

Студент є об'єктом педагогічної діяльності. Продукти діяльності педагога матеріалізуються у психічному обличчі іншої людини – у її знаннях, вміннях, навичках, в рисах характеру. Своєрідність цього об'єкту полягає в тому, що він одночасно є суб'єктом діяльності, проте не педагогічної, а іншої навчальної, ігрової, дослідницької, комунікативної. Об'єктом діяльності студента є наукова, теоретична і практична інформація, якою він має оволодіти. Продуктами його діяльності є відповіді: усні, письмові, графічні. Таким чином, у студента як суб'єкта діяльності є своя мета, свій об'єкт, свої способи досягнення мети, свої можливості.

Викладач має враховувати психологічні особливості студентства. Старший юнацький, або студентський вік (18-25 років) виділений як спеціальний об'єкт педагогічних досліджень порівняно недавно (у 70-ті роки ХХ століття, коли почали планувати дослідження з педагогіки вищої школи та методики викладання.)

Студентський вік, як і будь-яка інша стадія життєвого циклу людини, має свою неповторну специфіку.

Соціолог В. Шубкін називає вік від 17 до 25 років доленосним періодом у житті людини. Інтенсивні пошуки поклику, вибір пріоритету, перехід від книжних романтичних уявлень до зіткнення з реальними інститутами, професійне самовизначення, працевлаштування, любов, становлення сім'ї. Все це пов'язане з такою гостротою емоційних переживань, з такою кількістю рішень, які необхідно прийняти в найкоротший період і які величезною мірою визначають долю людини, тому:

- це період найбільш інтенсивного дозрівання особистості; саме на нього припадає досягнення стабільності більшості психічних функцій;

- це вік переоцінки цінностей і мотивації поведінки, посилення свідомих мотивів поведінки; проте спеціалісти в галузі вікової психології і фізіології відзначають, що здатність до свідомої саморегуляції своєї поведінки розвинена у студентів не повною мірою (невмотивований ризик, невміння передбачити наслідки своїх вчинків, в основі яких можуть бути не завжди гідні мотиви);

- водночас – це вік безкорисливих жертв і самовіддачі;

- це центральний період формування якостей характеру та інтелекту; саме на нього припадає досягнення стабільності та піку більшості психічних функцій (пік розвитку уваги 22, 24 роки, в подальшому в 27, 29 років – спад ; пік розвитку пам'яті 23, 24, 29 років; пік розвитку мислення від 20 – 22 до 25 років).

Протягом усього цього вікового періоду найменше змінюється образна пам'ять, яка зберігає попередній рівень розвитку. Найбільших змін набуває короткотривала, вербальна пам'ять. У цьому віці посилюється роль практичного мислення.

Існує ще одна особливість психічного розвитку студентів: якщо в середній школі дуже часто навчання і виховання випереджували розвиток, то в студентському віці найчастіше розвиток випереджує навчання і виховання.

Коло інтересів студентів не обмежується тільки навчальним матеріалом, а поширюється також на мистецтво, спорт, суспільну діяльність, організацію особистого життя.

На студентський вік припадає процес активного формування соціальної зрілості. Соціальна зрілість передбачає здатність кожної молодої особи оволодіти необхідною для суспільства сукупністю соціальних ролей (спеціаліста, батька, матері, громадського діяча).

У студентів підвищується інтерес до моральних проблем (мета, образ життя, обов'язки, любов, вірність, тощо). Посилюється цілеспрямованість, рішучість, настирливість, самостійність, індивідуальність, ініціативність у процесі діяльності та спілкування, вміння володіти собою.

Факт вступу до закладу вищої освіти зміцнює віру молодої людини у власні сили і здібності, народжує надію на

нове і цікаве життя. Водночас на першому та другому курсах досить часто виникає питання про правильність вибору професії, спеціальності, що супроводжується розчаруванням. До кінця третього курсу остаточно розв'язується питання про пріоритетне самовизначення.

У дослідженнях педагогів і психологів зафіксовано, що у студентської молоді третього курсу спостерігається похвалення і поглиблення системи міжособистісних стосунків, підвищується інтерес до інших студентських груп. У цей час виникає проблема створення сім'ї. Студенти стають більш розбірливими у виборі навантажень, доручень; бувають випадки, коли інтимне, особистісне у структурі спілкування витісняє всі інші складові.

У психолого-педагогічній літературі є способи виділяти різні типи студентів за структурними особливостями особистості, або за іншими критеріями.

Переважає більшість авторів вважає, що в структурі особистості необхідно виділяти чотири групи властивостей, тобто стійких особливостей, що виявляються у різних видах діяльності. Отже, це такі чотири групи властивостей:

- спрямованість особистості, до якої входять її потреби, мотиви, цілі, переконання, ідеали;
- темперамент – психічна властивість особистості, яка визначає динаміку її виявів у різних видах діяльності;
- здібності, тобто психічні властивості особистості, що являють собою потенційні й реальні можливості людини у виконанні тієї чи іншої діяльності;
- характер – сукупність основних, стрижневих властивостей особистості, що визначають стиль її поведінки у суспільстві.

Б. Г. Анан'єв розробив типологію сучасного студентства, в основу якого були покладені такі критерії: ставлення до навчання, наукова і громадська активність, загальна культура і почуття колективізму.

Тип 1. Студент, що відмінно навчається з профілюючих, загально-теоретичних, суспільних дисциплін. Займається науково – дослідницькою роботою. Має високу культуру. Бере активну участь в громадській роботі. З колективом пов'язаний різнобічними інтересами. Це - ідеал сучасного студента.

Тип 2. Студент добре навчається. Вважає отримання спеціальності єдиною метою навчання у вищому навчальному

закладі. Суспільними дисциплінами цікавиться у межах програми. Пов'язаний з колективом навчальними і професійними інтересами. Бере участь у громадській роботі. Оцінюється викладачами та колегами як хороший студент.

Тип 3. Студент, що відмінно встигає у навчанні, розглядає науку як основну сферу інтересів і діяльності. Виявляє інтерес до суспільних наук як засобу пояснення дійсності і своєї поведінки. Має високу загальну культуру. Активний у громадській діяльності, з колективом пов'язаний широкими науковими інтересами. Студент цього типу – майбутній учений. Серед цих студентів є такі, хто займається тільки наукою, всі ж інші заняття вважає марною тратою часу. Саме про них говорять – “раціоналіст XXI століття”.

Тип 4. Студент, що встигає у навчанні, активно цікавиться суспільними науками понад програми, науково-дослідницькою роботою, як правило, не займається. Загальна культура обмежена професіональними інтересами. Виключно активний у громадській роботі і в житті колективу, інтереси якого розглядає як власні. Це активний громадський діяч. Його поважають за чесність, принциповість, єдність слова і справи. Він завжди в гушавині життя. Вчиться на “4” і “5”.

Тип 5. Студент, що встигає у навчанні з усіх дисциплін. Науково-дослідницькою роботою не займається. Розглядає спеціальність і культуру як основну сферу своїх інтересів і діяльності. В суспільному, громадському житті не бере активної участі. З колективом його пов'язують культурні та розважальні інтереси. В студентському колективі він - визнаний ерудит, знавець сучасного мистецтва, за його порадою інші студенти читають ті чи інші книжки. Іноді це заважає навчанню, але такий студент добре навчається і сумлінно ставиться до майбутньої професії.

Тип 6. Студент погано навчається, має низьку успішність. Науково-дослідницькою роботою не займається. Пасивний стосовно участі в громадській діяльності. Відпочинок і розваги розглядає як головну сферу своєї діяльності. З колективом пов'язаний головним чином інтересами відпочинку. Це посередній студент, який вважає себе “оригіналом”, іноді морально нестійкий. До закладу вищої освіти він вступив тому, що це “модно”, “всі йдуть”. Свою професію не любить і цінує її лише як джерело існування. Навчається з мінімальним зусиллям; де є можливість, використовує шпаргалку.

Г. О. Нагорна поділяє студентів педвузів залежно від типу мислення на чотири групи: високий рівень – творчий тип мислення; достатній рівень – репродуктивно-творче мислення; середній – репродуктивне мислення; низький – інтуїтивне мислення.

Студенти з *високим рівнем* професійного мислення виділяють істотні ознаки педагогічних фактів, явищ, ситуацій, аргументують їх, можуть прогнозувати результат, приймати власне рішення.

Студенти з *достатнім рівнем* професійного мислення виділяють істотні ознаки педагогічних фактів, явищ, обставин, ситуацій, встановлюють лише ними причинно-наслідкові зв'язки і залежності, але недостатньо аргументують свої рішення, прогнозують можливі результати взаємодії з учнями, колегами.

Студенти з *середнім рівнем* розвитку професійного мислення виділяють суттєві, істотні ознаки педагогічних явищ, фактів, обставин, ситуацій, але не завжди можуть прогнозувати, не виходять за межі відомих правил, вважають за краще діяти за зразком.

Низький рівень професійного мислення характеризує студентів, яким важко визначити істотні ознаки педагогічних фактів, ситуацій, обставин, їх діяльність підпорядкована інтуїції.

Отже, існують різні види типізації студентів, які певною мірою можуть допомогти молодому викладачеві в організації навчально-виховної роботи, процесу адаптації молодшої особи у вищому навчальному закладі.

Зі вступом до освітнього закладу студент проходить соціальну адаптацію до процесу в освітньому закладі.

На основі досліджень процесу адаптації першокурсників можна виділити такі труднощі:

- негативні переживання, пов'язані з виходом учорашніх учнів з шкільних колективів з їх моральною допомогою і моральною підтримкою;
- невизначеність мотивації вибору професії;
- недостатня психологічна підготовка до неї;
- невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності;
- відсутність повсякденного контролю педагогів;

- пошук оптимального режиму праці і відпочинку в нових умовах;
- налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов до умов гуртожитку;
- відсутність навичок самостійної роботи;
- невміння конспектувати, працювати з першоджерелами, словниками, каталогами, довідниками, показниками.

Всі ці труднощі – різні за своїм походженням, Одні з них – об'єктивні, інші – носять суб'єктивний характер і пов'язані з слабкою підготовкою, дефектами виховання в сім'ї та школі.

Специфіка навчання у закладах вищої освіти така, що викладач, котрий читає лекцію, майже не має можливості враховувати індивідуальний темп засвоєння, рівень розвитку мислення кожного студента. У куратора теж мало часу на спілкування зі студентами. Тому першокурсники дуже часто відчувають дискомфорт.

За нашими дослідженнями, третина студентів не можуть повністю включитися у навчальний процес до кінця першого семестру. Це має свою психологічну основу. Школяру, що виробив стереотип режиму навчальної діяльності на уроках, доводиться долати його з перших днів перебування у вищому навчальному закладі. Недостатня увага до формування продуктивного стилю мислення у школярів приводить до того, що навчальний процес у вищому навчальному закладі вимушений значною мірою спиратися на репродуктивне мислення першокурсників; до того ж, такий тип мислення не дає можливості студенту обирати оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях і легко адаптуватися у змінних умовах діяльності.

Процес адаптації кожного студента проходить по-різному. Юнаки і дівчата, що мають трудовий стаж, легше адаптуються, ніж вчорашні школярі.

Особливе значення для адаптації студента має колектив. А. С. Макаренко визначає колектив як «цілеспрямований комплекс особистостей», організованих, наділених органами колективу. А там, де є організація колективу і питання ставлення товариша до товариша – це не питання дружби, не питання сусідства, а питання відповідальної залежності.

Студентський колектив проходить кілька стадій у своєму розвитку за рівнем згуртованості, наявністю громадської думки, авторитетністю активу, а також рівнем вимогливості особистості до себе.

У студентському житті схрещуються лінії формальних і неформальних зв'язків. Але, на жаль, групи формуються за рішенням адміністрації, не враховуючи бажання студентів, та інших факторів сумісності і рівня соціальної зрілості.

Важливе місце в системі особистісно-середовищних стосунків студента займають комунікативні зв'язки з професорсько-викладацьким складом. Зараз переважає суб'єктно-об'єктна парадигма, авторитарний стиль, компанійська поведінка з боку студентів, формалізм педагогічних заходів. Більш доцільною була б суб'єктно-суб'єктна взаємодія, яка має на меті:

- розвиток творчого потенціалу студентів на основі співробітництва;
- прагнення до самореалізації і самовираження обох суб'єктів у навчальному процесі;
- удосконалення техніки спілкування.

Отже, студентство – це особлива соціально група, яка має свої психологічні особливості, етапи розвитку соціальної адаптації у закладі вищої освіти.

Контрольна робота до модуля.

Теоретичні питання:

- Специфіка студентства як соціальної групи.
- Психологічні особливості старшого юнацького віку.
- Типологія сучасного студентства.
- Соціальна адаптація студентів.
- Студентське самоврядування.

Контрольні тести до модуля.

1. Характерні риси студентства як соціальної групи:

- а) пошук сенсу життя;
- б) соціальний престиж;
- в) колективна робота;
- г) інтенсивність спілкування;
- г') робота в аудиторіях;
- д) прагнення до нових ідей.

2. „Студентство” це:

а) особлива соціальна група, що формується з однакових соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям;

б) особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується звичайними умовами життя, праці, побуту, звичайною суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям;

в) особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям;

г) особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої спілкування є головним і здебільшого єдиним заняттям.

3. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія має на меті:

а) розвиток творчого потенціалу студентів у процесі співробітництва;

б) розвиток творчого потенціалу студентів у результаті вимогливості викладачів;

в) самореалізацію і самовираження суб'єктів у освітньому та-виховному процесі;

г) удосконалення техніки спілкування.

4. Головною формою виробництва для студентства є:

а) навчально-освітня;

б) педагогічно-психологічна;

в) технологічна;

г) навчально-виховна;

- г) ігрова;
- д) комунікативна.

5. Суперечність, притаманна студентському віку між розвитком інтелектуальних і фізичних сил студента і жорстким лімітом часу та економічних можливостей для задоволення збільшених потреб є:

- а) дидактичною;
- б) психолого-педагогічною;
- в) соціально-психологічною.

6. Студент є суб'єктом діяльності:

- а) асоціативної;
- б) навчальної;
- в) ігрової;
- г) дистрибутивної;
- г) дослідницької;
- д) комунікативної.

Творче завдання.

Побудуйте рейтингову шкалу труднощів під час процесу адаптації першокурсників від найбільшої труднощі (1) до найменшої труднощі (9) згідно з вашою особистою думкою:

– негативні переживання, пов'язані з виходом вчорашніх учнів з шкільних колективів з їх моральною допомогою і моральною підтримкою;	
– невизначеність мотивації вибору професії;	
– недостатня психологічна підготовка до неї;	
– невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки та діяльності;	
– відсутність повсякденного контролю педагогів;	
– пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах;	
– налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов до умов гуртожитку;	
– відсутність навичок самостійної роботи;	
– невміння конспектувати, працювати з першоджерелами, словниками, каталогами, довідниками, показниками.	

MODULE 3

Review Lecture: Student as an object-subject of pedagogic activities.

The objective of the lecture: familiarization of postgraduate students with specific features of students as specific social and age group.

The main problem: defining the place and the role of students in the society.

The guiding idea: students are an important source for the Ukrainian intellectuals' renaissance.

Target plan

1. Students as a social group.
2. Students' rights and duties at Teachers' Training University
3. Psychological peculiarities of the senior adolescents.
4. Students' adaptation in a higher educational institution.

Modern scientific and technological revolution has made education as the subject of public demand. The level of education is not only a consequence but also a necessary condition for scientific progress.

Students are the most culturally educated part of young people all over the world, thus representing an important source for the intellectuals' renaissance.

To the date, there is no comprehensive definition for the term 'the student body' available in modern scientific literature. Also there is no consensus on the interpretation of the nature and specifics of students' work. However, there is a great interest to this social group being mainly explained by the need of quality improvement in specialist training for the state that is being built up.

Students represent a mobile group. The aim of their existence is a specially organized training for playing professional and social roles in the material and spiritual production.

An important feature of the students is their active engagement in different social formations of the society. Moreover the specific character of education in a higher school creates great opportunities for students in the field of

communication. Therefore, the specific attribute of students is a rather high intensity of communication.

Psychologist Iu. Samarin highlights the contradictions that are inherent at student age:

- between the development of intellectual and physical strength of a student and a strict limit of time and economic capacity required to meet the increased needs (social - psychological);
- between the desire for independence in knowledge selection and rather strict forms and methods for training of certain core specialists (didactic);
- between the abundance of information incoming through various channels, expanding students' knowledge and lack of time, and sometimes the desire of mental processing which leads to the shallowness of knowledge and thinking, and thus, requires special work of the teachers in the field of deepening the students' general knowledge and skills (psycho-educational).

Therefore, students are a component of young people, thereof specific group that is characterized by particular conditions of life, work, social behavior and psychology, the system of valuable orientations. That is, students should be treated within higher school system as a social group, which has its own purpose, its own specific characteristics and is prepared to perform social roles and functions of the intellectuals. Students' rights and duties are determined by the Law of Ukraine 'On Education' and the Regulations on higher education institutions.

The student is the subject of educational activity. The products of the teacher's work are materialized in a mental singularity of another person that is in his knowledge, abilities, skills and character traits. The peculiarity of the said object is that it is also the subject of activity, although being not a pedagogical one, but educational, playing, research and communicative. The object of students' activities is scientific, theoretical and practical information to be mastered by the latter. The products of his work are the answers: oral, written and graphic. Thus, a student as the subject of educational activity has his own purpose, object and methods to achieve the goal, and opportunities as well.

A teacher shall consider all psychological peculiarities inherent to students. The age of senior teen-agers, or students (age of 18-25) has been selected as the special object of the pedagogical research not so long ago (in 70-s of XX century, when

the planning of higher school pedagogy and teaching methods researches became available).

Students' age, like any other stage of human life cycle, has its own unique specific features.

Sociologist V. Shubkin calls the age from 17 to 25 years as a crucial period in human life. The intensive searches of vocation, the choice of priority, the transition from bookish romantic ideas to facing real institutions, professional identity, employment, love, family formation - all this is connected with the severity of emotional experiences, with so many decisions to be taken in the shortest period of time and mostly in determining the fate of a person, that is why:

- this is the period of the most intensive individual maturation, namely it accounts for the stability of most mental functions;

- this is the age of soul and behavior motivations searching, the enrichment of conscious behavior motives, however, experts in the field of developmental psychology and physiology point out that the ability to behavior self-regulation is not fully developed in students (unmotivated risk, inability to foresee the consequences of own actions, which are not always adequately motivated);

- at the same time, this is the age of selfless sacrifice and dedication;

- this is a central formative period of character qualities and intellect, namely it accounts for the stability and this is the peak of most mental functions (the peak of attention development is 22, 24 years; later at the age of 27, 29 years the recession comes; the peak of memory development is 23, 24 and 29 years; the peak of thinking development is from 20 - 22 to 25 years).

During the entire period of the said age the image memory changes the slightest. It stores the previous level of development. Short-term, verbal memory changes as much as possible. The role of practical thinking in such age is known to be increased.

There is another feature of the students' mental development: as compared with the secondary school, where the education and bringing up is often ahead of development, students' development is often ahead of education and training.

The range of students' interests is not limited to educative material but also concerns arts, sports, social activities and personal life organizing.

Students' age accounts for the process of social maturity active formation. Social maturity involves the ability of every young person to learn the set of social roles necessary for society (specialist, father, mother, public figure, etc.).

The interest for moral issues is increased at this period (the goal, the lifestyle, duty, love, faith, etc.). The raise of dedication, determination, pragmatism, independence, individuality, initiative during activities and communication, self-mastery can be observed.

Entrance to a higher educational institution provides the young man with confidence in his own resources and abilities, gives hope for a new and exciting life. However, the first and the second year students often worry about the right choice of profession, thus, being disappointed of that fact. By the end of the third year, the question of priority self-determination is finally closed.

In the time of research, educators and psychologists report that the third year students tend to the growth and deepening of interpersonal relationships. Their interest to the other student groups is increased. Just at this time, the problem of creating a family becomes apparent. Students become more scrupulous when selecting orders and duties. There are cases when an intimate, personal communication displaces all other components.

In psychological and educational literature anyone can find the ways to divide students into different types, mainly according to the structural features of their individuality, or to some other criteria.

Most authors believe that the structure of individuality should be divided into four groups of peculiarities, i.e. permanent features that are revealed in the time of various activities. So, these are four groups of peculiarities:

- the orientation of the individual, which includes his needs, motives, goals, beliefs and ideals;
- temperament, which means mental property of the individual that determines the dynamics displayed in the time of different activities;
- abilities, i.e. individual mental qualities that are considered to be potential and real human capabilities in the time of any activity;
- the character - a set of basic, core individual traits defining the style of public behavior.

There is a typology of modern students developed by B. Ananiev, who had considered the following basic criteria: attitude

to education, research and public activity, general culture and the sense of teamwork.

Type 1. This is a student showing excellent knowledge in core disciplines, general theory and social sciences. He is involved to scientific - research work, has high culture, and take an active part in social work. Diverse interests associate him with the team. This is an ideal of a modern student.

Type 2. A student studies well. Qualification as a specialist is considered by him to be the only purpose of studying in higher educational institution. His is interested in social sciences, but only in framework of a certain academic program. Educational and professional interests link him with the team. He participates in social work and is evaluated by the teachers and the mates as a good student.

Type 3. A student shows excellent progress in studies, considers a science as a major sphere of his interests and activities. He shows his interest in the social sciences as the means of explaining reality and his behavior. He has a high level of general culture. He is active in public activities and closely associated with the group by broad scientific interests. A student of this type is considered to be a future scientist. Among these students are those who deal only with science, and consider all the other things a waste of time. This type is called a 'rationalist of the twenty-first century'.

Type 4. A student known for advance in studies that is actively interested in the extra social sciences, and is not usually involved in research work. His general culture is limited to professional interests. He is extremely active in social work and in group, interests which are considered by him as own. It is an active public figure. People respect him for his honesty, integrity, unity of word and deed. He is always in the center of life. His grades are usually '4' and '5'.

Type 5. A student known for general advance in studies. He is not involved in research work. He considers his profession and culture to be the main scope of his interests and activities. He is not actively involved in public life. Cultural and entertainment interests link him with his team. He is a recognized scholar, a connoisseur of modern art among his fellow-students, who read certain books by his advice. Sometimes it prevents him from studying, however, such student studies well and seriously thinks of his future profession.

Type 6. A student shows neglect in studies and has a low level of academic progress. He is not involved in research work. He plays passive role as concerned the participation in social activities. Rest and entertainment are considered by him to be the main sphere of his activity. The link with his fellow-students is limited mainly to entertainment. This is a mediocre student considering himself as 'true original', and sometimes morally unstable. He entered the university because it is 'cool', 'everybody enters' – so am I. He does not love his profession and considers it to be only a source of livelihood. He studies with minimal effort using a cheat sheet where possible.

G. Nagorna divides the students of pedagogical institutions into four groups depending on the type of thinking: *high level students* having creative mindset; *adequate level students* having reproductive and creative thinking, *average level students* having reproductive thinking, and *low level students* having intuitive thinking.

Students known to have a high-level professional mind are able to single out significant features of pedagogical facts, events and situations; they can provide grounds and predict possible outcome, and finally, make their own decisions.

Students with adequate professional mind single out the significant features of educational facts, events, circumstances, situations; determine cause-and-effect relationships and dependencies between them, but do not have enough argumentations for their decisions; also they can predict possible outcomes of interaction with students and mates.

Students having an average level of professional thinking single out the essential features of pedagogical phenomena, facts, circumstances, situations, but they are not always capable of forecast, they do not go beyond the known rules preferring to follow the pattern.

Low level of professional thinking is a specific feature of the students who find it difficult to identify the essential features of teaching facts, situations and circumstances; their activities are dependable upon intuition.

Therefore, there are different kinds of the students' typification that to some extent can help young teachers in organizing educational work and facilitate the adaptation process of a young person in higher educational institution.

In the time of entering a higher educational institution, the student comes through the process of social adaptation for studying at a higher school.

According to the first year students' adaptation studies, the following challenges can be apparent:

- negative emotional experiences associated with the leaving of yesterday's schoolchildren their school groups, thus being deprived of moral help and support;
- uncertainty in career choice motivation;
- lack of psychological skills for it;
- inability for psychological self-regulation of behavior and activities;
- lack of routine supervision from the side of teachers;
- search for the optimal regime of work and rest within the new environment;
- setting up of life and self-service, especially during the transition from home to dorm conditions;
- lack of independent work skills;
- Lack of skills in taking notes, processing the primary sources, working with dictionaries, catalogs, reference books and indices.

All aforesaid difficulties are different in origin - some of them are objective, while the other are subjective and associated with poor training, family and school education defects.

Studying in higher schools is of specific character that is practical inability of a lecturer to take into account the individual rate of understanding and the level of thinking of each student. Supervisor has also a little time to communicate with the students. Therefore, first year students often feel themselves uncomfortably.

According to our research, a third of the students can not fully be engaged in the studying process by the end of the first semester. This phenomenon is psychologically based. A schoolchild, who has developed his stereotypical mode of the studying activity in the classroom, has to overcome this obstacle from the first days at the university. Poor attention that is paid to formation of pupil's productive mind style results in condition when the education process in higher school is mainly depends upon the pupils' reproductive thinking. Moreover, the said type of thinking prevents students from making optimal decisions in a typical

situations and easy adaptation under variable conditions of the activities concerned.

The adaptation of each student has a different progress. Boys and girls with previous length of service come under adaptation much easier than yesterday's schoolchildren.

A team group is known to be of particular importance for student's adapting. A. Makarenko defines a team group as 'a purposeful group of the individualities' organized and provided with collective bodies. In case of due collective organization, the issues concerning relations between friends are not considered to be the issues of friendship and neighborhood, but the issues of responsible dependence.

Student group goes through several stages in its development according to the level of unity, availability of public opinion, authoritative core group and the level of insistence on high standards to oneself.

The lines of formal and informal contacts are often intercrossed in the student life. Unfortunately, groups are formed by the administration that disregards the desire of students and other factors of compatibility and the level of social maturity.

Communication with professors' staff plays an important role in personal and environmental relations of students. To the date, the subject-object paradigm, the authoritarian style, students' sociable behavior and formal pedagogical activities are considered to be as dominative. Subject-subject interaction would seem to be more appropriate. It shall stand for:

- development of students' creative potential on the basis of cooperation;
- seeking for self-realization and self-expression of both subjects in the educational process;
- improvement of communication techniques.

Therefore, students are a special social group having its psychological features and the stages of social adaptation in higher educational institution.

The key words: students, social group, psychological peculiarities of senior adoltcents, individuality, social pedagogical adaptation, student group, student self-administration.

МОДУЛЬ 4

Оглядово-установча лекція на тему: Організація виховної роботи у вищому навчальному закладі.

Мета: Ознайомити магістрантів з основними напрямками національного виховання у педагогічному закладі вищої освіти.

Основна проблема: розкрити сутність виховання старшого юнацького віку, єдність національного і загальнолюдського аспектів.

Провідна ідея: *“Виховання перебуває в такому дуже складному і органічному зв’язку з народним життям, що справжні форми його не можуть вийти готовими з однієї голови, хай навіть це – голова Юпітера”* (І. Франко).

План

1. Мета і завдання виховання у закладі вищої освіти.
2. Основні напрями виховання студентів у процесі навчання та позанавчальній діяльності.
3. Виховна робота в академічній групі.
4. Роль та функції куратора академічної студентської групи.
5. Форми позааудиторної роботи з студентами.

Основні поняття теми: виховний ідеал, мета виховання, принципи виховання, система національного виховання, національна самосвідомість.

Обрані методи: проблемна лекція.

Обладнання: фрагменти відеозаписів.

Рекомендована література:

1. Бех В. П. Функціональна модель особистості: пошуки полікультурних детермінант поведінки: монографія / В. П. Бех, О. Є. Шалімова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 255 с.
2. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації: Навчально-метод. посіб. – К.: ІЗМН, 1996 – 232 с.
3. Богданова Н. Соціокультурне середовище як визначальний фактор формування культури

- життєтворчості особистості / Н. Богданова // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2011. – № 15. – С. 25-30
4. Кобильченко В. В. Формування особистості як психолого-педагогічна проблема // Нові технології навчання. – 2001. – Вип. 31. – С. 3–12.
 5. Приходченчко К. І. Середовищний підхід до навчання та виховання молоді / К. І. Приходченко // Шлях освіти. – 2010. – № 4. – С. 22-27.
 6. Хмельницька О. І. Сутність та характеристика освітньо-виховного простору сучасного університету / О. І. Хмельницька // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2012 – № 2 (49).–С. 189-195.
 7. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 232 с.
 8. National Strategy for Higher Education to 2030 [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.heai.ie/files/files/DES_Higher_Ed_Main_Report.pdf
 9. Nurturing Project Management in Higher Education IT [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ERB0816.pdf>
 10. Tutorial training under virtual platform [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://us.monografias.com/docs81/training-tutorial-virtual/training-tutorial-virtual.shtml>
 11. Barbara Oakley Turning Student Group into Effective Teams [Електронний ресурс] / Barbara Oakley, Richard M. Felder, Rebecca Brent, Imad Elhajj. – режим доступу: [http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/Oakley-paper\(JSCL\).pdf](http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/Oakley-paper(JSCL).pdf)
 12. Responsibilities in the Supervisory Relationship Policy [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education2.uvic.ca/phed/ResponsibilitiesAcademicSupervisor.htm>
 13. College Extracurricular Activities – Impact on Students, Types of Extracurricular Activities [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/1855/College-Extracurricular-Activities.html>

14. Main Types of Extracurricular Activities for Students [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://student.ezinemark.com/main-types-of-extracurricular-activities-for-students-16843592fb6.html>

При всій різноманітності пошуків, що ведуться в світі, нині, на нашу думку, слід зупинитися на чотирьох напрямках у дослідженнях проблем виховання.

Перший із них визначається як **раціоналістичний**. Він може мати авторитарний чи ліберальний характер, але обов'язково з наданням переваги науковій раціональності. Сутність цього напрямку в абсолютизації наукових знань (**«знаннєцентризм»**). Нині він характеризується як прогресивними, так і реакційними тенденціями. Біля витоків цього напрямку стояли К. Д. Ушинський та М. І. Пирогов, які підкреслювали важливу роль виховання у формуванні людської особистості. У педагогічній творчості цих та інших педагогів подальше обґрунтування знайшов принцип єдності навчання і виховання.

Другий напрям досліджень визначається як **культуроцентричний**, де культура розглядається як підґрунтя виховання й освіти. Це більш сучасний погляд на виховання, який розвивається в руслі процесів демократизації. Він не обмежується школою, передбачає гуманний соціум, який здатний гармонізувати відносини людини і суспільства.

Культуроцентрична парадигма забезпечує тріаду – **«Істину»**, **«Добро»** і **«Красу»**, навчає протистояти **«Неправді»**, **«Злу»**, **«Потуранню»**. У наукових колах формується і третій напрям у новій парадигмі виховання, однак його сутність і зміст чітко ще не визначені. Деякі вчені, зокрема А. П. Валецька, розглядають його як **«культуротворчий»**, висхідним принципом якого вважають **«цілісність картини світу і людини в ній»**. На наш погляд, культуротворчий напрям є лише аспектом більш широкого культууроцентричного.

На особливу увагу, на наш погляд, у культуρο-творчому напрямі заслуговує культуротрадицієзнавчий аспект. Традиції мають національно-культурний, високоморальний характер.

М. Грушевський першим обґрунтував концепцію світового значення національних традицій. За його висновком, національна творчість і надбання українського народу «не має

суперників серед народів Європи». У багатотомній фундаментальній «Історії України-Руси» М. Грушевський стверджував, що український народ «у творах свого духу заложив пророчисті свідоцтва своїх визначних культурних прикмет, багатих здібностей і здобутків довгого історичного життя».

В. І. Вернадський найважливішим чинником формування нового біосоціального буття людства вважав наукову думку, що розглядається ним як упорядковане сприйняття дійсності. Видатний учений першим зрозумів завдання, що постало перед людством: це розумна організація суспільства, гармонія взаємовідносин як єдиного цілого природи і суспільства. В. І. Вернадський писав: «Не можна безкарно йти проти принципу єдності всіх людей як закону природи... Людство, взяте у цілому, стає могутньою геологічною силою, і перед ним, перед його думкою і працею постає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого».

Базуючись на вченні В. І. Вернадського і сучасних світових тенденціях, вчені визначають ще одну – нову виховну парадигму як **планетарно-особистісну**, глобально-історичну за своїм значенням, в основі якої – освічена людина, озброєна науковими знаннями і найновішими культурними досягненнями людства.

Сучасна нетрадиційна **особистісно-гуманістична** парадигма виховання, розроблена Бойко А. М., має антропоцентричний характер. Вона об'єктивно прийшла на зміну знаннєцентричній і культуроцентричній парадигмам, її системоутворюючим фактором виступає не культура, не освіта, а дитина як унікальна неповторність і найвища цінність. Для практичної реалізації особистісно-гуманістичної парадигми необхідне забезпечення суб'єкт-суб'єктних, морально-естетичних взаємин дітей і дорослих на рівні співробітництва і співтворчості. Нова парадигма ґрунтується на ідеях вітчизняної філософської традиції.

Визначаючи, що виховання і навчання детермінуються сучасними соціальними процесами, в особистісно-гуманістичній парадигмі доводиться необхідність перенесення акцентів із потреб і запитів суспільства на інтереси і потреби людини, бо не людина існує для суспільства, а суспільство – для неї. Усвідомлення цього потребує піднесення культурного

рівня, етикоестетичної, гуманістичної спрямованості школи, орієнтованої на можливості й потреби дитини.

Особистісно-гуманістична парадигма виховання теоретично обґрунтована в науково-методичному посібнику. Вона використовується в практиці педагогічних закладів освіти всіх рівнів акредитації і загальноосвітніх шкіл, що підтверджує її перспективний характер. Інтеграцію України у світовий культурно-освітній простір може забезпечити передусім система виховання, адекватна меті держави і конкретної особистості. Тому в сфері виховання відбувається інтенсивний пошук більш досконалої моделі. Вона повинна базуватися на кращих національних, культурних і виховних традиціях, враховувати уроки історії українського народу, власні ресурси і можливості держави, забезпечувати духовну і професійну творчість педагогічної громадськості.

Якщо наука є спільною для всіх народів, то всезагальної системи виховання не існує ні в теорії, ні на практиці. Кожен народ творить свою систему виховання, яка відповідає характерним рисам його народності.

Національне виховання – це виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій мудрості, духовності. Воно є конкретно-історичним виявом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання. Таке виховання забезпечує етнізацію дітей як необхідний і невід'ємний складник їх соціалізації.

«Виховання створене самим народом і засноване на народних починаннях, має таку виховну силу, якої немає в найкращих системах, що ґрунтуються на абстрактних ідеях, чи запозичені в іншого народу».

Національне виховання духовно відтворює в молоді народ, увічнює в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй. Виховання є складовою частиною ідеології та культури суспільства. Це категорія загальна, об'єктивна, історична і вічна.

К. Д. Ушинський стверджував, що всі європейські народи мають багато спільних педагогічних форм, але кожний народ має свою мету виховання.

Наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним за своєю сутністю, змістом, характером. Софія

Русова писала, що національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли її творчі сили не будуть покалічені, а значить, дадуть нові оригінальні і самобутні скарби задля вселюдського поступу. Тоді виховання через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до інших народів.

Виховний процес, що організується в кожній виховній системі (великій, середній, малій) є дуже складним явищем. Кожен колектив вихователів завжди відповідальний за його організацію перед суспільством, майбутніми поколіннями.

За словами А. С. Макаренка, перед вихователями завжди стоїть подвійний об'єкт: особистість і суспільство. Змінюючи особистість, змінюємо суспільство; зміна суспільства впливає на формування особистості кожної людини.

Процес виховання завжди спрямований на зміну поглядів, переконань, ідеалів, звичок, поведінки. Сутність виховання з точки зору філософії визначається як перетворення культури людства в індивідуальну форму існування. Сутність виховання з точки зору педагогіки полягає у привласненні соціального досвіду. Зміст цього процесу полягає в тому, щоб те зовнішнє, об'єктивне, найкраще, що є в соціальному досвіді, стало суб'єктивним, тобто перетворилося на погляди і переконання, вчинки і поведінку особистості.

У формуванні людської особистості, поряд з природними особливостями, провідна роль належить виховуючим відносинам.

Ідеалом виховання в нашому суспільстві є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національне свідомою людиною, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

Головна мета національного виховання: набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді рис громадянина української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової,

екологічної культури. Мета національного виховання конкретизується через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для усіх виховних закладів, а для всього суспільства загалом.

У виховній діяльності ЗВО досить суттєвим є використання теоретичної парадигми національного виховання, запропонованої В.Гнатюком, через триаду рис особистості “громадянин – патріот – гуманіст”.

Вищі навчальні заклади мають здійснювати підготовку інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів. Це може бути досягнуто через:

- виховання майбутніх спеціалістів авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої загальної світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та екологічної культури;

- створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення і загальної культури, шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, технічної, культурно-просвітницької, правоохоронної та ін.);

- збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, вищого навчального закладу;

- формування «Я» – концепції людини творця на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності;

- пропаганду здорового способу життя, запобігання вживанню студентами алкоголю, наркотиків, викорінення шкідливих звичок.

Цілеспрямоване формування готовності до педагогічної діяльності студентів магістратури передбачає систематичне і комплексне використання принципів, засобів, форм, методів професійного виховання.

Результативність виховного процесу залежить від певних педагогічних умов, серед яких особливо значущим є співвідношення позиції особистості і системи педагогічних впливів.

Процес становлення студента як фахівця складається з декількох етапів: усвідомлення соціальної ролі праці педагога, сприйняття вимог педагогічної професії, усвідомленого пред'явлення цих вимог до себе, самовиховання необхідних якостей, моделюючих особистість викладача, вчителя, реалізації творчої діяльності. Ці етапи професійного становлення майбутнього спеціаліста складають основу професійно-педагогічного виховання у ЗВО, процес якого включає в себе навчальну, наукову, позааудиторну та громадську роботу.

Студент педагогічного освітнього закладу готує себе не лише до навчання дітей, а й до їх виховання. І перш ніж вчити дітей самоствердженню у суспільстві, він має сам навчитися цьому.

Специфіка виховного процесу у закладах вищої педагогічної освіти полягає в тому, що він включає в себе формування педагогічної спрямованості майбутніх педагогів і основ професійної етики.

При організації виховного процесу важливо пам'ятати про умови його результативності, а саме:

- формування морального обличчя особистості відбувається на основі діяльності людини і її спілкування із оточуючими;
- співвіднесення зовнішніх впливів з індивідуальними особливостями особистості;
- знання джерел і рушійних сил її самовизначення.

Навчальний заклад має сформувати культуру самовизначення у кожного студента. Життєве самовизначення більш широке поняття, ніж тільки професійне і навіть громадянське. Воно характеризує людину як суб'єкта власного життя і власного щастя, яка самореалізує свої сили і здібності. Необхідно у майбутніх педагогів сформувати базову культуру. Базова культура є деякою цілісністю, що містить у собі оптимальну наявність властивостей, якостей, що дозволяють людині розвиватися в гармонії з суспільною культурою. Сьогодні варто звертати увагу на формування у майбутніх педагогів таких якостей, як-от: професійна гідність, вірність обов'язкам, діловитість, уміння вести дискусію, відповідальність.

Позааудиторна виховна робота у закладі вищої освіти проводиться на основі студентського самоврядування,

активності і самостійності студентів за умови керівної ролі студентського активу і педагогічної допомоги викладачів. Позааудиторна робота стимулює формування особистості майбутнього фахівця у контексті професіоналізації всіх виховних впливів на студентів.

Професіоналізація позааудиторної роботи у педагогічних ЗВО вміщує, з одного боку, "спеціалізацію", тобто урахування специфіки факультету, а з іншого – "педагогізацію", яка враховує загальну професіограму вчителя, надаючи всій системі навчально виховної роботи у вищій школи педагогічної спрямованості, широко застосовуючи в практиці виховання прикладів із професіональної діяльності.

Позааудиторна виховна робота дозволяє надати процесу набуття професії особистісного забарвлення. Вона містить форми, які забезпечують вдосконалення загальної педагогічної підготовки студентів. Основними напрямками професіоналізації позааудиторної виховної роботи можна вважати:

- врахування специфіки факультету при організації і проведенні виховної роботи із студентами;
- широке використання форм, що відображають специфіку професійної діяльності майбутніх педагогів;
- моделювання і розв'язання педагогічних ситуацій;
- вдосконалення умінь і особистісних якостей майбутніх вихователів у процесі включення їх до активної позааудиторної виховної діяльності;
- психолого-педагогічне обґрунтування методів і форм позааудиторної роботи студентів.

Основними напрямками виховної роботи у вищому навчальному закладі є: формування наукового світогляду; громадянське та патріотичне виховання; правове виховання; моральне виховання; художньо-естетичне, трудове, фізичне виховання; екологічне виховання; професійно – педагогічне виховання.

Основними засобами і формами реалізації цих напрямів роботи у закладах вищої освіти є: диспути, вечори, читацькі конференції, бесіди, свята, лекції, зустрічі та інше.

Серед форм позааудиторної виховної роботи з педагогіки можуть бути: педагогічні інформації; диспути на педагогічні теми; читацькі конференції; усні журнали (можливі такі назви журналів: "Педагогічний кругозір", "Серце віддаю дітям",

"Сторінки життя видатних педагогів", "У нас в гостях педагогів-новатори" та інші); бесіди за круглим столом; вечори на педагогічні теми; конкурси "Шукаємо педагогічні таланти"; педагогічні тижні; педагогічні гуртки; студентський клуб "Вчитель"; педагогічний театр.

Історично склалося, що реалізація виховної роботи у студентських групах здійснюється через *інститут кураторів*. Це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Результатом діяльності куратора є набуття молодого людиною соціального досвіду поведінки, формування національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій і розвиток індивідуальних якостей особистості.

Куратор призначається адміністрацією університету на підставі подання декана факультету, а також з урахуванням побажань студентів для роботи з академічними групами I-V курсів.

Функції куратора академічної групи: аналітична, організаторська, комунікативна та соціальна.

Контрольна робота до модуля

Теоретичні питання.

I рівень.

- Мета національного виховання і шляхи її реалізації у закладі вищої освіти.
- Основні напрями і форми виховання в процесі навчання.
- Позааудиторна виховна робота у закладі вищої педагогічної освіти.
- Роль та завдання куратора академічної групи.

Розв'язати кросворд.

По горизонталі:

1. Одна із функцій куратора, спрямована на встановлення контактів.
2. Один із видів змагань.
3. Керівник студентської групи.
4. Складний, багатогранний, діалектично протиречивий ціленаправлений процес формування людини.
5. Одна із функцій куратора, спрямована на організацію пояснень і особистості.
6. Один із принципів виховного процесу, реалізація якого сприяє становленню вільної особистості.
7. Один із етапів виховання.

Теоретичні питання.

II рівень.

- Обґрунтувати виховання як соціально-особистісне явище.
- Розкрити сутність особистісно орієнтованого підходу.
- Проаналізувати зміст виховної діяльності у ЗВО.

Скласти кросворд.

MODULE 4

Review Lecture: The organization of educative and tutorial work in higher educational institutions.

The objective of the lecture: familiarization of postgraduate students with the key directions of national nurture in higher educational institutions.

The main problem: clarification of the nature of senior adolescents' nurture; the unity of national and panhuman aspects.

The guiding idea: 'Education is known to be in such complicated and organic connection with people's lives that its true forms can not go out as a ready patterns of one brain, even if it were the brain of Jupiter (I. Franko)

Key definitions: educative and tutorial ideal, nurture objective, nurture principles, national nurturing system, national self-awareness

Target plan

1. The objective and the tasks of nurture in higher educational institutions.
2. The main directions of student nurturing during in the course of studying and extracurricular activities.
3. Educative and tutorial work within the academic group.
4. The Supervisor's role and functions within the academic student groups.
5. The forms of extracurricular work with students.

Despite the diversity of searches conducted in the world to the date, in our view, one should focus on four directions of nurture problems research.

The first one is defined as rationalistic. It can be authoritarian or liberal in nature, but always with a preference to scientific rationality. The essence of this area of focus lies upon absolute scientific knowledge. Now it is characterized as progressive and reactionary trends. K. Ushinsky and M. Pirogov are known to be the founders of the said direction who emphasized the important role of nurture in the human personality formation. The principle of teaching and education unity has found further justification in the educational work of these and other educators.

The second one is defined as culture and centric direction, where culture is considered as the basis of training and education. This is a more modern view of nurture that is being developed in the course of democratization processes. It is not limited by school, while embraces a humane environment, which can harmonize the relations of a man and society.

Culture and centric paradigm provides a triad – ‘the truth’, ‘the good’ and ‘the beauty’, teaches how to resist ‘the false’, ‘the evil’ and ‘the indulgence’. In academic circles, the third line of the new paradigm of nurture is being formed to the date, but its essence and content has not been clearly identified yet. Some scientists, including A. Valetska, consider it to be ‘culture-creative’, the base principle of which is considered to be ‘the integrity of the worldview and the man within it’. In our view, a cultural-creative direction is only an aspect of a broader culture and centric one.

In our view, special attention shall be paid to the knowledge of culture and traditions within a culture-creative direction. Traditions are known to be of national-cultural and highly moral character.

M. Grushevskyi was the first to prove the concept of universal importance of national traditions. In his opinion, national art and heritage of Ukrainian people ‘have no competitors among the other European nations’. In his multi-volume edition ‘History of Ukraine-Rus’, M. Grushevskyi claimed that Ukrainian people “in the works of his spirit have founded the prophecy evidence of its outstanding cultural signs, rich talents and achievements of a long history life’.

V. Vernadskyi considered the formation of a new human biosocial to be the most important factor of scientific opinion, which is regarded as an ordered perception of reality. The well-known scientist was the first to realize the task that confronted the humanity: this is a reasonable organization of society, the harmony of relations as a unity of nature and society. V. Vernadskyi wrote: "You cannot go with impunity against the principle of unity of all people as a law of nature ... Humanity, taken as a whole, is a powerful geological force, and the question of restructuring biosphere in the interests of freely thinking mankind is known to be risen before it and its thought’.

Taking the teachings of V. Vernadskyi and the current world trends as the basis, scientists define one more new educational paradigm as a planetary-personal, global and historical in its

significance based on well-educated man armed with the latest scientific knowledge and the cultural achievements of mankind.

Modern non-traditional personal-humanistic paradigm of the nurture developed by A. Boiko is anthropocentric in its nature. It is objectively replaced knowledge-centric and culture and centric paradigms. Its backbone factor is not culture or education, but a child as a unique originality and the highest value. Practical implementation of personality-humanistic paradigm requires the providing of subject-subject, moral and aesthetic relationships between children and adults at the level of cooperation and co-creativity. The new paradigm is based on the ideas of national philosophical tradition.

Having recognized the fact that teaching and education are determined by modern social processes in personality-humanistic paradigm, we have to interpolate emphasis from the needs and requirements of society to the interests and needs of a person, because the latter does not exist for society but society exists for him. The full understanding of this approach requires raising the cultural level, ethic, esthetic and humanistic orientation of school focusing on opportunities and needs of a child.

Personality-humanistic paradigm of nurture is theoretically grounded in the scientific-methodological guide. It is practically applied by all teachers' training institutions accredited for any grade, thus, confirming its prospective character. Integration of Ukraine into global cultural and educational environment may be provided firstly by nurturing system that shall be in line with the objectives of the state and each personality. It shall be based upon the best national, cultural and educational traditions and moreover, it shall take into account the lessons of the Ukrainian history, own resources and capabilities of the state; finally, it shall stand for spiritual and professional creativity of pedagogical society.

If science is common to all peoples, the universal nurturing system does not exist either in theory or in practice. Every nation creates its own nurturing system that corresponds to the characteristic features of its nationality.

National nurture means educating young people on the basis of cultural and historical experience of the nation, its traditions, customs, rituals and centuries-old wisdom and spirituality. It is a specific historical manifestation of universal humanistic and democratic education. Such nurture provides children's ethnic

upbringing as a necessary and integral component of their socialization.

‘The nurturing process developed by people themselves and based on the national sources has such tutorial power that can not be ever found within the best systems being based on abstract ideas or adoptions made from the other nation’

National nurture is known to be the means for spiritual reproduction of the nation among young people. Moreover, by influencing on new generations it immortalizes both: specific and original background inherent to each nation, and general human attributes being common for all the nations. Nurture is a component of public ideology and culture. This is considered to be the general, objective, historical and eternal category.

K. Ushynskyi claimed that all European nations have many common forms of teaching, while each nation has its goal of education.

It is proven by the science that nurture is true when it is deeply national in nature, content and character. S. Rusova wrote that national education provides each nation with the widest democratization of education unless its creative power is not broken, and thus, it shall give new and original relics to universal progress. In this case, nurture through respect to own people brings up children in the respect to other nations.

The nurturing process that is organized in every educational system (great, medium, small) is a very complex phenomenon. Each team of teachers is always responsible for its organization before the society and future generations.

According to A. Makarenko, there is always a double object being apparent before the educators: personality and society. By changing the personality, one changes the society; the change of society affects the personality of each man.

The nurturing process is always aimed at changing attitudes, beliefs, ideals, habits and behavior. In terms of philosophy, the essence of the nurture is defined as the transformation of human culture into the form of individual existence. The essence of nurture, in terms of pedagogy, is the appropriation of social experience. The contents of this process are that the external, objective and the best thing existing in social experience would become subjective, that is transformed into attitudes and beliefs, actions and behavior of a person.

Nurturing relations, like natural peculiarities, play a leading role in the formation of human personality.

The model of education in our society is a harmoniously developed, highly educated, socially active and nationally conscious person who is endowed with a great civic responsibility, high spiritual qualities, family and patriotic feelings, who is the bearer of the best achievements of national and world culture, capable of self-development and self-improvement.

The main objective of national nurture is the gaining of social experience by the younger generation, the inheritance of Ukrainian people's spiritual heritage, the achievement of high culture of international relations, the formation of young people as citizens of the Ukrainian state, the development of spiritual, moral, artistic, aesthetic treats as well as legal, labor and environmental culture. The purpose of the national nurturing system is specified through educational objectives which are common not only for all educational institutions but for the society in general.

Application of theoretical paradigm of national nurture through a triad of individual traits – 'a national – a patriot – a humanist' - suggested by V. Gnatiuk, is considered to be of great importance for higher schools.

Higher educational institutions must prepare the intellectual gene pool of the nation, bring up spiritual elite and increase cultural potential that shall provide high efficiency of future specialists' activities. This can be achieved through:

- the nurturing of future professionals by reputable, highly educated people, the bearers of high ideological, political, professional, legal, intellectual, social, psychological, emotional, aesthetic, physical and environmental culture;
- the creation of conditions required for free development of student's personality, his thinking and general culture by involvement to different kinds of creative activities (research, technical, cultural, educational, law-enforcement, etc.);
- the enrichment of the students' aesthetic experience through their participation in the revival of forgotten and the creation of new national and cultural traditions in the region, city or higher school;

- the formation of "ego" – the concept of a person-creator based on self-education, self-development, self-improvement and moral self-completeness;
- the promotion of healthy lifestyle, preventing students from use of alcohol, drugs, and eliminating bad habits.

Purposeful formation of readiness for teaching activities among postgraduate students foresees a systematic and comprehensive use of principles, tools, forms and methods of professional education.

The effectiveness of the nurturing process depends on specific pedagogical conditions, among which the most important is the correlation of the personality position and educational effects.

The process of student transformation into a professional includes several stages: understanding the social role of teacher's work, the perception of requirements to the profession of a teacher, conscious set up of the requirements to oneself, self-training of the necessary skills for modeling the individuality of a teacher, and providing the potions for creative activity. The said stages of the specialist professional development form the basis for professional pedagogical nurturing system within higher educational institutions. This process includes educational, research, extracurricular and public work.

A student of a teacher's training institution prepares himself not only to teach children, but also to educate and bring them up. And prior to develop self-affirmation in the society among children, he has to learn this himself.

It is stipulated by peculiarity of the nurturing process in higher educational institutions that it shall include the formation of pedagogical orientation among future teachers and the fundamental principles of professional ethics.

When organizing the nurturing process it is important to remember about appropriate terms of its effectiveness, namely:

- the formation of personal morality is based on a person's activity and his interaction with the others;
- the correlation of external impacts with individual personality traits;
- the knowledge of sources and driving forces of self-determination.

Educational establishment should form a culture of self-determination for every student. Vital self-determination is a

broader concept than just professional and even civil one. It describes a person as a subject of his own life and happiness, which applies own strength and abilities. The formation of basic culture is of great importance for the future teachers. Basic culture is a certain integrity that includes optimal availability of qualities enabling a person to be developed in harmony with social culture. To the date, a special attention shall be paid to the formation among future teachers of such qualities as professional dignity, loyalty to duties, efficiency, ability to debate and responsibility.

Extracurricular educative and tutorial work in higher educational institutions is based on student self-administration, active position and independence in terms of leadership of the Student Government and teachers' educational assistance. Extracurricular work stimulates the formation of future professional personality in the context of professionally oriented nurturing effects on the students.

The professional orientation of extracurricular work during teachers' training process at pedagogical university contains, on the one hand, 'the specialization' that is the peculiarity of the department, and on the other hand, 'the pedagogical effect' that takes into account the general profession description of a teacher, thus providing the pedagogical orientation for entire system of teaching and education work in higher school and widely applying the examples of the professional activity in practical nurture.

Extracurricular educative and tutorial work permits to add special coloring to the process of obtaining the profession. It contains forms providing the improvement of general teacher training process.

The following are the main directions of extracurricular educative and tutorial professional work:

- consideration of the peculiarity of the department in organizing and conducting of nurturing work among students;
- extensive use of forms reflecting professional activities of future teachers;
- modeling and solving of educational situations;
- improvement of skills and personal qualities of future teachers in the process of involvement to active extracurricular nurturing activities;
- psychological and pedagogical grounding of students' extracurricular work methods and forms.

The main directions of educative and tutorial work in higher school are: the formation of a scientific outlook, civic and patriotic nurture, legal nurturing, and moral bringing up, artistic and aesthetic, labor, physical education, environmental nurture and professional pedagogical training.

The main means and forms applied for implementation of the said directions in higher school are: debates, readings, reader's conferences, talks, festivals, lectures, meetings and so forth.

The forms of extracurricular nurturing work in Pedagogy may include: pedagogical information, debates on educational topics, readers' conferences, verbal bulletins (bulletins may be titled as follows: 'Pedagogical outlook', 'Heart given to children', 'The outstanding teachers' live pages', 'Teachers-innovators visit us', etc.), round table talks; evenings on educational topics, contests such as 'Looking for the teaching talents', teaching weeks, pedagogical groups, students' club 'A teacher' and pedagogical theater.

Historically, educative and tutorial work within academic students' groups is done through the Institute of Supervisors. This is a kind of administrative group interacting with the others within the system of extracurricular nurturing work and that is in charge of its organization at the level of a students' academic group.

Supervisor's work stands for gaining of the social behavior experience, formation of national identity, valuable orientations and individual qualities development among the youth.

Supervisor is appointed by university administration on the basis of the Dean's recommendation and as well according to students' requests. He shall be in charge of the I-V-year students' academic groups.

The academic group supervisor has the following functions: analytical, organizational, communicative and social ones.

The key words: the nurture ideal, the objective of nurture, the principles of nurture, the system of national nurture, national self-consciousness.

РОЗДІЛ II. Основи дидактики вищої школи

МОДУЛЬ 5

Оглядово-установча лекція на тему: Дидактика вищої школи. Сучасні технології в освіті.

Мета: Ознайомити магістрантів з основними категоріями дидактики вищої школи, організацією освітнього процесу у закладі вищої освіти та шляхами його удосконалення, з сутністю поняття “педагогічна технологія” та різноманітністю педагогічних технологій.

Основна проблема: Реалізація змісту педагогічної освіти через різні методи і форми організації навчання у закладі вищої освіти, усвідомлене засвоєння понять “освітні технології”, “педагогічні технології” та їх сутності.

Провідна ідея: професіоналізм майбутнього спеціаліста залежить від рівня освітнього процесу у закладі вищої освіти, а також від оволодіння викладачами сучасними методами і формами його організації; педагогічна технологія – це наука про системний підхід до конструювання педагогічних систем і процес спрямований на досягнення гарантованих результатів.

План

1. Поняття про дидактику вищої школи. Основні категорії дидактики. Закономірності та принципи процесу навчання у закладі вищої освіти.
2. Моделі освіти.
3. Методи та форми організації навчального процесу у вищій школі.
4. Сучасні системи навчання у ЗВО.
5. Сутність та класифікація педагогічних технологій.

Обрані методи: Лекція з розбором конкретних ситуацій, моделювання.

Обладнання: схеми, таблиці, діафільми, фрагменти кінофільмів.

Основні поняття теми: дидактика, категорії дидактики, закономірності, принципи, зміст, форми та методи навчання, кредитно-модульна й модульно-рейтингова системи навчання, контекстний підхід у навчанні, ділова гра, мікрОВикладання, технологія, освітня технологія, педагогічна технологія, комп'ютерна технологія, технологія дистанційного навчання.

Рекомендована література:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. – К.: Либідь, 1998. – С. 393 – 497.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. [за модульно-рейтингової системи навчання для студ. Магістратури / С. С. Вітвицька]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 401 с.
3. Даніленко Л. І. Педагогічні інновації та інноваційні педагогічні технології: сутність і структура / Л. І. Даніленко // Нові технології навчання// наук. метод. зб. – К.: НМЦВО, 2005. – Вип. 40. – С. 270-276.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академ. видав., 2004. – 352 с.
5. Костенко Віктор. Модульно-розвивальне навчання: від управління до методичного забезпечення // Рідна школа – липень – 2000 – С. 17-23.
6. Маслоу А. Мотивация и личность / Пер. с англ. А. М. Талыбаевой; Вступ. ст. Н. Н. Чубарь. – СПб.: Евразия, 2001. – 478 с.
7. Мустара Л. В. Дискусійний діалог як форма співпраці викладачів і студентів педагогічного коледжу // Нові технології навчання. – 2001. – Вип. 31. – С. 179-188.
8. Окалелов О. П. Оптимизационные методы дидактики // Педагогика, 2000. – № 3. – С. 21-26.
9. Освітні технології. навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. [за заг. ред. О. М. Пехоти]. – К.: А.С.К., 2002. – 255 с.
10. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 136 с.
11. Сисоева С. О. Особистісно орієнтовані технології: сутність, специфіка, вимоги до проектування /

- С. О. Сисоева // Професійна освіта: педагогіка і психологія.— К.-Ченстохова, 2003. — С. 153-166.
- 12.Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищої школі / З. Слепкань. — К.: Вища школа, 2005. — 240 с.
- 13.Pertti Kansanen Didactic Relation in the Teaching-Studying-Learning Process [Електронний ресурс] / Pertti Kansanen, Matti Meri. — режим доступу: http://www.helsinki.fi/~pkansane/Kansanen_Meri.pdf
- 14.Karin Oerbaek Didactics and Didactisizing [Електронний ресурс] / Karin Oerbaek. — режим доступу: <http://www.albany.edu/cela/publication/article/Didactics.pdf>
- 15.John Dewey The Project Gutenberg e-Book of Moral Principles in Education [Електронний ресурс] / John Dewey. — режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/25172/25172-h/25172-h.htm>
- 16.Ken Pawlak Engaging Experience and Wisdom in a Postmodern Age [Електронний ресурс] / Ken Pawlak, William Bergquist. — режим доступу: <http://www.psychology.edu/about/four-models-of-adult-education/>
- 17.Educational Models [Електронний ресурс]. — режим доступу: <http://www.bmhlinguistics.org/joomla2/clinical-conversations-in-english/educational-models>
- 18.Matthew J. Koehler What is Technological Pedagogical Content Knowledge [Електронний ресурс] / Matthew J. Koehler, Punya Mishra. — режим доступу: <http://www.citejournal.org/articles/v9i1general1.pdf>
- 19.Mary Darking Research in Progress Integrating Pedagogical Technologies into UK Higher Education: Conceptual Foundations [Електронний ресурс] / Mary Darking. — режим доступу: <http://is2.lse.ac.uk/asp/aspecis/20020094.pdf>

Теорія освіти необхідна як система ідей, і як: обґрунтоване керівництво до дії, прогнозування шляхів удосконалення системи вищої освіти; упорядкування понять і категорій науки; прогнозування наукового розвитку, вибору

методів і засобів наукових досліджень; визначення способів розповсюдження наукових положень.

Для цього, зрозуміло, можна використовувати класичну дидактику школи, але вона не враховує специфіки закладу вищої освіти. Для вищої школи потрібна своя специфічна теорія навчання, з урахуванням мети і задач побудови, функціонування і розвитку навчального процесу і загалом проблем дидактики вищої школи. А саме:

1. Визначення змісту навчання і кваліфікаційних рівнів випускників, виходячи з передбаченого розвитку науки і техніки.
2. Відображення у навчальному процесі зростаючої ролі науки у розвитку суспільства і матеріального виробництва, з урахуванням масового характеру вищої освіти і наукової підготовки спеціалістів.
3. Послідовне втілення у навчальний процес більш досконалих способів і засобів навчання, що підвищують якість і ефективність.
4. Перехід навчання на більш високий щабель інтелектуального і творчого розвитку студентів, виходячи з сучасних вимог безперервного процесу навчання.
5. Розробка раціональних шляхів контролю за якістю засвоєння знань.
6. Індивідуалізація, диференціація професійної і наукової підготовки спеціалістів.
7. Гуманізація, гуманітаризація, етнізація змісту освіти.
8. Процеси інтеграції вищої освіти України і Європи.

Основними категоріями дидактики вищої школи є "освіта", "закони та закономірності", "принципи", "процес навчання", "зміст освіти", "форми організації та методи навчання", "професійна підготовка".

Освіту можна розглядати як систему, процес і результат процесу пізнання. У світі склалися наступні моделі освіти.

1. Модель освіти як державно-відомчої організації. В такому випадку система освіти розглядається структурами державної влади як самостійний напрям в ряді інших галузей народного господарства. Базується вона за відомчим принципом, з жорстким централізованим визначенням цілей, змісту освіти, номенклатури навчальних закладів і навчальних дисциплін у межах того чи іншого типу освітньої системи. При

цьому навчальні заклади підпорядковуються і контролюються адміністративними або спеціальними органами.

2. Модель розвиваючого навчання (В. В. Давидов, В. В. Рубцов). Ця модель тлумачить організацію освіти як особливу інфраструктуру через широку кооперацію діяльності освітніх систем різного рангу, типу, рівня. Така побудова дозволяє забезпечити і задовольнити потреби різних соціальних прошарків населення. У такому випадку сфера освіти виступає як ланка соціальної практики.

3. Традиційна модель освіти (Ж. Мажо, Л. Кро, Ж. Капель, Д. Равич) – це модель систематичної академічної освіти як способу передачі молодому поколінню універсальних елементів культури минулого. Відповідно до концепції традиціоналізму освітня система має розв'язувати переважно завдання формування базових знань, умінь, навичок (у межах культурно освітніх традицій), що дозволяють індивідуальності перейти до самостійного засвоєння знань, умінь, цінностей більш високого рангу.

4. Раціоналістична модель освіти (П. Блум, Р. Ганье, Б. Скіннер та інші) передбачає таку її організацію, яка забезпечує набуття знань, умінь, навичок і практичного пристосування до існуючого суспільства (засвоєння тільки таких культурних цінностей, які дозволяють молодій людині адаптуватися в існуючій суспільній структурі). В ідеології сучасної раціоналістичної моделі освіти центральне місце займає біхевіористська теорія.

5. Феноменологічна модель освіти (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та інші) передбачає персональний характер освіти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей. Освіта розглядається як гуманістична у тому значенні, що вона більш повно й адекватно відповідає дійсній природі людини, допомагає їй виявити те, що закладено в ній природою. Педагоги цієї орієнтації створюють умови для самопізнання, саморуху індивідуальності. Саме цей напрям утверджується в Україні, але має назву особистісно-орієнтованої гуманістичної моделі.

6. Неінституціональна модель освіти (П. Гудман, І Іллич, Ж. Гудлед, Ф. Клейн, Л. Бернар та інші) – орієнтована на організацію освіти позасоціальних інститутів, зокрема шкіл і вищих навчальних закладів.

У вищій школі педагогічний трикутник (передавання знань-засвоєння знань-побудова системи знань) доповнюється професійним трикутником, що пов'язує навчальну, виховну і науково-професійну діяльність викладачів і студентів.

Останнім часом у практику роботи вищої школи входять освітні інформаційні технології. Поняття "педагогічна технологія" дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти "педагогічна технологія", "технологія навчання", "освітні технології", "технології в навчанні", "технології в освіті" - широко використовуються в психолого-педагогічній палітрі і мають багато формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру і компонента освітнього процесу.

Етимологія слова "технологія" означає "знання обробки матеріалу" (*techne-мистецтво, ремесло, наука+logos - поняття, вчення*). Технологія включає також і мистецтво володіння процесом, завдяки чому персоналізується. Технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) і умов. У процесуальному розумінні технологія відповідає на питання: "Як зробити (з чого і якими способами)?"

Теоретичні й практичні аспекти інноваційних педагогічних технологій організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах розглядались в дослідженнях О. Гохберг, О. Євдокимова, І. Козловської, А. Слободенюка, інноваційній технології професійної підготовки майбутніх учителів розкриті в роботах І. Богданової.

З розвитком навчальної техніки і комп'ютеризації навчання "технологія навчання" і "педагогічна технологія" стали усвідомлюватись системою засобів, методів організації і управління навчально-виховним процесом. На кінець 70-х - початок 80-х років відокремились два складники педагогічної технології : використання системного знання для вирішення практичних задач і використання в навчальному процесі технологічних засобів (М. Кларк, Т. Сікамото, Д. Фінн).

На відміну від поняття "технології в освіті", що відповідало поняттю "технічні засоби навчання" під педагогічною технологією почали розуміти сукупність засобів і методів педагогічного процесу.

У документах Асоціації з педагогічних технологій США підкреслювалось; "педагогічна технологія є комплексним інтегральним процесом (люди, ідеї, засоби і способи організації діяльності) для аналізу проблем планування всіх аспектів засвоєння знань". З цього часу відбувається осмислення педагогічного процесу з різними деталізаціями поняття "педагогічні технології"

Тому є сенс говорити про те, що воно отримало еволюційний розвиток у науці. Щоправда, сьогодні розуміється не так однозначно, як на початку XX століття.

Найбільш цілісним є підхід до визначення поняття «педагогічні технології» у Т. Назарової. Як стверджує автор, воно розвивалося адекватно до розвитку педагогічної науки. У зв'язку з цим трансформувалось у нові поняття: освітні технології, педагогічні технології, технології навчання. Що це – те саме поняття, але під іншою назвою? Т. Назарова зробила опис кожного, з'ясувала відмінності між ними, довела, що на кожному з них діє відповідна ієрархія цілей, завдань, змісту.

Освітні технології відбивають загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору, їх призначення – прогнозування розвитку освіти, його конкретне проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітнім цілям стандартів.

Прикладами освітніх технологій можуть бути концепції освіти, освітні системи. На сучасному етапі — це гуманістична концепція освіти; система освіти в Україні та ін.

Якщо освітні технології відбивають стратегію освіти, то педагогічні технології втілюють тактику її реалізації (за Т. Назаровою) у навчально-виховному процесі шляхом впровадження моделей останнього і тотожних йому моделей управління цим процесом. Наприклад, модель особистісно орієнтованого розвивального навчання, модульно-розвивального навчання, проблемного навчання та інші.

Отже, можна зробити висновок, що педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного і управлінського процесів освітнього закладу і об'єднує в собі зміст, форми і засоби кожного з них.

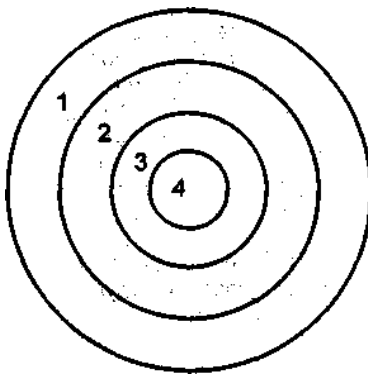
Навчальна технологія – поняття близьке, але не тотожне поняттю педагогічна технологія. Воно відбиває шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах

відповідного навчального предмета, теми, питання. Потребує спеціальної організації навчального змісту, адекватних йому форм і методів навчання. Але можливі й такі варіанти: до форм навчання добираються зміст і методи навчання або до методів — форми і структурується зміст навчання. Наприклад, це можуть бути предметне навчання, ігрова технологія, технологія проблемного навчання (на рівні методу), інформаційні технології, технологія використання опорних схем, конспектів, класичне лекційне навчання, навчання за допомогою аудіовізуальних технічних засобів чи книжки, система «консультант», система «репетитор» (індивідуальне), дистанційне навчання, комп'ютерне навчання та ін.

Слід зазначити, що технології навчання, виховання, управління пов'язані з педагогічними технологіями, освітніми технологіями загальною ідеєю відповідної освітньої концепції, педагогічними парадигмами, змістовим наповненням функцій. Педагогічна техніка відбиває рівень майстерності педагога. Від того, як і якими прийомами навчання й виховання він володіє, залежить ступінь розвитку суб'єктів навчання (виховання).

Це означає, що поняття *педагогічна техніка*, безумовно, пов'язане з поняттями *навчальна (виховна) технологія*, *педагогічна технологія*, *освітня технологія*.

Змістовий взаємозв'язок розглянутих понять можна показати схематично (схема 2):

- 1 — освітні технології
- 2 — педагогічні технології
- 3 — технології навчання (виховання, управління)

4 — педагогічна техніка

Схема 2. Змістовий взаємозв'язок понять педагогічної технології

Наукові пошуки в напрямі оптимізації та вдосконалення організації освітнього процесу на різних рівнях освіти, в тому числі й вищої освіти, свідчать про суттєву трансформацію терміну "педагогічна технологія" – від "технології в освіті" до "технологічної освіти", а потім до "педагогічної технології".

Ґрунтовний аналіз літературних джерел дозволив нарахувати деяким авторам понад 300 визначень "педагогічна технологія".

Близькими до нашого розуміння є визначення:

Педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель педагогічної діяльності з проектування, організації та проведенню навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів та вчителя (В. М. Монахов).

Педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення усього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм навчання (ЮНЕСКО).

Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічної мети (М. В. Кларін).

Педагогічна технологія – це створена адекватно до потреб і можливостей особистості і суспільства теоретично обґрунтована навчально-виховна система соціалізації, особистісного і професійного розвитку і саморозвитку людини в освітній установі, яка, внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності педагога. (С. О. Сисоева).

На нашу думку, поняття педагогічна технологія є змістовим узагальненням, що включає в себе всі ці визначення і може бути представлено трьома аспектами:

а) *науковим* (педагогічна технологія – складова педагогічної науки, що проектує педагогічні процеси у педагогічних системах);

б) *процесуально-описовим* (опис, алгоритм процесу, сукупність цілей, змісту методів і засобів, для досягнення гарантованих результатів, запланованої мети);

в) *процесуально-дійовим* (здійснення технологічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів).

Таким чином педагогічна технологія функціонує в якості науки, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і в якості системи принципів, прийомів і способів, що застосовуються у навчанні і в якості реального процесу навчання.

Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що під педагогічною технологією, насамперед, розуміється система найбільш раціональних способів досягнення педагогічної мети, наукова організація освітнього процесу, що визначає найбільш раціональні й ефективні способи досягнення кінцевих освітньо-культурних цілей.

Педагогічна технологія повинна задовольняти деяким основним методологічним вимогам, критеріям технологічності:

- концептуальність (опора на певну концепцію, що містить філософські, психологічні, дидактичні і соціально-педагогічні обґрунтування освітніх цілей);
- системність (педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи);
- логічність процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність;
- керованість (можливість цілепланування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів);
- ефективність (оптимальність витрат, гарантованість досягнення запланованого результату – певного стандарту навчання);

- відтворюваність (можливість застосування в інших однотипних умовах, іншими суб'єктами);
- єдність змістової і процесуальної частини, їх взаємообумовленість.

Будь-яка сучасна педагогічна технологія являє собою синтез досягнень педагогічної науки і практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду і того, що породжено суспільним і технічним прогресом, і перш за все, гуманізацією, демократизацією суспільства і технологічною революцією.

Джерелами і складовими частинами нових педагогічних технологій є:

- соціальні перетворення і нове педагогічне мислення;
- суспільні, педагогічні, психологічні науки;
- сучасний передовий педагогічний досвід;
- історичний вітчизняний і зарубіжний досвід (надбання попередніх поколінь);
- народна педагогіка.

У сучасній педагогічній теорії і практиці існує багато варіантів педагогічних технологій. Найбільш глибоко і різнобічно до їх класифікації, на нашу думку, підійшов Г. К. Селевко, який дає класифікацію за суттєвими та інструментально значимими властивостями: цільовій орієнтації, організації навчання, особливостями змісту освіти, орієнтації на особистісні структури (ЗУН – оволодіння знання, уміння, навички, СРД – систему розумових дій, СЕМ – система естетично-моральна, СКМ – система самокеруючих механізмів, СДП – систему дійово-практичну). Він виділяє декілька класів педагогічних технологій /

Кожна педагогічна технологія має свої процесуальні характеристики (мотиваційна, управлінська, категорія учнів), а також має програмно-методичне забезпечення (навчальні плани, програми, методичні посібники, дидактичні матеріали, наочні технічні засоби навчання, діагностичний інтерпретацій).

Нині погляди українських педагогів усе частіше спрямовуються до технології модульного навчання, яке останнім часом впроваджується в навчально-виховну практику вищої школи як передовий педагогічний досвід і як експериментальна психолого-дидактична система.

Модульно-розвивальне навчання сприяє становленню особистості не тільки завдяки змісту, методам, формам організації, а й через свою сутнісну багатовимірність, логіку

буття з огляду на специфічну форму психосоціального зростання індивідуальності. Унікальність його полягає в тому, що всі сторони, аспекти, компоненти педагогічно керованого навчального процесу стимулюють, реально прискорюють численні процеси розвитку, які ієрархічно подані в загальній картині психосоціального розвитку кожного студента.

Ніні можна виділити декілька підходів до створення модульної системи залежно від географії та змістовно-структурних особливостей інноваційно-освітнього досвіду: американська та німецька моделі, литовська модель, українська.

Щодо модульного навчання для вищої школи, то найцікавішими є підходи К. Я. Вазіної та А. М. Алексюка.

Технологічний підхід у вивченні курсу “Педагогіка вищої школи” передбачає: постановку цілей, проектування, організацію навчального процесу, діагностичну і підсумкову перевірку ефективності за допомогою тестів, контрольних питань, розв’язання задач, кросвордів тощо у кожному модулі.

Логіка викладання курсу така:

- проектування цілей навчання відбувається відповідно розробленої моделі підготовки вчителя;
- переведення цілей на мову практичних завдань у вигляді діяльнісного модуля, який має забезпечити перехід від навчальних завдань до професійної діяльності;
- реалізація моделі підготовки вчителя-вихователя у процесі викладання педагогічних дисциплін;
- корекція процесу засвоєння ЗУН студентами;
- контроль, оцінка (поточна, рубіжна, заключна) ЗУН студентів.

Ця логіка реалізується у кожному модулі (темі) курсу “Педагогіка вищої школи” через зовнішню структуру (тема, мета, обладнання, план, завдання студентам, рекомендована література, теоретичний і практичний блоки, прогнозовані педагогічні якості та вміння) та внутрішню структуру, що відображає основні рівні засвоєння ЗУН студентами, що відповідає таксономії цілей: на рівні пізнання, розуміння, застосування, аналізу, синтезу, оцінки.

Підготовлений членами кафедри педагогіки навчальні посібники „Практикум з педагогіки” і „Технології професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів” включають загально-методичний модуль, філософську методологію, конкретно-методологічний модуль, власне теоретичний, теоретичний модуль і практичний блок, блок контролю і

самоконтролю, блок професійно-педагогічних умінь та професійних якостей.

В основу лекційно-семінарських занять з педагогіки покладена технологія проблемного навчання. Технологія проблемного навчання не нова і вона отримала широке розповсюдження у закладах вищої освіти (ЗВО).

Сьогодні під проблемним навчанням розуміють таку організацію навчальних занять, котрі передбачають створення під керівництвом викладача проблемних ситуацій і активну самостійну діяльність студентів по їх розв'язанню, результатом якої є творче оволодіння знаннями, навичками, умінями та розвиток мислительних здібностей.

Проблемні ситуації можна класифікувати:

- за змістом невідомого X (X – мета, X – об'єкт, X – спосіб діяльності, X – умова виконання діяльності);
- за рівнем проблемності (I рівень – спонтанні; II рівень – створені і розв'язані викладачем; III рівень – створені викладачем, а розв'язані студентами; IV рівень – створені і розв'язані студентами).

Основою проведення семінарсько-практичних занять з педагогіки є групові технології.

Академічна група поділяється на мікрогрупи. Технологічний процес групової роботи складається з таких елементів:

Підготовка до виконання групового завдання:

- а) постановка пізнавальної задачі (проблемної ситуації);
- б) інструктаж про зміст і послідовність роботи;
- в) рекомендації щодо дидактичного матеріалу по групах.

Групова робота:

- г) знайомство з матеріалом, планування роботи в групі;
- д) розподіл завдань між членами групи;
- е) індивідуальне виконання завдань;
- є) обговорення індивідуальних результатів роботи в групі;
- ж) обговорення загального завдання групи (зауваження, доповнення, уточнення, узагальнення);
- з) підведення підсумків групового завдання.

Заклучна частина:

- і) повідомлення про результати роботи в групах;
- й) аналіз пізнавальної задачі, рефлексія;

к) загальний висновок про групову роботу і виконання поставленої задачі.

Висновки про роботу групи та їх членів.

У процесі групової роботи викладач виконує різноманітні функції: контролює хід роботи у групах; консультує, відповідає на запитання, координує діяльність, при необхідності допомагає окремим студентам або групі в цілому. Семінарські заняття проходять у формі гри.

Гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається формується і удосконалюється самоуправління поведінкою.

Концептуальними основами ігрових технологій є психологічні механізми ігрової діяльності, що спираються на фундаментальні потреби особистості у самовираженні, самоутвердженні, самовизначенні, саморегуляції, самореалізації.

За цільовими орієнтаціями ігрові технології поділяються на: дидактичні, виховні, розвивальні, соціалізуючі.

За характером педагогічного процесу: навчальні, тренінгові, контролюючі, узагальнюючі, пізнавальні, виховні, розвивальні, репродуктивні, продуктивні, творчі, комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні.

За ігровою методикою: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, драматизації.

Ігрові технології сприяють засвоєнню ЗУН, розвитку системи розумових дій, системи естетично-моральних якостей, системи дійово-практичної сфери і самокеруючих механізмів.

Ігрова діяльність виконує такі функції:

- спонукальну (викликати інтерес);
- комунікативну (засвоєння елементів культури спілкування педагога);
- самореалізації (кожен студент реалізує свої можливості);
- розвивальну (розвиток уваги, волі та інших психічних якостей);
- розважальну (отримують задоволення);
- діагностичну (виявлення відхилень в ЗУН, в поведінці, прогалин у знаннях);

- корекційну (внесення позитивних змін в структуру особистості майбутніх вчителів).

Більшість ігор мають риси вільної розвиваючої діяльності, що має активний творчий характер, сприяє розвитку почуттів і позитивних емоцій.

У вищій школі ігрова діяльність використовується:

- в якості самостійної технології для засвоєння теми, розділу, поняття;
- як елемент іншої технології;
- в якості семінару або його окремих частин (вступ, пояснення, закріплення, вправи, контролю).

У нашому досвіді ділові ігри нами використовуються для розв'язання комплексних задач засвоєння нового, закріплення матеріалів, розвитку творчих здібностей, формування загально-навчальних умінь. Ділові ігри дають можливість студентам зрозуміти навчальний матеріал з різних позицій. У процесі вивчення педагогіки вищої школи застосовуються різні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр, психо- і соціограма.

Імітаційні (імітуються події, конкретну діяльність студентів, викладачів, учнів, вчителів). Сценарій імітаційної гри, крім сюжету подій, містить інші структури і призначення імітованих процесів та об'єктів.

Операційні ігри допомагають відпрацьовувати конкретні специфічні операції. Наприклад, розв'язання педагогічних задач, проведення зборів та ін.

Рольові ігри сприяють відпрацюванню тактики поведінки дій, виконання функцій та обов'язків конкретної особистості. Для проведення гри з використанням ролі розробляється модель – ситуації, розподіляються ролі.

Діловий театр передбачає написання сценарію, де описується конкретна ситуація, функції та обов'язки дійових осіб, їх задачі.

Психограма і соціограма близькі до "ділового театру", але спрямовані на формування перцептивних умінь майбутніх педагогів (уміння відчувати стан іншої людини, уміння встановити контакт).

Технологія ділової гри складається з таких етапів. (див. таблиця "Етапи проведення ділової гри").

В останній час у ЗВО застосовуються комп'ютерні (інформаційні) технології навчання, до яких відносять технології, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби

(ЕВМ, аудіо, кіно, відео). Коли комп'ютери стали широко використовуватись в освіті, з'явився термін нові інформаційні технології навчання". Ми схильні до думки вчених, які вважають, що будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає інформація та її рух (перетворення). Тому більш точним було б визначення для цих технологій – технічні інформаційні технології.

Технічні інформаційні технології – це процеси підготовки і передачі інформації, засобом якої є комп'ютер та інші технічні засоби. Вони розвивають ідею програмованого навчання і відкривають дійсно нові, ще не досліджені варіанти навчання, пов'язані з унікальними можливостями сучасних комп'ютерів і телекомунікацій.

Комп'ютерні технології спрямовані на: підготовку особистості інформаційного суспільства; формування умінь працювати з інформацією; розвиток комунікативних здібностей; формування дослідницьких умінь та умінь вибору оптимальних рішень; забезпечення великим об'ємом якісної інформації.

Комп'ютерні технології можуть здійснюватися у таких трьох варіантах:

I – технологія як “проникнення” (застосування комп'ютерного навчання з окремих тем розділах);

II – як основна (застосування при вивченні базових тем);

III – як монотехнологія (коли весь процес навчання діагностика, управління, моніторинг, провадиться за допомогою комп'ютера).

Контрольна робота до модуля.

Теоретичні питання:

I рівень.

- Розкрити сутність поняття "дидактика вищої школи".
- Дати стислу характеристику моделям освіти.
- Охарактеризувати основні форми занять у ЗВО.
- Охарактеризувати основні категорії дидактики вищої школи
- Закономірності та принципи навчання у закладі вищої освіти.
- Методи та форми організації навчання у педагогічному закладі вищої освіти.

II рівень.

- Розкрити сутність та взаємозв'язок понять "освітні технології", "педагогічні технології", "навчальні технології", "техніка".
- Проаналізувати різні підходи до класифікації педагогічних технологій.
- Охарактеризувати сучасні педагогічні технології.
- Розкрити специфіку модульно-рейтингової технології.
- Дати характеристику контекстно-модульній технології навчання.
- Розкрити сутність і особливості модульно-рейтингової технології навчання.
- Визначити особливості модульно-контекстної технології підготовки майбутніх вчителів.

Дати відповідь на питання тесту.

1. Початок класичної дидактики покладений:

- а) Платоном і Аристотелем;
- б) Декартом;
- в) Я. А. Коменським.

2. Традиційна модель освіти – це ...:

- а) модель, що передбачає персональний характер освіти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей;
- б) модель систематичної академічної освіти як спосіб передачі молодому поколінню універсальних елементів культури минулого;

в) модель орієнтованого на організацію освіти поза соціальних інститутів.

3. Поняття "закон" у педагогіці – це ...:

- а) упорядкованість подій, фактів;
- б) конкретний необхідний зв'язок між подіями, фактами;
- в) взаємозалежність подій, фактів.

4. Який із нижчезазначених принципів не є принципом навчання:

- а) гуманізації;
- б) культуровідповідності;
- в) максималізму.

5. Під змістом освіти ми розуміємо:

а) певний обсяг наукових і системних знань, умінь і навичок, а також світоглядних і морально-етичних ідей, якими оволодіває студент;

б) певний обсяг знань, умінь і навичок, якими оволодіває студент;

в) певний обсяг знань, а також світоглядних і морально-етичних ідей, якими оволодіває студент.

6. Зміст освіти визначається такими державними документами:

а) навчальним планом, навчальною програмою, законом України "Про вищу освіту";

б) навчальною програмою, законом України "Про вищу освіту", навчальним посібником;

в) навчальним планом, навчальною програмою, державним стандартом, навчальним посібником.

CHAPTER II. Fundamental Higher School Didactics

MODULE 5

Review Lecture: Higher School Didactics. Modern Technologies Applied for Education.

The objective of the lecture: Familiarization of postgraduate students with the main categories of Higher School Didactics, the organization of teaching and educational process within a higher educational institution and the ways of thereof improvement; the essence of the term 'pedagogical technology' and the variety of pedagogical technologies.

The main problem: Implementation of the teachers' training education content through methods and forms of the studying process organization in Higher School; conscious understanding of the following terms: 'educational technologies', 'pedagogical technologies' and thereof essence.

The guiding idea: Professional competence of a future specialist is dependable upon the level of the teaching and educational process in Higher School, and as well upon teachers' skills in mastering of modern methods and forms of its organization; Pedagogical Technology is the study about the system approach to the construction of pedagogical systems and the process aimed to achievement of the guaranteed results.

Target Plan

1. The definition of Higher School Didactics. The main categories of the didactics. Regularities and principles of the educational process in Higher School.
2. Educational models.
3. Methods and forms of the organization of educational process in Higher School.
4. Modern educational systems applied in Higher School.
5. Pedagogical technologies: essence and classification.

The theory of education is known to be required as the system of ideas, and as well as substantiated guidance for action; forecasting of the improvement methods in higher education

system; forecasting of scientific development; the selection of methods and means for scientific researches; the determination of distribution ways in scientific regulations.

It is clear that classic secondary school didactics can be applied for the above stated purposes; however it does not take into account the specific features of the higher educational institution. Higher School requires the unique and specific theory of education considering the objectives and tasks connected with construction, functioning and development of the educational process and the problems of Higher School didactics on the whole, in particular:

1. Determination of the education scope and levels of the graduates' qualification according to the foreseen progress in science and technique development.
2. Representation of the continuously growing role of science in the development of society and material production within the educational process taking into account the general character of higher education and academic training of specialists.
3. Gradual implementation of more advanced educational methods and means in the educational process, thus improving thereof quality and efficiency.
4. Improvement of education via advancement of students' intellectual and creative development level being conditioned by modern requirements to the continuous process of education.
5. Working-out of rational ways for knowledge gaining quality control.
6. Individualization, differentiation of specialists' professional and academic training.
7. Humanization, humanitarization and ethnicization of the education scope.
8. Integration processes within Ukrainian and European higher education.

The main categories of Higher School Didactics are 'education', 'laws and regularities', 'principles', 'educational process', 'education scope', 'organization forms and methods of education' and 'professional training'.

Education may be considered as a system, process and cognition process result. The following education models are available worldwide to the date:

1. The model of education representing a governmental and departmental institution. In such case, state authorities consider

the education system as an independent direction among the other economic branches.

It is based upon departmental principle that assumes strict centralized setting of objectives, determination of the education scope, nomenclature of educational institutions and academic disciplines within specific educational system type. At the same time, educational institutions are subordinated and supervised by administrative or special authorities.

2. The model of developmental education (by V. Davydov and V. Rubtsov).

According to the said model, the organization of education is interpreted as a specific infrastructure due to wide cooperation among educational systems of various grades, types and levels. Such a structure enables to provide and satisfy demands of different social strata of the population. In such case, the education sphere plays the role of social practice link.

3. The traditional model of education (by J. Maugeot, L. Croe, J. Capelle and D. Ravic) is the model of systematic academic education being the way for sharing universal cultural elements form the past with the junior generation. According to the traditionalism concept, the educational system shall mainly settle the tasks related to formation of basic knowledge, skills and abilities (within the scope of cultural and educational traditions) enabling the individual to proceed with independent gaining of advanced knowledge, skills and values

4. The rationalistic model of education (by P. Blum, R. Gasnier, B. Skinner, etc.) assumes it to be organized so as to provide gaining of knowledge, skills, abilities and practical application within the existing society (i.e. only perception of cultural values that enable young man to adopt within the existing social structure). There is a behavioristic theory that is known to take the central position within the framework of ideology of the modern rationalistic system of education.

5. The phenomenological model of education (by A. Maslow, A. Combs, C. Rogers, etc.) assumes the personal character of education taking into account individual and psychological peculiarities. Education is considered as the humanistic one to the extent of more complete and adequate compliance with the real nature of a human being, i.e. it assists to reveal all items built into by nature. Such oriented teachers create the conditions suitable for self-discovery and self-promotion of the personality. It

is just a direction being established nowadays in Ukraine, however it is called as personality-oriented humanistic model.

6. The non-institutional model of education (by P. Goodman, I. Illich, J. Goodlad, F. Klein, L. Bernard, etc.) is oriented to organization of education in extra social institutions, in particular, secondary and higher schools.

A pedagogical triangle (communication of knowledge – mastering of knowledge – knowledge system construction) in Higher School is added by a professional one, thus interconnecting teaching, educational and academic and professional activities of teachers and students.

The essence of studying in Higher School is known to be distinguished by its specific approaches applied to teaching and education process that is conditioned by the objective and tasks of Higher School. At the same time, the education process is being defined by didactic laws and regularities.

When applied in pedagogical literature, the term ‘Law’ is interpreted as internal and obligatory, general and essential relationship between subjects and phenomena inherent to objective reality; as generally required and essential relationship between subjects and processes.

There are dynamic and static laws. The dynamic one is the law when the initial condition of an object unequivocally defines the series of its next conditions. Should you know the first condition, it shall be possible to foresee the others.

The static law presupposes determination of the possibility (probability) of trends in an object or system changes under certain set conditions. The static laws are considered to be prevailing in didactics and in most cases they become apparent as trends.

To the date, Higher School is known to apply the educational information technologies. The term ‘Pedagogical Technology’ is more and more used in the science and education. Its variations: ‘Pedagogical Technology’, ‘Teaching Technology’, ‘Educational Technologies’, ‘Technologies in Teaching’ and ‘Technologies in Education’ are widely used in psychological and pedagogical palette and are known to have various definitions depending on the authors’ notions about structure and components of the educational process.

Etymology of the word ‘Technology’ does mean ‘knowledge of material processing’ (techne – an art, craft and science + logos – concept, studies).

Technology also includes the art of process proficiency, thus being personalized. The technological process always presupposes a certain consistency of the operations together with application of required means (materials, tools) and conditions. From the procedural point of view, technology answers the question: 'How to do (by what means and in what ways)?'

Theoretical and practical aspects of innovative pedagogical technologies implemented for teaching and education process organization in higher educational institutions were examined by O. Gokhberg, O. Ievdokymova, I. Kozlovskaya and A. Slobodenko in their research work; I. Bogdanova explained the definition of innovative technologies for professional training of the future specialists.

In the process of educational technique and computerization development, 'teaching technology' and 'pedagogical technology' have been understood as the system of means and methods for organization and management of teaching and educational process. In lately 70-s and in the beginning of 80-s pedagogical technology was divided into two separate components: usage of system knowledge for solving of practical tasks and application of technological means in the educational process (M. Clarck, T. Sikamoto and D. Finn).

As distinct from the term 'Technologies in Education' that corresponded to the definition 'Technical means and facilities for teaching', pedagogical technology has become treated as a set of pedagogical process means and methods.

The following was accentuated in documents by American Pedagogical Technology Association: 'pedagogical technology is a comprehensive and integral process (people, ideas, means and methods for activities organization) intended for the analysis of all knowledge gaining aspects planning problems'. Since the said time, the pedagogical process is tried to be purported, while the term 'Pedagogical Technologies' is interpreted with various details.

Therefore, it is reasonable to say that such term has been evolutionary developed within scientific studies. However, it is not explicitly understood to the date as at the beginning of the XX century.

T. Nazarova is known for the most holistic approach to the definition of the term 'Pedagogical Technologies'. As the author says, such a term has been developed in line with the development of pedagogical science. Following the above, it has

been transformed into new terms: educational technologies, pedagogical technologies and teaching technologies. What can it be – the same term but having another name? T. Nazarova described each of them, determined differences between them and proved that each of them is characterized by appropriate hierarchy of goals, tasks and contents.

Educational technologies reflect a general development strategy for education and common educational environment; these are intended for forecasting of education development, its specific planning and drafting, anticipating of results, and as well, the selection of standards complying with the educational objectives.

Educational concepts and systems may be considered as examples of educational technologies. Nowadays, it is a humanistic concept of education; education system in Ukraine, and so forth.

Apart from educational technologies reflecting the strategy of education, pedagogical ones are known to implement the tactics of its realization (by T. Nazarova) in the teaching and educational process by introduction of the models of management and control process, for example, the model of personality-oriented developing, module-based developing and problem based education, etc.

Therefore, it is possible to come to a conclusion that pedagogical technology is a reflection of teaching and educational and management processes within an educational institution, and consolidates the scope, forms and means of each of the above.

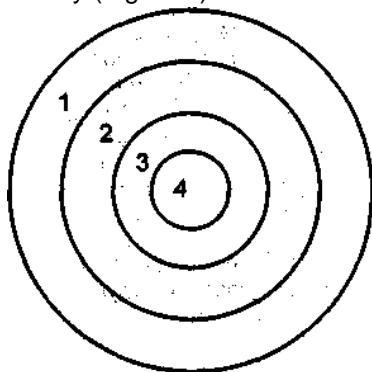
Teaching technology has a similar but not the same meaning as the term 'Pedagogical Technology'. It means the way of specific educational material (definition) mastering within an appropriate academic discipline, topic or question. It requires a special organization of education content, suitable forms and methods of teaching. However, the following options are available too: the scope and methods of teaching which are selected to forms, or otherwise, forms according to methods, thus structuring the scope of education. For example, it may be thematic education, playing technology, problem based teaching technology (at the level of method), information technologies, technology based upon application of charts, diagrams or summaries, classic studies (based upon lectures), studies based on application of video and audio technical means or books,

'Advisor' system, 'Tutor' system (individual), remote and computer-based education, and so forth.

It should be said that the technologies of teaching, education and supervision are interconnected with pedagogical and educational ones by a common idea of appropriate educational concept, pedagogical paradigms and content scope of functions. A pedagogical technique is a reflection of the teacher's professional competence level. The development grade of educatees (teaching / education) is dependable upon the teacher's skills in teaching and education.

This means that the term 'Pedagogical technique' is definitely linked with the following terms: 'Teaching (Nurturing) Technology', 'Pedagogical Technology' and 'Educational Technology'.

The content based relationship of the aforesaid terms can be presented schematically (Figure 2):

- 1 — Educational Technologies
- 2 — Pedagogical Technologies
- 3 — Teaching Technologies (Nurturing, Control)
- 4 — Pedagogical Technique

Figure 2. Content based relationship between the terms of Pedagogical Technology.

Scientific researches aimed at optimization and improvement of teaching and educational process organization within different levels of education, including the higher one, have shown the significant transformation of the term 'Pedagogical Technology' – from 'Technologies in Education' to 'Technological Education', and next, to 'Pedagogical Technology'.

The detailed analysis of literature sources provided for finding out more than 300 definitions of the term 'Pedagogical Technology' given by certain authors.

The following are the definitions being closest to our topic:

Pedagogical Technology is well-considered in all details model of pedagogical activity in the field of planning, organization and implementation of the teaching process with mandatory provision of comfortable conditions for educatees and a teacher (V. Monakhov).

Pedagogical Technology is a system-based method for creation, implementation and determination of entire process of teaching and gaining the knowledge taking into account the interaction of technical and human resources, thus setting the task for education forms optimization (UNESCO).

Pedagogical Technology means a system based totality and functioning order for all personal, instrumental and methodological means being applied for meeting the pedagogical goal (M. Klarin).

Pedagogical Technology is a theoretically grounded teaching and educational system of socialization, personal, professional and self-development of a person in the educational institution created according to demands and capabilities of personality and society. This society is being conditioned by professional activities from the side of a teacher as well as by all participants of the pedagogical process. It definitely provides an effective meeting of deliberately set educational objective and a possibility for optimal reproduction of the process at the level being in line with professional competence of the teacher (S. Sysoieva).

From our point of view, the term 'Pedagogical Technology' is a content based generalization including all the above definitions that can be included in three aspects:

a) Scientific (pedagogical technology is a component of pedagogical science being in charge of planning of pedagogical processes within pedagogical systems);

b) Procedural and Descriptive (process description and algorithm, set of goals, scope of methods and means for achievement of guaranteed results, and/or meeting of set objective);

c) Procedural and Effective (implementation of the technological process, functioning of all personal, instrumental and methodological means).

Therefore, pedagogical technology has a function of researching the most rational ways of education, as well as the system of principles, methods and ways applied in the teaching process.

It is shown by theoretical analysis of the problem that pedagogical technology is being understood mainly as a system of the most rational methods for meeting the pedagogical objective, scientific organization of the teaching and educational process defining the most rational and effective ways for solving the final educational and cultural tasks.

Pedagogical technology shall meet certain main methodological requirements and technological performance criteria:

- Conceptuality (based upon by certain concept providing philosophical, psychological, didactic and social-pedagogical grounds for educational objectives)
- Systemacy (pedagogical technology shall have all attributes inherent to the system);
- Process logic, interrelation between all its components and integrity;
- Controllability (the possibility of purposeful planning and modeling of the teaching process, gradual diagnostics, variation of means and methods for results correction);
- Efficiency (optimality of efforts, guarantee of planned result – certain teaching standard - achievement);
- Replicability (the possibility for implementation under other similar conditions by any other subjects);
- Integrity of content based on procedural components; thereof interconditionality.

Any modern pedagogical technology is a synthesis of achievements in pedagogical science and practice, a combination of the traditional elements from the previous experience and all that is generated by social and technical progress, including first of all, humanization and democratization of the society and technological revolution.

The following are sources and components of new pedagogical technologies:

- Social reforms and new pedagogical thinking;
- Social, pedagogical and psychological studies;
- Modern advanced experience in Pedagogy;
- Historical domestic and foreign experience (heritage of the previous generations);

- National Pedagogy.

There are a lot of variations of pedagogical technologies applied in modern pedagogical theory and practice. From our point of view, the deepest and the most versatile approach to its classification was applied by G. Selevko who classified them by significant and instrumentally important features: target orientation, teaching process organization, education scope peculiarities, orientation to personality structures (knowledge, abilities and skills gaining (KAS), mental activity system (MAS), esthetic and moral system (EMS), self-controlled tool system (SCTS) and effective and practical system (EPM). Pedagogical technologies are divided into several classes.

Each pedagogical technology has its own procedural characteristics (motivational, administrative, educatees' categories) and software and methodological basis (curriculums, programs, methodological guides, didactic materials, visual technical aids and diagnostic interpretation means).

Nowadays, Ukrainian teachers are often involved into module teaching technology that is being to the date implemented into Higher School teaching and educational practice as advanced pedagogical experience and as experimental psychological and didactic system.

Module based developing education promotes the formation of personality not only due to the scope, methods or forms of organization, but also through its own comprehensive range of essence and logic of existence taking into account a specific form of the psychosocial development of the individuality. Its uniqueness is that all parties, aspects, components of pedagogically controllable educational process stimulate and accelerate the numerous developmental processes being hierarchically represented within the general pattern of the each student's psychosocial development.

There are several approaches to the creation of the module system that could be distinguished depending upon geography and content and structure based peculiarities of the innovative and educational experience: American, German, Lithuanian and Ukrainian models.

The most interesting approaches to module study in Higher School were proposed by K. Vazina and A. Aleksiuk.

The technological approach applied in the time of mastering the educational course in Pedagogy assumes the following:

setting the objectives, teaching process planning and organization, diagnostic and final verification of the efficiency based on tests, control questions, solving the tasks, crossword puzzles, etc. upon ending of each module.

The following is logic items of the educational course teaching:

- Setting the objectives of studying is in line with the developed model of teacher's training process;
- Conversion of the objectives into practical tasks in the form of interactive module that shall provide the link between educative tasks and professional activities;
- Implementation of the model for training of a teacher-educator in the process of pedagogical disciplines tuition;
- Correction of knowledge, abilities and skills (KAS) gaining by the students;
- Control, evaluation (current, interim and final) of the students' KAS;

Such logic is realized during each module (topic) of the educational course in Pedagogy through the external (subject matter, objective, facilities, plan, tasks for the students, recommended literature, theory and practice, anticipated pedagogical skills and abilities) and internal structure reflecting main levels of the KAS gaining by the students, thus meeting the requirements as to the objectives taxonomy: at the level of cognition, understanding, application, analysis, synthesis and evaluation.

Educational tutorials 'Pedagogical practice code' and 'Technologies of professional training of future teachers in Pedagogics' worked out by teachers' training department staff include general methodological module, philosophic methodology, specific methodological module, theoretical module (only), theoretical and practical course, control and self-control course, course of professional pedagogical skills and occupational qualities.

Lectures and seminars dedicated to pedagogical issues are based on the technology of problem teaching. Problem teaching technology is not a new one and it is widely spread within higher educational institutions.

To the date, problem teaching is understood as the organization of educational studies that assumes creation of problem situations under a teacher's supervision and an active

self work of the students related to thereof solving. The result of this method is the creative gaining of knowledge, skills, abilities and development of mental capabilities.

The problem situations may be classified as follows:

- By the content of the unknown X (X – objective, X – object, X – activity type, X – condition for activity conduct);
- By the level of the problem (I level – spontaneous; II level – originated and solved by a teacher; III level – originated by a teacher but solved by the students; and IV level – originated and solved by the students).

Group technologies are considered to be the basis for lectures and seminars dedicated to pedagogical issues.

The academic group is divided into micro-groups. The technological process of group work consists of the following elements:

1. Preliminary work related to solving of the group task:
 - a) Setting of a cognitive task (problem situation);
 - b) Instructing about the scope and consistency of the work;
 - c) Recommendations as to didactic materials for groups.
2. Group work:
 - d) Introduction to material, planning of group work;
 - e) Setting individual tasks for group members;
 - f) Individual carrying out of the tasks;
 - g) Discussion of individual results upon the group work;
 - h) Discussion of a common task for the group (remarks, addenda, clarifications and summarizing);
 - i) Group task after action review.
3. Final part:
 - j) Notification about the results of group work;
 - k) Cognitive task analysis, reflection;
 - l) General conclusion on the group work and carrying out of the set task.

In the time of group work, the teacher is in charge of various functions: work group progress supervision; advising and answering the questions, actions coordination; individual or general assistance to students or entire group (should it be required). Seminars are held in the form of game.

Game is a type of activity under conditions of situations intended for reproduction and adoption of social experience, thus assisting the formation and improvement of the behavior self control.

The conceptual fundamentals of gaming technologies are psychological mechanisms of gaming activities based upon vital demands of the personality in self-expression, self-affirmation, self-determination, self-regulation and self-actualization.

Gaming technologies are divided as follows:

By target orientation: didactic, educational, developing and socializing ones.

By nature of the pedagogical process: educational, training, controlling, summarizing, cognitive, nurturing, developing, reproductive, productive, creative, communicative, diagnostic, professionally oriented and vocationally psychological.

By gaming methods: subject, plot based, role-playing, business, imitating and dramatization.

Gaming technologies assist in KAS gaining, development of mental activity system, esthetic and moral qualities system, system of effective and practical sphere and self-controllable mechanisms.

Gaming activities have the following functions:

- Impulsive (provoking the interest);
- Communicative (adoption of the culture in teacher's communication elements);
- Self-actualization (each student realizes own possibilities);
- Developing (attention, will and other mental qualities development);
- Entertaining (having a fun);
- Diagnostic (disclosure of deviations in KAS, behavior and lack of knowledge);
- Corrective (introduction of the positive changes into future teachers' personality structure).

The most important part of any game has the signs of a free developing activity being of an active and creative character, and assisting in the development of feelings and positive emotions.

A gaming activity in Higher School is used as follows:

- As an independent technology for understanding the subject matter, chapter content and the definition of the terms;
- As an element of another technology;
- As the seminar or separate parts thereof (introduction, explanation, quick check, exercises and control).

To the extent of our experience, business games are known to be used for solving of comprehensive tasks as to adoption of new materials, quick check of learnt materials, development of creative skills and the formation of common teaching abilities. Business games enable students to understand educational material from various points of view. The process of pedagogy studying assumes application of different business game modifications: imitating, operative, role-playing, business theatre, psycho and sociogram.

The imitating games (modeling of events, specific activities of pupils, students and teachers). Apart from the plot, scenario of the imitating game includes the other structures and allocations of the imitated processes and objects.

Operative games assist in practical dealing with certain specific operations; for example, solving of pedagogical tasks, holding the meetings, etc.

The role-playing games assist in training of the tactics in the field of behavior and actions, carrying out the functions and meeting the obligations by any specific personality. In order to play such a game, it shall be necessary to select a special model and provide a casting.

Business theatre assumes writing of scenario describing a specific situation, functions, duties and tasks of actors.

Psychogram and sociogram are similar with 'Business Theatre', but intended for formation of the future teachers' perceptive abilities (the ability to feel the condition of the other person, the skill for establishing a contact).

During the last time, higher educational institutions are known to use computer (information) technologies including those that apply special information media (PC, audio, video and motion-picture technique). Since computers became widely used worldwide, there has been originated a term 'new teaching information technologies'. We almost agree with the scientists who consider any pedagogical technology to be the information one as information and its communication (processing) are known to be the basis of technological teaching process. Therefore, the most exact definition of these technologies should be 'technical information technologies'.

Technical information technologies are the processes of accumulation and communication of the information via computer and other technical media. They develop an idea of the

programmed studying and discover the new and not yet researched modes of studying combined with unique options available in modern computer and telecommunication systems.

Computer technologies are intended for: development of the personality within information society; formation of skills for information usage; development of the communicative skills; formation of the abilities for researches and skills for optimal solutions selection; and providing with huge volume of high quality information.

Computer technologies can be implemented as follows:

I – Technology as ‘Penetration’ (application of the computer studies for specific topics in certain chapter);

II – As the basis (application for studying the basic topics);

III – As the monotecnology (when the entire process of studying: diagnostics, administration and monitoring are implemented with the help of PC).

The credit and module system of specialists’ training assumes the optimization of the educational process, intensification of students’ self work, enabling the setting of clear individual root for getting higher education, while taking into account all initial achievements in the time of studying in various universities, thus representing an effective mean for students’ mobility support. The accumulated credits enable students to make breaks in their studies or resume it in other educational institution. This system provides for objective evaluation of students’ achievements, thus, to some extent, preventing subjective attitude from the side of teacher. Implementation of ECTS as accumulative credit system shall enable anybody’s effective conduct in the framework of the concept ‘long-life study’, and shall promote his self-development, self-improvement and self-affirmation as professional specialist.

The key words: didactics, the categories of didactics, regularities, principles, content, forms and methods of studying, credit and module system, module and rating system, contextual approach in studying, business game, computer technology, the technology of distance learning.

МОДУЛЬ 6

Оглядово-установча лекція на тему: Контроль та оцінка знань, умінь та навичок студентів.

Мета: ознайомити з сучасними видами та методами контролю, оцінки ЗУН студентів у ЗВО.

Основна проблема: свідоме засвоєння специфіки кожного з методів контролю та оцінки ЗУН студентів.

Провідна ідея: контроль та оцінка ЗУН стимулює і керує пізнавальною діяльністю студентів.

План

1. Сутність понять “контроль”, “облік” та “оцінка” ЗУН.
2. Функції контролю ЗУН студентів.
3. Основні принципи контролю та оцінки знань.
4. Види контролю та форми перевірки ЗУН студентів.
5. Методи контролю ЗУН.
6. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.
7. Рейтингова система оцінювання ЗУН.

Обрані методи: лекція-дискусія.

Обладнання: логічно-структурні схеми.

Основні поняття теми: контроль, облік, оцінка, модульно-рейтинговий контроль.

Рекомендована література

1. Борзих А. П. Окаєлов В. М. Виховний аспект модульно-рейтингового контролю знань студентів // Проблеми освіти: Науково-методичний збірник – Київ, 2001 – Вип. 23 – С. 62-65.
2. Драч І. І. Психолого-педагогічні втілення модульно-рейтингової системи // Проблеми освіти. – 2000. – Вип. 22. – С. 57-61.
3. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика [монографія] / за ред. Н. Г. Нічкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.
4. Зварич Ірина. Засади педагогічного контролю й оцінювання знань студентів // Рідна школа – 2002. – № 10 – С. 19-21.

5. Коваленко О. Е., Шматов Є. В., Шишечко Н. А. Тестові завдання як засіб діагностування студентів // Проблеми освіти. – 2001. – Вип. 26. – С. 33 – 40.
6. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія та практика / Т. О. Лукіна, О. О. Патрикєєва. – К.: Вид-во «Плеяди», 2005. – 112 с.
7. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Кредитно-модульна система підготовки фахівців у контексті Болонської угоди» – Львів, 21-22 листопада 2003 р.
8. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.] / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
9. Theory and Research-based Principles of Learning [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.cmu.edu/teaching/principles/learning.html>
10. Measuring Student Knowledge and Skills [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.oecd.org/edu/preschoolandschool/programmeforinternationalstudentassessmentpisa/33693997.pdf>
11. The Show-Me Standards [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://dese.mo.gov/standards/documents/Show_Me_Standards_Placemat.pdf
12. Godwin-Charles Ogbeide Employability Skills and Students' Self-Perceived Competence for Careers in the Hospitality Industry [Електронний ресурс] / Godwin-Charles Ogbeide. – режим доступу: <https://mospace.umsystem.edu/xmlui/bitstream/handle/10355/4403/research.pdf?sequence=3>
13. Touni Nourali Comperative Study on Methods of Teaching Students the Academic progress [Електронний ресурс] / Touni Nourali. – режим доступу: http://www.eurojournals.com/AJSR_36_14.pdf

Вирішення проблеми підвищення якості підготовки спеціалістів з вищою освітою на сучасному етапі передбачає значне поліпшення контролю навчальної роботи студентів як важливого засобу управління процесом навчання.

Необхідність контролю навчальної роботи й оцінки знань студентів має об'єктивний характер. Тут діє закономірний зв'язок у ланцюгу: мета навчання – процес – результат – наступна мета. Але для того, щоб педагогічне грамотно визначити мету, необхідно точно знати, що вже досягнуто

унаслідок навчання. У подальшому викладі ми будемо користуватися такими поняттями: «контроль» – родове поняття; «перевірка» – процес контролю; «оцінка» – кількісна фіксація виявленого рівня знань у

балах; «облік» – документальна фіксація (екзаменаційні відомості, залікові книжки студентів, журнали та ін.).

Контроль (від фр. control) має декілька значень. У дидактиці його розуміють як нагляд, спостереження і перевірку успішності студентів. Контроль має такі функції:

- освітня (сприяння поглибленню, розширенню, удосконаленню знань студентів, уточненню і систематизації навчального матеріалу з предмету);

- діагностично-корегуюча (виявлення знань, умінь і навичок, утруднень, недоліків, неуспішності; забезпечення зворотного зв'язку у різновидах: «студент - викладач» і «студент – студент»);

- контролююча (визначення рівня знань, умінь і навичок студентів, підготовленості до засвоєння нового матеріал, виставлення оцінок студентам);

- виховна (спрямована на покращення особистої дисципліни, розвиток волі, характеру, навичок систематичної самостійної праці та ін.);

- розвивальна (сприяння розвитку психічних процесів особистості – уваги, пам'яті, мислення, інтересів, пізнавальної активності, мовленнєвої культури студентів);

- стимулююче-мотиваційна (стимулювання студентів до покращення навчальної діяльності, розвитку особистої відповідальності, формування мотивів навчання);

- управлінська (забезпечення цілеспрямованості у навчанні);

- прогностично-методична (стосується як викладача, який отримує досить точні дані для оцінки своєї праці, результатів запровадження своєї методики викладання, шляхів подальшого вдосконалення навчання, так і студентів, оскільки допомагає їм прогнозувати свою навчальну та наукову роботу).

Принципи організації контролю й оцінки знань студентів визначаються метою навчально-виховного процесу у ЗВО, а також об'єктивними закономірностями педагогічного процесу в них. Основні принципи перевірки навчальної роботи й оцінки знань студентів:

- індивідуального характеру перевірки й оцінки знань студентів (передбачає індивідуальну роботу викладача з кожним студентом, врахування його індивідуальних особливостей);

- систематичності і системності перевірки й оцінки знань (здійснення контролю протягом усього періоду навчання студента у ЗВО);

- тематичності (стосується усіх ланок перевірки і передбачає оцінку навчальної діяльності студентів за семестр чи навчальний рік, і з кожної теми);

- диференційованої оцінки успішності навчання студентів (передбачає здійснення оцінки успішності на основі різнорівневого підходу);

- єдності вимог викладачів до студентів (передбачає урахування кафедрами і викладачами діючих загальнодержавних стандартів);

- об'єктивності (це систематичний аналіз результатів міжсесійного контролю і показників успішності за єдиними критеріями з метою своєчасного здійснення заходів для поліпшення організації і змісту освітнього процесу, підвищення ефективності і якості аудиторних і самостійних занять студентів з метою запобігання (зменшення) відсіву їх із ЗВО); гласності (доведення результатів контролю до відома студентів).

Викладені принципи як регулятори контролю навчальної роботи й оцінки знань студентів визначають конкретні види, методи, форми її організації, критерії та норми оцінки знань студентів. В теорії і практиці навчання склалися такі види контролю: діагностичний, поточний, тренувальний, відстрочений, тематичний, перехресний, рубіжний, підсумковий, заключний.

Види перевірки навчальної роботи студентів визначаються ступенем їх адекватності сформульованим принципам контролю знань.

Контроль включає в себе різні види перевірки ЗУН.

Традиційно склалися такі види та форми перевірки ЗУН студентів:

- попередня, поточна, тематична перевірка (міжсесійний контроль);

- залік, курсові роботи, колоквіум, консультація (рубіжний контроль);

- семестрові екзамени, державні екзамени, дипломні роботи (підсумковий та заключний контроль).

Попередню перевірку здійснюють з метою визначення ступеня готовності студентів до навчання залежно від етапу навчання і місця проведення контролю.

Тематична перевірка знань студентів здійснюється на семінарських заняттях, колоквіумах, консультаціях. Основне завдання тематичної перевірки – дати можливість студентам сприйняти й осмислити тему в цілому, в усіх її взаємозв'язках.

Міжсесійний контроль сприяє забезпеченню ритмічної роботи студентів, виробленню у них вміння чітко організувати свою працю, допомагає викладачеві своєчасно виявити невстигаючих і допомагати їм, організовувати індивідуальні творчі заняття для найкраще підготовлених студентів. Дані міжсесійного контролю використовуються для внесення відповідних змін у матеріал, що вивчається на лекціях, у зміст консультацій, індивідуальної роботи зі студентами, контрольних робіт, колоквіумів.

Основними формами організації перевірки знань студентів у сучасних ЗВО є, насамперед: індивідуальна, групова, фронтальна перевірка, самоконтроль, рейтингова система.

Важливим критерієм перевірки ступеня готовності студента до творчої праці є його участь у науково-дослідній роботі.

Навіть дотримання вимог контролю зменшує негативні наслідки недоліків, властивих кожному виду контролю. Основні недоліки традиційно здійснюваного контролю такі:

а) репродуктивний характер (не дає змоги перевірити здатність свідомо використовувати здобуті знання у практичній діяльності);

б) обсяг знань, умінь, навичок на даному етапі навчання, що потрапили в довготривалу пам'ять, не можна з'ясувати;

в) суб'єктивність в оцінюванні навчально-пізнавальної діяльності.

Подолання їх, на наш погляд, в певній мірі, сприятиме впровадження тестового контролю знань студентів. Слово *«тест»* в англійській мові означає «випробування, проба, експеримент, перевірка». В педагогічній літературі під дидактичним тестом розуміють підготовлений, згідно з певними вимогами, комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування, з метою визначення якісних показників, і дозволяють виявити в учасників тесту компетенції, і результати якого піддаються певному оцінюванню заздалегідь встановленими критеріями».

Тест, як правило, складається з двох частин – інформаційної та операційної. Інформаційна частина має включати чітко і просто сформульовану інструкцію, що і як слід виконувати учаснику тестування. Бажано, щоб інструкція супроводжувалася прикладом виконання. Операційна частина тесту складається з певної кількості тестових завдань. Виконані тестові завдання потребують відповідної оцінки і визначення знань тестованого.

Тестовий контроль має такі переваги перед іншими способами перевірки знань, зокрема:

- упродовж досить обмеженого часу може бути перевірена якість знань у значної кількості студентів;
- можливий контроль знань, умінь, навичок на необхідному, заздалегідь запланованому рівні;
- на підготовчому етапі впровадження тестового контролю реальним є самоконтроль;
- знання оцінюються більш об'єктивно;
- створюються умови для постійного зворотного зв'язку між студентом і викладачем.

Проте тестовий контроль знань має й істотні недоліки, які можна поділити на три групи.

I. Недоліки, які лежать в основі сутності контролю:

- ймовірність випадкового вибору правильної відповіді або здогадка про неї;
- можливість при застосуванні тестів закритого типу оцінити тільки кінцевий результат (правильно – неправильно), у той час як сам процес, що привів до цього, не розкривається.

II. Недоліки психологічного характеру стандартизації мислення без урахування рівня розвитку особистості.

III. Недоліки, що ґрунтуються на організаційно-методичних показниках:

- велика витрата часу на складання необхідного “банку” тестів, їх варіантів, трудомісткість процесу;
- необхідність високої кваліфікації вчителів та експертів, що розробляють тестові завдання.

На наш погляд, існують реальні шляхи усунення цих недоліків. Наприклад, оптимальна кількість варіантів закритого типу – 4-5. Чим їх більше, тим менша вірогідність угадування. При цьому треба мати на увазі, що, витрати часу на розробку тесту з п'ятьма відповідями приблизно удвічі більші, ніж з чотирма. Вірогідність угадування при трьох відповідях порівняно

з двома дорівнює 17%. При чотирьох порівняно з трьома – 8%; перехід від чотирьох варіантів відповідей до п'яти дає зниження вірогідності угадування лише на 5%, а від п'яти до шести – на 3,4%.

Підвищення об'єктивності вимірювання сприяє застосуванням різних за конструкцією тестових завдань. Для того, щоб тестовий контроль знань був результативним, необхідно дотримуватись таких психолого-педагогічних вимог щодо його застосування:

1. Поступове впровадження тестового контролю, що дасть змогу психологічно підготувати студентів. Розпочинати слід з простих тестів, через деякий час вводячи більш складні конструкції.

2. Завдання повинні мати комплексний характер.

3. Тестовий контроль мусить гарантувати об'єктивність оцінки знань, умінь, і навичок студентів, сприяти усуненню суб'єктивізму, а відтак і формуванню позитивного ставлення до навчального предмета, а також до викладача, який його викладає.

4. Важливим є дотримання організаційної чіткості в проведенні тестового контролю, яка передбачає: наявність оргмоменту, під час якого викладач пояснює тестові завдання, дає відповіді на запитання студентів, обов'язково визначає час, необхідний для виконання роботи; забезпечення кожного студента бланком відповідей стандартного зразка, що великою мірою заощаджує час і студентів, і викладачів.

5. Тестові завдання дають змогу значно скоротити час очікування студентами оцінки після виконання завдання, що є дуже суттєвим фактором – як психологічним, так і виховним.

6. Обов'язково слід робити аналіз результатів тестування.

На завершення варто ще раз наголосити: тест як система завдань специфічної форми і відповідного змісту є науково обґрунтованим інструментом оцінювання знань, умінь і навичок студентів, допомагає здійснювати індивідуальний контроль результатів навчання кожного з них, мобільно керувати навчально-виховним процесом.

Визначити об'єктивно рівень оволодіння людиною знаннями і способами діяльності, як свідчить педагогічний досвід, дуже важко. Щоб полегшити виконання цього завдання пропонується розділити два поняття, що

перебувають у нерозривному взаємозв'язку, – критерії оцінки і норми оцінки.

1) критерії оцінки – це ті положення, урахування яких є обов'язковим при виставленні тієї чи іншої оцінки;

2) норми оцінки – це опис умов, на які має спиратися педагог, виставляючи студентові оцінку.

Особливо важливо розкрити критерії оцінки, оскільки їх аналіз є аналізом об'єкта перевірки. Виставляючи студентові ту чи іншу оцінку, педагог має урахувувати:

1) характер засвоєння вже відомого знання (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повноту і точність знань);

2) якість виявленого студентом знання (логіку мислення, аргументацію, послідовність і самостійність викладу, культуру мовлення);

3) ступінь оволодіння вже відомими способами діяльності, уміннями і навичками застосування засвоєних знань на практиці;

4) оволодіння досвідом творчої діяльності;

5) якість виконання роботи (зовнішнє оформлення, темп виконання, ретельність та ін.).

Об'єктом оцінювання мають бути структурні компоненти навчальної діяльності (учіння), а саме:

1. *Змістовий компонент* – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явище тощо, в т.ч. про правила, засоби його перетворення, вимоги до результату; складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності і т.д.). Обсяг знань визначений навчальними програмами, державними стандартами.

При оцінюванні підлягають аналізу такі характеристики знань: повнота; правильність; логічність; усвідомленість (розуміння, виокремлення головного і другорядного, вербалізація- словесне оформлення у вигляді відтворення (переказ), пояснення); застосування знань (адекватність, самостійність в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові), надання допомоги).

2. *Операційно-організаційний компонент* – дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

– предметні (відповідно до програм із навчальних предметів)

– розумові (порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо);

– загальнонавчальні (аналізувати, планувати,

організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися підручником та іншими доступними джерелами інформації).

Підлягають аналізу й такі характеристики дій, способів дій, діяльності:

- правильність виконання;
- самостійність виконання в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові);
- надання допомоги: практичної (спільне виконання дії викладача і студентів, показ, надання зразка); вербальної (повторний інструктаж, пояснення, запитання, підказка, вказівка); загальної (стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);
- усвідомленість способу виконання – розуміння та словесне оформлення: відтворення (переказ), пояснення, застосування в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові).

3. *Емоційно-мотиваційний компонент* – ставлення до навчання. Аналізуються такі його характеристики:

- характер і сила (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне);
- дієвість (від споглядального (пасивного) до дійового);
- сталість (від епізодичного до сталого).

Саме ці характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів учіння студентів можуть бути покладені в основу визначення рівнів навчальних досягнень (I – початковий, II – середній, III – достатній, IV – високий), загальних критеріїв їх оцінювання та відповідних оцінок (у балах).

Контроль і оцінювання як складові функції процесу навчання в сучасній вищій школі піддаються суттєвому переосмисленню. Вочевидь простежується тенденція їх максимальної диференціації й урізноманітнення.

Гуманізація, демократизація освіти, переорієнтація шкільного навчання з інформаційно-репродуктивного процесу на творчий розвиток особистості учня, формування у нього основних здатностей-компетенцій потребують зміни підходів до оцінювання навчальних досягнень майбутніх вчителів.

Важливим, на нашу думку, є й те, що увага педагогів акцентується не тільки на необхідність озброєння студентів певною сумою знань, умінь та навичок, а й на обов'язковій сформованості певних компетенцій та компетентностей.

Поняття “компетентність” включає сукупність якостей особистості, загальну обізнаність, яка ґрунтується не лише на знаннях, досвіді, певних цінностях, набутих в процесі навчання в ЗВО, а також і на власних здібностях.

Критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів мають бути такі групи компетенцій :

- соціальні (активність у суспільному житті, участь в діяльності громадських організацій, вміння попереджувати, урегульовувати конфлікти, самостійно приймати рішення й брати на себе відповідальність за їх виконання тощо);

- полікультурні (вміння досягати консенсусу, вирішуючи різні питання, що стосуються як професійної діяльності, так і повсякденного спілкування з людьми різних поглядів, релігійних конфесій, інших національностей тощо);

- комунікативні (високий рівень культури спілкування в колективі, знання декількох мов і використання їх в практичній діяльності за певних обставин);

- інформаційні (вміння знаходити різноманітну інформацію за допомогою сучасних інформаційних технологій, критично її осмислювати та використовувати для здобуття знань);

- саморозвитку та самоосвіти (передбачають потребу у самовдосконаленні, підвищенні професійної майстерності, загального рівня культури, розвитку власних здібностей і т. ін.);

- компетенції, що виявляються як здатність до раціональної продуктивної, творчої діяльності.

У сучасних освітнянських документах підкреслюється, що особистісно зорієнтована шкільна освіта передбачає :

- застосування нової педагогічної етики спілкування педагогів і учнів (взаємоповага, взаєморозуміння, творче співробітництво);

- обов'язкове особистісне спілкування;

- використання у спілкуванні діалогу (як домінуючої форми співпраці), що формує уміння вільно обмінюватися думками, моделювати життєві ситуації;

- орієнтацію у навчально-виховному процесі на розвиток творчості, творчої активності;

- утвердження всіма засобами цінності дитячої особистості;

- наявність у педагога уміння організувати одночасно навчання студентів “на різних рівнях складності” і т. ін.

Реформа сучасної загальноосвітньої школи висуває підвищені вимоги до нової генерації педагогів, які великою мірою визначають подальший життєвий і професійний шлях тих, кому жити й творити у третьому тисячолітті.

Поліпшити якість вищої освіти в нашій країні може, на нашу думку, модульно – рейтингове навчання, яке вперше було впроваджене в 60-ті роки в США і нині швидко розповсюджується в англomовних країнах та Західній Європі. Нова технологія докорінно змінила педагогічні стосунки між студентом і викладачем і сприяла більш якісній підготовці фахівців.

На сьогодні вже набутий значний досвід рейтингової системи організації навчання та оцінки його результатів у вищих навчальних закладах України, в тому числі і в Житомирському державному університеті імені Івана Франка.

У чому суть рейтингової системи оцінки знань? Що таке навчальний рейтинг? Насамперед, це певна оціночна шкала, розряд, ранг (англ. - rating). Це комплексний показник успішності, своєрідний індекс (інтегральний), клас.

В основі рейтингової системи лежить накопичення оцінок за певний період навчання (модуль, семестр, рік, 5 років) і за різнобічну діяльність. Сума цих оцінок виступає в ролі кількісного показника якості роботи студента порівняно з успіхами його товаришів. Однак, вона відображає не тільки якість знань і вмінь, а й точність у роботі, активність, самостійність, творчість. Проводиться періодичне ранжування студентів (а також кінцеве – випускників).

Метою роботи є побудова рейтинг-системи, здатної стимулювати самостійну роботу студента та оцінювати якість і повноту засвоєння матеріалу. Обсяг засвоєного матеріалу оцінюється за шкалою:

від 70% до 79% фактичного матеріалу – “задовільно”;

від 80% до 89% фактичного матеріалу – “добре”;

від 89% до 100% фактичного матеріалу – “відмінно”.

Якість знань оцінюється за традиційною п'ятибальною шкалою. Тоді загальний рейтинг студента визначається за такою формулою:

$$P = \frac{0(5) \times 5 + 0(4) \times 4 + 0(3) \times 3}{K},$$

де 0(5), 0(4), 0(3) – кількість позитивних оцінок (відповідно “п'ять”, “чотири”, “три”), отриманих під час засвоєння всього курсу; K – кількість занять,

відведених за навчальною програмою.

Високі оцінки з окремих тем курсу не можуть компенсувати відсутність знань з інших тем. З метою стимулювання самостійності та активності студентів під час проведення аудиторних занять, а також для більшого заохочення їх до навчання пропонується пасивність оцінювати “незадовільно” оцінки.

Отже, загальний рейтинг студента визначається за формулою:

$$P = \frac{0(5) \times 5 + 0(4) \times 4 + 0(3) \times 3 - 0(2) \times 2}{K},$$

де 0(2) – кількість “незадовільних” оцінок, отриманих під час засвоєння всього курсу.

Рейтинг повинен бути не нижчим як 70% засвоєння матеріалу з оцінкою “задовільно” і не нижчим, ніж 30% кількості “незадовільних” оцінок, тобто:

$$P = 0,7 \times 3 - 0,3 \times 2 = 1,5;$$

для оцінки “добре”:

$$P = 0,8 \times 4 - 0,2 \times 2 = 2,8;$$

для оцінки “відмінно”:

$$P = 0,9 \times 5 - 0,1 \times 2 = 4,3$$

Введення додаткового рейтингу при оцінюванні навчальної діяльності студентів дає змогу диференціювати її. Так, якість виконання домашнього чи індивідуального завдання можна визначити, виходячи з “узагальненої функції Бажаності УФБ Харрінгтона”, використовуючи таблиці відповідностей між співвідношеннями бажаності в емпіричній та психологічних системах:

“задовільно” 0,4 – 0,6

“добре” 0,6 – 0,8

“дуже добре” 0,8 – 1,0

Рейтинг індивідуальної роботи студента визначається за формулою:

$$P_{\text{інд}} = B/K,$$

де B – сума балів, отриманих за самостійну роботу;

K – кількість лабораторно–практичних занять, відведених навчальною програмою для засвоєння курсу.

Загальний бал індивідуальної роботи студента починає набувати суттєвих значень тільки тоді, коли кількість

індивідуальних завдань перевищує кількість занять, відведених програмою на засвоєння курсу.

Індивідуальну роботу будується на трьох рівнях :

1 – репродуктивний, що вимагає від студента знань основних законів і закономірностей та уміння їх застосовувати для виконання елементарних завдань;

2 – репродуктивно-творчий, що потребує знань основних законів, закономірностей, принципів та вмінь їх застосовувати відповідно до розглянутих на практичних заняттях алгоритмів розв'язку типових педагогічних задач;

3 – творчо-пошуковий, передбачає наявність умінь самостійно побудувати алгоритм розв'язку навчальної або педагогічної задачі.

За умови активної участі студента у самостійній роботі він при подоланні завдань “нижчого” рівня може отримати загальний рейтинг з оцінкою на бал вищою.

Такий комплексний підхід до оцінювання знань дає змогу враховувати обсяг, якість засвоєного матеріалу, стимулювати самостійну роботу студента, аналізувати навчальний процес у динаміці.

За умови модульної програми підсумкова оцінка студентів складається за результатами навчальної діяльності протягом усього семестру. Рівень творчої активності визначається кількістю та змістом актів позитивної активності студентів за результатами поточного контролю (участь у вікторинах; написання рефератів, кросвордів; надання обґрунтованих пропозицій тощо). При цьому визначається індивідуальний коефіцієнт творчої активності студента (КТА) як відношення кількості індивідуальних актів творчої активності (АТА) до АТА найліпшого студента або нормативного значення.

Бали рейтингу під час проведення поточного, проміжного й підсумкового модульного контролю додаються і по закінченні курсу перетворюються на індивідуальний кумулятивний індекс кожного студента, таким чином, кожен може наочно бачити свої інтелектуальні й професійні здобутки, зіставити їх з рейтингом своїх товаришів. Ці мотиваційні умови реалізують принцип змагальності в навчальній діяльності, стимулюють кожного студента вдосконалювати свою роботу та організацію всього навчального процесу.

За таких умов творчі контакти педагога й студента значно розширюються, що дає змогу інтенсифікувати навчальний процес. При цьому більшість студентів планує свою особисту

індивідуальну стратегію навчання (за змістом, темпом, формами засвоєння), що унеможливорює випадковість і суб'єктивізм на екзамені і приводить кожного до запланованої мети.

Студенти, котрі хочуть підвищити свій рейтинг і одержати вищу екзаменаційну оцінку, складають екзамен. На екзамені студент може одержати не більше, ніж 22% балів від набраної ним суми протягом семестру. "Вартість" екзаменаційної оцінки підсумовується з рейтингом студента протягом семестру. Підсумкова оцінка визначається сумарним рейтингом. За незадовільної оцінки студент залишається на попередньому рівні оцінки знань.

Таким чином, модель рейтингової оцінки навчальної діяльності студентів повинна складатися з окремих елементів навчальної й творчої діяльності, включати мотиваційні стимули, які за формою відповідають різноманітним мотиваційним потребам і постійно вдосконалюються під впливом реалізації принципів педагогіки співробітництва між викладачем і студентами.

Контрольна робота до модуля.

Теоретичні питання.

I рівень.

- Розкрити сутність взаємозв'язку понять контроль, облік, оцінка ЗУН.
- Охарактеризувати функції контролю.

II рівень.

- Проаналізувати методи контролю ЗУН у закладі вищої педагогічної освіти.
- Порівняти різні підходи до оцінки ЗУН студентів.
- Скласти кросворд.

Контрольні тести до модуля.

1. Встановити закономірний зв'язок між поняттями процес, результат, мета навчання.
2. Принципи контролю:
 - а) планованість;
 - б) систематичність;
 - в)
 - г)
 - д)
 - е)
 - і)
3. Основними формами організації і перевірки студентів є:
 - а)
 - б)
 - в)
 - г)
 - д)
4. Критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів є такі компетенції:
 - а)
 - б)
 - в)
 - г)
 - д)
 - е)
5. Міжсесійний контроль сприяє ...

MODULE 6

Review Lecture: Control and evaluation of students' knowledge, abilities and skills.

The objective of the lecture: Familiarization of postgraduate students with modern types and methods of the students' KAS control and evaluation in higher educational institutions.

The main problem: Conscious adoption of specific features of each method for students' KAS control and evaluation.

The guiding idea: Students' KAS control and evaluation stimulate and rule over students' cognitive activities.

Target Plan

1. 1. Essence of terms 'Control', 'Record' and "Evaluation" of KAS.
2. 2. Functions of students' KAS control.
3. 3. Main principles of knowledge control and evaluation.
4. 4. Types of students' KAS control and test forms.
5. 5. KAS control methods.
6. 6. Students' advancement in studies evaluation criteria.
7. 7. Rating system of KAS evaluation.

To the date, solving the problem related to improvement of the quality of graduates training process assumes significant improvement of student's studies control being an important tool for the administration of studying process.

The need for the students' studies control and their knowledge evaluation has an objective character. There is a regular relationship within the chain: the objective of studies – the process – the result – the next objective. However, in order to set pedagogically proper objective it shall be necessary to know exactly what has been achieved as a result of studying. Henceforth we shall use such terms as: 'Control' – that is generic definition; 'Test' – that is a process of control; 'Evaluation' – that is quantitative representation of the gained knowledge expressed in grades; and 'Record' – that is documentary support (grade report, record of credits, progress books, etc.).

Control (from French - control) has several meanings. In the terms of didactics it is understood as supervision, observation and

verification of the student's advancement in studies. The following are the functions of control:

- Educative (assisting in extension, broadening and improvement of students' knowledge, clarification and systematization of educational material for specific topics);
- Diagnostic and Corrective (revealing of knowledge, abilities and skills, difficulties, drawbacks, poor progress; provision of the feedback for types: 'Student – Teacher' and 'Student – Student');
- Supervisory (determination of students' knowledge, abilities and skills levels, readiness for adoption of new material; evaluation of the students' progress);
- Nurturing (directed for improvement of personal discipline, development of will, character, skills for systematic self work, and so forth);
- Developing (assistance in development of mental processes of the personality – attention, memory, thinking, interests, cognitive activity and speaking culture of students);
- Stimulating and Motivational (stimulation of students for improvement of advancement in studies, the development of personal responsibility and formation of motivation for studies);
- Administrative (Provision of purposefulness in the time of studying);
- Predictive and Methodological (related to both, either to a teacher who gets rather accurate data about evaluation of his work, results of own teaching methods application and the ways of further improvement of the educational process, or students as it helps them in forecasting their studies and academic work progress).

Students' progress control and evaluation control organization principles are defined by the objective of teaching and educational process in higher educational institutions, and as well by objective regularities of the pedagogical process in the said institutions.

The main principles of the students' academic work verification and evaluation of progress in studies are based upon:

- Individual approach to verification and evaluation of students' advancement (it is assumed that the teacher

works individually with each student considering his individual traits);

- Systematic character and systemacy of knowledge verification and evaluation (supervision within a whole period of the student's studying in Higher School);
- Subject orientation (it concerns all control levels and assumes students' academic activities evaluation on half-year or year basis by each educational topic);
- Differentiated evaluation of the students' advancement in studies (it is assumed that advancement in studies is evaluated on the basis of multilevel approach);
- Unified requirements to students from the side of teachers' staff (it is assumed that all staff of departments and, in particular, teachers shall meet requirements specified by effective national standards);
- Objectivity (it is systematic analysis of half-year examinations results and showings of the advancement in studies according to the unified criteria for the purpose of timely taking appropriate measures in order to improve the scope and organizational aspects of teaching and educational process; to enhance the efficiency and quality of lectures and self work of students for prevention (minimization) of their dropout from the higher educational institution;
- Publicity (notification of students about the results of control).

Being the regulative tools of students' academic activity control and their progress evaluation, the stated above principles define specific types, methods and forms of its organization, as well as criteria and norms of students' knowledge level evaluation. The following types of control have been established for educational theory and practice: diagnostic, current, training, delayed, topic-based, cross-type, interim, post-program and final ones.

The types of the students' academic activities verification are defined by the level of its compliance with stated principles of knowledge control.

Control includes different types of the KAS verification.

Traditionally, types and forms of students' KAS verification are known to include:

- Preliminary, current and topic-based tests (inter-examination control);

- Tests, term papers, spoken tests and tutorials (interim control);
- Half-year examinations, degree examinations and degree thesis (post-program and final control).

Preliminary tests are performed for determination of students' level of readiness for study depending on the studying stage and the place of control.

Topic-based tests are performed in order to check students' scope of knowledge in the time of seminars, spoken tests and tutorials. The main task of a topic-based test is to enable apprehending and understanding of the whole topic and its relationships by the students.

Inter-examination control assists in providing conditions for continuous work of the students, development of skills for clear organization of their work, and as well it assists the teacher in timely revealing of slowly progressing students with following helping them and finally, in organization of individual classes for advanced students. The results of inter-examination tests are used for making amendments to material being studied in the time of lectures, to the content of tutorials and modification of principles of individual work with students, and finally, for determination of written and spoken tests scope.

The main organizational forms of students' knowledge verification, mainly applied by modern higher educational institutions are: individual, group and frontal check, self-control and rating system.

Participation of the student in research work is considered to be an important criterion for checking the student's level of readiness for a creative activity.

Negative consequences inherent to any type of control can be maximally avoided even through strict meeting of the requirements for such control. The main drawbacks of traditional control are:

- a) Reproductive character (impossibility to verify the ability for conscious application of the gained knowledge in practical activities);
- b) It is impossible to ascertain the level of knowledge, abilities and skills stored in long-term memory at certain grade level;
- c) Subjectivity of educational and cognitive activity evaluation.

In our opinion, implementation of students' progress test control shall to some extent assist in overcoming of the above. The English word 'Test' means 'Trial, try-out, experiment, verification'. Being applied in pedagogical literature, a didactic test is understood as a preliminarily approved set of tasks prepared according to specific requirements and intended for determination of qualitative showings. Such tests are used for determination of the testees' competence levels and its results are evaluated on the basis of the criteria set in advance.

As a rule, the test consists of two parts – informative and operative ones. The informative part should include clear and simple guide assisting the testee to pass the test. It is preferable that such guide is accompanied with a specific example. The operative part of the test includes the certain number of test tasks. Done test tasks require an appropriate evaluation and determination of the testee's level of knowledge.

Test control has the following advantages over the other methods for knowledge level verification, in particular:

- 1) Knowledge quality of a significant part of students can be verified within a rather short period of time;
- 2) Possibility of checking knowledge, abilities and skills required and planned in advance level;
- 3) Availability of a self-control option within the preliminary phase of the test control implementation;
- 4) More objective evaluation of the knowledge level;
- 5) Creation of the due conditions for permanent feedback between a student and a teacher.

However, knowledge test control is known to have significant drawbacks that may be divided into three groups.

I. Drawbacks underlying the basis of the control essence:

- Probability of random selection or guess about the proper answer;
- Possibility for evaluation of only final result (wrong – correct) in the time of close type tests, while process resulting in the answer is not revealed.

II. Drawbacks having a psychological nature;

- Standardization of thinking without taking into account of the personality development level.

III. Drawbacks based upon organizational and methodological showings:

- Spending a lot of time for preparation of the required 'bank' of tests, its variations; complicity and intensity of the process;
- Need for high qualification of teachers and experts preparing the test tasks.

In our opinion, there are real ways for elimination of the said drawbacks. For example, the optimal numbers of the close type test variants – 4-5. The more the variants, the less is a probability of guessing about the answer. At the same time, it is necessary to understand that time spent for preparation of the test assuming five answers is two times more than for the same but with four answers. As compared with tests having two answers, the probability of guessing about the answer in case of three available options is 17%. Otherwise, when comparing test with four and three options, the probability shall be 8%. Application of five instead of four answering options shall reduce the probability of guessing about the proper answer only by 5%, while of six instead of five – by 3.4%.

The improvement of the evaluation objectivity promotes the application of test tasks having different structure. In order to provide the efficiency of the test control it is necessary to meet the following psychological and pedagogical requirements in the time of such tests:

1. Gradual implementation of the test control, thus enabling to improve psychological readiness of students. Initially simple tests are to be done with following introduction of more complicated ones.
2. The tasks are to be of comprehensive character.
3. Test control should guarantee the objectivity of knowledge, abilities and skills evaluation, assist in elimination of the subjectivity, thus forming positive attitude to the subject and as well to the teacher in charge of its teaching.
4. It is important to follow strict organization in the time of test control that assumes: availability of the organizational moment, in the time of which the teacher explains test tasks, answer students' questions and definitely determines the time required for passing the test; providing of each student with standard answering form, thus significantly saving the time of students and a teacher.
5. Test tasks stand for significant reduction of the period, within which students are to wait for the grades when the test is passed. This is extremely important psychological and educational factor.

6. It is an obligatory requirement that test results are to be analyzed.

In conclusion it is necessary to stress the point that being the system of tasks having specific form and scope, the test is the scientifically grounded tool for evaluation of students' knowledge, abilities and skills that assists in individual control of each student's progress results and mobile supervision of the teaching and educational process.

According to pedagogical experience, it is extremely difficult to determine objectively the level of anyone's skills for adoption of knowledge and activity styles. In order to facilitate fulfillment of this task it is proposed to separate two permanently interconnected terms: evaluation criteria and forms.

1) Evaluation criteria are the provisions to be mandatory followed the time of giving certain grades;

2) Evaluation norms are the conditions to be met by the teacher in the time of giving certain grade to the student.

It is highly important to explain the evaluation criteria as thereof analysis is the analysis of the verification object. Giving a certain grade to the student, the teacher shall take into account:

1) Character of just known knowledge adoption (the level of understanding, remembering ability, scope, comprehensiveness and accuracy of knowledge);

2) Quality of the knowledge shown by a student (logic of thinking, argumentation, consistency and independence in exposition, culture of speech, etc.);

3) Level of mastering just known activity styles, abilities and skills for practical application of the gained knowledge;

4) Gaining the experience of the creative activity;

5) Quality of the work done (appearance, performance rate, accuracy, etc.).

The following are structural components of academic activities (studying) that may represent evaluation objects:

1. *Substantive component* – knowledge about the object of studies (idea, concept, phenomenon, inclusive of the rules and means for its conversion, requirements to the result; components and consistency of the fulfillment of the task as the item of academic activities, etc.). The scope of knowledge defined by educational programs and state standards.

In the time of evaluation, the following knowledge characteristics are to be analyzed: comprehensiveness;

correctness, coherence; consciousness (understanding, dividing into essence and secondary items, verbalization – oral representation in the form of reproduction (exposition), and explanation); application of knowledge (adequacy, independence under new conditions (according to example, analogy and relative novelty), providing assistance).

2. *Operative and organizational component* – actions, conduct modes (abilities, skills) and activities:

- Subject based (according to subject programs)
- Mental (comparison, abstracting, classification, generalization, and so forth);
- Comprehensive educational (analysis, planning, organization and control of process and results of carried out tasks, and the activity on the whole; skills for work with books and the other available information sources).

Moreover, the following characteristics of actions, conduct modes and activities are to be also analyzed:

- Fulfillment correctness;
- Independence under new conditions (according to example, analogy and relative novelty);
- Providing assistance: practical (common activities of a teacher and students, demonstration and giving an example); verbal (re-instructing, explanation, questions, prompts and directions); general (stimulation, support, commendation and attention promotion);
- Consciousness about the way of conduct – understanding and verbal representation: reproduction (exposition), explanation, application under new conditions (according to the example, analogy and relative novelty);

3. *Emotional and motivational component* – attitude to studies. The following characteristics are to be analyzed:

- Character and power (indifferent, not enough expressed positive, interested, clear positive);
- Efficiency (from contemplative (passive) to effective);
- Stability (from occasional to constant).

These characteristics of the subject based, operative and organizational and emotional and motivational components of the educational process may just represent the basis for determination of students' advancement levels (I – elementary, II

– medium, III – satisfactory and IV – advanced) and general criteria for its evaluation and appropriate grades.

Being functional components of the studying process in modern Higher School, the control and evaluation are subjected to significant reconsideration. It is obvious that anyone could trace the trend for its maximum differentiation and multiplication.

Humanization and democratization of education, reorientation of secondary education from a reproductive process to creative development of the pupil's personality, formation of his primary skills and competences require modification of approaches to evaluation of academic advancement of the future teachers.

In our opinion, it is also important that the teachers' attention is being paid not only to the need for the equipment of the students with certain scope of knowledge, abilities and skills, but to the necessary formation of certain competences. The term 'Competence' includes a set of personal qualities and general awareness, and it is based not only upon knowledge, experience, certain values adopted in the course of study in Higher School, but also upon personal skills.

The following competence groups shall be used as criteria for students' advancement evaluation:

- Social (Social activities, participation in the NGOs' activities, ability for prevention and settlement of conflicts, for independent making of decisions and bearing the responsibility for thereof results, etc.);

- Polycultural (skills in reaching a consensus when solving different issues related either to professional activity, or everyday communication with people having different views, representing different religious confessions and various nationalities, etc.);

- Communicative (high level of group communication culture, fluent speaking different languages and their practical application under certain conditions);

- Informational (skills for getting different information with the help of the modern information technologies, its understanding based upon principle of criticism and application for the purpose of knowledge gaining);

- Self development and education (need for self-improvement, improvement of professional competence, general cultural level, development of personal skills, etc.);

- Competences being defined as skills for rational productive and creative activities.

It is specified in modern educational regulations that personality-oriented secondary education shall provide for:

- Application of new pedagogical ethic of communication between teachers and pupils (mutual respect, mutual understanding and creative interaction);

- Necessary personal communication;

- Making use of dialogues (as prevailing form of cooperation) in the time of communication that forms the ability for free exchange with thoughts and modeling of lifelike situations;

- Orientation to development of creativity and creative activities in the course of teaching and educational process;

- Strengthening of children's personality value by all available means;

- Availability of teachers with skills for simultaneous teaching students according to 'multilevel complicity' programs, etc.

The reform of a modern comprehensive secondary school sets up more strict requirements to the new generation of teachers playing the role of main guides for the further life style and professional advancement for those, who are going to live and act in the third millennium.

In our opinion, module-rating education that was firstly applied by the USA in the 60-s and being widely spread to the date among English speaking countries and Western Europe can be just an option enabling the improvement of the quality of higher education in our country. This new technology has radically changed pedagogical relations between a student and a teacher and assisted in increase of specialists training quality.

To the date, Ukrainian higher educational institutions, in particular Zhytomyr Ivan Franko State University, have gained significant experience in the rating system applied for the organization of studies and thereof results evaluation.

What is the essence of the rating system for evaluation of knowledge? What is the academic rating? First of all, it is a specific evaluation scale, grade, rank (Eng. – Rating). This is a comprehensive indicator of the advancement in studies, peculiar index (integral) or class.

The rating system is based upon the principle of accumulation of grades for a certain studying period (module, half-year, year, 5 years) given for different activities. The total of

the said grades is considered to be the quantitative result of the student's work quality compared with his mates. However, it reflects not only quality of knowledge and skills, but also an accuracy of work, activity, independence and creativity. It is assumed to perform regular ranking of students (as well as the final one – for graduates).

This work is aimed at making the rating system be able to stimulate self work of the student and evaluate the quality and plenitude of material adoption. The scope of adopted material is evaluated by the scale:

- -From 70% to 79% of actually adopted material – 'Satisfactory';
- -From 80% to 89% of actually adopted material – 'Good';
- - From 90% to 100% of actually adopted material – 'Excellent'.

Therefore, the total rating of the students is defined via the following formula:

$$R = \frac{0(5) \times 5 + 0(4) \times 4 + 0(3) \times 3}{n}$$

Where 0(5), 0(4) and 0(3) - is the number of positive grades ('Five', 'Four' and 'Three' accordingly) given in the time of mastering the complete course; n - is the number of classes according to the curriculum.

High grades given for separate topics of the educational course can not compensate the lack of knowledge on the other topics. In order to stimulate independence and activity of the students in the course of lectures, and as well to improve their stimulation for studying it is proposed to evaluate the passive attitude by grade 'Unsatisfactory'.

Therefore, the total rating of a student is defined via the following formula:

$$R = \frac{0(5) \times 5 + 0(4) \times 4 + 0(3) \times 3 + 0(2) \times 2}{n}$$

Where 0(2) – is the number of 'unsatisfactory' grades given in the time of mastering the complete course.

Rating shall be no less than 70% of material adopted with 'Satisfactory' grade, while the number of 'Unsatisfactory' grades shall be no more than 30%, i.e.:

$$R = 0.7 \times 3 - 0.3 \times 2 = 1.5;$$

For grade 'Good':

$$R = 0.8 \times 4 - 0.2 \times 2 = 2.8;$$

For grade 'Excellent':

$$R = 0.9 \times 5 - 0.1 \times 2 = 4.3$$

Introduction of the additional rating in the time of students' academic activity evaluation provides differentiation. Therefore, the quality of homework or individual task may be determined according to 'Harrington's desirability function' by application of the table of correspondence between desirability ratios within empirical and psychological systems:

'Satisfactory'	0.4 – 0.6
'Good'	0.6 – 0.8
'Excellent'	0.8 – 1.0

The rating of the student's individual work is determined via the following formula:

$$R_{ind} = P/n,$$

Where P – is the total of points given for self work; n – is the number of laboratory and practical classes according to the curriculum.

Moreover, grade point average for the student's individual work becomes significant only upon the number of classes according to the curriculum is exceeded by the number of individual classes.

The individual work is organized within three levels:

1 – Reproductive one, when the student is required to know primary laws and regularities and is able to apply them for carrying out of the elementary tasks;

2 – Reproductive and creative one, when the student is required to know primary laws, regularities and principles and is able to apply them according to algorithms for solution of standard pedagogical tasks examined in the course of practical classes.

3 – Creative and Searching one that assumes availability of the skills for independent building of the algorithm for solution of training or pedagogical task.

If the student is known for active participation in self work he can be given the total rating with the grade being one point higher upon carrying out the 'lower' level task.

Such a comprehensive approach to the knowledge evaluation provides taking into account the scope and quality of the adopted material, stimulation of the student's self work and dynamic analyzing of the educational process.

In case of module program implementation, the post-program evaluation grade of students is composed upon academic activities within the half-year study on the whole. The level of creative activity is defined by number and scope of students' positive activity deeds upon the results of current control (participation in quizzes, preparation of abstracts, crossword puzzles; submitting of the grounded proposals, etc.). In doing so, the individual factor of the student's creative activity (CAF) is determined as the relationship between individual creative activity deed number (CAD) and the best student's CAD or normative value.

In the time of current, interim and post-program module control, the points of rating are totalized and converted into individual cumulative index for each student upon completion of the course, thus enabling anybody to see clearly his intellectual and professional achievements and to compare it with the rating of his mates. Such motivational conditions provide the implementation of the competitive principle in academic activities, and the stimulation of each student for improvement of personal work and organization of the educational process on the whole.

A creative contact between a teacher and a student under such conditions is being significantly improved, thus enabling the possibility for intensification of the educational process. At the same time, most students shall schedule their own individual strategy of studying (by the scope, rate and forms of adoption), thus avoiding the contingency and subjectivity in the time of examination, and resulting in meeting the set objectives.

The students going to improve their rating and get a higher examination grade shall pass the examination. In the course of examination a student may be given not more than 22% from the total points got during a half-year course. The 'value' of the examination grade is added to the student's rating for a half-year academic period. The post-program grade is defined on the basis

of aggregate rating. In case of an unsatisfactory grade, the evaluation of a student's knowledge is left at the previous level.

Therefore, the model of rating system for evaluation of the student's academic activities shall consist of the certain elements of the academic and creative activities, and include motivational stimuli complying with various motivational demands by its form, and finally be permanently improved depending on implementation of the pedagogical principle assuming the cooperation between the teacher and the students.

The key words: control, record, evaluation, module and rating control.

МОДУЛЬ 7

Оглядово-установча лекція на тему: Організація науково-дослідницької діяльності студентів магістратури.

Мета: Ознайомити магістрантів з основними вимогами та типами науково-дослідницьких магістерських робіт.

Основна проблема: розкрити основні вимоги до магістерської (дипломної) роботи.

Провідна ідея: магістерські роботи – результат самостійної дослідницької діяльності.

План

1. Значення дослідницької діяльності студентів.
2. Магістерські роботи та їх типи.
3. Загальні і специфічні вимоги до магістерської роботи.
4. Вимоги до магістерських робіт з педагогіки.

Обрані методи: лекція.

Обладнання: зразки магістерських робіт, опорна схема.

Основні поняття теми: дипломна магістерська робота, реферат, тези, есе, стаття, готовність до науково-дослідницької діяльності.

Рекомендована література:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. [за модульно-рейтингової системи навчання для студ. магістраатури. / С. С. Вітвицька]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 401 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічне дослідження: методологічні поради молодим науковцям. / С. У. Гончаренко. – К.; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
3. Педагогіка вищої школи / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.; за заг. ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
4. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – [3-е вид. перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

5. Цокур О. Я. Педагогіка вищої школи: навчально-метод. посібник. Випуск 1. Основи наукового педагогічного дослідження / За ред. Панькова А. І. – Одеса, 2002 – 424 с.
6. Scientific – Research Work of Students [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://psu.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=16&lang=eng
7. Students' Research Work [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.bseu.by/english/students_scientific_work.htm
8. Common Errors in Students' Research Papers [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ruf.rice.edu/~bioslabs/tools/report/reporterror.htm>
9. Tara Kuther What Does a Master's Degree Entail? [Електронний ресурс] / Tara Kuther. – режим доступу: <http://gradschool.about.com/od/choosingaprogram/a/masters.htm>
10. Master's Degrees [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.registrar.iastate.edu/catalog/2001-03/graduate/masters.htm>
11. Requirements for Candidates for Master's Degrees [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://hilo.hawaii.edu/catalog/requirements-for-candidates-for-masters-degrees.html>

Науково-дослідна робота студентів магістратури впливає із завдань освітнього процесу і сприяє підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Однією з провідних вимог до студентів магістратури є всебічний розвиток їх творчих здібностей та дослідницьких умінь.

Науково-дослідна робота магістрантів спрямована на розвиток у майбутніх педагогів і науковців нахилів до пошукової, дослідницької діяльності, до творчого розв'язання навчально-виховних завдань в освітніх закладах, а також формування умінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв'язання практичних питань навчання і виховання.

У практиці закладів вищої освіти широко використовуються завдання студентам магістратури для самостійної роботи, що передбачають складання:

- узагальнюючих таблиць;
- структурних блок-схем лекцій;
- кросвордів з теми;
- тестів з теми (одиничний, множинний, альтернативний і впорядкований вибір);
- переліку визначень ключових понять курсу з посиланням на джерела;
- анотування статей (5 – 6 з однієї теми курсу), книги або окремих розділів, що тісно пов'язані з темою;
- написання рефератів і доповідей за визначеними викладачем темами;
- різноманітні групові завдання, що передбачають розв'язання або підготовку проблемних ситуацій.

В умовах активної творчої пізнавальної діяльності студентів магістерські роботи все більше набувають характеру дослідницького пошуку. Студентам імпонують творчі завдання: підготовка доповідей, рефератів, дослідження шкільного досвіду, написання критичних статей і магістерських дипломних робіт.

Магістерська робота – це форма самописної творчої роботи за вибором магістранта, залежно від рівня сформованості у студента дослідницьких умінь викладач може запропонувати написання: реферату; критичної статті; есе; рецензію; анотацію; завдання на дослідження генезису розвитку певного явища.

Найпростіша форма – реферат – це доповідь на певну тему, що включає огляд наукових та інших джерел з обраної теми або виклад змісту наукової роботи. Важливо зазначити, що у рефераті необхідно не лише висвітлити відповідну наукову інформацію, а й показати своє ставлення до неї.

Основні вимоги до реферату:

- повнота відображення змісту статті чи кількох праць за темою;
- відповідність основних тез і положень, виділених реферуємим, змістові статті;
- визначення методики, яку автор обраної для реферування статті використовує, щоб розв'язати проблему;
- відповідність висновків автора поставленим завданням (чи досягнуто мети дослідження).

Дослідження С. П. Балашової доводять, що студентам, у яких прояв дослідницькі умінь сягає середнього рівня, доцільно пропонувати написання критичної статті.

Стаття – науковий чи публіцистичний твір невеликого розміру, своєрідне дослідження важливої наукової, суспільно-політичної чи літературної теми. Ми вважаємо, що для такої статті характерне висвітлення конкретних питань з необхідним теоретичним осмисленням. Стаття науково-критична – досить широке за обсягом матеріалів і порівняно глибоке за аналітичним проникненням у наукові праці дослідження, де висвітлюються певні проблеми, процеси, явища тощо. Вона включає в себе характеристику осмислених педагогічних чи інших явищ або процесів, оцінки, підсумки, зауваження чи побажання, що впливають із зробленого аналізу.

Зміст, форма, спосіб організації і манера викладу матеріалу студентом мають відповідати жанру критичної статті. Для студентів, які мають високий рівень розвитку дослідницьких умінь, можна запропонувати більш складну творчу роботу – есе.

Есе (фр. *essai* – спроба, намір, начерк) – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висвітлює індивідуальні думки та висловлення щодо конкретного питання і не претендує на вичерпне і визначальне тлумачення теми.

Результати науково-дослідницької праці з різних дисциплін магістранти можуть подавати в одній з таких форм: науковий звіт; наукова доповідь; методичні розробки з теми дослідження; наукова стаття.

Проте підсумком самостійної дослідницької діяльності студента магістратури має бути магістерська робота, яку можна назвати дипломною. Визначальною рисою такої роботи є чітко виражений індивідуальний характер.

Дипломна магістерська робота виконується на завершальному етапі навчання студента за освітньо-професійною програмою підготовки фахівців освітньо-професійного рівня “магістр”. Магістерська робота є кваліфікаційним науково-практичним доробком, що містить математично обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, наукові положення і свідчить про спроможність

студента самостійно проводити наукові дослідження в обраній галузі знань.

Узагальнені в магістерській роботі результати проведених її автором досліджень повинні відповідати одній з таких вимог:

- отримання науково-обґрунтованих спостережень і висновків, які мають теоретичне і практичне значення, дають можливість аргументовано вирішувати певне конкретне завдання;
- отримання нових науково обґрунтованих або експериментальних результатів, які є важливими для певної галузі науки.

Результати досліджень мають бути апробованими у вигляді публікацій в періодичних виданнях та наукових збірниках, доповідях на наукових або науково-практичних конференціях тощо.

Магістерська робота подається у вигляді відповідно оформленого (машинопис) дослідження обсягом не менше тридцяти умовних сторінок основного тексту (для природничо-географічних та фізико-математичних профілів) або не менше сорока сторінок (для спеціальностей гуманітарного профілю). Зберігається магістерська робота п'ять років.

Загальні критерії оцінювання цих робіт співпадають загалом з критеріями оцінки дисертаційних робіт. Такими є: актуальність обраної проблеми дослідження, її теоретична і практична значущість, самостійність дослідницької роботи, наявність експериментальних даних; новизна підходу до дослідження проблеми; методологічна обґрунтованість, адекватність методики дослідження його предметів; оформлення тексту, наявність обґрунтованих висновків; володіння науковою мовою.

Лише спираючись на теоретичні методи дослідження, можна побудувати адекватну об'єктивну інтерпретацію накопичених педагогічних фактів. Будь-яке педагогічне явище слід розглядати з позицій його впливу на загальний результат педагогічної роботи у зв'язку з іншими явищами. Застосування аналітичних методів дослідження дає можливість у кожному педагогічному явищі виділити й розглянути окремі його сторони, ознаки, особливості, властивості. Аналіз допомагає розібратися з найскладнішими

явищами: відокремити різномірні факти, зіставити їх, виділити типові. Таким чином створюється стратегія дослідження, яка передбачає певне чергування як емпіричних, так і теоретичних методів.

Якість виконання науково-дослідної роботи магістранта залежить від готовності магістранта до її організації і проведення. Під готовністю ми розуміємо інтегративну властивість, що відображає здатність особистості під керівництвом викладача організувати власну науково-дослідницьку діяльність в процесі навчання і включає такі компоненти: творчі можливості, компетентність, оволодіння технологією наукового дослідження та викладу і захисту результатів наукового дослідження.

Творчі можливості – це система інтелектуально-творчих якостей особистості, які сприяють успіху у творчій діяльності. Вона складається з таких підсистем:

- підсистеми спрямованості (мотиви, інтерес, потреби);
- підсистеми характерологічних особливостей особистості (цілеспрямованість, працездатність, сумлінність тощо);
- підсистеми здібностей (індивідуальних особливостей творчих процесів);
- підсистеми творчих умінь.

Необхідними індивідуально-творчими якостями майбутнього дослідження є:

1). Креативність мислення, тобто здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи вираження проблемних задач.

2). Інтуїція. Пряме бачення суті речей, знаходження правильного вирішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів досягнення.

3). Творча уява. Самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних результатах діяльності.

4). Дивергентність мислення. Альтернативність, здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та міняти їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах.

5). Оригінальність мислення, тобто своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності, здатність створювати думки, що відрізняються від загально прийнятих поглядів.

6). Асоціативність мислення. Здатність використовувати асоціації, в тому числі аналогії, а також віддаленість асоціацій.

7). Інтелектуальна активність. Це інтегральний пізнавально-мотиваційний показник рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі.

Інтелектуальна ініціатива – це не стимулювання зовні продовження мислення, це продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації, що не обумовлена ні практичними потребами, ні негативною оцінкою роботи.

Під поняттям компетентність студента у науково-дослідницькій діяльності ми розуміємо спеціальні і загальнонаукові знання, які слугують методологічною основою до організації та проведення дослідження (для кожного напрямку педагогічних досліджень вони різні), загальнонаукові, дослідницькі вміння, а саме:

- організувати власну розумову діяльність;
- здійснювати літературний пошук, бібліографічний огляд наукових джерел;
- обґрунтувати актуальність теми дослідження;
- чітко визначити мету і завдання дослідження;
- оперувати понятійним апаратом;
- володіти науковими методами пізнання;
- визначати об'єкт, предмет дослідження;
- формулювати гіпотезу, доводити або спростовувати її достовірність;
- обґрунтувати наукову новизну і практичну значущість дослідження;
- оформляти результати дослідження у числових і графічних формах;
- захищати результати свого дослідження у відповідній формі.

Володіння технологією наукового дослідження передбачає створення системного підходу до організації наукового дослідження. В основу його побудови покладені основні етапи та методи наукового дослідження. Це творчий пошук, котрий, як дидактичний процес, можна поділити на такі етапи: а) пошук проблеми; б) зосередження, заглиблення у проблему; в) збір інформації, об'єднання даних, що мають зв'язки; г) інкубація, аналіз, осмислення, систематизація матеріалу; ґ) усвідомлення або інсайт – виникнення ідеї; д) верифікація і застосування шляхом логічних роздумів або експерименту.

Виклад матеріалів дослідження залежить від рівня готовності студента до науково-дослідницької діяльності.

Наші багаторічні спостереження, експериментальні дослідження дають можливість виділити чотири рівня готовності студентів до науково-дослідницької діяльності: дуже низький; низький; достатній; високий.

Дуже низький рівень готовності характерний для студентів у яких відсутній інтерес до науково-дослідницької діяльності. Основний мотив виконання наукової роботи – необхідність отримати оцінку. Серед цих студентів більшість з низьким, іноді з середнім рівнем розвитку творчих можливостей. Вони мають середній іноді достатній рівень знань і не прагнуть знати більше, не володіють технологією дослідження і викладом матеріалу. Дослідницьку діяльність вважають за непотрібну.

Низький рівень готовності відрізняє студентів, які проявляють певний інтерес до окремих проблем, до певного питання; мають середній розвиток творчих можливостей, поверхнево усвідомлюють сутність проблеми. Ініціатива організації наукового дослідження належить викладачеві. Студент допускає помилки в логіко-змістовній стороні дослідження, не завжди добивається єдності процесуальної і логіко-змістовної сторони. Бажання займатися науковою роботою майже відсутнє. Виклад результатів дослідження реферативний.

Достатній рівень готовності передбачає наявність інтересу до наукової роботи, високого або середнього розвитку творчих можливостей, знання сутності науково-дослідницької діяльності, без самостійного виявлення всіх її характерних ознак; добре володіння більшістю дослідницькими і деякими загальнонауковими вміннями, намагання єдності процесуальної і логіко-змістовної сторін при доборі форм і методів організації наукового дослідження; невміння самостійно планувати наукове дослідження у зв'язку з недостатньою компетентністю. Для цих студентів характерно бажання стати дослідником. Виклад матеріалу реферативно-аналітичний, іноді творчий.

Високий рівень готовності передбачає потребу у науково-дослідницькій діяльності, високий рівень творчих можливостей, знання суті науково-дослідницької діяльності і вміння самостійно виявляти всі її характерні ознаки,

володіння дослідницькими і загальнонауковими вміннями, знання основних форм і методів організації науково-дослідницької діяльності; досягнення єдності процесуальної і логіко-змістовної сторін при доборі форм і методів науково-дослідницької діяльності; визнання соціальної ролі дослідницької діяльності дуже важливою у становленні нашого суспільства. Для цих студентів характерний творчий стиль, роботи творчого рівня.

Їх роботи відрізняє: розуміння суті наукового дослідження; вміння відшукати і сформулювати проблему, ввести необхідний понятійний апарат; сформулювати об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, довести її або спростувати; здійснити вибір методів і конкретних методик дослідження, провести аналіз результатів дослідження, узагальнити, зробити правильні висновки, оцінити межі застосування дослідницької моделі.

Аналіз статей, творчих робіт студентів магістратури дає нам можливість виділити декілька характерних для них рівнів науковості і творчості:

- реферативний рівень (стислий письмовий виклад основних положень теорії, наукових праць з проблеми дослідження) (I-II рівень готовності магістрів до науково-дослідної діяльності);
- аналітико-реферативний (стислий виклад на основі аналізу, творчої обробки літературних джерел, аналіз фактів і теоретичне обґрунтування, систематизація, класифікація, узагальнення. І на цій основі висловлювання критичних зауважень по суті опублікованого факту) (III-IV рівень готовності магістрів до науково-дослідної діяльності).

Кожний студент – неповторна особистість і розкритися може тільки в діяльності. Якою б не була праця (нудна, одноманітна, однопланова, різнопланова) потрібно шукати в ній творче застосування наявних у студентів можливостей. Лише на базі творчості студент може відчувати емоційне піднесення і духовне зростання. На думку В. О. Сухомлинського, гармонійного, всебічного розвитку, освіченості, духовного багатства, моральної чистоти – усього цього людина досягає за умов, коли поряд з інтелектуальною, моральною, естетичною культурою вона досягає високого ступеня культури праці, трудової творчості.

Контрольна робота до модуля.

Теоретичні питання.

I рівень.

- Охарактеризувати види науково-дослідницької роботи студентів магістратури.
- Перелічити вимоги до кваліфікаційної (дипломної) роботи.

II рівень.

- Розкрити сутність понять „проблема”, „наукова проблема”, „науковий факт”, „гіпотеза дослідження”.
- Обґрунтувати рівні творчої готовності до науково-дослідницької роботи.

Контрольні тести до модуля.

Виберіть з наступних тверджень правильні:

1. Індуктивна логіка передбачає формування тези на основі аналізу відомого загального положення.
2. Гіпотезу можна будувати, виходячи з очевидних істин.
3. Гіпотеза виникає в свідомості дослідника спонтанно.
4. Констатуючий (діагностичний) експеримент спрямований на вивчення педагогічно явища в умовах дії існуючого складу факторів, тобто тих, які були визначені до експерименту і не змінювались.
5. Індукція виявляє окреме як загальне, а дедукція виводить окреме із загального.
6. В уявному експерименті виділяються два етапи: формування уявної моделі експерименту та прогнозування, аналіз можливих експериментальних результатів.
7. За способом проведення вирізняються такі види спостережень: безпосереднє та опосередковане; причетне та непричетне.
8. Структура анкети складається з трьох частин: вступної, основної, демографічної ("паспортички").
9. Є три основні категорії тестів: тести успішності, тести здібностей та індивідуальні тести.
10. Метод класифікації у наукових дослідженнях дає можливість упорядкувати та класифікувати педагогічні явища на основі їх не типовості.

11. Існує два види абстракції: узагальнююча та типізуюча.

12. Аналіз і синтез – це два методи наукового пізнання, що не існують ізольовано один від одного.

13. Модель – це штучна система, яка відображає з певною точністю властивості об'єкта, що досліджується.

14. Аналіз – це уявне або фактичне розкладання цілого на частини, синтез, відновлення цілісності розглядуваного предмета в усьому розмаїтті його виявлення.

15. Основними критеріями, що характеризують сутність і зміст передового педагогічного досвіду, є новизна, результативність, актуальність, перспективність та стабільність.

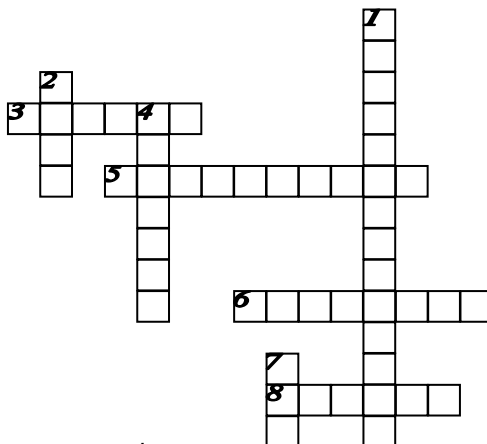
16. Граничним випадком абстрагування є конкретизація.

17. Під концепцією розуміється система взаємопов'язаних наукових положень, котрі використовує дослідник для досягнення потрібного результату.

18. Поняття "наукова проблема" і "наукова задача" тотожні.

19. Науково-педагогічне дослідження повинно включати не лише якісний аналіз явищ, що вивчаються, а й кількісний вимір отриманих експериментальних результатів.

Розв'язати кросворд № 1.

По горизонталі:

3. Стислий письмовий або усний публічний виклад змісту однієї або кількох наукових праць, що стосуються певної проблеми чи літературного твору.

5. Потреба у науково-дослідницькій діяльності, високий рівень творчих можливостей, знання суті науково-дослідницької діяльності, володіння технологією дослідження і викладом матеріалу.

6. Запозичення письменником ідей, мотивів, образів, сюжетів із творів інших письменників чи літератур з подальшим їх творчим осмисленням (трансформацією).

8. Науковий чи публіцистичний твір невеликого розміру в збірнику, журналі чи газеті.

По вертикалі:

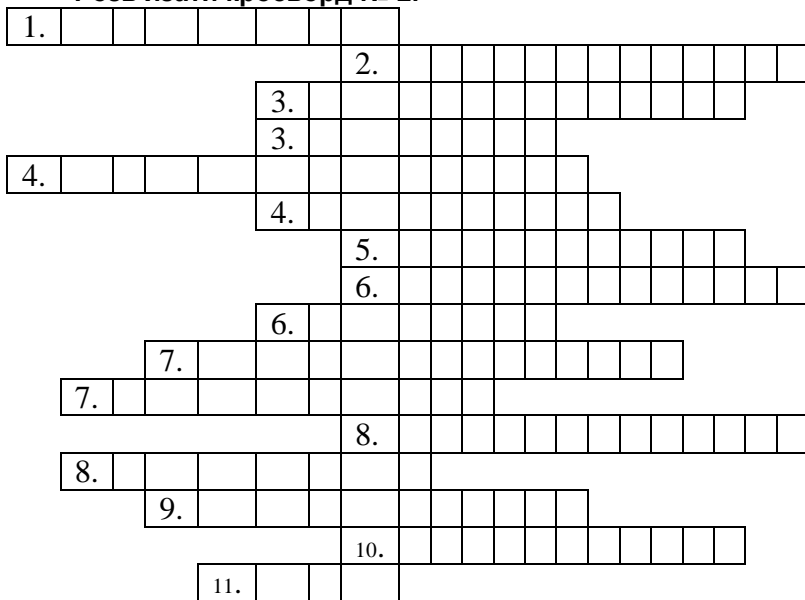
1. Спеціальні і загальнонаукові знання, які слугують методологічною основою до організації та проведення дослідження.

2. Стислі, лаконічно сформульовані основні положення доповіді, повідомлення тощо.

4. Коротка узагальнююча характеристика книжки або її частини, статті, рукопису тощо.

7. Невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висвітлює індивідуальні думки та висловлення щодо конкретного питання і не претендує на вичерпне і визначальне тлумачення теми.

Розв'язати кросворд № 2.

По горизонталі:

1. Пряме бачення суті речей, знаходження правильного вирішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів досягнення;

2. Спеціальні та загальнонаукові знання, які слугують методологічною основою до організації та проведення дослідження, загальнонаукові, дослідницькі вміння;

3. Здатність використовувати асоціації, в тому числі аналогії, а також віддаленість асоціацій;

4. Не стимульоване ззовні продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації, що не обумовлена ні практичними потребами, ні негативною оцінкою роботи;

5. Властивість особистості як необхідність у пізнанні не лише певних феноменів, але і їх систем;

6. Своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності, здатність створювати думки, що відрізняються від загально прийнятих поглядів;

7. Інтегральний пізнавально-мотиваційний показник рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі;

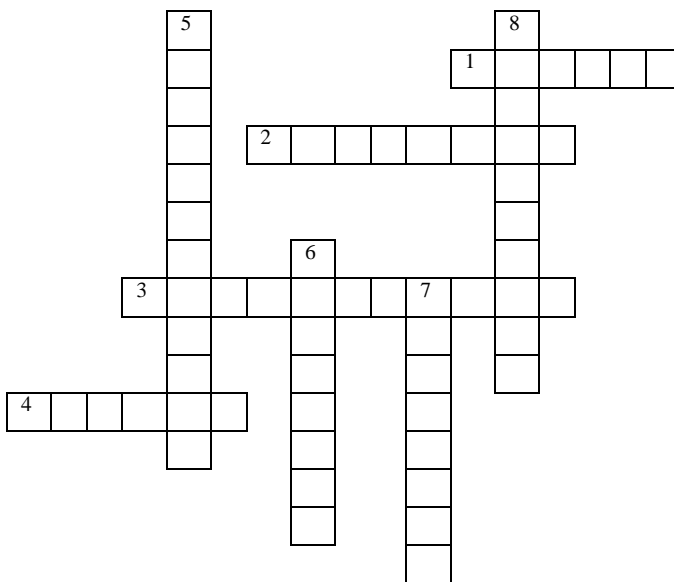
8. Альтернативність, здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та змінювати їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах;

9. Складний процес отримання, осмислення та переробки інформації, який завершується прийняттям рішення, вміння мислити логічно, пропонувати й аргументувати нові ідеї та способи їх втілення в життя;

10. Здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи вирішення проблемних завдань;

11. Самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних результатах діяльності.

Розв'язати кросворд № 3.

По вертикалі:

5. Метод, що дає можливість упорядкувати та класифікувати педагогічні явища на основі визначення їх однорідності.

6. Метод дослідження, який виводить окреме із загального.

7. Сукупність засобів, умов, пов'язаних у систему логічного процесу досягнення потрібного результату.

8. Метод, за яким відбувається зіставлення досліджуваних предметів та встановлення їх подібності або відмінності.

По горизонталі:

1. Штучна система, котра відображає з певною точністю властивості об'єкта, що досліджується.

2. Форма наукового пізнання, що спрямована на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між педагогічними явищами, узагальнення емпіричних даних на основі логічних висувань від конкретного до загального, від відомого до невідомого.

3. Науково-визначений дослід або спостереження досліджуваного явища у спеціально створених умовах, що дають змогу стежити за його перебігом, керувати ним, відтворювати щоразу при повторенні цих умов.

4. Уявне або фактичне розкладання цілого на частини, синтез, відновлення цілісності розглядуваного предмета в усьому розмаїтті його виявлень.

MODULE 7

Review Lecture: Organization of postgraduate students' scientific and research work.

The objective of the lecture: Familiarization of postgraduate students with the main requirements and types of research work for the Master's degree nominees.

The main problem: Clarification of the main requirements to the Master's degree thesis.

The guiding idea: Master's degree theses as the result of independent research activity.

Target Plan

1. Definition and importance of students' research work.
2. Master's degree nominees' works and its types.
3. General and specific requirements to the Master's degree thesis.
4. Requirements to the Master's degree theses in Pedagogics.

The scientific and research work of the postgraduate students is done according to the objectives of the educational process and assists in training of the highly qualified specialists. One of the main requirements for postgraduate students is the comprehensive development of their creative skills and researching abilities.

The scientific and research work of postgraduate students is aimed to development of the future teachers and researchers bents for search and research activities, creative solutions of the teaching and educational tasks in the educational institutions, and as well formation of the abilities and skills in application of research methods for solving of practical issues in the fiels of education and nurture.

It is assumed by practice of higher educational institutions that postgraduate students are often given the tasks for self work with requirements for preparation of:

- Summary tables;
- Structural block-diagram of the lectures;
- Topic-based crossword puzzles;
- Topic-based tests (single, multiple, alternative and ordered discretion);

- The list of definitions for key terms of the course referenced to the original sources;
- Annotation of articles (5 – 6 from the one topic), book or separate chapters being closely connected with the topic;
- Making abstracts and reports on topics specified by the teacher;
- Various group tasks that assume solution or modeling of problem situations.

Under conditions of students' active creative and cognitive activities, the works of the Master's degree nominees are considered to be more and more like to researching search. Students prefer creative tasks: preparing reports, abstracts; school experience research; publication of critiques and writing of the Master's degree theses.

Postgraduate students' work is the form of self-made creative work selected upon desire of the Master. Depending on the level of student's research skills formation the teacher can propose to write: an abstract, critique, essay, review, annotation or the terms of reference for research of certain phenomenon development genesis.

The most elementary form – an abstract – is the report on a certain topic including the review of scientific and the other sources related to the chosen topic or description of the scientific work content. It is important to stress the point that the abstract shall include not only interpretation of the appropriate scientific information, but also personal point of view as to the above.

The main requirements to the abstract:

- Comprehensiveness of the article or some topic based works representation;
- Compliance of the main theses and provisions selected by a reporter with the article content.
- Determination of methods selected by a reporter in the time of preparation of the abstract in order to solve a certain problem;
- Correspondence of a reporter's findings to the set objectives (is the research goal met or no?)

Having used the complicated theses, the thoughts of minor importance shall be stated in way, provided they clarify and give the arguments over the primary ones.

It is proven by research of S. Balashova that students showing an average level of researching skills shall be advised to write the critiques.

Article – is a minor scientific or journalistic publication being a specific research of a vital scientific, social and political or literature topic. It is considered that such article shall be characterized by reporting of the specific issues accompanied by required theoretical understanding. A scientific article being the critique is a research covering a wide range of materials and including rather thorough analysis of the scientific works, where certain problems, processes and phenomena are reported. It includes the characteristic of sensible pedagogical or the other phenomena, or processes, assessment, findings, observations or suggestions being the result of the analysis done.

The content, form, organizational method and manner of material reporting by the student shall comply with the style of critique. The students known to have a high level of researching skills may be offered to perform more complicated work – the essay.

Essay (Fr. *essai* – attempt, intention, draft) – is a small prose-style publication with free composition that reports individual opinions and statements about specific issue, while not pretending to exhaustive and determinative interpretation of the topic concerned.

The results of scientific and research work done for different subjects may be submitted by postgraduate students in one of the following forms: a scientific summary, a scientific report, methodological findings as to researched topic and scientific article.

However, the final result of the postgraduate student's research self work shall be the Master's thesis that may be called as the Master's degree thesis. Determinative feature of the said thesis is the clearly expressed individual character.

The Master's degree thesis shall be prepared by a student at the final grade level according to requirements of the educational and professional program for specialists to be qualified as 'Masters'. The Master's degree thesis is considered to be the qualification-confirming scientific and practical work containing mathematically grounded theoretical or experimental results and scientific provisions that provides an evidence of the student's ability for independent scientific research in the selected sphere of knowledge.

The results of research performed by the author and summarized in the Master's degree thesis shall comply with one of the following requirements:

- Providing of scientifically grounded observations and findings of theoretical and practical importance that enable reasonable solution of the certain task;
- Obtaining of the new scientifically grounded or experimental results being of high importance for certain field of science.

The research results shall be approved by publications in printed mass-media and scientific bulletins, reports made in the time of scientific or scientific and practical conferences, etc.

The Master's degree thesis shall be submitted in the form of duly drawn up (printed) research consisting of no less than thirty conditional pages of the main text (for environmental and geographical and physicomathematical specialization) or of no less than forty pages (for specialties pertaining to the humanities). The Master's degree thesis shall be kept within files of Higher School for at least five years.

General criteria of the said theses evaluation are mainly the same as the criteria of dissertations evaluation. The aforesaid criteria are: actuality of the problem selected for research, its theoretical and practical importance, independence of the research work, availability of the experimental data; innovative approaches to problem research; methodological validity, coincidence of the research methods with the subject thereof; appearance of the text; availability of the grounded findings and correct interpretation by application of the scientific terms.

The adequate and objective interpretation of the accumulated pedagogical facts may be composed only if it is based upon theoretical research methods. Any pedagogical phenomenon shall be considered from the angle of its influence on the total result of the pedagogical work together with the other phenomena. Application of the analytical research methods provides for an option enabling to single out individual aspects, signs, features and peculiarities from any pedagogical phenomenon. The analysis assists to examine the most complicated phenomena, namely to separate diverse facts, compare it and finally, to select the typical ones. Thereby, the research strategy is being built, thus assuming certain alternation of both: empirical and theoretical methods.

The quality of the Master's scientific and research work is dependable upon the level of the Master's readiness for its organization and performance. The readiness shall be understood as integrative property reflecting the ability of personality to arrange supervised by a teacher own scientific and research activity in the course of studying that includes the following components: creative skills, competence, mastering the technology of the scientific research and reporting with following defense of the scientific research results.

Creative skills – is the system of intellectual and creative qualities of the personality promoting the success of creative activities. It is composed from the following sub-systems:

- orientational sub-systems (motives, interest and demands);
- personal character traits sub-systems (firmness of purpose, working capacity, conscientiousness, etc.);
- skills sub-systems (individual peculiarities of the creative processes);
- creative skills sub-systems.

The following are individual and creative qualities required for the future research:

1). Creative thinking, i.e. the ability to produce new ideas, hypotheses and problem tasks expression methods.

2). Intuition. Direct view to the essence of the matter, selection of the proper solution of the problem without understanding the ways and methods for the above.

3). Creative imagination. Independent creation of the new images being reflected in original and valuable results of activities.

4). Divergence of thinking. Alternativeness, the ability to propose a few approaches to solution of the task, skills for viewing problems and objects under different angles.

5). Originality of thinking, i.e. singularity of mental qualities, mental activity type; ability to work out thoughts being different of the commonly adopted views.

6). Associativity of thinking. The ability to use associations, including analogies, and devious associations.

7). Intellectual activity. This is the integral cognitive and motivational indicator of the creative personality development level based on the intellectual initiative.

The intellectual initiative is not the continuation of thinking due to external stimulation, but the continuation of the mental

activity out of the specified situation that is conditioned neither by practical needs, nor by negative evaluation of the work.

Student's competence in the scientific and research work shall be understood as special and comprehensive scientific knowledge serving as the methodological basis for organization and performance of research (these ones are different for each direction of pedagogical research), comprehensive scientific and research skills, in particular, in:

- organization of the own mental activity;
- literature search and bibliographic review of scientific sources;
- justification of the research topic actuality;
- clear setting of the research goal and objectives;
- operating the conceptual framework;
- competent application of scientific cognition methods;
- defining of the research object and subject;
- formulation of hypothesis, proving or disproving its validity;
- justification of the scientific novelty and practical importance of the research;
- reporting research results in numerical and graphic forms;
- defending of the own research results in appropriate way.

Gaining expert-like skills in the scientific research technology requires the system approach to the organization of the scientific research. It is based upon the main phases and methods of the scientific research. This is a creative search that being the didactic process may be divided into following stages: a) search of problem; b) concentration on, absorption in the problem; c) information collection, interrelated data merging; d) material incubation, analysis, understanding and systematization; e) acknowledgement or insight – generation of idea; f) verification and application in way of logical thinking or experiment.

Exposition of the research material is dependable upon the level of students' readiness for scientific and research activities.

Observations and experimental surveys of several year's standing enable us to determine four levels of students' readiness for scientific and research activities: extremely low, low, satisfactory and high.

The extremely low level is inherent to the students who are not interested in the scientific and research activities. Research work is motivated only by the need to get a certain grade. Most of such students have a low, sometimes medium level of creative skills development. They have a low, sometimes medium level of

knowledge and do not seek for its improvement; they have not got any skills in application of research technology and material reporting. The research activity is considered by them to be unnecessary.

The low level of readiness is typical for the students somehow interesting in certain problems. Such students have medium level of the creative skills development and go into the root of matter in perfunctory manner. The organization of scientific research is initiated by teachers. Students make mistakes in the logical and meaningful component of the research; he does not always able to provide integrity of the procedural and logical and meaningful components. He is practically indifferent to the scientific work. The research results are reported by him in abstract form.

The satisfactory level of readiness assumes the presence of interest in the research work, availability of high or medium level of creative skills development, awareness about the essence of the research work, however without independent determination of all specific attributes; rather good skills in research and some general scientific methods; trying to strive for integrity of procedural and logical and meaningful components in the time of selection of the scientific research organization form and methods; absence of skills for independent scheduling of the scientific research that is conditioned by the lack of competence. These students are known for desire to become researchers. The subject matter is reported in abstract-analytical, sometimes creative form.

High level of readiness assumes the need for scientific and research activities, presence of high creative skills, awareness about the essence of scientific and research activities and skills for independent determination of its specific features, application of research and general scientific skills, awareness about the scientific research organization main form and methods; providing the integrity of the procedural and the logical and meaningful components in the time of selection of scientific research organization form and methods; recognition of the importance of the research work social role for the formation of our society. Such students are characterized by creative style and creativity of the work.

Their works are notable for: understanding of scientific research essence; ability to find out and state the problem,

introduce required conceptual framework, define the object, subject, goal, objective and hypothesis with following proving or disproving thereof; ability to select specific research methods, analyze the research results, generalize and make proper conclusions and finally, to assess the application scope for the research model.

Analysis of postgraduate students' articles and creative works provides for setting of some levels of the scientific character and creativity being inherent to the above:

- Abstract level (brief written report on main theoretical and scientific provisions as to the research problems) (I-II level of the Master's readiness for scientific and research activities);

- Analytical and Abstract level (brief report based on the analysis and creative processing of literature sources, the analysis of facts and theoretical justification, systematization, classification and generalization. Making critical remarks as to the matter of the published fact on the basis of the above) (III-IV level of the Master's readiness for scientific and research activities);

Each student is considered to be the unique personality that may be revealed only during his activity. Whatever work is done (tedious, monotonous, typical or versatile) it shall be necessary to strive for creative application of students' skills in such work. The creativity is just the only basis for emotional enthusiasm and spiritual growth of students. V. Sukhomlynskyi considered that anyone can make progress in harmonious and comprehensive development, erudition and literacy, thus achieving spiritual wealth and morality, only under conditions if intellectual, moral and esthetic culture is accompanied by the high level of culture in work and working creativity.

The key words: Master's degree thesis, abstract, theses, essay, article, readiness for scientific and research.

РОЗДІЛ III. 3 історії вищої педагогічної освіти

МОДУЛЬ 8

Оглядово-установча лекція на тему: Соціально-історичні характеристики розвитку системи вищої педагогічної школи в Україні. Система вищої педагогічної освіти за кордоном (США, Франція, Англія, Німеччина, Японія, Південна Корея, Китай).

Мета: Познакомити магістрантів з основними етапами розвитку вищої освіти і, зокрема, вищої педагогічної освіти в Україні, проаналізувати основні тенденції розвитку педагогічної освіти за кордоном.

Основна проблема: Виявити головні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Україні, виявити закономірності розвитку педагогічної освіти в кожній окремій країні.

Провідна ідея: Знання історії становлення вищої освіти в Україні дає можливість оцінити і зрозуміти сучасний стан і перспективи її розвитку, світовий досвід підготовки педагогів свідчить про оригінальність, унікальність регіональних типів педагогічної освіти, а також про спільні тенденції перспективи їх розвитку.

План

1. Передісторія вищої школи освіти в Україні, українська вища педагогічна школа до жовтневого перевороту.
2. Вища педагогічна освіта доби Центральної Ради.
3. Педагогічна освіта в Україні радянського періоду.
4. Відродження національної педагогічної освіти у незалежній Українській державі.
5. Вища педагогічна освіта в США.
6. Система вищої педагогічної освіти у західноєвропейських країнах (Франція, Англія, Німеччина).
7. Система вищої педагогічної освіти в Японії, Китаї, Південній Кореї.

Основні поняття теми: братська школа, колегіум, гімназія, університет, класичний університет, академія, інститут, інститут соціального виховання, національна школа,

національна система навчання і виховання, коледж, багатoproфільний університет, дослідницький університет, класичний університет, велика школа, громадянський університет, університетський центр, академія.

Обрані методи: лекція-прес-конференція.

Обладнання: схеми, діафільми.

Рекомендована література:

1. Закон України «Про вищу освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія, теорія. – Київ: Либідь, 1998. – С. 8-286.
3. Бобраков С. Порівняльний аналіз узагальнення досвіду професійної підготовки вчителів у ВНЗ Німеччини та України / С. Бобраков // Порівняльно-педагогічні студії. – К., 2013. – № 2-3 (16-17). – С. 152-157.
4. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубенко, І. І. Бабан. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
5. Капранова В. А. Сравнительная педагогика. Школа и образование за рубежом: учеб. пособ. / В. А. Капранова. – Минск: Новое знание, 2004. – 222 с.
6. Компетентністний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарок. – К.: К.І.С., 2014 – 112 с.
7. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб. / Л. А. Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
8. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник / А. А. Сбруєва. – [2-ге вид.]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 320 с.
9. Соколова А. В. Професійна підготовка вчителя у системі педагогічної освіти Англії і Шотландії: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / А. В. Соколова. – Одеса, 2009. – 20 с.

- 10.Чепіль М. М. Порівняльна педагогіка: нав. посіб. – К.: Академ видав., 2014. – 215 с.
- 11.History of Education in Ukraine [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://timetostudy.com.ua/about-life-in-ukraine/history-of-education-in-ukraine/>
- 12.Ukraine - Teaching Profession [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/1602/Ukraine-TEACHING-PROFESSION.html>
- 13.Higher Education in Ukraine [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://educationconferenceua2012.org.ua/index.php/conf1/2012/schedConf/overview>
- 14.The Educational System of Ukraine [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://norric.org/files/education-systems/Ukraine2009>
- 15.Teacher Training. History in the United States [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.infoplease.com/encyclopedia/society/teacher-training-history-united-states.html>
- 16.History of Education, of Teacher Training and Teaching [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.oocities.org/histedu/>
- 17.The Teaching Profession [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://members.tripod.com/h_javora/jed4.htm
- 18.Educational System and Practice in Japan [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.cried.tsukuba.ac.jp/keiei/kyozai_ppe_f8.html
- 19.Teacher and Principal Quality [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-teacher-and-principal-quality/>
- 20.China - Teaching Profession [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/277/China-TEACHING-PROFESSION.html>
- 21.Xudong Zhu Reconstruction of the Teacher Education System in China [Електронний ресурс] / Xudong Zhu, Xue Han. – режим доступу:

<http://ehlt.flinders.edu.au/education/iej/articles/v7n1/Zhu/paper.pdf>

Історія освіти в Україні тісно пов'язана з історією українського народу. У розвитку української культури і освіти особливу роль відіграли братства, відомі як організації релігійного характеру. Історія їх давня. Початок заснування братств деякі джерела пов'язують ще із XI століттям, коли члени ремісничих гільдій та цехів почали об'єднуватися з метою взаємодопомоги та згуртування парафіян. Ґрунт для утворення двох явищ – релігійної полеміки і національної школи був створений у процесі боротьби між православ'ям та католицизмом. Народна школа, що повстала й поширилась зусиллями релігійно-національних організацій – братств, привела до організації вищої освіти з релігійним забарвленням. (Д. Чижевський).

Першим вищим навчальним закладом в Україні вважають Острозьку академію. Князь Острозький одним із перших “завів у своєму місті Острозьку вищу школу”. Людина з державницькими устремліннями, князь К. К. Острозький, за словами Івана Огієнка, виробив і почав провадити в життя план поширення освіти в Україні. Він сприяв створенню церковних братств у містах України, організації при них шкіл, а то й друкарень. В Острозі він заснував Острозьку академію. Дата заснування у різних джерелах різна (1576, 1580, 1578).

Є всі підстави вважати Острозьку академію таким навчальним закладом, де готували не тільки вчених–богословів, а й, насамперед, це була навчальна установа вищого типу. Питання про тип школи тривалий час залишалося дискусійним. Чи була Острозька академія вищим навчальним закладом? “Вища школа”, “вища освіта” – історично зумовлені поняття, їх треба розглядати з урахуванням історичного часу (йдеться про останню чверть XVI століття).

Для того, щоб встановити тип школи, треба виходити з таких позицій: мета цього закладу, його устрій чи організація, склад викладачів, коло навчальних дисциплін, рівень їх викладання, рівень освіти, причетність викладачів до науково-дослідної роботи, оцінка роботи закладу громадськістю. За цими показниками Острозька академія була вищою школою.

Другим вищим навчальним закладом була Києво-Могилянська академія (1615-1817). Київська академія як вища школа формувалася упродовж кількох десятиліть.

У 1632 році київська громада домоглася об'єднання Лаврської та Братської шкіл. Новий навчальний заклад, що дістав назву Києво-Могилянської колегії, невдовзі став справжнім університетом, який виховав сотні представників української інтелігенції за зразком західної культури.

Опікуном–проректором новоствореного закладу стає Петро Могила (1596-1647) – син молдавського господаря, на якого чекав молдавський трон.

На початку XVIII ст. у Київській академії навчалися понад дві тисячі студентів, у тому числі із зарубіжних країн.

Київська академія була справді демократичним і водночас елітним вищим навчальним закладом. Тут вчилися представники різних народів і різних станів. Серед вихованців академії були видатні вчені, письменники, композитори, державні і релігійні діячі, просто освічені люди. Шість гетьманів України здобули освіту в Києво-Могилянській колегії-академії: Іван Виговський, Іван Мазепа, Пилип Орлик, Павло Полуботок, Іван Самойлович, Юрій Хмельницький. Петро Конашевич-Сагайдачний (1614-1622) був її засновником і водночас навчався в ній. Випускниками академії стали: Григорій Сковорода, Дмитро Туптало, Олександр Безбородько, Петро Гулак-Артемовський, Максим Березовський, Пилип Козацький, Дмитро Бортнянський, Йов Борецький – перший ректор Київської братської школи, Митрополит Київський.

Дослідники засвідчують, що з початку XVIII ст. латинська мова поступово витіснялася в школах українською. Такі відомі професори Академії, як Касіян Сакович, Петро Могила, Сильвестр Косов, Лазар Баранович, Іоанікій Галятовський, Дмитро Туптало, Інокентій Гізель, Феофан Прокопович, Стефан Яворський, Симеон Полоцький та ін., у своїх літературно-публіцистичних творах, промовях поряд із латинською широко користувалися українською і польською мовами. Слід також пам'ятати, що переважна більшість студентів і професорів Києво-Могилянської академії були українцями і щоденною мовою їх була розмовна українська мова.

Навчання “спудеїв” Києво-Могилянської академії організовувалось на демократичних засадах. Новоприбулих приймали протягом всього навчального року з 1 вересня до перших чисел квітня. Вікових обмежень для зарахування не було (з 11 до 24 років). Термін навчання становив 12 років. Навчальний рік розбивався на три семестри, кожний семестр закінчувався екзаменами. Тричі – протягом року встановлювалися короткі перепочинки–рекреації. Частина студентів (2/3) екзамен не складала. В кінці кожного семестру вони писали, так звані, великі дисертації і захищали їх у присутності всіх студентів. Вчився кожен стільки, скільки бажав. Після закінчення повного навчального курсу чи будь-якого старшого класу студент отримував атестат за підписом ректора чи префекта, завірених печаткою Академії. До послуг студентів була лікарня, бурса, книжна лавка.

З 1701 р. Київська колегія отримала офіційний статус Академії. З 1710 року ректором Академії став Феофан Прокопович – випускник Київської Академії, професор риторики. Києво-Могилянська Академія проіснувала з 1632-1817 рік. На зорі становлення Російської Академії з двадцяти академіків – тринадцять були українцями, випускниками Києво-Могилянської академії.

У XVII-XVIII століттях розвиток вищої школи в Україні гальмувався, головним чином, двома чинниками, а саме: розвиток вищої школи в тій частині, що входила до складу Росії, відбувався в жорстких умовах абсолютної русифікації, а в регіонах, що входили до складу Польщі, Австро-Угорщини та Румунії, здійснювалися відповідно полонізація, онімечення та румунізація населення.

Визначальну роль у розвитку освіти на західноукраїнських землях відіграв Львівський університет, хоча цей навчальний заклад був заснований (1661 р.) з метою посилення полонізації українського населення.

Львівський університет – найдавніший з класичних університетів України. Час його заснування різні джерела подають по-різному. Існує думка, що час заснування відноситься до 1661р. За іншою точкою зору, Львівський університет остаточно засновано цісарським декретом від 21 жовтня 1784 р.

Визначну роль у розвитку української науки відіграло наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ), яке очолював

М. Грушевський. Публікації ж Львівського університету виходили польською мовою. До першої світової війни Львівський університет мав чотири факультети: богословський, філософський (у 20-х роках перетворений на гуманітарний і математико-природничий), правовий і медичний. З кінця XIX століття розпочалася боротьба за створення самостійного окремого українського університету.

В університеті викладали видатні історики Іван Крип'якевич, Степан Томашевський, Михайло Грушевський – славетний професор української історії, який очолював наукове товариство ім. Т. Шевченка.

Харківський університет – перший на території України, що входив до складу Російської імперії – був заснований наприкінці січня 1805 р.

Університетські вчені видавали українські альманахи, етнографічні збірки, інші україномовні видання. Певною мірою цьому сприяв університетський статут (1863 р.), згідно з яким університетам Росії надавалася часткова автономія. Проте після вбивства у березні 1881 р. царя Олександра II з лібералізмом було покінчено. Новий статут (1884 р.) скасовував всі привілеї цих вищих навчальних закладів, які тепер мали повністю підлягати Міністерству освіти. Була заборонена виборність ректорів, деканів, і навіть професорів: керувати університетами став чиновник – куратор округу. Водночас обмежувались права професорських рад. Лише у 1905 р. після відомих революційних подій, у Росії був підготовлений новий університетський статут. На цей час Харківський університет став осередком українського націонал-демократичного руху. За деякими даними, вже тоді професор Д. Багалій викладав українською мовою. У 1905 р. рішенням Вченої ради університету І. Я. Франкові та М. Грушевському були присвоєні вчені звання. Після 1917 р. університет був спочатку реорганізований в Академію теоретичних знань, а згодом в Університет народної освіти, якому було присвоєно ім'я професора О. Потебні.

Київський університет був відкритий 15 липня 1834 р. Була використана матеріальна база Кременецького ліцею, який був закритий в 1831 р. у зв'язку з тим, що студенти польські брали участь у збройному повстанні проти царизму. Спочатку у навчальному закладі функціонував усього один факультет – філософський. Він мав два відділення –

історичне і фізико-математичне. Серед викладацького складу були польські, російські та німецькі професори, зокрема, поляки – викладачі Кременецького ліцею. Ректором Київського університету було призначено Михайла Максимовича (1804-1873) – визначного вченого-природознавця, який очолював кафедру ботаніки Московського університету.

Становлення Київського університету як навчального закладу відбувалося з великими труднощами; навчальний процес у ньому неодноразово припинявся.

Проте в нелегких умовах університет виховав цілу плеяду видатних вчених: Володимир Антонович (1834-1908) – історик, археолог, етнограф, засновник історичного товариства; Дмитро Багалій (1857-1932) – видатний історик XX століття вивчав творчість Т. Шевченка і І.Франка; Михайло Драгоманов (1841-1895) – публіцист, історик, літературознавець, фольклорист, економіст, філософ, громадський і культурний діяч, випускник і викладач цього університету; Михайло Старицький (1840-1904) – український письменник і культурно-громадський діяч. В університеті викладали В. І. Вернадський, Д. О. Траве. Постійними членами Київського університету були І. С. Тургенєв, Д. І. Менделєєв, М. Жуковський.

Одеський університет (1865 р.) створювався як Новоросійський на базі Рішельєвського ліцею, що функціонував в Одесі з 1814 р. З початку свого існування університет мав історико-філологічний, фізико-математичний, юридичний і медичний факультети. Ініціатором відкриття Одеського університету був відомий вчений-педагог М. І. Пирогов, а також М. М. Могилянський та генерал-губернатор П. Строганов. Ім'я І. Мечникова присвоєно з 1945 р. Серед викладачів і вихованців Одеського університету багато вчених: Ілля Мечников (1845-1916) – видатний біолог, професор зоології й порівняльної анатомії Новоросійського університету в Одесі; Данило Заболотний (1866-1929) – видатний український мікробіолог і епідеміолог, один із основоположників вітчизняної наукової епідеміології; Олександр Богомолець (1881-1946) – видатний український патофізіолог, академік (з 1929 р.) та президент (з 1930 р.) АН УРСР, закінчив медичний факультет Новоросійського університету (1906 р.).

Чернівецький університет (1875 р) був заснований з німецькою мовою викладання, але з самого початку його існування тут діяли кафедри української мови і літератури. В 1918–1920 р. університет перетворено на румунський, було скасовано українські кафедри, кількість студентів-українців значно скоротилась. У ньому навчались Іван Франко, Лесь Мартович. Після приєднання Буковини до УРСР у 1940 р. університет був реорганізований. Кількість факультетів зросла до семи, а з 1995 р. – до тринадцяти. В їх складі знаходилися понад 50 кафедр.

Вища педагогічна національна школа в своєму розвитку пройшла наступні етапи: 1804-1917 рр. – становлення педагогічної освіти; 1917-1920 рр. – активні пошуки змісту, форм і методів будівництва нової вищої педагогічної освіти за різних форм державної влади; 1921-1934 рр. – формування та інтенсивна підготовка національних педагогічних кадрів; 1935-1985 рр. – утвердження єдиної всесоюзної системи вищої педагогічної освіти. Уніфікація її змісту, форм та методів; наступний етап – розбудова нової національної вищої школи на демократичних засадах. Проблема педагогічних кадрів в Росії була вперше поставлена в 1803-1804 рр. у зв'язку зі шкільною реформою. Не зважаючи на вимоги духовенства надати йому переважне право на заміщення вчительських місць священнослужителями, які не мали загальної і спеціальної підготовки, при університеті були створені закриті трирічні педагогічні інститути. За статутом вони вважались відділеннями університетів. Усі студенти університету протягом трьох років слухали певний цикл предметів, після чого переходили в “головне відділення наук відповідно до їх майбутнього стану”. Ті, хто готував себе до педагогічної діяльності вступали до педагогічного інституту. Студентів готували до викладання всіх предметів у гімназіях. Професори університету мали присвячувати одну годину на тиждень для “особливого наставлення учительських кадрів”. Ректор педагогічного інституту керував їхнім навчанням. Такі інститути були організовані у 1811 р. при Харківському університеті, а в 1834 р. – при Київському. В інституті було визначено, що досвідчених учителів можна підготувати лише за допомогою універсальних лекцій. Майбутній педагог мусив знати про поступальний розвиток усіх відомих систем і теорій науки, мати навички самостійної праці і наукового

дослідження, добре і дохідливо викладати учням навчальний предмет. Тому особлива увага в інститутах приділялась прищепленню студентам навичок викладання. Професори університету і викладачі розвивали у студентів красномовство, уміння правильно і чітко висловлювати свої думки; вимагали від студентів усно і письмово викладати матеріал, що мало важливе значення для майбутньої педагогічної діяльності. У кожному інституті навчалось 24 студенти, які після закінчення зобов'язані були пропрацювати в учительському званні не менше шести років. Незважаючи на те, що педагогічні інститути готували добре підготовлених учителів, які мали чітко виявлені професійні інтереси (і потреба в них невпинно зростала), проіснували ці навчальні заклади лише до кінця 50-х років XIX століття.

Педагогічні інститути замінили курсами. В листопаді 1858 р. при всіх університетах почали працювати дворічні педагогічні курси для осіб, які мають вищу освіту і виявляють бажання присвятити себе педагогічній діяльності.

Київський університет готував на курсах учителів фізики, математики, історії, географії, російської мови для середніх навчальних закладів. Для всіх студентів університету на педагогічних курсах обов'язковим було вивчення логіки, психології, історії педагогіки і основ дидактики. Кожний, хто закінчив курси, повинен був написати і захистити твір на задану тему, а також прочитати лекцію. Учителів і вихователів вищої кваліфікації готували на Вищих жіночих курсах, а також у педагогічних інститутах. У Києві для жінок з середовища інтелігенції "Товариство друзів юного дитинства" створило Фребелівський дворічний педагогічний університет (вересень 1907 р. Слід зазначити, що в інституті працювали курси крою і шиття, рукоділля і домоводства. Навчання було платне – 60 карбованців на рік. При інституті працювала річна "школа нянь").

Учителів для гімназії готував Ніжинський історико-філологічний університет князя Безбородька, створений у 1875р. на базі юридичного ліцею, з контингентом спочатку 100 чоловік, а в наступні роки – 40-42 студенти. Строк навчання складав чотири роки: два роки теоретичного навчання, і два – практичного. На навчання приймалися особи, які закінчили гімназію чи духовну семінарію, склали

екзамен з російської і давніх мов і не мали моральних і тілесних вад.

Дореволюційна вища педагогічна освіта не мала заочної форми навчання; проте екстернат був присутній. У системі педагогічної освіти в 1872 р. з'явилися трирічні вчительські інститути, що готували фахівців для міських, а з 1912 р. – для вищих початкових училищ. В Україні у 1880 р. було їх два: у Глухові (1874 р.) та Феодосії (1872 р.). Вони вели підготовку вчителів широкого профілю. Прийом на навчання провадився з 16 років для учнів усіх станів і звань. Студенти вивчали Закон Божий, російську мову, арифметику, геометрію, географію, природознавство, педагогіку з дидактикою, спів, гімнастику. Чіткої спеціалізації не було, психологія не була включена до навчальних планів, на педагогіку і дидактику відводилось лише по дві години на тиждень. Учительські інститути не давали вищої освіти і права вступу до університету. В Україні станом на 1 січня 1917 р. підготовку вчителів здійснювали сім учительських інститутів: Київський, створений 1 червня 1909 р.; Вінницький, створений 1 липня 1912 р.; Чернігівський, створений 1 липня 1916р.; Глухівський, створений у 1874 р.; Катеринославський, створений у 1910 р.; Миколаївський, створений у 1913 р.; Полтавський, створений у 1914 р. Проте контингент студентів цих навчальних закладів був невеликим.

1917-1920 рр. вважаються періодом створення системи вищої педагогічної освіти України 1917-1920 роках.

26 червня 1917 р. прийнято декларацію Генерального секретаріату на чолі з І. М. Стешенком (з 12 січня 1918 р. – незмінний міністр народної освіти УНР), в якій визначалася основна програма розвитку національної школи, а також підготовки педагогічних кадрів. Незважаючи на складні умови життя, в ці часи було проведено два Всеукраїнських вчительських з'їзди (в квітні та серпні), а також Всеукраїнський професійний з'їзд (13-15 серпня 1917 р.), які виробили шлях розвитку національної освіти та організації українського вчительства. З часу проголошення в Україні незалежності було дещо зроблено, особливо в організаційному плані, для підготовки національних кадрів. Так, науковим товариством та Київським кооперативним комітетом 5 жовтня 1917р. був заснований Київський Український народний університет у складі трьох факультетів: історико-філологічного, фізико-

математичного і правового, а також підготовчих курсів при загальній кількості 1400 слухачів. Очолив університет професор І.М.Ганицький. Лекції проводилися в університеті св.Володимира.

У цей час почали функціонувати: Педагогічна академія в Києві (з 7 листопада 1917 р.) для підготовки вчителів українознавства; Український державний університет (у Кам'янці на Поділлі, з 1 липня 1918 р.) з початковою кількістю студентів 493 особи; Українське відділення Київського вищого педагогічного інституту Фребелівського товариства (першим директором якого була С. Ф. Русова); крім того, товариство "Просвіта" відкрило історико-філологічний факультет у Полтаві. У Києві, Одесі, Катеринославі почали діяти факультети з російською, єврейською і польською мовами викладання.

З 1919 року у зв'язку з переходом влади до Радянського уряду в Україні розпочинається перебудова педагогічної освіти і створення вищої педагогічної школи. Ставилося завдання підготовки не просто вчителів, а вчительських кадрів нового суспільства. Нарком освіти України розробив спеціальну інструкцію про реорганізацію навчального процесу в учительських семінаріях та інститутах, головними положеннями якої були: ознайомлення з історією революційного руху, історією побудови соціалізму, введення ручної праці, образотворчого мистецтва, курсу українознавства; ознайомлення з найбільш практичними методами дослідження здібностей учнів, розвитку в майбутніх учителів любові до продуктивної праці; ознайомлення їх не лише в теорії, а й на практиці з методами створення самоврядування у школі.

21 травня 1919 р. була створена комісія для реформи педагогічних навчальних закладів у складі педагога-методиста О. Ф. Музиченка, директора Київського учительського інституту К. М. Щербини. В основу роботи педагогічних ЗВО були покладені матеріали Московської наради з підготовки вчителів (18-25 серпня 1918 р.). Кількома директивами уряду було знято юридичні перепони на шляху здобуття вищої освіти. Вища школа стала доступною для всіх трудящих. Ці питання в Україні вирішувала Рада робочо-селянської оборони, яка приїжджала до Чернігова у зв'язку з наступом на Київ денікінської армії. Рада оборони схвалила

створення педагогічних інститутів у Чернігові (вересень 1919 р.), Полтаві (червень 1919 р.), Херсоні (липень 1919 р.), Житомирі (жовтень 1919 р.). Рада виходила з тих міркувань, що чим нижчим був ступінь школи, тим глибшою і серйознішою мала бути педагогічна підготовка.

У 1920-1921 рр. для забезпечення вчителями всіх типів шкіл, вищих жіночих курсів, вчительських інститутів і семінарій створено нову форму вищого навчального закладу – інститут народної освіти (ІНО).

Наступним етапом розвитку освіти в Україні стало впровадження нових організаційних форм і методів підготовки вчительських кадрів (1921-1928 рр.).

Влітку 1922 р. відбулася Перша Всеукраїнська нарада з питань освіти. А 22 листопада 1922 р. уряд прийняв постанову “Про введення в дію Кодексу законів про народну освіту” і встановив структуру, мету, систему народної освіти в Україні. У січні 1922 р. в 12710 школах навчалися 995505 учнів. У 6105 школах заняття проводилися українською мовою, у 1966 – українською і російською мовами, 3404 – російською мовою, 119 – єврейською, 102 – польською, 280 – іншими мовами. Підготовку вчителів для єврейських шкіл здійснювали технікуми в Києві, Харкові, Вінниці, Житомирі, Одесі.

На підставі вказаного кодексу в 1923 р. у вищих закладах освіти були створені предметні комісії, куди входили викладачі і студенти. Їх завданням була підготовка навчальних планів, нових методик навчання. При ректораті працювали бюро, а при них – комісія для здійснення контролю за дисципліною. Всі заклади вищої освіти працювали на основі тимчасового положення, яке передбачало три форми контролю: поточний – перевірка відвідування, періодичний – заліки з обов’язкового мінімуму знань, та індивідуальний (контроль здійснювався контрольно-методичною комісією). Основними формами занять були лекції, практичні, практикуми.

Тимчасове положення – це основний документ вищого педагогічного закладу, який визначав усі сфери його діяльності. Пізніше, в червні 1927 року, постановою уряду було затверджено Положення про інститути УРСР.

Для становлення і розвитку вищої педагогічної школи велике значення мала друга Всеукраїнська конференція з

педагогічної освіти (22-28 липня 1923 р.), третя Всеукраїнська педагогічна конференція з педагогічної освіти (27 жовтня 1924 р). На конференціях піднімалися питання про поліпшення якісного складу вчительства, перегляд у мережі педагогічних навчальних закладів.

На подальший розвиток вищої педагогічної освіти України вплинули рішення партійної наради з питань народної освіти, що обговорила проблеми підготовки вчительських кадрів, а також Всесоюзної наради наркомів освіти з питань узгодження організаційних форм навчальної діяльності (1924 р). У зв'язку з впровадженням обов'язкових початкового і семирічного всеобучу значно зросла потреба в учительських кадрах.

З 1923 по 1928 рр. у республіці здійснювалась українізація педагогічних навчальних закладів. Наркомос України встановив для кожного вищого навчального закладу термін цілковитої українізації (зокрема, для педагогічних інститутів це 1927-1928 рр.). Викладачів, які не могли перейти на викладання українською мовою, звільняли. Інститутів з українською мовою викладання було: у 1923 р. – 30,8%, 1924 – 39,0%, 1925 – 33,3%, 1926 – 40,7%.

У цей період, а саме з 1922 року, в інститутах були введені стипендії, які нараховувались за поясом коефіцієнтом: 1 пояс – Харків – 27 крб.; 2 пояс – Київ, Дніпропетровськ, Луганськ, Запоріжжя – 24 крб.; 3 пояс – Одеса, Миколаїв – 23 крб.; всі окружні міста – 21 крб.; 5 пояс – поза окружними центрами – 19 крб.

З 1928 року починається утвердження адміністративно-командної системи (1928-1941 рр), формування культу особи Й. Сталіна. Цей період позначений розгулом сталінської педагогіки, коли піддавалися анафемі не тільки соціологія і кібернетика, педагогіка і психологія, генетика і педологія, а й творчість, ініціатива, педагогічна самостійність.

У березні 1929 р. уряд прийняв постанову “Про підготовку викладачів у педвузах і педтехнікумах і перепідготовку вчителів”, в якій визначалися недоліки педагогічної освіти. У цьому ж році була проведена Четверта Всеукраїнська Конференція (1929 р.), яка у справі педагогічної освіти визначила, що система підготовки педагогічних кадрів потребує значного поліпшення. На конференції встановлено,

що ІНО слід визнати єдиним навчальним закладом для підготовки учителів.

У 1929 р. розпочався “наступ соціалізму по всьому фронту”; ставилося завдання забезпечення суцільної писемності населення до кінця першої п’ятирічки, запровадження обов’язкового початкового чотирирічного навчання дітей, переведення загальноосвітньої школи на викладання рідною мовою, значне збільшення кількості шкіл і відповідно – вчителів. Контроль більшовицької партії за освітою і педагогічною діяльністю вчителів посилювався.

Отже, 1931-1933 роки – це час утвердження єдиної системи національної педагогічної освіти. У 1933-1934 н. р. частина інститутів соціального виховання і професійної освіти реорганізувалися у педагогічні інститути з чотирирічним терміном навчання (Київ, Харків, Одеса, Ніжин). При інститутах на базі добре обладнаних педагогічних технікумів створювалися вчительські інститути, що готували кадри для V-VII класів.

Таким чином, починаючи з 1935-1936 н. р., у системі вищої педагогічної освіти України встановлюються два типи навчальних закладів: педагогічні та вчительські інститути.

У постанові уряду від 19 вересня 1932 р. «Про навчальні програми і режим у вищій школі і технікумах» зверталася увага на недоліки вищої школи, зокрема педагогічного профілю, як-от: в організації навчально-виховного процесу і педпрактики, в комплектуванні наукових кадрів високої кваліфікації, у виборі методів викладання. Саме тому до навчальних планів були внесені істотні зміни, зокрема більше часу відводилося на педагогічну практику, педагогіку і методику, конкретизувалися навчальні дисципліни, особлива увага приділялася оволодінню новітніми методами навчання, забезпеченню підготовки фахівців з широким суспільно-політичним світоглядом.

Цінним було те, що в V, VI, VII семестрах відводили один день, а у VIII – два дні для самостійної роботи студентів. Однак хоча загалом навчальні плани були вдосконалені, все ж вони мали недоліки: мало уваги приділялося підготовці вчителя-вихователя, формуванню його інтелігентності і культури.

На розвиток вищої педагогічної школи вплинула дискусія 1929-1930 рр., присвячена педагогіці, педології, психології і

рефлексології, основним проблемам дидактики, ролі середовища і спадкоємності тощо. Вона певною мірою активізувала психолого-педагогічну підготовку майбутніх фахівців, хоч і не розв'язала багатьох складних питань поступу школи і вищої педагогічної освіти. Ці питання були розглянуті Українською науковою республіканською конференцією з педагогіки і психології (1940 р.), та Всесоюзною конференцією з педагогічних наук (1941 р.).

У 1940-41 н. р. у педагогічних вузах республіки працювали 281 (6,6%) професорів та 558 (13,2%) кандидатів наук, доцентів. Понад 80% (3388 чол.) викладачів інститутів не мали вченого ступеня і звання. Рівень викладання у педагогічних інститутах залишав бажати кращого. Дещо вищим він був в університетських системах і педвузах Києва і Харкова.

На підставі постанови союзного уряду від 9 квітня 1936 р “Про підвищення заробітної платні вчителям та іншим працівникам шкіл” матеріальне становище вчителів піднялося до рівня інженерно-технічного персоналу. Приріст зарплатні вчителів V-VII класів становив 99,1%, VIII-X – 136,1%. Отже, 1928-1941 рр став періодом, що характеризувався пошуком навчального закладу, який би успішно готував вчителя школи. В умовах командно-адміністративної системи підготовка педагогічних кадрів здійснювалася у системі (університети, педагогічні і вчительські інститути); відзначалася тенденція нігілістичного ставлення до збереження і розвитку національного багатства – мови і культури; припинили існування вищі педагогічні навчальні заклади, в яких викладали польською, німецькою, єврейською та іншими мовами. Проте, незважаючи на всі помилки, досвід цього часу має неабияке теоретичне і практичне значення.

Наступним періодом став 1941-1945 рр. – підготовка вчительських кадрів у роки Другої Світової війни. Нацисти вважали українців нижчою расою, яка не мала права навіть на освіту. Слов'яни – заявив один з ідеологів фашизму Розенберг – повинні працювати на нас, оскільки ми маємо в цьому потребу.

У зв'язку з війною були переглянуті навчальні плани і програми. Всесоюзний комітет у справах вищої школи запровадив навчальні плани із скороченими строками навчання

– три з половиною роки в університетах і три роки - у педінститутах. У 1943 р., незважаючи на те, що війна ще тривала і стан приміщень був незадовільним (пограбовані кабінети і лабораторії, відсутня навчально-методична література тощо), 13 педагогічних і вчительських інститутів вже приступили до підготовки кадрів. Умови навчання були важкими, успішність - низькою.

На кінець 1943 року у звільнених містах України працювали 25 педагогічних навчальних закладів (3 університети, 10 педагогічних і 12 вчительських інститутів), в яких навчалось 6966 студентів, в тому числі 3935 на першому курсі. Професорсько-викладацький склад становив 518 чоловік. У зв'язку з нестачею кадрів були відкриті курси: чотиримісячні – для підготовки вчителів I-IV кл. (21100) і шестимісячні - викладачів V-VII кл. (4470).

Отже, не дивлячись на те, що плани прийому збільшувалися, проте довоєнного рівня вони не досягли. Почали функціонувати чотиримісячні курси і заочні відділення при всіх педагогічних інститутах. Планом Наркому освіти України передбачалося видати: навчальні плани, програми, методичні вказівки для заочників університетів педагогічних інститутів і вчительських інститутів. Крім того, при управлінні вищої школи створювалося відділення заочного навчання і науково-методичний кабінет. Його першим директором був Я. П. Ряппо. У 1944-1945 н. р. відновилася мережа вищих педагогічних навчальних закладів, за винятком чотирьох педагогічних і шести вчительських інститутів, матеріальну базу яких повністю знищили фашистські окупанти.

У цей час найбільше було філологічних, фізико-математичних та історичних факультетів; натомість не функціонували факультети підготовки вчителів естетичного циклу і фізвиховання. Одним із найскладніших завдань виявилось комплектування педагогічних навчальних закладів професорсько-викладацькими кадрами.

У 1944-1945 навчальному році у звільнених районах України поновили роботу 6 університетів, 20 педагогічних і 17 вчительських інститутів, де навчалися 23792 студентів. Педагогічні вищі навчальні заклади багато зробили для організації навчально-виховного процесу і поліпшення підготовки педагогічних кадрів, за що, зокрема, Нарком освіти України нагородив 230 працівників вищої освіти, а саме: знаком

“Відмінник народної освіти” – 95 осіб, грамотами - 10, грошовими преміями – 125 осіб.

1941-1945 роки були часом набуття досвіду, що дав змогу досягти успіхів у розвитку й удосконаленні вищої педагогічної освіти у повоєнний час. Сформувалася нова вища педагогічна школа, яка після перемоги розгорнула активну підготовку вчителів, здатних у складних умовах навчати і виховувати підростаюче покоління.

Після Другої Світової війни почався етап відбудови і розвитку вищої педагогічної освіти України (1945-1961 рр.). Світова історія не знає аналогів відновлювальних робіт такого масштабу, як у нашій державі. Прямі збитки, заподіяні нацистами та їх посіпаками в Україні, становили 285 млрд. крб., або 42% загальносоюзних втрат за роки війни і окупації. Комісія, створена Урядом України, підрахувала, що тільки для відбудови педагогічних навчальних закладів України потрібно було 15550 будівельників з 13-15 спеціальностей. Студенти педагогічних і вчительських інститутів України відремонтували 52 навчальних корпуси і гуртожитки, відробили 300000 трудоднів, зібрали врожаї на площі 1760 га. Незважаючи на обмежені матеріальні ресурси, уряд постійно збільшував асигнування на народну освіту. Так, якщо в 1941 році вони становили 15,5 млрд. крб., то в 1945 – вже 28,6 млрд. крб., тобто майже удвічі більше, ніж у довоєнний час.

Програму соціально-економічного і культурного поступу України у післявоєнний період визначив “Закон про п’ятирічний план відбудови і розвитку народного господарства на 1946-1950 рр.”, прийнятий восьмою сесією Верховною Радою України в серпні 1946 р. Він передбачав завершення переходу до загального семирічного навчання, подальше впровадження середньої освіти, доведення мережі шкіл до 28600 із загальною кількістю учнів 6120000 чол. Щоб реалізувати це завдання, потрібна була додаткова армія учителів.

Тим часом життя ставило нові проблеми. Відповідно до програми КПРС (1961 р.) – програми “побудови комунізму” – постало завдання запровадити обов’язкове середнє загальне і політехнічне навчання для всіх дітей шкільного віку і 8-річне – для молоді, зайнятої в народному господарстві без відповідної освіти, а також далі розвивати школи-інтернати і школи подовженого дня. У зв’язку з цим виникла потреба додатково

підготувати у 1962-1970 рр. 183600 учителів. Навіть у Києві в 1970-71н.р. не вистачило 306 учителів, зокрема фізиків, математиків, української мови, біології.

Усього педагогічні вузи України впровадили 20 двопрофільних спеціальностей. Основний принцип організації нових факультетів полягав у тому, що їх створювали у кожному ЗВО, ігноруючи потреби у відповідних кадрах у тому чи іншому регіоні. Розширення денної форми навчання, підвищення вимог до якості підготовки молодих фахівців зумовило потребу не тільки створення нових факультетів і кафедр, впровадження спеціальностей, а й розвиток мережі педагогічної освіти.

У 1963 році вперше в країні було створено Малу Академію школярів Криму “Шукач” з секціями фізико-математичною, природничо-хімічною і суспільних наук. З метою підвищення рівня загальноосвітньої підготовки робітничої і селянської молоді та створення їй умов для вступу в педінститути у серпні 1969 року відновлено роботу підготовчих відділень денної, вечірньої й заочної форми навчання.

Після проголошення незалежності України розпочався пошук шляхів розбудови національної освіти, перехід до неперервної професійної освіти. Стає очевидним, що низький професійний і загальнокультурний рівень значної частини населення, особливо молоді, не тільки впливає на конкурентоспроможність країни на світовому ринку, але й на рівень соціальної стабільності.

Система вищої освіти в Україні починає формуватися як одна із найголовніших цінностей державності, суспільної свідомості та національної безпеки.

Нині в Україні стандарти професійної освіти знаходяться на стадії оновлення, розробки, перегляду, апробації. Прийнято ряд державних документів (Закон «Про вищу освіту» (2014 р.), Закон «Про освіту», (2017 р.), “Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті”, 2001 року), спрямованих на реформування вищої освіти, наближених до світових стандартів. Вища освіта ґрунтується на принципах демократизації, гуманізації, гуманітаризації, етнізації, диференціації, індивідуалізації.

У “Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті” визначені мета, пріоритети і принципи розвитку освіти. Головна мета української системи освіти – створити

умови для розвитку і самореалізації кожної особистості громадянина України, здатного навчатися протягом життя.

Державна національна програма “Освіта”. Україна XXI століття” визначає такі *стратегічні завдання реформування вищої освіти*:

- перехід до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, яка дасть змогу задовольняти потреби і можливості особистості у здобутті певного освітнього і кваліфікаційного рівнів за бажаним напрямом відповідно до її здібностей;

- формування мережі вищих навчальних закладів, яка за освітніми та кваліфікаційними рівнями, типами навчальних закладів, формами і термінами навчання, джерелами фінансування задовольняла б інтереси особи та потреби кожного регіону і держави в цілому;

- підвищення освітнього і культурного рівня суспільства;

- піднесення вищої освіти України на рівень досягнень розвинутих країн світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство.

Початок третього тисячоліття характеризується глобалізацією освіти. Приєднання України до Болонського процесу передбачає більш глибоке знайомство із зарубіжним досвідом, зокрема США, західних країн.

ВИЩА ОСВІТА В США – це струнка система, подібна до системи середньої освіти. Вища освіта включає в себе цілу низку елементів, поєднаних досить вільним і умовним зв'язком. Ці елементи весь час міняються, змінюють мету і назву, не говорячи про кількість та географічне положення.

Керівництво вищою освітою в США є децентралізованим, оскільки, відповідно 10-й поправки до Конституції, вся система освіти підпорядкована органам управління окремих штатів. У державному масштабі керівництво здійснюється відомством освіти, що входить до складу департаменту охорони здоров'я та соціального забезпечення. Проте термін “керівництво” можна застосувати лише частково, оскільки функції відомства обмежуються швидше накопиченням і обробкою інформації (статистика), що поступає від влади штатів та навчальних закладів.

Однак частка державних коштів на розвиток увесь час зростає, вона складає приблизно 10% від загальних

бюджетних коштів вищої школи, остання частина складається з асигнувань штатів, різних приватних пожертв.

При відсутності єдиного програмно-методичного центру з вищої освіти дуже важливою є акредитація вищих навчальних закладів. Акредитація полягає у тому, що певні урядові або громадські органи (часто ті й інші) визначають, наскільки кожний окремий навчальний заклад задовольняє чи не задовольняє певні стандарти. Безпосередньо акредитацією зайняті понад 30 регіональних і професійних агентств, затверджених відомством освіти. Акредитація можлива як щодо всього навчального закладу, так і окремих спеціальностей. Загальна акредитація здійснюється регіональними комісіями, акредитація зі спеціальностей – професіональними акредитаційними агентствами. Всі витрати з акредитації, пов'язані з обслуговуванням навчальних закладів та оплатою праці висококваліфікованих спеціалістів, несе вищий навчальний заклад, який підлягає акредитації. Проте вона вигідна для тих вищих навчальних закладів., які не мають перспективи отримати негативне рішення комісії. Тому у рекламних проспектах навчальні заклади завжди вказують, яку акредитацію вони пройшли.

Термін, який найчастіше визначає тип вищого навчального закладу в США – коледж. Коледж може бути самостійним вищим навчальним закладом з дворічним або чотирирічним строком навчання; він може також входити до складу університету.

У США немає єдиних правил організації занять і всього навчального процесу у вищих навчальних закладах. Тривалість навчального року - з середини вересня до кінця травня. Крім літніх канікул, протягом навчального року є три канікулярних періоди загальною тривалістю один місяць. Проте останнє є особистою справою кожного студента. Хто хоче раніше закінчити ЗВО, той не має додаткових канікул. Крім самостійної роботи, студент може брати участь у роботі літніх шкіл, де набрати певну кількість залікових одиниць. 20% курсів є вибірковими, частина - факультативними. Вибіркові курси є заліковими, факультативні ж не враховуються як залікові одиниці.

Тижневе навантаження студентів американських ЗВО, маючи на увазі аудиторні заняття, складає 16-24 години на молодших курсах, на старших – 14-16 годин. Проте кожна

аудиторна година повинна доповнюватися двома годинами самостійної роботи. Якщо студент запланував собі 16-18 залікових одиниць в семестр (кожна залікова одиниця складає 3 години на тиждень), то тижневе навантаження буде складати 48-54 години. Типова тривалість лекцій і практичних – 50-60 хвилин. Для кожного заняття, оскільки курси значною мірою є вибірковими, складається нова група. Тому реєстраційний відділ, що займається розкладом, навіть використовує комп'ютер, оскільки не може виробити для всіх студентів режим роботи з оптимальним використанням часу.

Вимоги до успішності студентів в американській школі не є високими; немає також єдиної системи обліку успішності. Як правило, середній бал (1,7) достатній для отримання вченого ступеня бакалавра. На першому курсі цей мінімум складає 1,3 бали. Діє літерна система оцінок, що доповнюється словесною розшифровкою і числовою вагою.

- A.** – відмінно, оцінюється 4 бали;
- B.** – добре, оцінюється 3 бали;
- C.** – задовільно, оцінюється 2 бали;
- D.** – незадовільно, але допустимо, оцінюється 1 бал;
- E.** – недопустимо, оцінюється 0 балів;

Разом з тим відсоток студентів, що відраховуються в американських ЗВО, загалом великий і досягає 30-40% від кількості прийнятих на перший курс. Це пов'язано не лише з успішністю, але й з необхідністю сплати за навчання.

За семестр проводиться 2-3 контрольні роботи; до їх перевірки залучаються студенти-старшокурсники. Результати поточної перевірки враховуються при виведенні середнього балу успішності з кожної дисципліни. Оцінка підсумкового екзамену, як правило, не складає більше половини сумарної оцінки.

Екзаменаційні сесії в американських ЗВО дуже короткі (10-12 днів) і мають назву "період для повторення, консультацій і занять". Заняття проводяться 5 днів на тиждень. Обладнання, особливо престижних вузів, є досить добрим, - вони забезпечені всіма засобами ТЗН (діа-, епі-, кінопроектори); є учбове телебачення. Дуже широко використовується ЕОМ, навіть для добору кадрів.

У структурі педагогічної освіти виділяються ЗВО різних рівнів: *університети (4-5 років), педагогічні коледжі (4-5 років), коледжі вільних мистецтв (4 роки), молодші коледжі (2 роки).* У

перших трьох зазначених типах навчальних закладів готують викладачів середньої школи, у молодшому коледжі - учителів початкової школи. Присутні як державні, так і приватні заклади педагогічної освіти. Серед найбільш відомих університетів, що готують педагогічні кадри, – Болл університет (штат Індіана), Північний Іллінойський університет (штат Іллінойс), Мічиганський університет (штат Мічиган), університет у Філадельфії (штат Пенсільванія). Основна частина майбутніх учителів навчаються чотири роки (70 %), менше третини – п'ять років, ще деякі - два роки.

При чотирьох-п'ятилітній підготовці перші два роки занять присвячені вивченню предметів загальноосвітнього циклу, де значне місце займають гуманітарні дисципліни: економіка, філософія, література, історія, політологія, соціологія і т. д. Передбачена сполучення обов'язкових і елективних курсів. Програма включає також вивчення теоретичних психолого-педагогічних дисциплін (загальна педагогічна психологія, психологія розвитку дитини, основи освіти, філософія виховання, історія педагогіки, педагогічна соціологія, порівняльна педагогіка, методи навчання, педагогічна етика). На ці дисципліни приділяється 25-35% навчального часу. У структурі знань, що слід засвоїти майбутньому вчителю, виділяються загальні знання, спеціальні знання (наприклад, методи наукового дослідження), поведінкові науки (теорія поводження, ідеальне, нормальне й аномальне поводження).

Крім лекцій і семінарів практикуються нетрадиційні методи і форми навчання: моделювання, рольові ігри, мікровикладання. При моделюванні і рольових іграх студенти можуть зображувати шкільний клас. Мікровикладання означає створення маломасштабної ситуації з усіма компонентами навчання. Наприклад, студенти дають 10-15 хвилинні уроки для невеликих груп учнів; уроки записують на відеокамеру, після чого переглядають і обговорюють. Подібні нестандартні прийоми навчання повинні готувати до активних і самостійних педагогічних дій.

Важлива частина педагогічної освіти – практика і стажування. В університетах на педагогічну практику приділяється 4-5 тижнів. У педагогічних коледжах практика передбачена на всіх курсах. У програму педагогічної практики входить спостереження навчально-виховного процесу, аналіз

викладання, власне уроки (від одного до серії). Керують шкільною практикою спеціально підготовлені вчителі.

На іспитах застосовують тестування на комп'ютерах. Комп'ютерна атестація розбита на кілька етапів. За допомогою тестів намагаються визначити, чи володіють першокурсники достатніми базовими знаннями, чи вірно вони вибрали майбутню професію. На передостанньому курсі студенти відповідають на загальноосвітні і педагогічні питання. І, нарешті, випускникам пропонується перевірити академічні і педагогічні знання й уміння (наприклад, при розборі ситуації, з яким може зустрітися шкільний учитель).

Підвищення кваліфікації вчителів передбачено федеральними програмами, а також на рівні окремих штатів і навчальних закладів. Так, уряд виділяє стипендії для вчителів, що займаються науковими дослідженнями. Тих, хто відзначився, урочисто ушановують у Білому домі. У рамках удосконалювання професійної підготовки в школах застосовуються такі форми і методи роботи: взаємовідвідування обговорення уроків, консультації молодих учителів досвідченими педагогами, діяльність вчительських об'єднань. де йде обмін методичним досвідом, робота педагогічною командою, учасники якої практикують професійний тренінг, взаємні оцінки роботи та інші.

Педагогічну практику в школі студенти проходять протягом 14 тижнів. Вона складається зі спостережень педагогічного процесу і декількох уроків під посібником викладачів. По закінченні педагогічного коледжу студентам слід для завершення освіти пройти річне стажування за місцем роботи

Останнім часом у США був прийнятий документ "Америка 2000", де розроблені стандарти (добровільні). Це такі стандарти: зміст освіти; якість засвоєння знань; матеріальне забезпечення шкіл.

В акті "Цілі 2000: освічена Америка" говориться, що до 2000 року учні США будуть першими в світі щодо оволодіння математикою та науками про природу. Створено національний комітет з мети освіти – це консультативна рада при президентові, міністрі освіти та конгресі США, а також національна рада з освітніх стандартів і удосконалення освіти.

Уряд США прийняв рішення про зміцнення науково-дослідної бази сфери освіти, що передбачає виділення великої суми коштів для психолого-педагогічної науки та створення чотирьох нових науково-дослідних інститутів, як-от:

1. національний інститут студентської успішності, навчальних програм і оцінки якості навчання;
2. національний інститут навчання “важких дітей”;
3. національний інститут управління освітою, фінансів, стратегія і менеджменту в освіті;
4. національний інститут після середньої освіти, бібліотечної справи і неперервної освіти.

Ці інститути охоплюють дослідженнями і розробками найбільш “болючі” точки сучасної освіти. Можна сказати, що підйом рівня освіти в США засновано на достатньому науково-фінансовому рівні.

Аналіз офіційних документів зарубіжних дидактів, в яких визначається мета і завдання вищої освіти США, дає можливість зробити такі висновки: у США визнається провідна роль вищої освіти, декларується її доступність, академічна свобода, метою виховання визначається формування особистості порядного громадянина.

У законодавчих актах уряду США досить точно і повно визначені функції, що відносяться до компетенції місцевих органів із управління освітою стосовно створення і сертифікації регіональних стандартів, порядок фінансування управлінських робіт і їх співвідношення з федеральними органами.

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.

Система вищої освіти в Англії – одна з найстаріших в Європі. Оксфордський і Кембріджський університети функціонують з початку XIII століття. Проте до початку XX століття ця система була представлена десятком університетів з дуже невеликою кількістю студентів. У XX ст. були відкриті близько 30 університетів і майже 800 ЗВО інших типів (коледжів і технологічних інститутів, політехнічних інститутів, педагогічних коледжів, що діють і нині) з платним навчанням.

Вищі навчальні заклади Великобританії неофіційно, проте досить чітко диференційовані за своїм престижем, який визначає вимоги до вступників і витрати на навчання.

Найбільш престижні - найстаріші університети (Оксфордський і Кембриджський). Вони являють собою федерацію коледжів (нараховують приблизно 11 тис. студентів). Найкрупнішим англійським університетом є Лондонський (40 тис. студентів); загалом же в країні 42 університети. До них прирівнюються 5 інших вищих навчальних закладів: Манчестерський інститут науки і технології, Манчестерська школа бізнесу, Королівський коледж мистецтв, Лондонська вища школа бізнесу, Кренфілдський технологічний інститут. У кількісному складі університети займають невелику частку системи вищої освіти Англії (850 вузів, 159 педагогічних коледжів, 30 політехнічних інститутів).

Англійські університети завдяки багатовіковій традиції зберегли (теоретично) незалежність від виконавчої влади і підпорядковані лише парламентам. Університет очолює канцлер, призначений для церемоній. Так, наприклад, канцлером Королівського університету в Белфасті у 70-х роках була королева Єлизавета II. Фактично головою університету є віце-канцлер, який спирається у своїй діяльності на університетські суди, раду, сенат. Формально суд є вищим органом, однак на практиці його функції обмежені.

Керує системою освіти, у тому числі і вищої, державний секретар з освіти та науки, якому підпорядковується державний міністр і два парламентських помічники державного секретаря. Центральний уряд не керує школами чи коледжами, не наймає вчителів, не рекомендує підручників чи програм. Проте у нього є дві важливі функції: встановлювати "мінімальні стандарти" діяльності навчальних закладів і контролювати фінансові справи. Практично керівництвом справами зайнята місцева влада. Вона відповідальна перед державним секретарем; крім того, вищі навчальні заклади можуть перевірятися королівськими інспекторами, які безпосередньо підпорядковані державному секретареві.

В англійських закладах вищої освіти термін навчання з більшості спеціальностей коротший, ніж у вищих закладах освіти США, і має вузький профіль підготовки. Типовий строк навчання, за невеликим виключенням, складає три роки, – як в університетах, так і в спеціалізованих коледжах. Тривалість навчального року, завантаженість аудиторними заняттями (не більше 16 годин в тиждень) – приблизно така ж, як у США; так

само дозволене вільне відвідування лекцій. Якщо в США на загальнонаукову підготовку відводиться практично два роки, а загальний строк навчання – чотири роки, то трирічний строк навчання в Англії не може забезпечити підготовку повноцінного спеціаліста. Не проводиться виробнича практика; малою є частка дисциплін для вивчення за вибором.

Система вчених ступенів така ж, як і в США, оскільки американці свого часу запозичили англійську систему (бакалавр, магістр, доктор). Іноді, прослухавши курс в одному ЗВО, студенти складають екзамен на бакалавра в іншому. Натомість шлях до магістра є більш тривалим, бо ступінь магістра мало розповсюджений і присуджується тим, хто не зміг закінчити докторську підготовку з повної програми.

В англійських ЗВО немає єдиних правил прийому, вони різні. Проте, це більшою мірою залежить від вступника до вищого навчального закладу, від його довузівської підготовки, від показників у свідоцтві про освіту. Отримавши середню освіту, абітурієнт проходить співбесіду і тільки тоді вирішується, чи складатиме він екзамени з 3-4-х предметів. Співбесіда має виявити обдарованість і мотивації майбутнього студента, а також його соціальний облік (систему ціннісних орієнтацій).

Шкільних учителів готують загальні педагогічні коледжі, а також педагогічні відділення університетів. Маються приватні і державні вищі педагогічні навчальні заклади. В університетах річну педагогічну підготовку проходять після трьох років навчання на будь-якому факультеті, тобто освоївши визначений академічний курс і одержавши спеціалізацію з однієї-трьох дисциплін.

Педагогічні коледжі не мають єдиного навчального плану; як правило, до навчального плану трирічного педагогічного коледжу входять: курс з основного предмета, професійний курс, педагогічний курс, практика з школі. Особлива увага приділяється тим основним предметам, які у майбутньому стане викладати студент (на це приділяється до 25% навчального часу). Понад 40% навчального часу приділяється професійному курсу, що вивчається протягом одного-двох років. Як правило, професійний курс включає дисципліни загальноакадемічного профілю: англійська мова, математика, географія, історія – усього до восьми дисциплін. Чверть бюджету навчальних годин виділяється на педагогічний курс, що складається з філософії педагогіки,

психології, педагогічної соціології, методики навчання, історії педагогіки, порівняльної педагогіки, шкільної гігієни, школознавства й ін.

Основними формами занять залишаються лекції і семінари. Останнім часом у процесі навчання частіше застосовуються технічні засоби, рольові ігри, мікрОВикладання й ін. Традиційно важливими є заняття студентів з персонально закріпленими за ними викладачами (тьюторами). Такі заняття створюють міцний контакт між студентами й викладачами. Викладач виступає не тільки передавачем знань, але й вчить свого підопічного самостійно діяти і мислити. Педагогічну практику в школі студенти звичайно проходять протягом 14 тижнів. Вона складається зі спостережень педагогічного процесу й кількох уроків під посібником викладачів. По закінченні педагогічного коледжу студентам слід пройти річне стажування за місцем роботи для завершення освіти.

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ.

На відміну від Великобританії і Сполучених штатів Америки університети Франції не знаходяться на вершині освітньої піраміди. Лідерські позиції тут займають великі школи (*grand l'ecole*), що забезпечують підготовку спеціалістів для сфери бізнесу, державного управління та інженерії. Вони надають високий рівень освіти і до вступних іспитів до цих закладів допускають лише тих, хто успішно завершив перший освітній курс в університеті.

Керівництво вищою освітою у Франції здійснюється міністром національної освіти через посередництво національної ради вищої освіти і наукових досліджень. В економічних районах (які, як правило, співпадають з академіями чи, по-іншому, навчальними округами) діють районні ради вищої освіти та наукових досліджень, які очолюють ректори – голови рад місцевих університетів. На чолі університету стоїть президент, що обирається на п'ять років; дуже часто президент найбільшого в регіоні університету є одночасно ректором академії (навчального округу).

Приватні ЗВО Франції – це п'ять католицьких університетів, приблизно $\frac{1}{4}$ від загальної кількості (120) великих шкіл, що підпорядковуються промисловим компаніям

і церкві. У приватних ВНЗ навчається менше 10% французьких студентів.

У наш час у Франції є 26 академій (навчальних округів), більше 50 університетів і так званих університетських центрів на правах університетів. У Парижі таких центрів – 13, Греноблі – 3, Тулузі – 3, Страсбурзі – 3 і т.д.

У Франції основною адміністративною одиницею є навчально-дослідне об'єднання, що має автономію у межах університету. Ці об'єднання створені для розв'язання основної задачі – адміністративно і практично пов'язати воедино навчальний процес і наукові дослідження, оскільки раніше факультети перетворювалися у навчальні підрозділи, що не займаються дослідженнями.

Для вступу в університет абітурієнт повинен мати ступінь бакалавра. На відміну від США, Англії бакалавр у Франції – це випускник ліцею, повної школи, що склав екзамен за одним із профілів: гуманітарним, природничим, технічним. Екзамен на бакалавра є випускним у ліцеї і вступним до університету (але не іншого вищого навчального закладу). Без екзамену приймають до університету тільки з урахуванням того профілю, з якого був складений екзамен. Зазвичай проводиться співбесіда, проте вирішальне значення має диплом бакалавра. Оскільки у Франції диплом бакалавра отримують 10% випускників французьких шкіл, то вступні екзамени до університету передбачені для тих, хто такого диплома не має. Ці можливості були розширені “Законом про орієнтацію вищої освіти”, а також у такому документі, як “Вища освіта”, де передбачено перелік посвідчень, які замінюють диплом бакалавра. 8% дітей трудящих навчаються в університетах. За даними ЮНЕСКО, 30% французьких студентів отримують стипендію; її розміри залежать від прибутку сім'ї, успішності студента, курсу навчання. Частина студентів має повернути стипендію після закінчення вищого навчального закладу. Вступники не мають бути старші, ніж 24 або 20 років, і повинні мати стаж роботи два роки. Один з екзаменів носить характер співбесіди, під час якого спеціальна група викладачів (журі) у вільній формі, без часу на підготовку, задає питання про освіту, попередню діяльність з метою перевірки знань і здібностей. Залежно від результатів усних екзаменів абітурієнт допускається до письмових. Їх кількість, тривалість і зміст визначаються президентом

університету; дуже часто вимагається написати твір, або дати аналіз тексту. Залежно від того, на яке відділення вступає абітурієнт, від нього вимагається складання іспиту відповідно з історії, іноземної мови, географії, математики, фізики чи хімії на рівні бакалавра. Кількість екзаменів не перевищує трьох-чотирьох. Інший характер мають правила вступу до великих шкіл. Практично конкурс у великі школи складає 8-10 осіб на місце, в той час як до університету – мінімальний. Великі школи готують до певної професії.

Вчителів і викладачів готують переважно державні навчальні заклади. Тут існують дві системи педагогічної освіти: учителів початкових шкіл і викладачів середніх навчальних закладів.

Базова педагогічна освіта вчителя початкової школи має дволанкову структуру: два роки в університеті, а потім два роки у нормальній школі. Кожна з ланок діє автономно, але між ними існують органічні зв'язки. Так, при вивченні курсу «Вступ до професії вчителя» студенти слухають лекції університетських професорів і проходять педагогічну практику під керівництвом викладачів нормальної школи.

Майбутній учитель початкової школи має пройти перший дворічний цикл університетської освіти, під час якого вивчаються загальноакадемічні дисципліни і спеціальний педагогічний курс. Далі, навчаючись у нормальній школі, студент засвоює навчальний план, що складається з чотирьох блоків: загальне педагогічне навчання; предметна підготовка й ознайомлення з педагогічними технологіями; підготовка до адміністративно-виховної діяльності; курси на вибір. На педагогічну шкільну практику в університеті приділяється три тижні, час перебування в нормальній школі – двадцять тижнів. До останньої входить самостійна робота у базовому початковому навчальному закладі протягом випускного семестру.

Перші спеціальні вищі навчальні заклади для викладачів середньої школи з'явилися на початку 90-х років. Однак більшість викладачів для коледжів і ліцеїв продовжують готувати в два етапи: перший – одержання університетської освіти, другий – навчання після університету. В університеті майбутній викладач середньої школи фактично не стикається з педагогічною освітою; це здійснюється в регіональних центрах підготовки викладачів. Тут слухачі спеціалізуються у

викладанні двох-трьох шкільних дисциплін, освоюють педагогічні науки, стажуються у коледжі і ліцеях.

Прийняття “Закону про орієнтації” (1989 р.) фактично розпочався злиттям двох структур підготовки вчителів і створення єдиного вищого закладу педагогічної освіти, єдиного типу для шкіл всіх ступенів – від дитячих садків до ліцеїв – інститутів підготовки вчителів. Вони стануть вищими професійними навчальними закладами з дворічним терміном навчання на базі трирічної університетської підготовки. Суттєвою характеристикою цього навчального закладу для вчителів є його дослівна назва – “університетський інститут підготовки викладачів”(Instituts Universitaires de Formation des Maitres – JUFM). Такі навчальні заклади організовуються у кожному із 26 навчальних округів країни. Всі інші педагогічні навчальні заклади будуть поступово ліквідовувати.

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ У НІМЕЧЧИНІ.

Вища освіта у Німеччині має давню історію. Численні німецькі університети були створені за часів Середньовіччя. З того часу вони підпорядковувалися землевласникам, найчастіше безпосередньо тому чи іншому князеві, хоча й пишалися своєю автономією. Вона полягала у системі внутрішнього самоврядування, проте фінансування все одно здійснювалося князем, якому іноді професори приносили присягу. І в наш час витрати федеральної влади на вищу освіту не складають більше $\frac{1}{4}$ загального бюджету; залишок покривається власниками землі. Приватних вищих навчальних закладів у Німеччині немає, всі вищі навчальні заклади – державні.

Питаннями планування вищої освіти у Німеччині займається Комісія з планування освіти. Крім того, діє федеральне міністерство освіти та науки, рада ректорів, наукова рада та інші федеральні органи, які виконують кожен свої функції. У Німеччині (порівняно з США) спостерігається велика єдність у типах, структурі та управлінні вищими навчальними закладами, в термінах і програмах навчання.

На чолі закладу вищої освіти стоїть ректор і його замісники (проректори). Вищим органом влади є сенат. Сенат обговорює питання планування, розвитку наукової роботи, навчального процесу, але не займається організацією

поточної роботи. Цю функцію виконує головне правління, яке як зазвичай, включає комітети з навчальних питань, студентських справ, фінансів, майна і будівництва та відділ кадрів.

Університетська і взагалі вища освіта у Німеччині поєднує дослідження з навчальним процесом при достатній увазі до формування особистості студента. Німеччина законодавчо захищає права громадян (що мають атестат про середню освіту) на безкоштовну освіту без складання вступних іспитів. Однак полегшений вступ не призводить до негативних наслідків завдяки високій якості підготовки спеціалістів, що здійснюється відповідно до вимог роботодавця.

Перше, що відрізняє організацію німецького університету – це порівняно незначна роль чи повна відсутність кафедр. Кафедра – це трибуна. Кафедра означає професорські обов'язки; на дверях німецьких університетів немає написів “кафедра”, лише – “професор”. Він виконує основне навчальне навантаження. Немає доцентури, а є помічники, які працюють у тій галузі, що й професор; є співробітники й аспіранти, секретар. Професор має кабінет, телефон, апаратуру і оргтехніку.

Друга особливість – відсутність поділу на факультети. У більшості університетів факультети були ліквідовані ще у 60-ті роки; їм на зміну прийшли так звані спеціальності. Так, у 1969 році замість шести факультетів у Гамбурзькому університеті було створено 15, а потім 19 спеціальностей. Нижчий поділ “семінар”. Кожний семінар відіграє роль кафедри. Дослідницький інститут – окрема структурна одиниця всередині спеціальності, його співробітники не пов'язані з викладанням; вони займаються чистою наукою.

Для вступу до університету необхідно мати тільки один документ – шкільний атестат. Кожна федеральна земля сама регулює університетські порядки. Квоту для вступу опосередковано визначає центральне відомство, визначаючи кількість навчальних місць шляхом встановлення прохідного балу на основі шкільного атестату. Відсів при цьому є досить значним. Залишаються найбільш підготовлені – це головний принцип університетської освіти. Вступають сотні, а залишаються десятки. Строк навчання підраховується не за

роками, а за семестрами; за ними ж проводиться прийом (на I семестр чи на II семестр).

Початкове навчання відбувається протягом чотирьох семестрів, основне – наступних; між ними студент складає екзамен. Він може вчитися одночасно за 2-3 спеціальностями; в такому випадку має скласти 2-3 державних екзамени. Від вибору кількості спеціальностей залежить строк навчання в університеті.

Набір форм занять близький до наших: лекція, просемінар, семінар, практичне заняття. Семінар з V семестру – головна, провідна форма навчання. Вибір семінару залежить від симпатій студента щодо викладача, його наукових інтересів. Студент самостійно планує роботу на тиждень. Основна задача семінару – навчити студента мати свою точку зору і захищати її. На семінар подається реферат, що нагадує курсову роботу (обсягом 20-25 ст.). Таких робіт може бути дві, три, п'ять залежно від здібностей студента. Кількість заліків, що мають скласти студенти до державного екзамену постійна. Екзамену відводиться останнє місце, їх є лише два: перший – проміжний – після закінчення IV семестру; другий – державний чи дипломна робота.

Педагогічна освіта у Німеччині являє собою розмаїту, строкату, проте добре налагоджену освітню галузь. Педагогів тут готують університети, педінститути, вищі педагогічні, технічні, спортивні, музичні школи, академії мистецтв. Кадри шкільної адміністрації та інспекції навчаються у системі підвищення кваліфікації (інститутах, центрах). Принциповою характеристикою німецької педагогічної освіти є достатньо урівноважене поєднання теоретичної та практичної підготовки. Цього принципу дотримуються і за умов зосередження підготовки педагогічних працівників в університетах (кількість самостійних педінститутів та вищих педагогічних шкіл постійно скорочується за рахунок їх інтегрування в університети шляхом перетворення у факультети чи філії).

Терміни педагогічної освіти у Німеччині в середньому більші, ніж у Великобританії, і складають 3-7 років. Така ситуація є відображенням загальної тривалості освіти у німецькій вищій школі (середня тривалість навчання в університеті – 14 семестрів, а в галузевих інститутах – понад 9). В Англії студенти закінчують університет у 23 роки, у

Франції – в 26, Німеччині – 28,5. Середній вік випускників педагогічних ЗВО – 26,5 років. Дипломи випускників вищої школи Німеччини досить престижні і визнаються у країнах Західної Європи.

У німецькій педагогічній освіті, подібно до англійської, виділяються дві фази, однак в іншій (не в предметно-педагогічній, а в академічно-практичній) площині. Перша фаза педосвіти – академічна – завершується складанням першого державного екзамену; друга – практична – полягає у трирічному стажуванні під керівництвом досвідченого педагога – ментора з одночасним відвідуванням семінарів і завершується другим, учительським, “педагогічним” екзаменом. Теоретична освіта у вищій школі Німеччини є більш спеціалізовано-прикладною, ніж у вузах США та Канади, і відображає німецький прагматизм у підготовці фахівців.

На відміну від США і Великобританії у ЗВО Німеччини відсутні академічні ступені бакалавра і магістра. Майбутні педагоги більше уваги приділяють вивченню предметів викладання, мають менше можливостей щодо вибору курсів. Однак спостерігається тенденція до розширення загальноосвітньої підготовки та диференціації й індивідуалізації навчання.

Педагогічну освіту отримують: учителі початкової й основної школи, викладачі реального училища, викладачі гімназії.

Учителів початкової й основної школи готують переважно в Гамбурзькому і Гессенському університетах, а також у вищих педагогічних школах інших університетів. Тривалість підготовки майже скрізь складає три роки. Програма включає: вивчення шкільних предметів і методики їхнього викладання; глибоке вивчення однієї шкільної дисципліни на вибір (німецька мова, англійська мова, математика, історія, політика, релігія й ін.); вивчення основ педагогічних знань (вступ у педагогіку тощо). Шкільна практика здійснюється або у вигляді щотижневих відвідувань декількох уроків з наступним обговоренням під керівництвом викладачів ЗВО, або у вигляді роботи у школі під час студентських канікул.

Викладачів реального училища готують вищі педагогічні школи й університети. Студенти протягом трьох років поглиблено вивчають два спеціальних предмети і методику

їхнього викладання, а також педагогічні науки. Передбачено одно-дворічне практичне педагогічне стажування.

СИСТЕМА ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЯПОНІЇ.

Серед країн, які останніми роками пов'язують з системою освіти свої разючі успіхи у соціальному, економічному, політичному житті – Японія та Південна Корея. Разом з Китаєм вони представляють східноазійський тип освіти та педагогічної освіти. Хоча Японія та Південна Корея зазнали сильного американського впливу, їх освітні сфери зберегли азійську своєрідність. Ця особливість, щонайперше, полягає у значній централізації управління освітою, сильному впливі держави на всі аспекти освітнього життя, незважаючи на достатньо розвинутий приватний освітній сектор (наприклад, в Японії 75% ВНЗ є приватними).

Аналізуючи розпочату в 1989 р. великомасштабну, третю в історії країни реформу освіти (“Документ Міністерства освіти, науки і культури Японії”, “Політика японського уряду в галузі освіти, науки та культури, 1989”), Міністерство опублікувало доповідь “Реформа освітньої системи нового часу” (1991 р.), в якій, зокрема, відзначається, що в Японії відсоток зарахування у повні середні школи, а також відсоток просування в коледжі та університети так само великий, як в Америці. Ефективність освіти така ж висока, як і в Європі.

Зрозуміло, що визначні результати післявоєнної національної політики в галузі освіти не тільки в кількісному, а й якісному відношенні пов'язані, зокрема, з розвитком системи підготовки педагогічних працівників. Професія педагога зберігає свою традиційну суспільну повагу, пріоритетність і привабливість. Початкова заробітна плата японських вчителів не нижча, аніж у випускників, що працюють у промисловому секторі. Серед шкільних учителів чоловіки становлять 60%.

Подальше удосконалення японської педагогічної освіти викликане новими орієнтирами в освітній політиці. Головні положення освітньої реформи (якій передувала робота Національної Ради з питань реформи освіти, створеної у 1984 р.) полягають, по-перше, у розвитку неперервної освіти; по-друге, у переході від кількісного розширення освіти до її якісного збагачення; по-третє, у просуванні від формальної до реальної рівності в освіті; по-четверте, у перенесенні акценту з

академічних досягнень на повагу до особистості та індивідуальності.

Як відомо, в Японії діє так звана відкрита система здобуття професії вчителя: вона допускає підготовку не тільки на педагогічних факультетах, а й на всіх інших відділеннях університетів і коледжів (наприклад, у середині 80-х років більше половини випускників країни отримали вчительський сертифікат при фактичній потребі у педагогах у 9 разів меншій). Отже, система підготовки і використання освітян в Японії забезпечує неперервне професійне зростання педагогів, їх жорстку конкуренцію, відсіювання невідповідних працівників. Крім того, масова педагогічна освіта спеціалістів усіх профілів кардинально піднімає загальну педагогічну культуру японського суспільства загалом, стимулюючи високоякісну педагогічну працю. Свідцтва на право викладати видаються педагогам відповідно до закону щодо персональної педагогічної сертифікації відділом освіти префектури; вони поділяються (з 1989 р.) на тимчасові, постійні і спеціальні. Постійні свідцтва бувають вищого, першого та другого класів. Тимчасове свідцтво може бути видане випускникам старшої середньої школи після складання “учительського” екзамену у відділі освіти. Проте власникові такого свідцтва дозволяється працювати лише помічником вихователя дошкільного закладу або помічником учителя початкової та молодшої середньої школи тільки три роки та в межах даної префектури. Для отримання постійного свідцтва необхідно здобути педагогічну освіту у дворічному молодшому коледжі (на базі повної середньої освіти), технологічному коледжі або університеті. Так, свідцтво вищого класу видається тільки за наявності магістерського ступеня освіти; проте під час атестації вчителя враховується не тільки сам факт закінчення відповідного вищого навчального закладу, наявності академічного ступеня бакалавра чи магістра, а й певна сума залікових одиниць за освоєння предметів викладання та стаж педагогічної діяльності. У процесі сертифікаційного виступу перевіряється підготовленість претендента у трьох галузях: загальноосвітній, предметній, власне педагогічній.

Така система, з одного боку, дає змогу громадянам у ранньому віці випробувати себе на педагогічній ниві, а з іншого – спонукає педагога підвищувати свою кваліфікацію

шляхом заочної чи стаціонарної освіти. Слабким місцем японської педагогічної освіти залишається занадто малий практичний компонент (2-4 тижні), причиною чого є труднощі забезпечення практикою великої кількості студентів. Деякі заклади вищої освіти виходять з такого становища шляхом розширення мережі базових шкіл.

Методи і форми організації навчання майбутнього вчителя традиційні: лекції, семінари, практичні заняття. Для одержання диплома необхідно заробити визначений мінімум балів (кредитів). Так, майбутньому вчителю початкової школи треба набрати не менш, аніж 41 кредит. Ця сума складається у такий спосіб: мінімум балів з першого розділу стандарту педагогічного курсу – 12, з другого, третього і четвертого розділів – 22, з п'ятого розділу – 2, з шостого – 5.

Якість диплома має істотне значення для вчителя. Шкільні вчителі залежно від отриманої освіти поділяються на три основні категорії: із дворічною, чотирирічною підготовкою, а також ті, що одержали додаткову освіту після закінчення чотирирічного університетського курсу. Учителі можуть претендувати на той чи інший розряд, володіючи визначеним стажем, дипломом і сумою кредитів у цьому дипломі. Чим більшим є стаж, вищим – рівень диплома, чим більше кредитів у його власника, тим вищим є його статус і заробітна плата.

Відповідно до офіційного порядку, учителю слід регулярно змінювати місце своєї служби. Причиною такої практики є наміри тримати вчителів у постійній професійній формі, стимулювати їх до удосконалювання майстерності.

Добре налагоджена система перепідготовки вчителів: Міністерство освіти регулярно організує курси для директорів і старших викладачів державних шкіл, семінари для провідних учителів, закордонні стажування викладачів, курси для учителів-початківців. Деякі вчителі одержують стипендії для продовження освіти в магістратурі і докторантурі.

СИСТЕМА ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВИТИ В ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ.

У предмет національної гордості перетворилась освіта у Південній Кореї, де реформаторські дії в цій галузі активізувалися з 1985 року, коли почала роботу Комісія з

освітньої реформи під безпосереднім керівництвом президента країни. У 1988 р. замість Комісії, яка виконала свої завдання, була створена Рада з рекомендацій в освітній політиці, а у 1989 р. – Президентська комісія з освіти. Пріоритетність освіти серед державних проблем у 80-х роках закріплена статтею 31 Конституції Республіки Корея та забезпечується щедрими державними асигнуваннями на освіту (22% державного бюджету у 1990 р.). За свідченням В.Костомарова, підготовка педагогічних кадрів для всіх рівнів освітньої системи складає кістяк вищої освіти цієї країни, де створена цілеспрямована й продумана мережа педагогічних навчальних закладів.

Вихователів для дитячих садків готують у професійних школах та заочних коледжах, учителів початкової школи – в чотирирічних учительських коледжах, середньої школи – в педагогічних коледжах і університетах, вузівських викладачів – в університетах та аспірантурі. Функціонує також система підвищення кваліфікації з відривом та без відриву від роботи, за що відповідає Національний інститут педагогічних досліджень та підвищення кваліфікації (синтез Японії, США, СНД).

ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В КИТАЇ.

Структура педагогічних закладів освіти близька до їх будови в Україні. Вихователі дошкільних закладів та вчителі початкових класів у Китаї переважно навчаються протягом 3-4 років у педагогічних училищах, куди приймають випускників неповної середньої школи. Підготовка педагогів для середньої школи в педагогічних інститутах та університетах триває 4-5 років.

Китай вирішує проблеми і кількісного, і якісного зростання педагогічної школи. Перебудова китайської педагогічної освіти відбувається у тісному зв'язку із започаткованою у 1985р. реформою загальнонаціональної системи освіти. Передбачається підвищити якість освіти, передусім базової, забезпечити комплексність підготовки, урізноманітнення форм вищої освіти. Заслужують на увагу заходи щодо підвищення кваліфікації педагогів та їх соціального статусу як гарантії якості навчання: проведення по всій країні обов'язкових кваліфікаційних екзаменів для учителів, поширення курсів їх перепідготовки, запровадження системи найму вчителів та посилення відповідальності

керівників освітніх установ, підвищення рівня оплати педагогічної праці.

Загальні тенденції та перспективи.

Огляд типів педагогічної освіти в контексті освітніх реформ у культурно-своєрідних регіонах світу – північноамериканському, західноєвропейському, східноєвропейському, та східноазійському – виявляє ряд загальних закономірностей та тенденцій еволюції освітніх галузей, що займаються підготовкою педагогічних кадрів.

Висунення освіти в число пріоритетних імперативів державної політики (зростання до 6-8% частки валового національного доходу, що направляється в освіту – США, Канада; в США у 1991 р. – 390 млрд. доларів, що перевищує асигнування на оборону). Освіта американців виступає пріоритетом діяльності президента.

Домінування витрат на освіту над затратами на оборону спостерігається й у Франції. Керівництво освітніми інстанціями з боку найвищих посадових осіб – президентів, прем'єр-міністрів тощо викликає відповідну повагу до удосконалення педагогічної освіти.

Отже, одне із центральних місць в освітніх реформах провідних країн світу займає проблема педагогічних кадрів.

У кількісно-якісному співвідношенні акцент у підготовці педагогів все більше зміщується в бік поліпшення якості та неперервності педосвіти, посилення професіоналізму, загальної культури вчительства, відповідальності за результати своєї праці. Що стосується дефіциту педагогічних кадрів, ця проблема вже частково розв'язується не стільки нарощуванням обсягу їх підготовки, скільки піднесенням соціального статусу вчителів, престижу педагогічної професії, поліпшенням самопочуття педагогічних працівників у суспільстві.

Удосконалення програм педагогічної освіти здійснюється у ряді стратегічних напрямів. По-перше, спрямовуються зусилля на урівноваження загальнокультурної, спеціально-предметної та спеціально-професійної складових підготовки. По-друге, оптимізується баланс теоретичної та практичної освіти. По-третє, педосвіта поступово урівнюється у правах з іншими життєво важливими університетськими та спеціалізованими типами освіти, зменшується розрив у типових термінах підготовки педагогів, медиків, юристів,

інженерів. Зближуються також рівні педосвіти різних категорій педагогічних працівників.

Все більша увага приділяється професіоналізації відбору осіб для отримання педагогічної освіти, уточненню критеріїв та підвищенню вимог до її здобувачів як на етапі вступу до вищого навчального закладу, так і в процесі навчання в ньому. Загалом розширюється залучення до педагогічних спеціальностей чоловіків. Більше половини педагогів у Великобританії, США, Німеччині, Японії складають чоловіки.

Спільним напрямом перетворень педагогічної освіти виступає також розширення автономії, самостійності, ініціативи педагогічних освітніх закладів із запровадженням стандартів, критеріїв оцінки педагогічної діяльності. Спостерігається також тенденція підготовки педагогічних працівників до виховання відповідальних громадян на принципах демократії, свободи гуманізму. Разом з тим, світовий досвід підготовки педагогів свідчить про строкатість, оригінальність, своєрідність регіональних типів педагогічної освіти, їх унікальність, розмаїття модифікацій, конкретних форм організації, функціонування і розвитку.

Контрольна робота до модуля.

Теоретичні питання.

I рівень.

- Основні етапи розвитку вищої педагогічної освіти в Україні.
- Типи педагогічних закладів в історії розвитку педосвіти.
- Педагогічна освіта в Південній Кореї.
- Педагогічна освіта в Англії.

II рівень.

- Сучасні тенденції реформування вищої педагогічної освіти.
- Особливості педагогічної освіти в США.
- Порівняльний аналіз педагогічної освіти Франції і Японії.
- Порівняльний аналіз систем педагогічної освіти України і Німеччини.

Контрольні тести до модуля.

1. Перші західноєвропейські університети з'явилися в:

- а) V ст.
- б) VIII ст.
- в) XII ст.
- г) XV ст.

2. В США діє літерна система оцінювання. Поясніть, що означають цифри:

- а) A;
- б) B;
- в) C;
- г) D;
- д) E.

3. Доповніть:
у структурі педагогічної освіти США виділяються ЗВО різних рівнів:

-
-
-
-

4. Для вступу до університету у Франції абітурієнт повинен мати:

- а) диплом про шкільну освіту;
- б) ступінь бакалавра;
- в) свідоцтво про закінчення певних курсів по спеціальності.

5. Вступники до ЗВО у Франції не мають бути старше:

- а) 20 – 24 років;
- б) 25 – 30 років;
- в) 30 – 35 років;
- г) ваш варіант.

6. Строки педагогічної освіти у Німеччині становлять:

- а) 2 – 4 роки;
- б) 3 – 5 років;
- в) 3 – 7 років;
- г) 5 – 9 років;
- д) ваш варіант.

7. До вступу до університету у Німеччині необхідно мати лише один документ. Це ...

8. Стандарт педагогічного курсу в Японії включає наступні дисципліни і види діяльності:

- а).....
- б)
- в).....
- г).....
- д).....
- е).....

9. За свідченням якого вченого, підготовка педагогічних кадрів для всіх рівнів освітньої системи в Південній Кореї складає кістяк вищої освіти:

- а) М. Драгоманов;
- б) Г. Сковорода;
- в) В. Костомаров;
- г) М. Пирогов.

CHAPTER III. Historical Review of Higher Teachers' Training Education

MODULE 8

Review Lecture: Social and historical characteristics of the Ukrainian higher teachers' training education system development. System of the higher teachers' training education in foreign countries (USA, France, Great Britain, Germany, Japan, South Korea, and China)

The objective of the lecture: Familiarization of the postgraduate students with the main phases of the higher education development, in particular, of the higher teachers' training education in Ukraine; analysis of the main trends of the higher teachers' training education development in foreign countries.

The main problem: Determination of the main trends of the higher teachers' training education development in Ukraine; defining the regularities of the higher teachers' training education development in each specific country.

The guiding idea: Awareness of the history of the higher education system formation in Ukraine provides for the estimation and understanding of its current condition and development prospects. The worldwide experience of the teachers' training provides the evidence of originality and uniqueness of the regional types of pedagogical education, and as well of common trends in their development.

Target Plan

1. Historical background of the Ukrainian higher schools; the higher teachers' training school in Ukraine before the October coup.
2. Higher teachers' training education within the Central Council (Tsentralna Rada) period.
3. Teachers' training education in Ukraine within the Soviet period.
4. Renaissance of the national teachers' training education in the independent Ukrainian State.
5. Higher teachers' training education in the USA

6. Higher teachers' training education system in countries of Western Europe (France, Great Britain, and Germany)

7. Higher teachers' training education system in Japan, China, and South Korea.

The history of education in Ukraine is closely connected with the history of Ukrainian people. The special role in the development of the Ukrainian culture and education was played by the fraternities known as religious organizations. Their history has begun from ancient times. According to some sources such fraternities were founded as early as at the beginning of the XI century when the members of trade guilds and workshops began to form associations in order to provide mutual aid and unite the parishioners. The ground for the origination of two phenomena – the religious polemics and the national education was formed before and after the union of 1956 – the time when the conflict between Orthodoxy and Catholicism became apparent. The national education formed and spread due to efforts made by religious and national organizations – the fraternities have resulted in the development of the religion-oriented higher education system.

The Ostrozk Academy is considered to be the first Ukrainian higher educational institution. Prince Ostrozkyi was the first to 'found the Ostrozk Higher School in his city'. Ivan Ogienko wrote that the man of state-forming view, Prince K. Ostrozkyi developed and began to implement the plan for Ukraine-wide spreading of the education. He promoted the foundation of the religious fraternities in the Ukrainian cities, the establishment of schools and sometimes printshops attached thereto. He was the founder of the Ostrozk Academy in the city of Ostrozk. The date of such institution establishment varies upon different sources (1576, 1580 or 1578).

Igor Matsko is considered to be a historian having the most grounded point of view that the Ostrozk Academy was established at the end of 1576 and became the first higher school of the Eastern Slavs.

The Ostrozk Academy is reasonably known to be not only the educational institution for theological scientists but first of all, the educational institution of the highest type. The type of school has been discussed for a long time. Whether the Ostrozk Academy was or was not a higher educational

institution? 'The Higher School' and 'The Higher Education' are historically conditioned terms that are to be considered taking into account the historical period (it is spoken about the last quarter of the XVI century).

In order to determine the type of school it is necessary to consider the following aspects: the purpose of such institution, its structure or organization, the teachers' staff, the scope of subjects, the level of its teaching, the level of education, participation of the teachers in the scientific and research work and public attitude to the institution's functioning. Taking into account the above, we can definitely consider the Ostrozk Academy to be the Higher School.

The Kyiv-Mohyla Academy (1615-1817) was the second higher educational institution in Ukraine. The Kyiv Academy has been being formed as the higher school over the decades.

In 1632 the Lavra and Fraternity Schools were merged upon insistent requests from the Kyiv public. The new educational institution named as the Kyiv-Mohyla Collegium soon became the real university where the hundreds of the Ukrainian intellectuals had been educated according to the Western cultural model.

At the beginning of the XVIII century, there were more than two thousand students, including the foreign ones who studied in the Kyiv Academy.

The Kyiv Academy was considered to be the real democratic and at the same time elite higher educational institution. There were representatives of different nations and estates who studied in the Academy. The Academy educated famous and outstanding scientists, writers, composers, statesmen and men of religion, and ordinary literate people. The Kyiv-Mohyla Collegium-Academy became an alma mater for six Ukrainian hetmans: Ivan Vygovskyi, Ivan Mazepa, Pylyp Orlyk, Pavlo Polubotok, Ivan Samoilovych, and Iurii Khmelnytskyi. Petro Konashevych Sagaidachnyi (1614-1622) was the founder and at the same time student of the Academy. Among the graduates of the Academy were: Grygorii Skovoroda, Dmytro Tuptalo, Oleksandr Bezborodko, Petro Gulak-Artemovskiy, Maksym Berezovskiy, Pylyp Kozatskyi, Dmytro Bortnianskyi and Job Boretskyi – the first principal of the Kyiv Fraternity School, the Metropolitan of Kyiv.

It is evidenced by the researchers that at the beginning of the XVIII century the Latin language was gradually replaced by the Ukrainian language. Such well-known professors of the Academy as Kasian Sakovych, Petro Mohyla, Silvestr Kosov, Lazar Baranovych, Ioanykii Galiatovskiy, Dmytro Tuptalo, Inokentii Gizel, Theophanes Prokopovych, Stephen Iavorskyi, Simeon Polotskyi, etc. used both: the Latin and Ukrainian, Polish languages in their literature and journalistic publications and speeches. It is also necessary to know that most students and professors of the Kyiv-Mohyla Academy were Ukrainians who spoke Ukrainian in everyday life.

The 'spudeis' of the Kyiv-Mohyla Academy studied on the principles of democracy. The newcomers were accepted as the students during the whole academic year, from the first day of September to the beginning of April. There were not any restrictions as to the age of students (from 11 to 24 years old). The duration of the study was 12 years. The academic year was divided into three semesters with an appropriate examination upon the ending of each of them. There were three annual short breaks-recreations. The part of students (2/3) was not able to pass successfully the examination. At the end of each semester, the students wrote so-called wide dissertations being defended in the presence of the other students. Any student studied as long as he wished. Upon mastering of a complete educational course or finishing any senior class, the student was given a matriculation certificate signed by the principal or prefect and certified by the seal of Academy. The following was at the disposal of the students: the hospital, dormitory, and book store.

From 1701 the Kyiv Collegium was given an official title of the Academy. It was the graduate of the Kyiv Academy, a professor in rhetoric - Theophanes Prokopovych who became the principal of the Academy as of 1710. The Kyiv-Mohyla Academy was functioning from 1632 till 1817. At the very beginning of the Russian Academy establishment, there were thirteen Ukrainians – graduates of the Kyiv-Mohyla Academy - among twenty academicians.

Development of the higher school in Ukraine was slowed down in XVII-XVIII centuries being conditioned mainly by two factors: the higher school within the territory being the part of Russia was developed under conditions of the absolute

Russification, while the higher schools in regions being the parts of Poland, Austria-Hungary and Romania were subjected to Polonization, Germanization, and Romanization of the population, accordingly.

An important role of the education development within Western Ukraine was played by the Lviv University, despite it was established (in 1661) for the purpose of intensification of the Polonization among the Ukrainian population.

The Lviv University is known to be the oldest classic University of Ukraine. The date of its establishment differs depending on the various sources. It is considered that it was founded in 1661.

It was the Scientific Association n.a. T. Shevchenko headed by M. Grushevskiy that played an important role in the development of Ukrainian science. Materials of the Lviv University were published in the Polish language. There were four departments in the Lviv University before the First World War: Theological, Philosophical (restructured in the 20-s into the department of humanities and mathematics and environment), Law and Medical ones. The struggle for the establishment of the independent and autonomous Ukrainian university has begun from the end of the XIX century.

The lecturers' and teachers' staff of the University was represented by notable historians: Ivan Krypiakievych, Stepah Tomashevskiy and Mykhailo Grushevskiy – famous professor of the Ukrainian history and the head of the Scientific Association n.a. T. Shevchenko.

The Kharkiv University being the first educational institution at the Ukrainian territory belonging to the Russian Empire was established at the end of January 1805.

The scientists of the University were in charge of publishing the almanacs, ethnographic bulletins, and other Ukrainian language editions. To some extent it was favored due to the University Regulations (as of 1863), according to which the Russian universities have been provided with partial autonomy. However, upon the murder of tsar Oleksandr, the Second in 1881, such a liberal attitude was canceled. The new Regulations (as of 1884) canceled all privileges for the mentioned educational institutions, thus resulting in its direct and full subordination to the Ministry of Education. From that time, no principals, deans and even professors had a chance to

be elected: the universities were supervised by the civil servant – the county supervisor. At the same time, the rights of the professors' councils were also limited. The new university regulations were adopted in Russia only upon the known revolutionary event, in 1905. At this time the Kharkiv University had become a center of The Ukrainian national and democratic movement. According to some data, it was professor D. Bagalii who had already used the Ukrainian language for his lectures just at that time. I. Franko and M. Grushevskiy were given the academic degrees by the academic council of the University. After 1917 the University was reorganized into the Academy of Theoretical Studies, and lately – into the University of the People's Education that was given the name after Professor O. Potebnia.

The Kyiv University was established on July 15th, 1834. It was founded on the resource basis of the Kremenets Lyceum closed in 1831 because of Polish students taking part in the armed insurrection against tsarism. From the very beginning, the educational institution had the only department of philosophy. There were two divisions – historical and physicomathematical. The lecturers' and teacher's staff was represented by Polish, Russian and German professors. The most teachers of the Kremenets Lyceum were the Polish. Mykhailo Maksymovych (1804-1873) was appointed as a principal of the Kyiv University.

Formation of the Kyiv University as the educational institution was accompanied by significant obstacles; the educational process was interrupted many times.

However, even under such difficult conditions, the University succeeded in providing the education for a lot of notable and recognized scientists: Volodymyr Antonovych (1834-1908) – a historian, archaeologist, ethnographer and founder of the historical society; Dmytro Bagalii (1857-1932) – a notable historian of the XX century who researched the works of T. Shevchenko and I. Franko; Mykhailo Dragomanov (1841-1895) – a columnist, historian, expert in literature and folklore, economist, philosopher, public figure and cultural worker, graduate and teacher of the named University; and Myhailo Starytskyi (1840-1904) – the Ukrainian writer, public figure and cultural worker. Among the teachers of the University there were V. Vernadskyi and D. Trave. I. Turgeniev, D. Mendeleyev,

and M. Zhukovskiy were the permanent members of the Kyiv University.

The Odesa University (1865) was established as Novorosiiskiy one on the basis of the Richelieu Lyceum that was functioning in Odesa since 1814. From the very beginning of establishment, the University has history and philological, physicomathematical, law and medical departments. The establishment of the Odesa University was initiated by famous scientist and educator M. Pyrogov, M. Mohylianskyy and Governor-general P. Stroganov. In 1945 it was named after Illia Mechnikov. There were a lot of scientists among the teachers' staff and graduates of the University: Illia Mechnikov (1845-1916) – a notable biologist, professor of zoology and comparative anatomy of the Novorosiiskiy University in Odesa; Danylo Zabolotnyi (1866-1929) – famous Ukrainian microbiologist and epidemiologist, one of the originators of domestic scientific epidemiology; Oleksandr Bogomolets (1881-1946) – notable Ukrainian pathophysiological, academician (as of 1929) and a President (as of 1930) of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR; graduate of the medical department of the Novorosiiskiy University (1906).

The Chernivtsi University (1875) was established as an educational institution with German language teaching; however, subdepartments of the Ukrainian language and literature were available from the very beginning of its functioning. In 1918-1920 the University was reorganized in Romanian one; the Ukrainian subdepartments were abolished with a significant reduction of the Ukrainian students' number. I. Franko and Les Martovych were among the students of the above-mentioned University. Upon joining of Bukovyna region to the Ukrainian SSR in 1940, the University was reorganized. The number of departments was increased up to seven, while from 1995 – up to thirteen. The number of subdepartments came to more than fifty.

The higher teachers' training education was developed by passing through the following stages: 1804-1917 – formation of the teachers' training education; 1917-1920 – active search of the scope, forms and methods for the formation of the new higher teachers' training education under different models of the state power; 1921-1934 – formation and intensive training of the national teachers' staff; 1935-1985 – approval of

the common all-USSR system of the higher teachers' training education. Unification of its scope, forms, and methods; the next stage: development of the new national higher school upon the principles of democracy. The problem of the teachers' staff availability was firstly stated in Russia in 1803-1804 that was conditions by the school reform. Despite the clergy's requirements to endure the preference for replacement of the teachers by the clergymen who were not generally or specially trained, the three-year teachers' training institutes of closed type were established as attached to the University. All students of the University were taught a certain educational course with the following continuation of studies in 'the central department of sciences according to the future specialties'. Those who prepared themselves for teaching entered the teachers' training institute. The students were trained for teaching all subjects in gymnasias. Professors of the University had to devote at least one hour per week to 'the special exhortation for the teachers' personnel'. The students' studying process was supervised by the principal of the teachers' training institute. Such institutes were established in 1811 as attached to the Kharkiv, while in 1834 – attached to the Kyiv University. It was stipulated by the institute that the future teachers may be trained only through the comprehensive lectures. The future educator should know about the progressive development of all known scientific systems and theories, have the skills in independent work and the scientific research; and abilities for proper and understandable teaching the subjects. Therefore, special attention was paid in the institutes to the cultivation of the skills in teaching among the students. The professor's and teacher's staff of the University was in charge of the development of the students' oratory art and abilities for a clear and proper statement of the thoughts; required the oral and written reporting of materials being of great importance for the future pedagogical activities. The number of students in each institute was 24. The graduates of such institutes were obliged to work as teachers for at least six years. Despite the fact that the teachers' training institutes prepared rather well-trained teachers having the clear professional interests (and continuously growing demand in such teachers), the listed institutions had existed only by the end of the 50-s of the XIX century.

The teachers' training institutes were replaced by educational courses. In November 1858 all universities opened two-year teachers' training courses for persons having a degree in higher education and wishing to devote themselves to the pedagogical activities.

Through the mentioned courses, the Kyiv University trained the teachers of physics, mathematics, history, geography and Russian language for secondary schools. All the students of the University were to study logic, psychology, history of Pedagogics and fundamental didactics.

The teachers and educators of the highest qualification were trained during the higher courses for females, and as well in the teachers' training institutes. Especially for females representing the intellectuals' organization 'The Young Childhood Friends Society' in Kyiv there was established the two-year Frebel's teachers' training institute (September 1907).

It shall be mentioned that there were cutting and sewing, fancywork and housekeeping courses attached to the institute. The annual fee for the study was 60 karbovanets. Also, there was a one-year 'nursemaid school' attached to the institute.

The teachers for the gymnasium were trained in Nizhyn University of History and Philosophy n.a. Prince Bezborodko established in 1875 on the basis of the law lyceum. Firstly, the number of students made up to 100 persons, while 40-42 during the next years. The duration of the study was four years: two years of the theoretical and further two years – of the practical studies.

The pre-revolutionary higher teachers' training education did not assume the studies by correspondence, however, there was available the study for an external degree. As a result of the teachers' training education system, in 1872 there were established the three-year teacher's institutes being in charge of the training of the specialists for the municipal, while from 1912 – the higher primary colleges. There were two of them in Ukraine in 1880: in Glikhiv (1874) and Feodosia (1972). These ones provided for training of the general type teachers. Anyone having different positions and degrees may be accepted as the student at the age of 16 years. The students studied the Holy Bible, Russian language, arithmetic, geometry, geography, natural history, pedagogy and didactics, music and gymnastics. There was not clear specialization; the psychology was not

included in curriculums, while the pedagogy and didactics were taught only two hours per week. The teachers' institutes did not stand for higher education and the right of entering the university. By the state on January 01st, 1917, the teachers were trained only by seven teachers' institutes: Kyiv (established on June 1st, 1909); Vinnytsia (established on July 1st, 1912); Chernygiv (established on July 01st, 1916); Glukhiv (established in 1874), Katerynoslav (established in 1910); Mykolayiv (established in 1913) and Poltava (established in 1914). However, the number of students in forgoing institutes was insignificant.

The period from 1917 to 1920 is considered to be the period of the Ukrainian higher teachers' training education system formation.

On June 26th, 1917, the General Secretariat headed by I. Steshenko (permanent Minister of the Public Education of the UPR as of January 12th, 1918) adopted the declaration specifying the main program of the national education development, and as well of the teacher's staff training. In spite of the hard living conditions, there were two Ukraine-wide teachers' congresses held at that time (in April and August), and as well Ukraine-wide professional congress (August 13-15th, 1917), in the course of which there were made a decision on directions for the national education development and the Ukrainian teachers' environment organization. From the time of declaration of the independence of Ukraine, something concerning the organization of the national specialist training process, in particular, was done. So, by the decision of the scientific society and the Kyiv Cooperative Committee as of October 05th, 1917 there was established the Kyiv Ukrainian Public University having the structure of three departments: historical and philological, physicomathematical and law, and as well the preliminary courses. The total number of students was 1,400. The University was headed by Professor I. Ganytskyi. The lectures were held in the Saint Volodymyr's University.

It was a time, when the following institutions commenced its activities: the Kyiv Teachers' Training Academy (from November 07th, 1917) that trained the teachers of Ukraine-specific studies; the Ukrainian State University (from July 01st, 1918 – in Kamianka-na-Podilli) with initial number of 493 put on the roll students; the Ukrainian Branch of the Kyiv Higher

Teachers' Training Institute of the Frebel's Society (S. Rusova was the first to take the position of its principal); and moreover, the department of history and philosophy established by the 'Enlightenment' (Prosvita) Society' in Poltava. Because of changing the state power in 1919 in favor of the Soviet Government, there was initiated the reform of the teachers' training education and establishment of the higher teachers' training school in Ukraine. The task was to prepare not ordinary teachers, but the teacher's personnel of the new generation. The People's Commissariat for Education of Ukraine worked out the special regulations for the reorganization of the educational process in the teacher's seminaries and institutes. The main provisions of the mentioned regulations were: familiarization with the history of the revolutionary movement, the history of the socialism formation, introduction of the manual labor, fine arts, Ukraine-specific studies; familiarization with the most practical methods of the educatees' skills research, development of the love for productive work among the future teachers; familiarization with theoretical and practical methods for establishment of self-administration within the schools.

On May 21st, 1919 there was established the commission for the reformation of the teachers' training educational institutions represented by educator and expert in methodology O. Muzychnko and principal of the Kyiv Teachers' Institute K. Shcherbyna. The activity of the teachers' training higher educational institutions was directed to be based on the materials of the Moscow session on the issues of the teachers' training (August 18025th, 1918). Some certain Governmental decrees removed the legal restrictions for getting higher education. The higher school became available for all working people. The above-named issues were solved in Ukraine by the Council of Workers and Peasants Defense, the members of which attended Chernigiv in connection with Denikin's Army attack against Kyiv. The Council of Defense permitted the establishment of the teachers' training institutes in Chernigiv (September 1919), Poltava (June 1919), Kherson (July 1919) and Zhytomyr (October 1919). It was assumed by the Council that the lower is level of the school, the more serious and intensive shall be the teachers' training process.

In order to make the teachers available for any type of school, the higher education courses for females, the teachers'

institutes and seminaries, in 1920-1921 there was approved the new form of the higher educational institution – the Institute of Public Education.

Implementation of the new organizational forms and methods for the teachers' training was the next phase of the education development in Ukraine (1921-1928).

The First Ukraine-wide session on education issues was held in summer 1922. Following the session, namely, on November 22nd, 1922 the Government adopted a decree 'On putting into force the Code of Laws on the Public Education' and specified the structure, objective and the system of the public education in Ukraine. There were 995,505 pupils studying in 12,710 schools in January 1922. In 6,105 schools the lessons were given in Ukrainian; in 1,966 – in Ukrainian and Russian; in 119 – in Hebrew; in 102 – in Polish and in 280 – in other languages. The teachers for Jewish schools were trained in colleges of Kyiv, Kharkiv, Vinnytsia, Zhytomyr, and Odesa.

Pursuant to the Code, the special subject-based commissions represented by the teachers and the students were appointed in the higher educational institutions in 1923. Their objective was the preparation of curriculums and the new methods of teaching. The higher school administration included the special offices, in the structure of which there was a commission in charge of the discipline control. The activities of all higher educational institutions were conducted pursuant to the interim regulations assuming three forms of the control: the current – checking of the attendance, the regular – credits for checking of the necessary minimum of knowledge level, and the individual one (from the side of the control and methodological commission). The main form of studies were the lectures, practical classes and practice.

The interim regulations were known to be the primary regulative document of the higher teacher's training institution that determined all spheres of its activities. Lately, in June of 1927, the Government approved the Regulations on the Institutes of the Ukrainian SSR.

The second and third Ukraine-wide conferences on pedagogical education issues (July 22-28th, 1923 and October 27th, 1923) played a significant role in the formation and development of the higher teacher's training education. In the time of the listed conferences, the following issues were actively

discussed: improvement of the teachers' staff quality, review of the pedagogical educational institutions' chain.

The further development of the Ukrainian higher teachers' training education was influenced upon decisions of the Party sessions on the public education issues, in the time of which there were discussed the problems of the teachers' staff training, and as well upon decisions of the all-USSR session of the People's Commissars for Education made on issues as to coordination of the organizational forms for the educational activities (1924). The significant growth of demand in the teachers was conditioned by the implementation of the mandatory primary and seven-year general education.

The period from 1923 to 1928 is known for the Ukrainization of the teachers' training educational institutions in Ukraine. Each higher educational institution was instructed by the People's Commissariat for Education of Ukraine as to the final terms of entire Ukrainization (in particular, for the teacher's training institutes: within 1927-1928). The teachers not able to teach in Ukrainian were dismissed.

Within the mentioned period, in particular from 1922, the institutes set the scholarship, the amount of which was defined according to the zone coefficient: the 1st zone – Kharkiv – 27 karbovanets; the 2nd zone – Kyiv, Dnipropetrovsk, Lugansk and Zaporizhzhia – 24 karbovanets the 3rd zone – Odesa and Mykolayiv – 23 karbovanets; the 4th zone – all regional cities – 21 karbovanets; and the 5th zone – settlements out of the regional cities – 19 karbovanets. However, this scholarship was not granted to all students.

1928 was the starting point for the establishment of the administrative and command system, (1928-1941), the formation of I. Stalin personality cult. This period was characterized by the wild outburst of the Stalin's pedagogy when there were anathematized not only sociology and cybernetics, pedagogics and psychology, genetics and paedology, but also creativity, initiative, and pedagogical independence.

In 1929 there was initiated 'the wide-front offensive from the side of socialism'; there were set the tasks for providing the total literacy of the population by the end of the first five-year period, implementation of the mandatory primary four-year education of the children, changing the language of teaching in

comprehensive school for the native one, significant increase of the schools and accordingly, the teachers. Education and the teacher's educative activities became more controllable from the side of the Bolsheviks' Party.

Therefore the period from 1931 to 1933 is considered to be the time of the establishment of the common system of the national teachers' training education. During 1933-1934, the part of the social nurture and professional education institutes was reorganized into the teacher's training institutes assuming the four-year duration of the study (Kyiv, Kharkiv, Odesa, and Nizhyn). Also, there were the teachers' institutes attached to the institutes and established on the basis of well equipped pedagogical colleges for training the teachers for V-VII forms.

Thus, beginning from 1935-1936 there were established two types of educational institutions representing the system of the higher teachers' training education in Ukraine: the teachers' training and the teachers' institutes.

The Governmental decree as of September 19th, 1932 'On educational programs and order in the higher schools and colleges' paid attention to the such drawbacks of the higher school, in particular, of the pedagogically-oriented ones, as: organization of the teaching and educational process and teachers' practice, availability of highly qualified scientists and selection of the teaching methods. Therefore, the curriculums were significantly amended, namely by approval of a longer time for the teaching practice, pedagogics and methods; detail specification of the subjects. The special attention was paid to the mastering of the new educational methods, training of specialists having wide social and political views.

It was important that at least one day during the V, VI, and VII semesters, and two days during the VII semester were set for the students' self-work. Despite the fact that generally all curriculums were improved, they had some drawbacks yet: poor attention was paid to the training of the teacher-educator and forming of his intelligence and culture.

The development of the higher teachers' training education was influenced by a discussion (1929-1930) on the issues related to pedagogy, paedology, psychology and reflexology, main problems of didactics, the role of environments and heredity, etc. Such discussion to some extent activated the psychological and pedagogical training process

for the future specialists, although it did not solve many of the complex problems of the school and the higher teachers' training education progress. The questions set forth above were examined in the time of the Ukrainian Republic-wide scientific conference on pedagogy and psychology issues (1940) and the all-USSR conference on pedagogical sciences issues (1941).

During 1940-1941 there were 281 (6.6%) professors and 558 (13.2%) PhDs and associate professors employed in the teachers' training higher educational institutions. More than 80% (3,338 persons) of the institute teachers have no academic degree or title. The level of teaching in the teachers' training institutes was no so good. The higher level was revealed within the university systems and teachers' training institutions of Kyiv and Kharkiv.

According to the decree of the USSR Government as of April 09th, 1936 'On the increase of wages for teachers and the other school employees', the financial condition of the teachers became equal to the same of engineers and technicians. The growth of the V-VII form teachers' wages came to 99.1%, while of the VIII-X form teachers' wages – up to 136.1%. Therefore, the period from 1928-1941 became the period characterized by the search and selection for the educational institution providing for successful training of the secondary school teacher. Under conditions of the administrative and command system, the teachers' staff training was based upon the system principle (the universities, teachers' training, and teachers' institutes); there was a trend for nihilistic attitude for preservation and enlargement of the national wealth – the language and the culture.

The following years (1941-1945) became the period of the teachers' personnel training in the time of the Great Patriotic War. The Nazis considered the Ukrainians to be the primitive race being not entitled to even education.

The curriculums and educational programs were revised because of the war. The All-USSR Committee on the Higher School items implemented the curriculums with reduced terms of study – three and a half years – for the universities and three years – for the institutes. Despite the war and unsatisfactory condition of the premises (pillaged rooms and laboratories, the lack of educative and methodological documents) in 1943 there were 13 teachers' training and teachers' institutes that just

began to educate the personnel. The studying conditions were unfavorable; advancement in studies was poor.

By the end of 1943, there were 25 teachers' training educational institutions (3 universities, 10 teachers' training, and 12 teachers' institutes) in the liberated cities of Ukraine. The total number of the students came up to 6,966, including 3,935 freshmen. The professors' and teachers' staff was represented by 581 persons. Because the lack of personnel, there were established the special educational courses: four months – for the training of the I-IV form teachers (21,000) and six months – for the V-VII form teachers training (4,470).

Despite the intent to increase the number of persons to be accepted as the students, however, it was difficult to reach the pre-war level. All teachers' training institutes established four-month courses and departments for studies by correspondence. Plan of the People's Commissariat for Education of Ukraine assumed the issuance of curriculums, educational programs and methodological guides for correspondence students of the teachers' training and teachers' institutes. Moreover, there were established departments for studies by correspondence and scientific methodology offices attached to the higher school administration. Ia. Riapko was the first to be appointed as the director of the above. The chain of the higher teachers' training educational institutions was renewed within 1944-1945. It was impossible to re-establish only four teachers' training and six teachers' institutes, the resource basis of which was completely destroyed by fascists.

The above-mentioned period is characterized by the prevailing of philological, physicomathematical and historical departments; however, departments for the training of the teachers of the esthetic cycle and physical education were not available.

During the 1944-1945 academic year, there were renewed 6 universities, 20 teachers' training and 17 teacher's institutes with the total number of students coming to 23,792. The teacher's training educational institutions did a lot to organize the teaching and educative process and improve the system of the teachers' staff training.

The period from 1941 to 1945 was the time of gaining the experience, thus enabling to make progress in the development and improvement of the higher teachers' training education

during the post-war period. There was formed the new teachers' training school known for active training of the teachers able to teach and educate the growing generation under unfavorable conditions of the post-victory period.

Following the Great Patriotic War, there was began the period of the Ukrainian higher teachers' training education recovery and development (1945-1961). There is none of the analogues known to world history as to the so scaled recovery works perfumed in our country. The direct damages caused by the Nazis and their henchmen to Ukraine made up to 285 billion karbovanets or 42% of the total USSR costs for the period of war and invasion. The commission established by the Ukrainian Government has calculated that the renewal of the teachers' training educational institutions of Ukraine should require the involvement of 15,550 builders having professional competence in 13-15 different fields.

The program of the social, economic and cultural development of Ukraine within the post-war period was defined by 'The Law on the five-year plan for economic recovery and development for 1946-1950' adopted by the eight sessions of the Supreme Council of Ukraine in August 1946.

Meanwhile, the new problems were originated by reality. According to the CPSS program of 'the communism development' (1961), there was set the task for implementation of the mandatory secondary comprehensive and polytechnic education for all children of school-going age, and for the youth without appropriate education working within the economic sector; and moreover, for development of the boarding schools and after-school daycare institutions. According to the above, a problem of training of additional 183,600 teachers for the period from 1962 to 1970 became apparent. Even in Kyiv, the deficit of teachers for the 1970-1971 period, in particular of physics, mathematics, Ukrainian language, and biology, was estimated as to be 306 persons.

In total there were 20 double specialties introduced within the Ukrainian teachers' training higher educational institutions. The main principle of the new departments' organization was based upon thereof establishment in every educational institution disregarding the demands for the mentioned personnel in certain regions.

In 1963 there was founded a Crimea Schoolchildren's Minor Academy 'Searcher'. It was the first institution of such type in the country having the physicomathematical, environmental and chemical and social studies sections. In order to improve the level of the comprehensive education among the working and rural youth and to create the conditions for entrance to the teachers' training institutes, in 1969 there were renewed the departments for permanent daily, evening and correspondence preliminary preparation for the studies.

Following the declaration of the independence of Ukraine, there was initiated the search of the national education development ways and the transition to continuous professional education. It has become evident that the low level of professional competence and general culture of the most part of the population, in particular of the youth affects not only the competitiveness of the country within the global market but also the level of social stability.

The higher education system of Ukraine has been being formed as one of the most important values of the statehood, social consciousness, and national security.

Like anywhere in the world, the standards of professional education in Ukraine to the date are known to be in the process of upgrading, development, review, and approbation. There are adopted governmental documents ('Law on Education', 1996, 'National Education Program (Ukraine in the XXI century)', 1992, 'National Doctrine for Development of Ukrainian Education in the XXI century', 2001) aimed to the reformation of the higher education pursuant to the world standards. The higher education is based upon principles of democratization, humanization, humanitarization, ethnicization, differentiation, and individualization.

The 'National Doctrine for Development of Ukrainian Education in the XXI century' defines the goal, priorities, and principles of education development. The main objective of the Ukrainian education system is to create the conditions for development and self-actualization of each personality among the citizens of Ukraine being able to study for life.

The National Education Program 'Ukraine in the XXI century' stipulates the following strategic targets for the higher education reformation:

- Transition to the flexible and dynamic level-based system of the specialists training, thus enabling to satisfy demands and actualize the opportunities of the personality in getting the certain education and qualification levels according to selected specialty and available skills;
- Creation of the higher educational institution chain according to educational and qualification levels, types of educational institutions, forms, and duration of the study and the sources of financing that would satisfy the interests of the personality demand of each region and the state on the whole;
- Improvement of the educational and cultural level of the society;
- Bringing the Ukrainian higher education up to the level of developed world countries achievements and its integration into the international scientific and educational community.

The beginning of the third millennium is notable for the education globalization. Joining of Ukraine to the Bologna process assumes deeper familiarization with the worldwide experience, in particular of the USA and countries of Western Europe.

HIGHER EDUCATION SYSTEM IN THE UNITED STATES – is the strict system similar to the secondary education system. The higher education a variety of elements interconnected on a rather random and conditional basis. Such elements are subjected to continuous modifications, changing of the purpose and title, to say nothing of thereof number and geographical position.

Administration of higher education in the United States is decentralized as pursuant to the 10th Amendment to the US Constitution, the entire educational system is subordinated to the authorities of the individual states. On a governmental scale, the administration is exercised by the Educational Agency being the unit of the US Department of Health and Human Services. However, the term 'Administration' can be applied only partially as the Agency's functions are limited rather to the accumulation and processing of the information (statistic data) incoming from authorities of states and the educational institutions.

However, the quota in the state budget allocated for development is being continuously increased. It makes up to 10% of the total higher schools budgeting, while the rest amount

consists of allocations to the states and different private donations.

Accreditation of the higher educational institutions is known to be of great importance, especially if the common program and methodological center of higher education do not exist. The accreditation assumes determination by certain governmental or public bodies (often both of them) of how and to what extent certain standards are met by each individual educational institution. More than 30 regional and professional offices approved by the Educational Agency are involved in the accreditation process. The accreditation may be provided either for an entire educational institution or for certain specialties. The general accreditation is provided by the regional commissions, while the accreditation by certain specialties – by professional accreditation offices. All accreditation costs connected with servicing of the educational institutions and payment of remuneration for the involvement of the highly qualified experts are borne by the higher educational institution to be accredited. However, such accreditation is beneficial only for the educational institutions that do not anticipate negative findings from the side of the commission. Therefore, the educational institutions always indicate the valid accreditation data in their advertising booklets.

The College is the term generally used for identification of the type of the higher educational institution in the United States. The College may be the autonomous higher educational institution with a two or four-year duration of the study; however, it may be the structural unit of the university.

There are no common rules for the organization of the studies and the educational process on the whole in the US higher educational institutions. The duration of the academic year is from mid-September until the end of May. Apart from the summer holidays, there are three one-month vacation periods during the academic year. However, the latter is upon each student. No additional holidays are used by those who wish to graduate from the higher educational institution as soon as possible. Apart from self-work, the student may take part in the work of the summer schools in order to get certain credit units. 20% of the courses are considered to be as selective, while the others are optional. The selective ones are creditable, while the optional ones are not considered as the credit hours.

The weekly studying capacity in the US higher educational institutions (the lectures) is 16-24 hours for the junior students and 14-16 hours – for the senior students. However, any one hour lecture shall be followed by at least two hours of the self-work. If the student plans to get 16-18 credit units during the semester (each credit unit consists of three hours per week), the weekly capacity shall be 48-54 hours. The standard duration of the lectures and practical classes is 50-60 minutes. Each lesson assumes the formation of the new group as the courses are mainly of selective nature. Therefore, the registration department being in charge or scheduling uses the computer as it is not able to schedule the students' mode of work taking into account the optimal time planning.

Requirements to the US school students' advancement in studies are not considered to be high; also there is no common system for advancement recording. As a rule, the grade point average (1.7) is enough to be given an academic degree of Bachelor. The minimum grade point average for the first-year students is 1.3. There is an alphabetic system of grades added by written interpretation and numerical value.

- A – Excellent, 4-point grade;
- B – Good, 3-point grade;
- C – Satisfactory, 2-point grade;
- D – Unsatisfactory but admissible, 1-point grade;
- E – Inadmissible, 0-point grade.

At the same time, the percentage of the students sent down from the US higher educational institutions is rather high and makes up to 30-40% of the total number of the accepted first-year students. This is conditioned not only by poor progress in studies but also by the need to pay for education.

There are 2-3 tests during one semester that are to be checked by the senior students. The results of the current checkup are taken into account in the time of calculation of the grade point average for advancement in each subject. As a rule, the grade given for the post-program examination is more than half of the summarized grade.

Examination sessions in the US higher educational institutions are rather short (10-12 days) and called as 'Review, tutorial, and classes period'. The classes are held within 5 days per week. All the higher educational institutions, especially the prestigious ones are perfectly equipped – they are provided with

all educational technical facilities (slide, film projectors, and episcope), and educational television. Electronic computers are widely used, even for personnel selection.

There are different levels of the higher educational institutions in the structure of the teachers' training education: the universities (4-5 years), the teachers' training colleges (4-5 years), the liberal art colleges (4 years) and the junior colleges (2 years). The first three stated above types of educational institutions are in charge of the training of the teachers for secondary schools, while the junior college – of the teachers for primary school. There are teachers' training institutions with state and private ownership. The most famous universities in charge of the teachers' staff training are Ball State University (State of Indiana); Northern Illinois University (State of Illinois); Michigan University (State of Michigan) and Philadelphia University (State of Pennsylvania).

The most future teachers study for four years (70%), less than one third – for five years, while the others – for two years.

In the framework of the four-five year training system, the first two years of study are devoted to the studying of the comprehensive subjects, mainly the humanities: economy, philosophy, literature, history, political and social science, and so forth. It is assumed that mandatory and elective courses are combined. The program also includes the studying of the psychological and pedagogical subjects (general pedagogical psychology, human development psychology, fundamental education, nurture philosophy, history of pedagogy, pedagogical sociology, comparative pedagogics, teaching methods, and pedagogical ethics). The foregoing subjects are studied within 25-35% of the educational time. The structure of knowledge to be gained by the future teacher includes the comprehensive knowledge, specific knowledge (for example, the scientific research methods) and behavior-based sciences (theory of behavior, ideal, normal and abnormal behavior).

Apart from the lectures and workshops, the following unconventional methods and forms of teaching are applied: modeling, role-playing games, and micro-teaching. In the course of modeling and role-playing games, the students may represent the school class. The micro-teaching is the creation of the small-scale situation inclusive of all teaching components. For example, the students teach 10-15 lessons for the minor groups of pupils;

such lessons are recorded by a video camera with the following thereof viewing and discussion. Such unconventional teaching approaches shall prepare the students for active and independent pedagogical activities.

Practice and professional trials are considered to be important parts of the teachers' training education. The pedagogical practice in universities lasts for 4-5 weeks. The practice in the teachers' training colleges is foreseen during each year of study. The pedagogical practice program includes the observation over the teaching and educational process, analysis of teaching methods, in particular, lessons (from one to the series of lessons). The school practice is supervised by specially trained teachers.

The computer testing is widely used in the time of examination. The computer-based certification is divided into several phases. Such tests are used for a determination whether the first-year students gained enough basic knowledge or whether they properly chose the future profession. During the next to the last year, the students answer the questions as to comprehensive educational and pedagogical issues. Finally, the graduates are proposed to check the academic and pedagogical knowledge and skills (for example, in the time of analysis of the situation that the school teacher might be faced with).

The upgrading of the teachers' professional skills is foreseen by the federal programs, and as well at the level of individual states and educational institutions. So, the government grants scholarships to the teachers who are in charge of the scientific researches. Those who distinguished themselves are invited for a state reception in a White House. In the framework of the improvement of professional advancement, the schools apply the following methods and forms of work: joint attendance and discussion of the lessons, advising of the young teachers by experienced educators, and activities of the teachers' societies assuming the exchange with methodological experience, work in pedagogical teams, the members of which make use of the professional training, mutual evaluation of work, etc.

The duration of the students' pedagogical practice in school is 14 weeks. It includes the observation over the pedagogical process and some lessons to be taught under the teacher's supervision. In order to complete with education upon graduation from the teachers' training colleges, the students shall work on

probation within one year at the place of employment. The USA has recently approved the document 'America 2000' stipulating the standards (voluntary). These are the following: the scope of education, the quality of the knowledge adoption and material security of the schools.

It is stated in the deed 'Objectives 2000: Well-Educated America' that by 2000 all the US pupils will have taken the first place in the world as to mastering mathematics and the environmental and natural sciences. There is established the National Committee for Education Objective – the Board of Advisors under the President, the Prime Minister and the Congress of the USA, and as well the National Board for Educational Standards and Education Improvement Issues.

The US Government has made a decision on the improvement of the scientific and research basis in the educational sphere that stipulates the allocation of significant funds for psychological and pedagogical science and establishment of the four new scientific and research institutes such as:

- 1) The national institute of the students' advancement in studies, educational programs and evaluation of the progress quality;
- 2) The national institute of the 'problem children' education;
- 3) The national institute of administration of education, finances, strategy and management within the education;
- 4) The national institute of the post-school education, library science, and continuous education.

The aforementioned institutes are in charge of the researches and study of the most 'algesic' points of modern education. It is possible to say the enhancement of the US education system is organized upon adequate scientific and financial level.

Analysis of the official documents containing the international didactic concepts stipulating the goals and objectives of the US higher education enables us to make the following conclusions: the USA recognizes the leading role of the higher education, declares its availability and academic freedom; the formation of the decent citizen's personality is considered to be the objective of the education.

The US Governmental legislative documents rather clearly and completely define the functions foreseen by the competence

of the local authorities in charge of education as to development and certification of the local standards, procedures for administrative works financing and their compliance with the federal programs.

HIGHER EDUCATION SYSTEM IN GREAT BRITAIN.

English higher education system is known to be one of the oldest in Europe. The Oxford and Cambridge Universities have been functioning from the very beginning of the XIII century. However, until the beginning of the XX century, this system was represented only by ten universities with rather a little number of the students. In the XX century there were established near 30 universities and almost 800 higher educational institutions of the other types (colleges and technological institutes, polytechnic institutes and teachers' training colleges that just exist to the date) with the system of paid study.

The higher educational institutions of Great Britain are unofficially but rather strictly differentiated according to the level of prestigiousness being the basis for requirements to the entrants and the cost of study. The most prestigious are the oldest universities (the Oxford and Cambridge ones). They are the federations of colleges (the total number of the students is near 11,000). London University is considered to be the largest one in England (40,000 students), while the total number of universities in the country is 42. The same status is given to five higher educational institutions: Manchester Institute of Science and Technology, Manchester Business School, the Royal College of Art, London Business School and Cranfield Institute of Technology. The universities have a rather insufficient quantitative quota in the English system of higher education (850 higher educational institutions, 159 teachers' training colleges, and 30 polytechnic institutes).

Due to the centuries-old tradition, the English universities have maintained (in theory) the independence of the executive authorities, thus being subordinated just to the Parliament. The university is headed by chancellor being appointed for the ceremonies. So, for example, Her Majesty Queen Elizabeth II was the chancellor of the Royal University in Belfast in the 70-s. The actual administrator of the university is the vice-chancellor acting with the support of the university courts, council and Senate. The court is formally considered to be the supreme body, but actually, its functions are limited. The council is in charge of the financial issues, while the

Senate – of the academic ones. The university colleges are known to have some rights of self-administration within the universities. However, the university autonomy is limited by almost complete financial dependence upon the governmental allocations as the profits gained from the scientific work and payments for study are known to be the minor quota in their budget.

The system of education, inclusive of the higher one, is supervised by the Secretary of State for Education and Science, to whom the Minister of State and two the Secretary of State Parliamentary Assistants are subordinated. The central government is not in charge of the administration of the schools or colleges, hiring of the teachers and recommendation of the textbooks or programs. However, it has two important functions: setting up of the 'minimum standards' of the educational institution's activities and control of the financial condition. In practice, the affairs are managed by the local authorities. They are answerable to the Secretary of State. Moreover, the higher educational institutions may be audited by the Royal inspectors being directly subordinated to the Secretary of State.

The duration of study for the most specialties in the English higher education institutions is less than in the same in the USA, and moreover, it is known to be of closer orientation. The standard duration of the study, with the minor exception, is three years, either for the universities or vocational colleges. The duration of the academic year and studying capacity (not more than 16 hours of lectures per week) is practically the same as in the United States. The lectures can be also attended on a random basis. In comparison with the United States, where the comprehensive subjects are studied for almost two years and the total duration of study is four years, the three-year educational course in England cannot provide for training of the perfectly competent specialist. There is no production practice; and finally, there is a limited set of subjects to be studied on a selective basis.

The system of academic degrees is similar to the United States as the English system (Bachelor, Master, and Doctor) was once adopted by the Americans. Having mastered educational courses in certain higher educational institutions, the students sometimes pass the Bachelor's degree examination in another one. However, the way to be qualified as a Master is known to be longer as the Master's degree is not so widely spread and it is given to those who failed to complete the educational course for Doctors.

There are no common rules of the students' acceptance in English higher education institutions. These are different depending on the institution. However, it is dependable upon the entrant, his preliminary gained skills and the showings in the matriculation certificate. Having obtained the secondary education, the entrant is invited for an interview, upon results of which there is made a decision whether he would pass the examination from 3-4 subjects. The interview shall indicate the talents and motivations of the future student, and as well his social make-up (system of valuable orientations).

The school teachers are trained in the general teachers' training colleges and the teachers' training branches of the universities. There are higher teachers' training institutions with state and private ownership. Entrance to the one-year teachers' training course in the university is allowed only upon a three-year study in any department, i.e. upon mastering a certain academic course and being qualified as the specialist in one or three subjects.

The teachers' training colleges have no common curriculum; as a rule, the curriculum of the three-year teachers' training college includes main subject studies, professional course, pedagogical studies, and school practice. The special attention is paid to the subjects that shall be taught by the future teacher (up to 25% of the total studying time). More than 40% of the studying time is devoted to the professional course being studied within one or two years. As a rule, the professional course includes the subjects with comprehensive academic orientation: English language, mathematics, geography, history, etc – in total up to eight subjects. A quarter of the academic hours is used for pedagogical studies that include: pedagogical philosophy, psychology, pedagogical sociology, teaching methods, history of pedagogics, comparative pedagogy, school hygiene, school science, etc.

The main forms of education are still lectures and seminars. The technical means, role-playing games, micro-teaching, etc. have been more and more applied in the educational process recently. The studies held by personally assigned to the student teacher (tutor) are traditionally considered to be rather difficult. Such studies provide for the establishment of close contact between the students and the teachers. In such a case, the teacher acts not only as of the source of knowledge but also teaches his educatee to act and think in an independent manner. Generally, the school pedagogical practice of the students lasts for 14 weeks. Such practice includes

the observation over the teaching and educational process and some lessons supervised by the teacher. In order to complete with education upon graduation from the teachers' training colleges, the students shall work on probation within one year at the place of employment.

HIGHER EDUCATION SYSTEM IN FRANCE.

As distinct from Great Britain and the United States of America, the French universities are not located at the top of the educational pyramid. The leading positions are taken by the Higher Schools (Fr. - Grandes écoles) providing for the education of specialists in the field of business, state administration and engineering. They provide a high level of education and therefore, the entrance examination is allowed only for those who successfully completed the first-year educational course in the university.

The administration of higher education in France is exercised by the Minister of National Education through the mediation of the National Board for Higher Education and Research. There are regional boards for higher education and research established within the economic regions (that as a rule match to the academies, or in the other words – academic counties) being headed by principals – the chairmen of the local universities councils. The university is supervised by the president elected once for five years; it often happens so that the president of the largest local university simultaneously is the principal of academy (academic county). Practically all higher educational institutions in France are state-owned and being financed by the government.

The private higher educational institutions in France include five Catholic universities, near a quarter of the total number (120) of the Higher Schools subordinated to the industrial companies and churches. There are less than 10% of the French students who study in privately owned higher educational institutions.

At present, there are 26 academies (academic counties), more than 50 universities and so-called university centers exercising the rights of the universities in France. There are 13

such centers in Paris, 3 – in Grenoble, 3 – in Toulouse, 2 – in Strasbourg, and so forth.

The main administrative unit is the scientific and research association having autonomy within the university. Such associations are established for solving of the main task – connection of the educational process and the scientific researches at administrative and practical levels taking into account that the university departments have been previously transformed into the educational units taking no part in research activities.

In order to enter the university, the entrant shall have a Bachelor's degree. As opposed to the USA and Great Britain, the Bachelor in France is the Lyceum or secondary school graduate who has passed the examination in one of the following directions: the humanities, environmental and nature, and technical ones. The Bachelor's degree examination is considered to be simultaneously the final one – for the Lyceum and entrance one – for the university (but not another higher educational institution). Acceptance as the student of the university without examination is allowed only if he passed a certain examination. Generally, the interview takes place; however, the Bachelor's degree diploma is of decisive importance. As the Bachelor's degree diploma is issued to 10% of the French secondary school-leavers, the entrance examination is foreseen for those who have not such a diploma. The listed options were enhanced by 'The Law on the higher education orientation' and as well by such document as 'The Higher Education' specifying the list of certificates replacing the Bachelor's degree diploma. 8% of the working people children represent the students of the universities. According to the UNESCO data, 30% of the French students are granted the scholarship; its amount is dependable upon the family income, the student's advancement in studies and the year of study. The part of students is obliged to pay the scholarship back upon graduation from the higher educational institution. The entrants must not be older than 24 or 20 years and are to have at least a two-year length of service. One of the examinations is held in the form of an interview, in the course of which the entrant having no time for preparation is asked by special teachers' team (jury) about previous education and activities for the purpose of his knowledge and skills check. According to the

results of the spoken examinations, the entrant is admitted to the written ones. The number, duration, and scope of such examinations are defined by the president of the university; it often happens that the entrant is required to write a composition or analyze the text. Depending on the department selected for entrance, the entrant shall pass the examination in history, foreign language, geography, mathematics, physics or chemistry according to the Bachelor's level. The number of examinations does not exceed three or four. The rules of the entrance to the Higher School are known to be different. Practically, the enrolment competition for the Higher Schools is based upon the ratio of 8-10 entrants per one place, while for the universities it is minimal. The Higher Schools train the students in a certain profession.

The teachers and lecturers are trained mainly in state educational institutions. There are two systems of the teachers' training education: teachers of primary schools and lectures for secondary educational institutions.

The basic pedagogical education of the primary school teacher has a two-level structure: two years in the university and the further two years in a standard school. Each of the levels is completely autonomous; however, there is an integral interconnection between them. Therefore, in the time of studying the course 'Introduction to the teacher's profession,' the students attend the lectures held by the university professors and take part in the pedagogical practical work supervised by the teachers from standard schools.

The future primary school teacher shall complete the first two-year course of the university education, in the time of which he studies comprehensive subjects and special pedagogical course. In further, when studying in the standard school, the student adopts the educational program consisting of four modules: general pedagogical studies, subject-based training, and familiarization with pedagogical technologies; training in administrative and educative activities, and optional courses. The duration of the pedagogical practice in the university is three weeks, and in standard school – twenty weeks. The latter includes the independent work in a basic educational institution during the pre-graduate semester.

The first special higher educational institutions for the secondary school teachers appeared at the early 90-s. However, most college and lyceum lectures are still trained in two stages: the first one is university education, and the second – post-graduate study. In the time of studying in the university, the future secondary school teacher is practically never faced with pedagogical education. This is provided in the regional teacher's training centers. The students of the above-named centers specialize in the teaching of two-three school subjects, adopt the pedagogical sciences and undergo the training in colleges and lyceums.

Adoption of 'The Law on Orientations' (1989) has been actually initiated by merging of two structures of the teacher's training and establishment of the single higher teachers' training institution, common for all types of schools – from preschools to lyceums – the teachers' training institutes. They became the professional higher education institutions with a two-year period of study on the basis of the three-year study in the university. The word-for-word name: The University Teachers' Training Institute (Fr. - *Instituts Universitaires de Formation des Maitres* – IUFM) is considered to be the substantial feature of this educational institution for teachers. Such educational institutions are to be established in each of the 26 academic counties of the country. All other teachers' training institutions shall be gradually liquidated.

HIGHER EDUCATION SYSTEM IN GERMANY.

Higher education in Germany has a long history. The numerous German universities were founded just in the Middle Ages. Since that time, they have been subordinated to the landlords, often to the certain prince, however being proud of own autonomy. Such autonomy was expressed through the system of internal self-administration, however, financing was provided by the prince, to whom the professors swore time to time. Even nowadays, the federal authorities' expenses for the higher education make up to no more than $\frac{1}{4}$ of the total budget fund; the balance is covered by the landlords. There is no any privately owned higher educational institution in Germany – all of them are owned by the state.

The Commission for Education planning is in charge of the issues connected with the planning of higher education in Germany. Besides, there are the Federal Ministry of Education and Science, the Board of Principals, Scientific Council and other federal bodies having their own specific functions. As compared with the United States, Germany is characterized by uniformity of types, structure, and system of the higher educational institutions administration, as well as of studying terms and programs.

The higher educational institution is headed by the principal and his deputies (vice-principals). The Senate is considered to be the supreme authority. The Senate is in charge of discussion of issues connected with the planning and development of the academic work, educational process, but it is not involved in the organization of the current activities. This function is laid upon the Head Board of Administration that generally includes the committees for educational issues, students' affairs, finances, property and construction, and the personnel department.

The university and the higher education in Germany, on the whole, combine the researches with the educational process paying sufficient attention to the formation of the student's personality.

The rights of citizens (having the school leaving certificate) for free education without passing the entrance examination are supported in Germany on a legislative basis. However, such simplified entrance conditions never result in negative consequences due to the high quality of the specialists training according to the employer's requirements.

The first thing that distinguishes the organization of the German university is a relatively minor role or complete absence of the sub-departments. The sub-department purpose is the rostrum. The sub-department shall mean the professors' duties. Nobody can find the inscription "Sub-department" on the doors inside the German universities, only 'Professor'. Main academic capacity lies upon him. There is no associate professor, but there are assistants working in the same branch as the professor does. There are employees, graduate students, and the secretary. The professor has his own office, phone, and office hardware.

The second specific feature is the absence of division into departments. The departments of most universities were liquidated as early as in the 60-s. They were replaced by so-called specialties. Thus, in 1969 there were 15 and lately, 19

specialties established instead of the six departments in the Hamburg University. The lowest unit is the 'seminar' playing the role of the sub-department. The research institute is the independent structural unit within the specialty. The employees of the latter are not involved in the teaching process – they are only in charge of science.

In order to enter the university, anyone shall have the only one document – the school-leaving certificate. The university regulations are approved by each Federal Land. The entrance quota is indirectly defined by the central agency through specifying the number of the first-year students by setting up the acceptable score on the basis of the school-leaving certificate. In doing so, the student dropout is rather high. The main principle of university education is that only well-trained students are admitted. The hundreds try to enter the university, however, only tens are admitted for study. The duration of the study is calculated not upon years, but semesters. The latter are also used as the periods for acceptance (I or II semesters).

The initial study lasts for four semesters; the main one – within the further semesters. The student is obliged to pass the examination between the mentioned semesters. The student is permitted to study for 2-3 specialties simultaneously; in such a case, he must pass 2-3 state exams. The duration of study in the university is dependable upon the number of selected specialties.

The range of the educational forms is similar to our: lecture, preliminary seminars, seminar, and practical studies. The seminar in the V semester is the main advanced educational form. The selection of the seminar is dependable upon the student's preference for a certain teacher and his scientific interests. The weekly work is planned by the student himself.

The main objective of the seminar is to teach the student how to have own opinion and to speak in its support. For the purpose of the seminar, the student shall prepare the abstract like the term paper (20-25 pages). There can be two, three or five of them depending on the student's skills. The number of credits to be passed by the student prior to the degree examination is fixed. The examination is some kind of rare tool – there are only two of them: the first one – interim, upon completion of the IV semester, and the second – the degree examination of degree thesis.

The pedagogical education in Germany is diverse, complicate, however perfectly organized educational branch. The

educators are trained in the universities, teacher's training institutes, higher teachers' training, engineering, sport and music schools, and art academies. The personnel of the school administration and inspection staff studies in the system of professional skills improvement (institutes, centers, etc.). The specific feature of the German teachers' training education is a rather balanced combination of theoretical and practical studies. This principle is also applied under conditions of the teachers' education concentration within the universities (the number of the autonomous teachers' training institutes and the higher teachers' training schools is being constantly reduced because of its integration into the universities by transformation into departments or branches).

The duration of the teachers' training education in Germany is on average more than in Great Britain and makes up to 3-7 years. Such a situation reflects the general duration of the study in the German higher school (average duration of the study in the university is 14, while in the branch institutes – more than 9 semesters). The students usually graduate from the English universities at the age of 23, from the French – at the age of 26, while from the German one – being aged 28.5. Diplomas issued to the German higher school graduates are known to be rather prestigious and recognized by the countries of Western Europe.

Like in England, the German pedagogical education consists of two phases, however of different nature (being not based upon conceptual and pedagogical, but academic and practical principle). The first phase of the pedagogical education – the academic one – finishes with the passing of the first-degree examination, while the second – practical one – is based upon three-year working trial under the supervision of the experienced educator – mentor, and is followed by the other, teacher's or 'pedagogical' examination. The theoretical education in the German higher school is more specialized and applied than in the US and Canadian higher educational institutions, thus reflecting the German pragmatic approach to the specialists training.

As distinct from the United States and Great Britain, the German higher education institutions have no academic degrees as Bachelor and Master. The future teachers pay special attention to the study of the subjects and have fewer options in the selection of the courses. However, there is an evident trend in the

improvement of the comprehensive training, differentiation, and individualization of education.

The pedagogical education is available for the primary and basic school teachers, special secondary school (in German – Realschule) and gymnasial lectures.

The primary and basic school teachers are mainly trained in Hamburg and Hesse Universities, and as well in the higher teachers' training schools attached to the other universities. Generally, the duration of education makes up to three years. The program includes: studying of the school subjects and their teaching methods; advanced study of the one selected subject (German or English languages, mathematics, history, policy, religion, etc.); studying of the fundamental pedagogical science (introduction to pedagogics, and so forth). The students are involved in the school practice either by weekly attendance of some lessons with the following discussion under the supervision of the university teachers or by work in the school in the time of the holidays.

The special secondary school teachers are trained in higher teachers' training schools and universities. The students are involved in a comprehensive and advanced study of two special subjects and its teaching methods, as well as pedagogical science. The duration of the study is three years. Also, one two-year practical trial in pedagogics is foreseen.

HIGHER EDUCATION SYSTEM IN JAPAN.

Japan and South Korea are known to be among the countries that recently have associated its advanced successes in social, economic and political life with the education system. Together with China, they represent the East Asian type of general and pedagogical education. Although Japan and South Korea were much influenced by the United States, their educational environments have preserved the Asian uniqueness. The stated peculiarity firstly consists in significantly centralized administration of education, a strong influence of the state upon all aspects of the educative sphere despite a rather developed private educational sector (for example, 75 % of the Japanese higher educational institutions are privately owned).

Having analyzed large-scale and the third in the country history reform of the education initiated in 1989 ('Document by the

Ministry of Education, Science and Culture of Japan', 'The Japanese government policy in the field of the education, science and culture, 1989'), the Ministry published the report on 'Modern reform of the educational system' (1991) stating, in particular that the percentage of enrolment to the Japanese high secondary schools and a well to colleges and universities is rather high like in the United States. The effectiveness of the education is high like in Europe.

It is clear that the outstanding results of the post-war national policy in the field of education not only in quantitative but also in qualitative terms were conditioned, in particular by the development of the educators' staff training system. The profession of the educator has just preserved its traditional social respect, priority, and attractiveness. The initial salary of the Japanese teachers is not less than of the graduates employed within the industrial sector. The percentage of males among school teachers is 60%.

The further improvement of the Japanese pedagogical education was conditioned by the new guidelines of the educational policy. Main provisions of the educational reform (based upon the work of the National Council for Education Reform Issues established in 1984) assume: firstly, the development of the continuous education; secondly, the transition from quantitative spreading of the education to its qualitative improvement; thirdly, the transition from formal to actual equality in the education, and finally, the changing the accent stressed to academic achievements for respect of personality and individuality.

Japan is known for so-called open system of the teacher's training: it is admissible that the teachers are trained not only by the teachers' training departments but also by any other college and university departments (for example, more than half of the graduates in the country were given the teacher's certificate in the middle of 1980s, when the actual demand was 9 times less). Therefore, the system of education and involvement of the educators in Japan provides for continuous professional growth of the teachers, strict competition among them and drop-out of the unskilled employees. Moreover, the public pedagogical education of specialists in different fields radically improves the general pedagogical culture of Japanese society, on the whole, thus stimulating the high-quality pedagogical activities. Certificates

giving the right for teaching are issued to educators by the educational department of the prefecture according to the law on personal pedagogical certification. They are classified as interim, permanent and special ones (as of 1989). The permanent certificates may be of the extra, first and second categories. The interim certificate may be issued to the senior secondary school leavers upon passing the 'teachers' examination' in the department of education. However, the holders of such certificates are permitted to work as the assistant of a kindergarten teacher or assistant of the primary and junior secondary school teacher, and only during three years within the area belonging to a certain prefecture. In order to get the permanent certificate, it is necessary to obtain the pedagogical education in two-year junior college (on the basis of completed secondary education), technological college or university. Therefore, the certificate of the extra category is issued only on the basis of the master's degree. However, the teacher's certification is dependable not only upon the fact of graduation from the respective higher educational institution, the Bachelor's or Master's degree, but also the certain credit points for mastering the teaching subjects and the length of pedagogical service. In the time of certification report, the nominee's qualification in three fields: comprehensive, subject-based and proper pedagogical – is checked.

Such a system, on the one side, enables young people to try their strengths in the pedagogical environment, while on the other side, it motivates the educator for improving the professional competence by correspondence or permanent daily education. The extremely insignificant practical component (2-4 weeks) is considered to be the weak point of the Japanese pedagogical education to the date that is conditioned by difficulties in providing the opportunity of practice for the great number of the students. Some higher educational institutions solve this problem by broadening the network of basic schools.

The organizational methods and forms of future teacher education are known to be traditional, namely: lectures, seminars, and practical studies. In order to obtain a diploma, it is necessary to get the required minimum of points (credits). Therefore, the future primary school teacher shall get no less than 41 credits. This amount is calculated as follows: 12 - minimum credits for the first unit of the standard pedagogical course, 22 – for the second,

third and fourth units, 2 – from the fifth unit, and 5 – from the sixth one.

The quality of the diploma is of great importance for the teacher. Depending upon education, the school teachers are divided into three main categories: two-year studied teachers, four-year studied teachers and those who obtain the additional education following the completion of the four-year university course.

According to the availability of confirmed length of service, diploma and the total credits in it, the teachers may aspire to a certain class. The more length of service, the higher the diploma status, and the more credits in such a diploma, the higher is the teachers' status and salary.

Pursuant to the official procedure, the teacher has to change regularly his place of employment. Such a code is conditioned by the intention to maintain the perfect professional form of the teachers and to stimulate them for improvement of the professional competence.

There is also an efficient system for retraining of the teachers: the Ministry of Education is in charge of the regular establishment of the courses for superintendents and senior teachers of the state schools and for beginners; holding the seminars for advanced teachers; organization of the teachers training abroad. Some teachers are granted scholarships for the continuation of the study as the students of MA courses and institution of doctoral candidacy.

HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION SYSTEM IN SOUTH KOREA.

The education became a national pride of South Korea, where the reforms in the mentioned branch have been activated as of 1985 upon commencement of the work of the Commission for education reformation supervised directly by the president of the state. Instead of the Commission that had met the set objectives, in 1988 there was established the Council for educational policy recommendations, while in 1989 – the Presidential Commission on Education. The priority of the education among the state problems was secured in the 1980s by article 31 of the Constitution of the Republic of Korea, thus being accompanied and supported by significant governmental allocations for the education (22% of the

state budgetary fund in 1992). V. Kostomarov said that the training of the teachers' staff for all educational system levels is the backbone of the higher education within the country, where the purposeful and balanced chain of the teachers' training institutions is developed.

The kindergarten teachers are trained in the vocational schools and colleges with the study by correspondence; the primary school teachers - in the four-year teachers' colleges; the secondary school teachers – in the teachers' training colleges and universities, while the lectures of the higher educational institutions – in the universities and post-graduate higher schools.

HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION IN CHINA.

The structure of the teachers' training institutions is similar to the Ukrainian one. The Chinese preschool and primary school teachers are mainly trained within 3-4 years in the teachers' training colleges. The incomplete secondary school leavers are admitted to the entrance to such colleges. The educators for secondary school are trained in the teachers' training institutes and universities for 4-5 years.

China is in charge of solving the problems of quantitative and qualitative development of pedagogical education. Rearrangement of China pedagogical education is done in close cooperation with the reform of the national-wide educational system initiated in 1985. It is foreseen to improve the quality of education, in particular, basic one; apply the comprehensive approach to the training process, and provide diversification of the higher education forms. Also anyone can appreciate the measures taken for improvement of the educators' professional skills and their social status, thus guaranteeing the quality of teaching: holding the country-wide mandatory qualification examinations for the teachers, increase the number of the teachers' retraining courses, implementation of the teachers hiring system and attribution of higher responsibility to administrators of the educational institutions, and increase of the remuneration for the teachers.

General trends and prospects.

Review of the pedagogical education in terms of the educational reforms within certain cultural distinctive regions of the world – North American, West European, East European and

East Asian ones – provides for determination of the series of general regularities and trends in the evolution of the educational branches being in charge of the teachers' staff training.

Including of the education to the priority imperatives of the state policy (growing of share allocated to the education up to 6-8% of the Gross Domestic Revenue – the USA, Canada; in 1991 it exceeded the allocations to the US defense and came up to 390 billion USD). Education of the American citizens is considered to be the priority direction of the President's activities.

France is known to be the country, where the expenses for education also predominate over the same for defense. Supervision of the educational institutions by the top-ranked officials – presidents, prime ministers, etc. results in appropriate respect to the improvement of pedagogical education.

Therefore, the problem of the teacher's staff is considered to be one of the key points of the educational reforms in the leading world countries.

Taking into account the quantitative and qualitative ratio it is evident that the quality and continuity of the pedagogical education, improvement of the professional competence, general culture of the teachers' environment and responsibility for results of work become more and more accentuated in the framework of the educator's training process. As regards the deficiency of the teachers, this problem has been already partially solved not so much as by intensification of the educational process, but by the improvement of the teachers' social status, prestigiousness of the pedagogical profession and strengthening of the educators' position in society.

There are three main strategic directions selected for the improvement of the pedagogical education programs. First of all, making the efforts to balance general cultural, specific subject and special professional components of the training process; secondly, the optimization of the balance between theoretical and practical education; thirdly, gradual equalizing of the pedagogical education rights with the same of the other vital university and specialized types of education, minimization of the gap between standard terms of educators, medical practitioners, lawyers and engineers training. Moreover, the levels of pedagogical education for different categories of educators become more uniform.

The attention is more and more paid to the improvement of professional competence in a selection of persons striving for the

pedagogical education, specification of criteria and strict requirements to the nominees, either in the time of entrance to the higher educational institution or in the course of study. The males become more and more involved in pedagogical activities. More than half of educators' personnel in Great Britain, the United States, Germany, and Japan are represented by the males.

Providing the greater autonomy and independence, promotion of the initiatives of the teachers' training institutions with implementation of the standards and criteria of pedagogical activities evaluation are considered to be the common directions of the pedagogical education reformation process. Also, there is a certain trend in the process of the educators' training assuming the education of the responsible citizens on the principles of democracy, freedom, and humanism. At the same time, the worldwide experience of the educators' training provides the evidence of diversity, originality, and singularity of the regional pedagogical education types, thereof uniqueness, variety of modifications, specific organizational, functional and developmental forms.

The key words: collegium, gymnasium, university, classical university, academy, institute, the Institute of Social Education, national school, the national system of education, college, multi-specialty university, scientific research university, civil university, university centre.

QUESTIONS FOR SELF CONTROL

1. "The National Program "Education". Ukraine of the 21st century. On the main directions of higher education reforming.
2. The law of Ukraine "On Education". The fundamental principles as for higher education in Ukraine.
3. Law of Ukraine "On Higher Education". The fundamental principles.
4. National Doctrine of Education of Ukraine in the 21st century on the ways to reform higher education.
5. Higher School Pedagogy as a science, its object and the subject matter, its connection with other sciences .
6. The subject matter, the basic concepts and the categories of Higher School Pedagogy.
7. Primary functions and tasks of the Higher School Pedagogy.
8. Regularities and principles of Higher School Pedagogy.
9. Methodology and research stages of Higher School Pedagogy.
10. General description of the methods of scientific and educational research.
11. Empirical methods of educational research.
12. The Methods of teaching experiment and mathematical statistics in research on Higher School Pedagogy.
13. The first European universities, their rights, structure, types, educational system.
14. Y.A. Komenskiy and his "Great Didactic" on higher school.
15. Kiev-Mohyl Academy (structure and training and educational system), educational, scientific and cultural activities.
16. Ostrog Academy (structure and training and educational system), educational, scientific and cultural activities.
17. The establishment, work and prominent figures of Kharkiv, Kiev and Odessa University.
18. The establishment, work, structure and prominent figures of Kiev University.
19. Higher education in Ukraine during the liberation struggle of 1917 - 1920rr.
20. Higher Education in Western Ukraine for Austria-Hungary, Poland, Romania, the Czech Republic and Slovakia.
21. Educational views of Myhailo Drahomanov
22. Didactic views of M.I. Pirogov.
23. Didactic views of Myhailo Hrushevsky.

24. Problems of Higher Education in the works of prominent Ukrainian teachers.

25. The structure of the modern system of higher education in Ukraine, characteristics of its components.

26. Modern humanistic theories, concepts and approaches to training, education and personal development.

27. The main goal, essence and peculiarities of modern national education of youth.

28. General description of the principles of national education of youth.

29. General characteristics of the main directions of students' education.

30. The profession of a teacher and the criteria for its effective operation in the lifelong national education.

31. Forms, methods and means of national education of youth in extracurricular time (Masters degree).

32. Ukrainian youth organizations, associations, fraternities and camaraderie in the 20th century: History and present.

33. The main tasks, categories and concepts of didactics of higher education.

34. The process of learning in higher education, its main elements and functions.

35. The essence of the problem and game learning.

36. Module-rating and credit-module system of education in universities.

37. Modern systems of education in higher educational institutions.

38. The peculiarities of the educational process in colleges, gymnasiums, lyceums.

39. The concept of didactic principles of higher school, their general characteristics.

40. The principles of democracy and humanism of educational process, its focus on human and national spiritual value. The principle of unity of education and training.

41. The principle of individualization and differentiation of studying. The principle of unity of emotional and rational in the educational process.

42. The content and the State Standard of Higher Education and their components.

43. The essence of the concept "teaching method" and the general classification of teaching methods.

44. The essence of the individual, front and group forms of self-guided academic work of students.

45. Distance Learning. Technical training tools (TTT), the requirements for their use in the educational process of higher education.

46. General characteristics of the training forms in higher school.

47. Lecture in higher school as the leading form of training. The types and varieties of educational lectures and their characteristics.

48. The functions and the structure of the educational lecture, the requirements for its preparation and implementation. The plan, the thesis and the synopsis of the lecture.

49. Practical and individual sessions, consultations, colloquia in higher school.

50. Practical lessons, individual assignments and self-guided work of the students.

51. The essence of pedagogical control, monitoring, self-correcting, assessment and progress in study records of the students.

52. Stages, objects, principles and functions of progress in study control of the students. The levels of retention of learning material of the program.

53. Kinds, types, methods and forms of control and self-control of students' progress in study.

54. Criteria, evaluation standards, methods and systems of evaluation and progress records of student learning. The concept of rating.

55. The communication culture of a teacher at university.

56. The purpose and objectives of the educational process in a higher educational establishment.

57. The characteristics of the main categories of Higher School Pedagogy.

58. The pedagogical culture of a teacher at university.

59. University as educational system.

60. The specificity of teacher's work in higher educational establishment.

61. The psychological structure of educational activities.

62. The regulations on the state university.

63. The history of Higher Education in Ukraine.

64. The students as a social group.

65. The concept of Higher School didactics. The main categories of didactics.
66. Pedagogical professionalism of a lecturer at university.
67. The regularities and principles of the learning process in higher educational establishment.
68. The tasks, rights and duties of the University teacher.
69. The system of education in Japan.
70. The organization of students' self-guide work at a higher educational establishment.
71. The psychological characteristics of older adolescents and taking them into account in the educational process of a higher educational establishment.
72. The classic universities of Ukraine in the period of modern and contemporary history.
73. The students' adaptation in a higher educational establishment.
74. Ukrainian Higher Pedagogical School before the October revolution.
75. General and specific requirements for the master's diploma paper.
76. University Charter on the rights and duties of the students.
77. Teacher's training education in Ukraine during the Soviet period.
78. The content of the pedagogical education as a problem of higher school didactics.
79. Higher Pedagogical Education of the Central Rada.
80. The revival of National Pedagogical Education in the independent Ukrainian state.
81. Higher Pedagogical Education of the USA.
82. The role and the functions of the tutor of an academic student group.
83. Modern training technology in pedagogical educational institutions.
84. Higher Pedagogical Education in South Korea.
85. The methods and organization forms of the educational process in higher school.
86. The System of Higher pedagogical education of Germany.
87. The system of psycho-pedagogical training at the university

CHAPTER III. Historical Review of the Higher Teachers' Training Education.
Module 8

88.The main directions of educating students in the academic and extracurricular activities.

89.The characteristics of the main stages of higher pedagogical education development in Ukraine.

90.The forms of extracurricular educational work with students.

СЛОВНИК

abstract реферат
abstraction абстракція
abundance надлишок,
велика кількість
academy академія
accordance відповідність
accreditation акредитація
acquire здобувати,
одержувати
adaptation адаптація
advance просування, рух
уперед, підвищення
affirmation підтвердження
akin схожий, подібний
ambiguous двозначний
analysis аналіз
apparatus criticus науковий
апарат
apparent явний, очевидний
applied sciences прикладні
науки
approach підхід
article стаття
assessment оцінка, думка
assignment завдання
associate professor доцент
association товариство,
асоціація
assume припускати,
допускати
attribute властивість,
символ
Bachelor's degree ступінь
бакалавра
basic основний, головний
be defined бути визначеним
benevolent personality
великодушна особа

bilateral двосторонній;
білатеральний
capacity розумові здібності
carry out виконувати
category категорія
certification сертифікат
charter статут
clarification прояснення;
пояснення
college коледж
colloquium колоквіум
competence компетенція
component компонент
comprehensive всебічний;
докладний, детальний
concept поняття, ідея
conclusion висновок
consequence наслідок,
результат
conservatory консерваторія
consistency послідовність,
постійність
constructive творчий,
конструктивний
consultation консультація
content зміст
contingent контингент
contradiction протиріччя,
суперечність
contrast
контраст, відмінність
control контроль
conversion перетворення
core суть, сутність
correlation співвідношення,
взаємозв'язок
correspond відповідати
creation створення
criterion критерій

crucial вирішальний;
ключовий
data інформація
dedication відданість
deduction
висновок, наслідок
demand вимога
department відділення
determination визначення
determine визначати
didactic дидактичний
differentiate розрізняти
differentiation відмінність
direction напрямок
distance learning
дистанційне навчання
diverse різний; несхожий
domination панування
dormitory гуртожиток
educate вихованець
educator педагог;
вихователь
efficient ефективний, дієвий
empirical емпіричний
erudition ерудиція
essay есе
essence сутність, суть
establishment заснування;
створення
evaluation оцінювання
existence існування
experimental survey
експериментальна розвідка
exposition демонстрація
formalize діяти офіційно
fraternity братерство
fundamental істотний
fundamentals основи
generalization узагальнення
goal мета
goal-oriented
ціленаправлений
govern управляти
heritage спадок

highlight надавати великого
значення
hometown батьківщина
humane гуманний
гуманітарний
humanistic гуманістичний
implementation здійснення,
виконання
individualization
індивідуалізація
induction індуктивний метод
inherent властивий,
притаманний
innovation нововведення
insufficient недостатній,
неповний
integrity цілісність
intensity інтенсивність
interpretation тлумачення
interview співбесіда
justification виправдання,
правомірність
leadership керівництво
lifelong впродовж життя
link зв'язок
maintenance підтримка
major pedagogical systems
головні педагогічні системи
manipulation маніпуляція
master магістр
Master's degree thesis
магістерська дипломна
робота
maturity зрілість
maze лабіринт
measurement вимірювання
methodology методологія
monitoring моніторинг
mutual взаємний
neglect нехтування,
недбалість
novelty новизна
nurture виховання
objective мета

obligatory обов'язковий
observation спостереження
occupational професійний
option вибір
personnel персонал
plan план
postgraduate student
студент магістратури
predictive який передбачає
prerequisite передумова
primary school початкова
школа
principle принцип
priority пріоритет, першість
profound поглиблений
prominent видатний
prospect перспектива
qualification кваліфікація
qualitative якісний
quantitative кількісний
questionnaire анкета,
опитний лист
ranking розміщення за
ступенем важливості
rating рейтинг
readiness готовність
record облік
regularity закономірність
regulations правила, норми
requirement вимога
research дослідження
retention утримання,
збереження
role-playing game рольова
гра
scaling шкалування
science наука
scientific науковий
scope сфера (діяльності)
secondary education
загальна освіта
secondary school середня
школа
secular світський

self-affirmation
самоствердження
self-identity тотожність
самому собі
sequential послідовний
session сесія
set комплекс
severely суворо
significance важливість,
значущість
sociometry соціометрія
specific спеціальний,
конкретний
specificity специфіка
specify встановлювати,
визначати
staff штат, особовий склад
stage період, стадія
statistics статистика
subject matter предмет
substantiation доведення,
доказ
sub-system підсистема
supervision нагляд,
спостереження
supremacy перевага
synopsis конспект
synthesis синтез
synthesize синтезувати
tact такт
technique методика
technology технологія
theoretical теоретичний
thesis тези, дипломна
робота
tolerance терпимість
tool інструмент
training підготовка
transformation
трансформація,
перетворення
tutor куратор
university університет
upbringing виховання

upgrading модернізація

vocation професія

vocational education

професійно-технічна освіта

work out вирішувати,

розробляти, складати

GLOSSARY

abstract - a summary of the contents of a book, article, or speech

abstraction - something which exists only as an idea

abundance - a very large quantity of something

academy - academy is sometimes used in the names of schools and colleges, especially those specializing in particular subjects or skills

accordance - if something is done in accordance with a particular rule or system, it is done in the way that the rule or system says that it should be done

accreditation - having official approval to do something, especially because of having reached an acceptable standard.

acquire - to get or gain something, such as an object, trait, or ability, etc. more or less permanently

adaptation - the process of change by which an organism becomes better suited to the new environment

advance - move forwards in a purposeful way; make or cause to make progress

affirmation - the action or process of affirming something; emotional support or encouragement

akin - if one thing is akin to another, it is similar to it in some way

ambiguous - if you describe something as ambiguous, you mean that it is unclear or confusing because it can be understood in more than one way.

analysis - analysis is the process of considering something carefully or using statistical methods in order to understand it or explain it.

apparatus criticus - textual notes, list of variant readings, etc., relating to a document, esp in a scholarly edition of a text

apparent - clearly visible or understood; obvious; seeming real or true, but not necessarily so

applied sciences - science that has a practical use

approach - a method of doing something or a way of dealing with a situation or problem

article - an article is a piece of writing that is published in a newspaper or magazine

assessment - a consideration of someone or something and a judgement about them; the evaluation or estimation of the nature, quality, or ability of someone or something

assignment - a task or piece of work allocated to someone as part of a job or course of study

associate professor - a university teacher lower in rank than a full professor but higher than an assistant professor

association - the state of occurring with something else; co-occurrence; a mental connection between things

assume - to think that something is true, although you do not have definite proof

attribute - a quality or feature regarded as a characteristic or inherent part of someone or something

bachelor's degree - a bachelor's degree is a first degree awarded by universities

basic - forming the most important or most necessary part of something; at the simplest or least developed level

be defined - if something is clearly defined or strongly defined, its outline is clear or strong

benevolent personality - if you describe a person in authority as benevolent, you mean that they are kind and fair.

bilateral - having or relating to two sides; affecting both sides

camaraderie

capacity - the maximum amount that something can contain; the ability or power to do or understand something

carry out - if you carry out a threat, task, or instruction, you do it or act according to it.

category - a class or division of people or things regarded as having particular shared characteristics

certification - a document attesting the truth of a fact or statement

charter - a statement of the principles, duties, and purposes of an organization

clarification - the action of making a statement or situation less confused and more comprehensible

college - a college is an institution where students study after they have left school.

colloquium - academic conference or seminar

competence - the ability to do something successfully or efficiently

component - a constituent part or aspect of something more complex

comprehensive - including or dealing with all or nearly all elements or aspects of something; relating to or denoting a system of secondary education in which children of all abilities from a particular area are educated in one school

concept - an idea of how something is, or how something should be done

conclusion - something you decide after considering all the information you have

consequence - a result or effect, typically one that is unwelcome or unpleasant

conservatory - a college for the study of classical music or other arts, typically in the continental European tradition

consistency - consistent behaviour or treatment; the quality of achieving a level of performance which does not vary greatly in quality over time

constructive - having or intended to have a useful or beneficial purpose

consultation - the action or process of formally consulting or discussing

content - the things that are held or included in something

contingent - a group of people sharing a common feature, forming part of a larger group

contradiction - a combination of statements, ideas, or features which are opposed to one another

contrast - the state of being strikingly different from something else in juxtaposition or close association

control - a person or thing used as a standard of comparison for checking the results of a survey or experiment; the ability to remain calm even when you feel very angry, upset, or excited

conversion - the process of changing or causing something to change from one form to another

core - the part of something that is central to its existence or character

correlation - the process of establishing a relationship or connection between two or more things

correspond - have a close similarity; match or agree almost exactly

creation - the action or process of bringing something into existence

criterion - a principle or standard by which something may be judged or decided

crucial - decisive or critical, especially in the success or failure of something

data - facts and statistics collected together for reference or analysis

dedication - the quality of being dedicated or committed to a task or purpose

deduction - a deduction is a conclusion that you have reached about something because of other things that you know to be true

demand - an insistent and peremptory request, made as if by right

department - a division of a large organization such as a government, university, or business, dealing with a specific area of activity

determination - the quality of being determined; firmness of purpose

determine - to settle or decide (an argument, question, etc.) conclusively, as by referring to an authority; to ascertain or conclude, esp after observation or consideration

didactic - intended to teach, particularly in having moral instruction as an ulterior motive

differentiate - identify differences between two or more things or people

differentiation - the action or process of differentiating

direction - a course along which someone or something moves; the management or guidance of someone or something

distance learning - a method of studying in which lectures are broadcast or lessons are conducted by correspondence, without the student needing to attend a school or college; a teaching system consisting of video, audio, and written material designed for a person to use in studying a subject at home

diverse - showing a great deal of variety; very different

domination - the exercise of power or influence over someone or something, or the state of being so controlled

dormitory - a university or college hall of residence or hostel

educatee - a learner who is enrolled in an educational institution

educator - a teacher or someone involved in the process of educating people

efficient - if something or someone is efficient, they are able to do tasks successfully, without wasting time or energy

empirical - empirical evidence or study relies on practical experience rather than theories

erudition - the quality of having or showing great knowledge or learning

essay - a short piece of writing about a particular subject by a student as part of a course of study

essence - the essence of something is its basic and most important characteristic which gives it its individual identity.

establishment - the act of starting an organization, relationship, or system

evaluation - the making of a judgement about the amount, number, or value of something; assessment

existence - the fact or state of living or having objective reality

experimental survey - a general view, examination, or description of someone or something based on untested ideas or techniques and not yet established or finalized

exposition - a clear and detailed explanation; a large public event at which you show or sell products, art etc

formalize - to make a plan, decision, or idea official, especially by deciding and clearly describing all the details

fraternity - all the people who work in a particular profession or share a particular interest; a club at a college or university that has only male members

fundamental - relating to the most basic and important parts of something; very necessary and important

fundamentals - the fundamentals of something are its simplest, most important elements, ideas, or principles, in contrast to more complicated or detailed ones.

generalization - a general statement or concept obtained by inference from specific cases

goal - something that you hope to achieve in the future

goal-oriented - giving a lot of time, effort, or attention to one particular thing which is the particular goal of something

govern - if rules, principles etc govern the way a system or situation works, they control how it happens

heritage - valued objects and qualities such as historic buildings and cultural traditions that have been passed down from previous generations

highlight - an outstanding part of an event or period of time; draw special attention to

homeland - a person's or a people's native land

humane - humane people act in a kind, sympathetic way towards other people and animals, and try to do them as little harm as possible

humanistic - the belief that human problems can be solved through science rather than religion

implementation - the process of putting a decision or plan into effect; execution

induction - a procedure or ceremony for introducing someone to a new job, organization, or way of life; a method of reasoning in which you use individual ideas or facts to give you a general rule or conclusion.

inherent - existing in something as a permanent, essential, or characteristic attribute

innovation - an innovation is a new thing or a new method of doing something.

insufficient - something that is insufficient is not large enough in amount or degree for a particular purpose.

Integrity - the quality of being honest and having strong moral principles; the state of being whole and undivided

intensity - the quality of being intense; the measurable amount of a property, such as force, brightness

interpretation - the way in which someone explains or understands an event, information, someone's actions etc; the way in which someone performs a play, a piece of music etc and shows what they think and feel about it

interview - a conversation with or questioning of a person, usually conducted for television, radio, or a newspaper; a formal discussion, esp one in which an employer assesses an applicant for a job

justification - a good and acceptable reason for doing something

leadership - you refer to people who are in control of a group or organization as the leadership

lifelong - continuing or existing all through your life

link - a relationship between two things or situations, especially where one affects the other

maintenance - the process of preserving a condition or situation or the state of being preserved

major pedagogical systems - important, serious, or significant systems concerning the methods and theory of teaching.

manipulation - the action of manipulating something in a skilful manner; the action of manipulating someone in a clever or unscrupulous way

master - acquire complete knowledge or skill in (a subject, technique, or art)

master's degree - a master's degree is a university degree such as an MA or an MSc which is of a higher level than a first degree and usually takes one or two years to complete

maturity - maturity is the state of being fully developed or adult

maze - a network of paths and hedges designed as a puzzle through which one has to find a way

measurement - a measurement is a result, usually expressed in numbers, that you obtain by measuring something

methodology - the set of methods and principles that you use when studying a particular subject or doing a particular kind of work

monitoring - observation and checking the progress or quality of (something) over a period of time; keeping under systematic review

mutual - you use mutual to describe a situation, feeling, or action that is experienced, felt, or done by both of two people mentioned.

neglect - if you neglect someone or something, you fail to look after them properly

novelty - novelty is the quality of being different, new, and unusual.

nurture - care for and protect (someone or something) while they are growing; upbringing, education, and environment, contrasted with inborn characteristics as an influence on or determinant of personality

objective - a thing aimed at or sought; a goal

objectively - if you consider something objectively, you try to think about the facts, and not be influenced by your own feelings or opinions

obligatory - something that is obligatory must be done because of a law, rule etc

observation - the process of watching something or someone carefully for a period of time

observation - the action or process of closely observing or monitoring something or someone; the ability to notice things, especially significant details

occupational - occupational means relating to a person's job or profession.

option - an option is something that you can choose to do in preference to one or more alternatives.

personnel - people employed in an organization or engaged in an organized undertaking such as military service

plan - something you have decided to do; a set of actions for achieving something in the future, especially a set of actions that has been considered carefully and in detail

postgraduate - relating to or denoting a course of study undertaken after completing a first degree; a student engaged in a postgraduate course

predictive - you use predictive to describe something such as a test, science, or theory that is concerned with determining what will happen in the future

prerequisite - a thing that is required as a prior condition for something else to happen or exist

primary school - a school for children between the ages of about five and eleven

principle - a moral rule or belief about what is right and wrong, that influences how you behave; the basic idea that a plan or system is based on

priority - the fact or condition of being regarded or treated as more important than others

profound - (of a state, quality, or emotion) very great or intense; (of a person or statement) having or showing great knowledge or insight; (of a subject or idea) demanding deep study or thought

prominent - someone who is prominent is important

prospect - the possibility or likelihood of some future event occurring

qualification - a pass of an examination or an official completion of a course, especially one conferring status as a recognized practitioner of a profession or activity

qualitative - relating to, measuring, or measured by the quality of something rather than its quantity

quantitative - relating to, measuring, or measured by the quantity of something rather than its quality

questionnaire - a set of printed or written questions with a choice of answers, devised for the purposes of a survey or statistical study

ranking - the action or process of giving a specified rank to someone or something

rating - a classification or ranking of someone or something based on a comparative assessment of their quality, standard, or performance

readiness - when you are prepared for something, or when something is ready to be used; willingness to do something

record - information about something that is written down or stored on computer, film etc so that it can be looked at in the future

regularity - the state or quality of being regular

regulation - a rule individuals or firms are obliged to follow; or the procedure for deciding and enforcing such rules

requirement - something demanded or imposed as an obligation

research - the systematic investigation into and study of materials and sources in order to establish facts and reach new conclusions

retention - the fact of keeping something in one's memory

role-playing game - a game in which players take on the roles of imaginary characters who engage in adventures, typically in a particular fantasy setting overseen by a referee

scaling - a graduated range of values forming a standard system for measuring or grading something

science - a systematically organized body of knowledge on a particular subject

scientific - based on or characterized by the methods and principles of science

scope - the extent of the area or subject matter that something deals with or to which it is relevant

secondary education - relating to education for children from the age of eleven to sixteen or eighteen

secondary school - a secondary school is a school for pupils between the ages of 11 or 12 and 17 or 18

secular - not connected with religious or spiritual matters

self-affirmation - the recognition and assertion of the existence and value of one's individual self

self-identity - the recognition of one's potential and qualities as an individual, especially in relation to social context

sequential - forming or following in a logical order or sequence

session - a period of time used for a particular activity, especially by a group of people; a part of the year when classes are given at a college or university

set - a group or collection of things that belong together or resemble one another or are usually found together

severely - to an undesirably great or intense degree

significance - the significance of something is the importance that it has, usually because it will have an effect on a situation or shows something about a situation

sociometry - the study of relationships within a group of people

specific - belonging or relating uniquely to a particular subject

specificity - a specificity of a thing, person, or group is individuality of a thing, person, or group

specify - if you specify something, you give information about what is required or should happen in a certain situation

staff - all the people employed by a particular organization

stage - a point, period, or step in a process or development

statistics - the practice or science of collecting and analysing numerical data in large quantities, especially for the purpose of inferring proportions in a whole from those in a representative sample

substantiation - the prove of the truth of something that someone has said, claimed etc

sub-system - a self-contained system within a larger system

supervision - the action of supervising someone or something

supremacy - the state or condition of being superior to all others in authority, power, or status

synopsis - a brief summary or general survey of something

synthesis - the combination of components or elements to form a connected whole

synthesize - combine (a number of things) into a coherent whole

tact - skill and sensitivity in dealing with others or with difficult issues

technique - a way of carrying out a particular task, especially the execution or performance of an artistic work or a scientific procedure

technology - the application of scientific knowledge for practical purposes

the subject matter - the subject matter of something such as a book, lecture, film, or painting is the thing that is being written about, discussed, or shown.

theoretical - based on or calculated through theory rather than experience or practice

thesis - a long essay or dissertation involving personal research, written by a candidate for a university degree

tolerance - the ability or willingness to tolerate the existence of opinions or behaviour that one dislikes or disagrees with

tool - a thing used to help perform a job

training - the action of teaching a person or animal a particular skill or type of behavior; training is the process of learning the skills that you need for a particular job or activity

training - the action of teaching a person or animal a particular skill or type of behaviour

transformation - a marked change in form, nature, or appearance

tutor - a university or college teacher responsible for the teaching and supervision of assigned students

university - a high-level educational institution in which students study for degrees and academic research is done

upbringing - the treatment and instruction received by a child from its teachers throughout its studying

upgrading - raiseing (something) to a higher standard, in particular improve (equipment or machinery) by adding or replacing components

vocation - a strong feeling of suitability for a particular career or occupation

vocational education - vocational education is the education needed for a particular job or profession.

work out - be capable of being solved

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті – К: “Шкільний світ”, 2001. – 16 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта. – 20-27 лютого 2002 р.
3. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Закон України «Про освіту» (2017 р.) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Концепція педагогічної освіти. Схвалено колегією Міністерства освіти України 23 грудня 1998 року. Протокол № 17/1-Б // Інформаційний збірник МО України. – 1999. – № 8. – С. 8-23.
6. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Пост. Каб. Мін. України / Вища освіта в Україні: нормативно-правове регулювання / за заг. ред. А. П. Зайця, В. С. Журавського. – К.: Форум, 2003. – С 153-170.
7. Алексеев Ю. Україна: освіта і держава (1987-1997). – К.: Експрес-об'ява, 1998. – 110 с.
8. Ананьев Б. Г. Некоторые проблемы психологии взрослых. – М.: Знание, 1972. – 32 с.
9. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – Л.: Изд. Ленинградского университета, 1968. – 339 с.
10. Архангельский С. И. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе. – М., 1976 – 245 с.
11. Атуттов П. Р., Скаткин Н. Н. Методологические проблемы развития педагогической науки. – М.: Педагогика, 1986. – 156 с.
12. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды. – М.: Педагогика, 1989. – 558 с.
13. Бабанский Ю. К. Методология и методика научного поиска. – М.: Педагогика, 1989. – 324 с.
14. Багаева И. Д. Учителю о профессионализме педагогической деятельности и путях его формирования. – Усть-Каменогорск: Гос. пед. ин-т, - 1988. – 97 с.

15. Бернс Р. Развитие “Я”-концепции и воспитание: пер. с англ. – М: Прогресс, 1986 – 434 с.
16. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Просвещение, 1989. – 192 с.
17. Бехтерев В. М. Вопросы общественного воспитания – М, 1910.
18. Биков В. Ю. Хмарні технології, ІКТ-аутосорсинг і нові функції ІКТ підрозділів освітніх і наукових установ / В. Ю. Биков // Інформаційні технології в освіті. – 2011. – № 10. – С. 8-23.
19. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів на основі інноваційних технологій: дис. д-ра пед. наук ... 13.00.04. – К., 1998. – 440 с.
20. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. – К: ІЗМН, 1996. – 232 с.
21. Бойко А. М. Парадигмальні напрями виховання: варіанти вибору // Рідна школа. – № 3, 2001. – С. 7-10.
22. Бондар В. І. Дидактика / Бондар В. І. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
23. Вергасов В. М. Проблемное обучение в высшей школе – К.: Вища школа, 1979. – 216 с.
24. Вернадский В. И. Начало и вечность жизни. – М.: Советская Россия, 1989. – 702 с.
25. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубенко, І. І. Бабан. – Тернопіль: навчальна книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
26. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Под ред. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
27. Высшее образование в XXI веке. Всемирный статистический обзор по высшему образованию 1980-1995 гг. – ЮНЕСКО: Париж 5 – 9 октября 1998 г. – 71 с.
28. Всемирный доклад по образованию. 1998. – Париж: ЮНЕСКО, 1998. – 176 с.
29. Вульф В. Б. З., Иванов В. Д. Основы педагогики в лекциях, ситуациях, первоисточниках: Учебное пособие. – М.: Изд-во УРАО, 1997. – 288 с.
30. Галус О. М. порівняльна педагогіка. – К.: Вища школа, 212 с.

31. Галузинський В. М. Евтух М. Б. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні – К., 1995 – 168 с.
32. Гармаш Е. С. Формирование педагогической культуры будущего учителя (на материале пед. дисциплин) автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1990.
33. Гороть Є. І., Коцюк Л. М., Малімон Л. К., Павлюк А. Б. / Під загальним керівництвом Є. І. Гороть *Англо-український словник*. – Вінниця: Нова книга, – 1700 с.
34. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теор. і метод. аспекти) – Автореф. дис. ... доктора пед. наук. – К., 2001. – 31 с.
35. Джуринский А. Н. *Зарубежная педагогика: [учеб. пособ. для студ. вузов] / Джуринский А. Н.* – М.: Гардарики, 2008. – 383 с.
36. Дубасенюк О. А. Іванченко А. В., Вітвицька С. С. *Педагогічна технологія в підготовці вчителя-вихователя: Метод. посібник*. – Житомир, 1993. – 107 с.
37. Эльконин Д. Б. *Избранные психологические произведения*. М.: Педагогика, 1989. – 387 с.
38. Журавский В. С., Згуровський М. З. *Болонський процес: головні принципи входження в європейський простір вищої освіти*. – К.: Політехніка НУТУ "КПІ", 2003. – 195 с.
39. Загвязинский В. И., Грищенко Л. И. *Основы дидактики высшей школы: учебное пособие*. - Тюмень, 1978 – 91 с.
40. Зазвягинский В. И. *Методология и методика дидактического исследования*. – М.: Педагогика, 1982. – 160 с.
41. Зиновьев С. И. *Учебный процесс в советской высшей школе* – М.: Высшая школа, 1986 – 356 с.
42. Зязюн І. А. *Філософія педагогічної дії: [монографія] / І. А. Зязюн*. – Київ-Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
43. Каган М. С. *Мир общения: проблема межсубъектных отношений*. – М. Политиздат, 1988- 319 с.
44. Кант И. *О педагогике / Трактаты и письма / И. Кант*. – М.: Наука, 1980. – 537 с.

45. Каптерев П. Ф. Дидактические очерки. Теория образования // Избр. пед. соч. М.: Педагогика. – 1982. – 634 с.
46. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). – Рига: НПИ «Эксперимент», 1998. – 180 с.
47. Козловська І. М., Кміт Я. М. Дидактичне дослідження на експериментальному майданчику: Методологічні рекомендації. – Львів, 2001. – 68 с.
48. Коменский Я. А. Великая дидактика. / Педагогическое наследие / Я. А. Коменский. – М.: Педагогика., 1989. – 243 с.
49. Коменский Я. А. Пансофическая школа, то есть школа всеобщей мудрости // Избранные педагогические сочинения в 2-х томах. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 2. – 576 с.
50. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / За ред. Л. М. Прокопенко. – К.: Рад. шк., 1989. – 608 с.
51. Корсак К. В. Світова вища освіта: порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів: Монографія. – К., 1997. – 208 с.
52. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. – М.: Высш. шк., 1989. – 156 с.
53. Кулюткин Ю. Н. Психология обучения взрослых. – М.: Просвещение, 1985. – 126 с.
54. Культура педагога : монографія / С. О. Заветний, С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов, Л. М. Тищенко. За ред. О. С. Пономарьова. – Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2015. – 320 с.
55. Лисовський В. Т., Дмитриев А. В. Личность студента. – Л.: ЛГУ, 1974. – 183 с.
56. Локшина О. І. Розвиток компетентнісного підходу в європейській освіті: [зб. матер. зі досв. управл., діяль. та метод. роб.] / О. І. Локшина. – Чернівці., 2007. – 140 с.
57. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.) / За ред Лугового В. І. – К.: Либідь, 1992. – 195 с.

- 58.Маркова А. К. Психология труда учителя. М.: Высш. шк., 1993. – 169 с.
- 59.Менделеев Д. И. О направлении русского просвещения и о необходимости подготовки учителей: Соч. в 25 т. – Л – М., 1952 – Т. 23.
- 60.Методы системного педагогического исследования / Под. ред. Н. В. Кузьминой. – Л.: Из-во Ленингр. ун-та, 1980. – 172 с.
- 61.Михайлюк Л. М. Реформи освіти у США та Франції: порівняльний аналіз // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 1. – С. 75-80.
- 62.Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике: науч.-метод. пособие. – М.: Высш. шк., 1967. – 200 с.
- 63.Нагорная Г. А. Профессиональное мышление учителя. – К.: Вища шк., – 1995. – 330 с.
- 64.Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вид. «Віпол», 2000 – 636 с.
- 65.Нечепоренко Л.С. Педагогика. Учебное пособие. (Краткий курс для иностранных студентов и аспирантов). - Харьков: ХНУ, 2006. - 250 с.
- 66.Нікітчина С. О. Становлення і розвиток системи професійно-педагогічної підготовки вчителів історії в Україні (1917-1991 рр.): Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / КУ ім.Т. Шевченка – К.: 1998 – 38 с.
- 67.Ничкало Н. Г. Методологічні проблеми безперервної професійної освіти // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти: наук.-метод. зб. – К.: 1994. – 180 с.
- 68.Ничкало Н. Г. Порівняльно професійна педагогіка як галузь педагогічного знання / Нелля Ничкало // Порівняльно професійна педагогіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 6-18.
- 69.Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу : курс читаний в Укр. нар. ун-ті : з мал. і портр. укр. культ. діячів / Іван Огієнко. – Київ: Абрис, 1991. – 272 с.
- 70.Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, та ін.– К.: А.С.К.: 2001. – 256 с.
- 71.Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2001-2002 навчального року. Статистичний бюллетень. – К., 2001. – 84 с.

72. Педагогічні технології у неперервній освіті: Монографія (Сисоєва С. О., Алексюк М. А., Воловик П. М., Кульчицька О. І. та ін.) за ред. С. О. Сисоєвої. – К.: Віпол, 2001. – 502 с.
73. Перспективні освітні технології: навчально-методичний посібник / за ред. Г. С. Сизоненко / К.: Гопак, 2000. – 560 с.
74. Пистрак М.М. Учебник по педагогике для пединститутов. – М.: Учпедиз, 1925. – 396 с.
75. Положення про ліцензування, атестацію і акредитацію закладів освіти. Постанова КМ України від 12.02.1996 р. № 200 // Законодавчі та нормативні акти про освіту. – Т. 3. – С. 64-75.
76. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. Наказ Міністерства освіти № 161 від 02.06.1993 р. // Законодавчі та нормативні акти про освіту в Україні в 5 томах. – К., 1998. – Т. 4. – С. 94-111.
77. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Постанова КМ України від 20.01.1998 р. № 65 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 3. – С. 202 – 207.
78. Положення про ступеневу професійно-технічну освіту. Постанова КМ України від 03.06.1999 р. № 956 // Інформаційний збірник Міністерства освіти та науки України. – 2000. – № 17. – С. 14 – 20.
79. Поташник М. М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: Пособие для учителя. – К.: Рад. школа, 1988. – 187 с.
80. Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004 – 2005 роки. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. № 49.
81. Про концептуальні засади гуманітарної освіти в Україні (вища школа). Рішення колегії Міністерства освіти та науки України від 27.12.1995 р. № 13/4-811 // Законодавчі та нормативні акти про освіту. – Т. 1. – С. 146 – 157.
82. Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні. Указ Президента України 12 вересня 1995 року № 832/95. – К.: Міленіум, - 2001. – 470 с.

83. Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-професійними рівнями // Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.1997 р. № 507 // Вища освіта в Україні. – Нормативно-правове регулювання. – К.: Форум, 2003. – С. 152.
84. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. № 48.
85. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: [навч. посіб.] / за ред. М. В. Артюшиної, О. М. Котикової, Г. М. Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – 528 с.
86. Психология самореализации профессионала: [монография] / [Е. В. Федосенко, С. В. Кривых, О. І. Гура и др.] / под науч. ред. Е. В. Федосенко. – СПб.: Речь, 2012. – 157 с.
87. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: Монографія. – К.: Вища школа, 1997. – 179 с.
88. Реформы и развитие высшего образования: Программный документ ЮНЕСКО – М.: ЮНЕСКО, 1995. – 93 с.
89. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. – М.: Изд – во АПН СССР, 1957. – 328 с.
90. Свод нормативных актов ЮНЕСКО: конвенции и соглашения, рекомендации и декларации. – М.: Политиздат, 1991. – 224 с.
91. Селевко Г. К. Образовательные технологии: учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
92. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2-х томах / Селевко Г. К. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.
93. Семиченко В. А. Психология педагогической деятельности: [навч. посіб.] / Семиченко В. А. – К.: Вища школа, 2004. – 335 с.
94. Сисоева Светлана. Освітні технології: методичний аспект // Професійна освіта: педагогіка і технологія. – Київ – Ченстохова, 2000. – С. 351-365.
95. Сисоева С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої

- особистості учня: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 /ІПППО АПН України. – К., 1998. – 40 с.
96. Способности и склонности: Комплексные исследования // Под.ред. Э. А. Голубевой. – М.: Педагогика, 1991. – 136 с.
97. Статистичний щорічник України за 2000 рік // Держкомстат України. – К.: Техніка, 2001. – 598 с.
98. Сухомлинська О. В. Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної науки в Україні // Шлях освіти. – 1999. – № 1. – С. 41-45.
99. Тамарин В. Э. Методологическая культура учителя // Советская педагогика. – 1990. – № 7. – С. 82-83.
100. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания // Соч. в 8 т. – М.: Изд-во АПН – Т. 8 – 452 с.
101. Фишер Р. А. Статистические методы для исследователей. – М.: Мир, 1969. – 212 с.
102. Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности. – 2-е изд. – СПб., 1997. – 460 с.
103. Чепель М. М. Порівняльна педагогіка: навч. посіб. / М. М. Чепель – К.: Академ видав. 2014. – 216 с.
104. Шацкий С.Т. Основные вопросы педагогического образования: Учебные заведения или центры: Пед. соч. в 4-х томах. - М., 1964 – Т.3.
105. Шихи Гейл. Возрастные кризисы. Ступени личностного роста: Пер. с англ. – СПб: Ювента, 1999 – 436 с.
106. Школа диалога культур: Идеи. Опыт. Проблемы /Под ред В. С. Библера. – Кемерово, 1993. – 126 с.
107. Штофф В. А. Введение в методологию научного познания: Учеб. пособ. Ленинград, ЛГУ, 1972. – 264 с.
108. Longman dictionary of contemporary English. Longman Group Ltd, 1995. – 1668p.
109. Longman exams dictionary. Pearson Education Limited, 2006. – 1834p.
110. Oxford Collocations dictionary. Oxford University Press, 2002. – 897p.
111. The free dictionary [Електронний ресурс].- режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про освіту» (2017 р.)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 18-25.
4. Алексеєнко Т. А. Управління якістю підготовки фахівців в університеті в контексті болонського процесу // Педагогічний процес: теорія і практика. 36. наук. праць. Вип. 1, 2004. – С. 7-18.
5. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми. – К.: Либідь, 1998. – 558 с.
6. Антонова О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу: [монографія] – Житомир: держ. університет, 2005. – 456 с.
7. Барбина Е. С. Формирование педагогического мастерства в системе непрерывного педагогического образования: монография. – К.: Вища шк., 1997. – 153 с.
8. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика: Учеб. пособие для инж-пед. ин-тов и индустриально-педагогических техникумов. – Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – 344 с.
9. Богданова І. М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя: монографія. – Одеса: Маяк, 1998. – 284 с.
10. Бондар В. І. Дидактика / Бондар В. І. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
11. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, 1995. – 208 с.
12. Вербицкий А., Бакшаева Н. Развитие мотивации в контекстном обучении // Alma mater. – 1996. – № 1-2. – С. 47-50.
13. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
14. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступіневої

- освіти. Монографія. – Житомир «Полісся», 2015. – 416 с.
15. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
16. Вітвицька С. С. Студент як об'єкт педагогічної діяльності // Вісник Житомирського педуніверситету – Житомир, 2000 – Вип. 6 – С. 186-189.
17. Гессен С. И. Основы педагогики: ведение в прикладную философию / Отв. ред. и составитель П. В. Алексеев – М.: «Школа-Пресс», 1995. – 448 с.
18. Гончаренко С. У. Методика як наука. – Київ – Хмельницький, 2000 – 30 с.
19. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
20. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. – К.: Академвидав. – 2004. – 334 с.
21. Джуринский А. Н. Зарубежная педагогика: [учеб. пособ. для студ. вузов] / Джуринский А. Н. – М.: Гардарики, 2008. – 383 с.
22. Джоунстон Д. Б. Система вищої освіти в США: структура, керівництво, фінансування / Джоунстон Д. Б. Університетське керування: практика і аналіз. – 2003. – № 5-6 (№ 28-29). – С. 92-102.
23. Дубасенюк О. А. Теоретичні і методологічні основи виховної діяльності педагога: дис. ... д-ра пед. наук.: 13.00.04 / ІПППО АПН України – К., 1996. – 453 с.
24. Євтух М. Б. Методологічні засади розбудови особистісно-орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі // Філософія освіти XXI століття: Проблеми і перспективи. Зб. наук. пр. – К.: Знання, 2000. – С. 42-50.
25. Згуровський М. З. Болонський процес: шляхом європейської інтеграції // Дзеркало тижня. – 2003. – № 40. – 18 жовтня.
26. Зязюн І. А. Гуманістична парадигма в освіті // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції і перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (17-18 квіт. 1996 р.) – К., 1996. – Ч. 1. – С. 8-12.

- 27.Зязюн І. А. Технологізація освіти як історична неперервність. / Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 2001 : Віпол. Вип. №1. – с. 73-85.
- 28.Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: [монографія] / І. А. Зязюн. – Київ-Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
- 29.Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
- 30.Коваленко О. Е. Методичні основи технології навчання. – Х.: Основа, 1996. – 96 с.
- 31.Корсак К. Система освіти Франції: цілі, структура, досягнення і проблеми // Вища освіта Україні. 2001. – № 1. – С. 91-103.
- 32.Костельна Л. І. Діяльність педагога в процесі організації модульного навчання // Вісник ЖДУ. – Житомир. – 2000. – Вип. 6. – С. 255-256.
- 33.Костельна Л. І. Контекстно-модульна технологія навчання як умова формування професійних умінь учнів вищих професійних училищ // Науковий вісник ЧУ: Педагогіка та психологія. – ЧНУ. – 2000. – Вип. 99. – С. 80 – 83.
- 34.Костельна Л. І. Модульна організація навчального процесу у вищих професійних училищах // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць КДПУ. – К. – 2000. – С. 146 – 148.
- 35.Кошманова Т. Конструктивістські методи підготовки учителів в американських університетах // Рідна школа. – 1999. – № 10. – С. 66-69.
- 36.Кремень В. Г. Болонський процес: зближення, а не уніфікація // Дзеркало тижня. – 2003. – № 48. – 13 грудня.
- 37.Кудін В. О. Освіта в інформаційному суспільстві. – К.: Республіка, 1998. – 152 с.
- 38.Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1970. – 114 с.
- 39.Лихачев Б. Педагогика. Курс лекций: Учебное пособие для студентов учебных заведений и слушателей ИПК и ФПК. – М.: Юрайт, 1998 – 464с.

40. Мадзігон В. М. Педагогічна наука: пошуки, здобутки, завдання // Педагогіка і психологія. – № 1-2, 2002. – С. 5-11.
41. Мельник В. В. Наукове проектування навчального модуля // Педагогіка і психологія. – 1997. – Вип. 1. – С. 71 – 80.
42. Мельничук І. М. Методика тестування з використанням рейтингового обліку знань студентів з хімії // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів. – 2001. – № 3. – С. 61 – 70.
43. Мельничук І. М. Система рейтингового контролю навчальної діяльності студентів при вивченні хімії // Науковий вісник Кіровоградського педагогічного університету. – 2001. – № 3. – С. 59-67.
44. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: навчальний посібник / За ред. академіка АПН України О. Г. Мороза. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001 – 337 с.
45. Ничкало Н. Г. Проблеми гуманізації та гуманітаризації професійної освіти. // Наук. – метод. зб. / Ред. кол.: І. А. Зязюн та ін. – К.: 1995. – С. 8-14.
46. Ничкало Н. Г. Порівняльно професійна педагогіка як галузь педагогічного знання / Нелля Ничкало // Порівняльно професійна педагогіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 6-18.
47. Огневик В. О., Фурман А. В. Принцип модульності в історії освіти, ч.1. – УІПККО Міністерства освіти України, К., 1995. – 85 с.
48. Освіта України. Нормативно-правові документи. – К., 2001. – 470 с.
49. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
50. Пехота О. М. Вчитель як суб'єкт індивідуального професійного розвитку // Гуманізація та гуманітаризація професійної освіти: наук.метод. зб. – К.: ІПППО, 1995. – 160 с.
51. Підкурманна Г. О. Художньо-педагогічна підготовка фахівців дошкільного виховання у педагогічному університеті (системний підхід). – К.: СПБНДІХ СПбДУ, 1998. – 277 с.

52. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: в 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 1999. – Кн.1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
53. Положення про загальноосвітній навчальний заклад. Постанова КМ України від 14.06.2000 № 946 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2001. – № 6. – С. 3-20.
54. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання:[науково-методичне видання] / О. І. Пометун. – К.: СПД Кулінічев Б. М., 2007. – 144 с.
55. Проблеми особистості вчителя та його фахової підготовки / За ред. М. Євтуха. – К.: Вища шк., 1995. – 153 с.
56. Професійна творчість в системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів: зб. наук. прац. / Ред. кол.: І. А. Зязюн та ін. – Київ, Запоріжжя, 1997. – 145 с.
57. Равен Д. Педагогическое тестирование. – М.: Когнитив-Центр, 1999. – 144 с.
58. Радул В. В. Педагогічна культура та соціальна зрілість вчителя. – Кіровоград, 2000.
59. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: [учебное пособие] / Д. Я. Райгородский. – Самара: Издательский дом «Бахрах – М», 2002. – 672 с.
60. Романенко Д. В. Формування готовності до науково-дослідницької діяльності у майбутніх вчителів Франції // Пед. процес: теорія і практика. Зб. наук. праць. Вип. 1, 2004. – С. 88-98.
61. Свирида Б. В., Костельна Л. І. Дидактичне забезпечення модульної технології навчання // Нові технології навчання: науково-методичний збірник. – К. – 2001. – Вип. 29. – С. 3-7.
62. Селіверстов С. І. Деякі проблеми адаптації студентів першого курсу у вищому навчальному закладі // Проблеми освіти. – 1997. – № 10. – С. 69-81.
63. Сисоева С. О. Педагогічна творчість. – Х.-К.: Книжкове видання. – „Каравела”, 1998. – 150 с.
64. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: НПУ, 2000 – 210 с.
65. Степаненко С. В. Про концептуальні підходи до організації самостійної роботи студентів в університеті

- // Система організації самостійної роботи студентів: досвід, проблеми: матеріали наук.-метод. конф., від 2 лютого 2000 р. – С. 3-4.
66. Стефановская Т. А. Педагогика: наука и искусство. – М.: Современник, 1998 – 318 с.
67. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ: НАІР, 2018. – 120 с.
68. Терещук Г. В. Педагогічна діагностика ціннісних орієнтацій молоді в процесі її соціального і професіонального становлення // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 119 – 125.
69. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посібник: у 2 ч. / За заг. ред. доктора пед. наук О. А. Дубасенюк. – Житомир: Житомирський держ. педуніверситет, 2001. – 267 с.
70. Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи. Збірн. наук. праць. Вип. 3 // За заг. ред. В. П. Андрущенко. – К.: Знання, 2000. – 520 с.
71. Фіцула М. М. Педагогіка. Посібник. – К.: Академія, 2000. – 544 с.
72. Цокур О. Я. Педагогіка вищої школи: Навчально-методичний посібник. Випуск 1. Основи наукового педагогічного дослідження / За ред. Панькова А. І. – Одеса, 2002. – 424 с.
73. Шарапов О. Д. Проблеми впровадження комп'ютерних технологій контролю та оцінювання самостійної роботи студентів // Система організації самостійної роботи студентів: досвід, проблеми: Матеріали наук.-метод. конф., від 2 лютого 2000 р. – С. 3-4.
74. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 232 с.
75. Barbara Oakley Turning Student Group into Effective Teams [Електронний ресурс] / Barbara Oakley, Richard M. Felder, Rebecca Brent, Imad Elhajj. – режим доступу: [http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/Oakley-paper\(JSCL\).pdf](http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Papers/Oakley-paper(JSCL).pdf)
76. Brian Rowan Measuring Teacher's Pedagogical Content Knowledge in Surveys: an Exploratory Study [Електронний ресурс] / Brian Rowan, Steven G.

- Schilling, Deborah L. Ball, Robert Miller. – режим доступу:
<http://www.sii.soe.umich.edu/documents/pck%20final%20report%20revised%20BR100901.pdf>
77. China - Teaching Profession [Електронний ресурс]. – режим доступу:
<http://education.stateuniversity.com/pages/277/China-TEACHING-PROFESSION.html>
78. College Extracurricular Activities - Impact on Students, Types of Extracurricular Activities [Електронний ресурс]. – режим доступу:
<http://education.stateuniversity.com/pages/1855/College-Extracurricular-Activities.html>
79. Common Errors in Students' Research Papers [Електронний ресурс]. – режим доступу:
<http://www.ruf.rice.edu/~bioslabs/tools/report/reporterror.html>
80. Deborah Loewenberg Ball The Subject Matter Preparation of Teachers [Електронний ресурс] / Deborah Loewenberg Ball, G. Williamson McDiarmid. – режим доступу:
<http://education.msu.edu/NCRTL/PDFs/NCRTL/IssuePapers/ip894.pdf>
81. Educational Models [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.bmhlinguistics.org/joomla2/clinical-conversations-in-english/educational-models>
82. Educational System and Practice in Japan [Електронний ресурс]. – режим доступу:
http://www.cried.tsukuba.ac.jp/keiei/kyozai_ppe_f8.html
83. Godwin-Charles Ogbeide Employability Skills and Students' Self-Perceived Competence for Careers in the Hospitality Industry [Електронний ресурс] / Godwin-Charles Ogbeide. – режим доступу:
<https://mospace.umsystem.edu/xmlui/bitstream/handle/10355/4403/research.pdf?sequence=3>
84. Higher Education in Ukraine [Електронний ресурс]. – режим доступу:
<http://educationconferenceua2012.org.ua/index.php/conf1/2012/schedConf/overview>
85. Higher Education's Role in Adapting to a Changing Climate [Електронний ресурс]. – режим доступу:

- <http://www.presidentsclimatecommitment.org/files/documents/higher-ed-adaptation.pdf>
86. History of Education in Ukraine [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://timetostudy.com.ua/about-life-in-ukraine/history-of-education-in-ukraine/>
87. History of Education, of Teacher Training and Teaching [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.oocities.org/histedu/>
88. Improving Teaching and Learning in Universities [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.bhert.com/publications/newsletter/B-HERTNEWS18.pdf>
89. John Dewey The Project Gutenberg e-Book of Moral Principles in Education [Електронний ресурс] / John Dewey. – режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/25172/25172-h/25172-h.htm>
90. Karen Dooley Pedagogy in Diverse Secondary School Classes: Legacies for Higher Education [Електронний ресурс] / Karen Dooley. – режим доступу: http://eprints.qut.edu.au/961/1/Dooley_pedagogy2.pdf
91. Karin Oerbaek Didactics and Didactisizing [Електронний ресурс] / Karin Oerbaek. – режим доступу: <http://www.albany.edu/cela/publication/article/Didactics.pdf>
92. Ken Pawlak Engaging Experience and Wisdom in a Postmodern Age [Електронний ресурс] / Ken Pawlak, William Bergquist. – режим доступу: <http://www.psychology.edu/about/four-models-of-adult-education/>
93. Kenneth A. Strike Ethics – School Teaching, Higher Education [Електронний ресурс] / Kenneth A. Strike, Carol J. Auster. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/1962/Ethics.html>
94. Main Types of Extracurricular Activities for Students [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://student.ezinemark.com/main-types-of-extracurricular-activities-for-students-16843592fb6.html>
95. Mary Darking Research in Progress Integrating Pedagogical Technologies into UK Higher Education: Conceptual Foundations [Електронний ресурс] / Mary

- Darking. – режим доступу:
<http://is2.lse.ac.uk/asp/aspecis/20020094.pdf>
96. Master's Degrees [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.registrar.iastate.edu/catalog/2001-03/graduate/masters.htm>
97. Matthew J. Koehler What is Technological Pedagogical Content Knowledge [Електронний ресурс] / Matthew J. Koehler, Punya Mishra. – режим доступу: <http://www.citejournal.org/articles/v9i1general1.pdf>
98. Measuring Student Knowledge and Skills [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.oecd.org/edu/preschoolandschool/programmeforinternationalstudentassessmentpisa/33693997.pdf>
99. Michael S. Garet What Makes Professional Development Effective? Results From a National Sample of Teachers [Електронний ресурс] / Michael S. Garet, Andrew C. Porter, Laura Desimone, Beatrice F. Birman, Kwang Suk Yoon. – режим доступу: http://www.imoberg.com/files/Unit_D_ch._24_-_Garet_et_al._article.pdf
100. National Strategy for Higher Education to 2030 [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.heai.ie/files/files/DES_Higher_Ed_Main_Report.pdf
101. Nurturing Project Management in Higher Education IT [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ERB0816.pdf>
102. Pedagogical Content Knowledge: What Matters Most in the Professional Learning of Content Teachers in Classrooms with Diverse Student Populations [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.idra.org/IDRA_Newsletter/August_2009/Actionable_Knowledge/Pedagogical_Content_Knowledge/
103. Pertti Kansanen Didactic Relation in the Teaching-Studying-Learning Process [Електронний ресурс] / Pertti Kansanen, Matti Meri. – режим доступу: http://www.helsinki.fi/~pkansane/Kansanen_Meri.pdf
104. Progressive Education - Philosophical Foundations, Pedagogical Progressivism, Administrative Progressivism, Life-Adjustment Progressivism [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/2336/Progressive-Education.html>

105. Psychological Characteristics of Teenagers [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://winners.virtualclassroom.org/0617/characterists/teenagersnf.html>
106. Recommendation Concerning the Status of Teachers [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13084&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
107. Requirements for Candidates for Master's Degrees [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://hilo.hawaii.edu/catalog/requirements-for-candidates-for-masters-degrees.html>
108. Responsibilities in the Supervisory Relationship Policy [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education2.uvic.ca/phed/ResponsibilitiesAcademicSupervisor.htm>
109. Rice University Faculty Handbook [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://fachandbook.rice.edu/fhb.cfm?doc_id=2751
110. Rights and Responsibilities of a Teacher and a Student [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://voices.yahoo.com/rights-responsibilities-teacher-student-502998.html>
111. Scientific – Research Work of Students [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://psu.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=16&lang=eng
112. Shannon Kincaid The Profession of Education: Responsibilities, Ethics and Pedagogic Experimentation [Електронний ресурс] / Shannon Kincaid, Philip Pecorino. – режим доступу: <http://www.qcc.cuny.edu/socialsciences/ppecorino/Profession-Education-ch-3-Teacher-Student-Relationship-Models.html>
113. Students' Research Work [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.bseu.by/english/students_scientific_work.htm
114. Tara Kuther What Does a Master's Degree Entail? [Електронний ресурс] / Tara Kuther. – режим доступу: <http://gradschool.about.com/od/choosingaprogram/a/masters.htm>

115. Teacher and Principal Quality [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-teacher-and-principal-quality/>
116. Teacher Training. History in the United States [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.infoplease.com/encyclopedia/society/teacher-training-history-united-states.html>
117. The Educational System of Ukraine [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://norric.org/files/education-systems/Ukraine2009>
118. The Show-Me Standards [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://dese.mo.gov/standards/documents/Show_Me_Standards_Placemat.pdf
119. The Teaching Profession [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://members.tripod.com/h_javora/jed4.htm
120. Theory and Research-based Principles of Learning [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.cmu.edu/teaching/principles/learning.html>
121. Touni Nourali Comperative Study on Methods of Teaching Students the Academic progress [Електронний ресурс] / Touni Nourali. – режим доступу: http://www.eurojournals.com/AJSR_36_14.pdf
122. Tutorial training under virtual platform [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://us.monografias.com/docs81/training-tutorial-virtual/training-tutorial-virtual.shtml>
123. UC Davis Graduate Student Bill of Rights and Responsibilities [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://gradstudies.ucdavis.edu/forms/GS401_StudentRightsResponsibilities.pdf
124. Ukraine - Teaching Profession [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/1602/Ukraine-TEACHING-PROFESSION.html>
125. Ulrich Teichler Changing Structures of the Higher Education Systems: The Increasing Complexity of Underlying Forces [Електронний ресурс] / Ulrich

Teichler. – режим доступу:
http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=The+main+activities+of+the+teacher+in+the+higher+educational+institutions&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CD8QFjAC&url=http%3A%2F%2Fportal.unesco.org%2Feducation%2Ffr%2Ffiles%2F36979%2F11017289503Colloquium_-_December_04_-_Teichler.doc%2FColloquium%252B-%252BDecember%252B04%252B-%252BTeichler.doc&ei=oXnkUMOVLYbQtQaV24DQCCQ&usg=AFQjCNEKK7iOza8LzgQY_Ir_CRtHixpLWA&bvm=bv.1355534169,d.Yms

126. Xudong Zhu Reconstruction of the Teacher Education System in China [Електронний ресурс] / Xudong Zhu, Xue Han. – режим доступу: <http://ehlt.flinders.edu.au/education/iej/articles/v7n1/Zhu/paper.pdf>

Навчальне видання

**ВІТВИЦЬКА Світлана Сергіївна
АНДРІЙЧУК Наталя Михайлівна**

ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Білінгвальний навчально-методичний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

FUNDAMENTAL HIGHER SCHOOL PEDAGOGY

Bilingual textbook for postgraduate students

Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 02.04.19. Формат 60х90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Arial. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 17.0. Обл. вид. арк. 15.5. Наклад 300. Зам. 67.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua